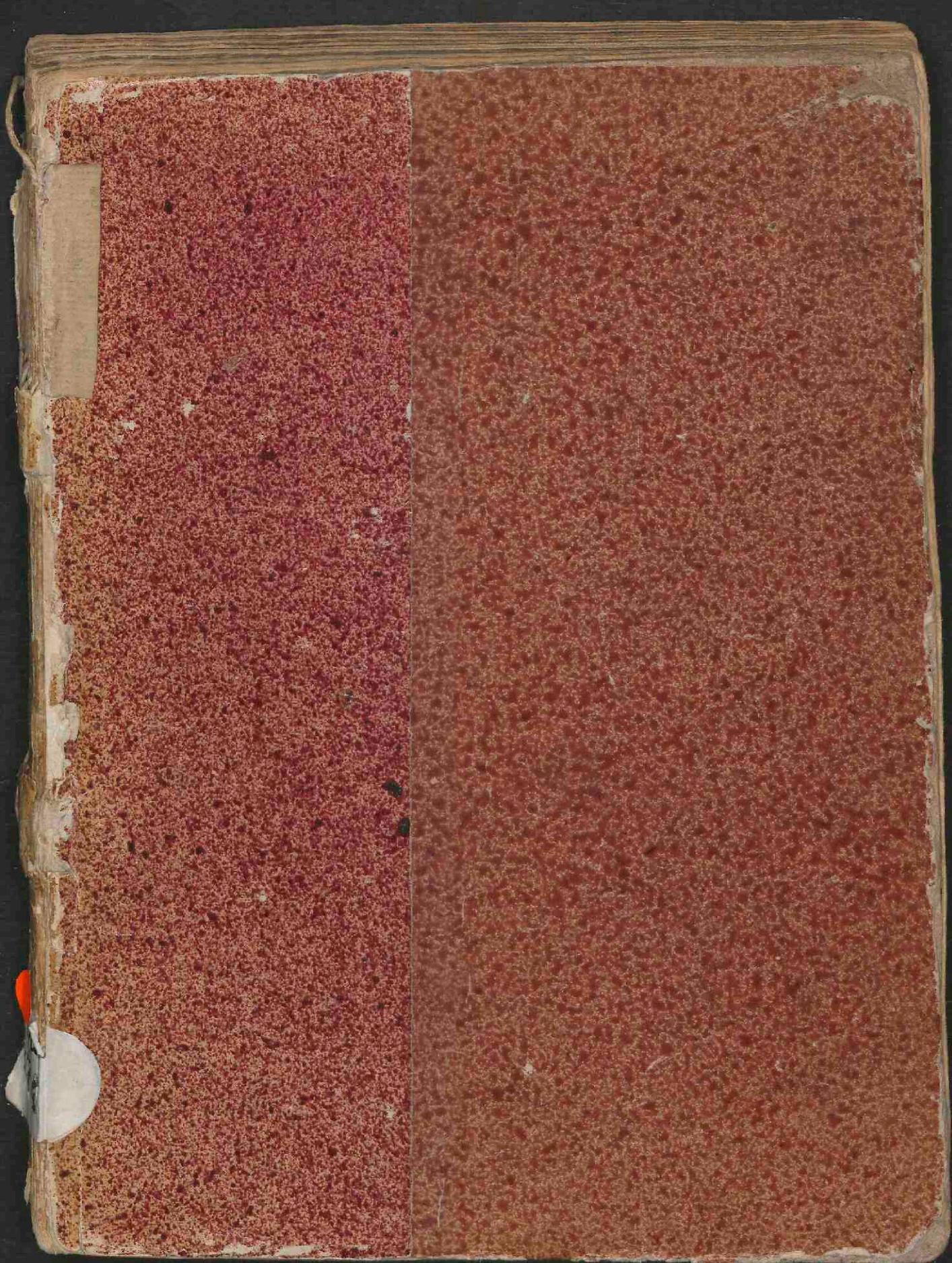

**'T verwaerloosde Formosa, of waerchtig verhael, hoedanigh
door verwaerloosinge der Nederlanders in Oost-Indiën, het
eylant Formosa, van den Chinesen Mandorijn, ende zeeroover
Coxinja, overrompelt, vermeestert, ende ontweldight is
geworden ...**

<https://hdl.handle.net/1874/289603>

Hist. gentium.

Qu. n° 974

Verwaarloofde
FORMOSA

t. EYLANDT

FORMOSA

Stadt Zeelandia

Stadt Zeelandia

THE
LIBRARY

OF THE

UNIVERSITY

't VERWAERLOOSDE FORMOSA,

O F

WAERACHTIG VERHAEL,

Hoedanigh door verwaerloofinge der Nederlanders in *Oost-Indien*, het Eylant *Formosa*, van den Chinesen *Mandorijn*, ende Zeeroover *Coxinja*, overrompelt, vermeestert, ende ontweldight is geworden.

Begrepen in twee Deelen:

- I. Verhandelende den Aert en Eysenschap deses Eylants / en Discipline des selfs Inwoonders. Der Chinesen toeleghe en Oorlogs-preparatien / om het Eylant *Formosa* t'overvallen; ende der Nederlanders onachtzame / geringe en zwache voorzorge tot hun tegenweer.
- II. Van der Chinesen vyantlijcke overkomst op het Eylant *Formosa*; Hare belegeringh des Casteels *Zeelandia*, ende vydere Oorlogs-exploiten ende actien / gedurende deselve belegeringh ten wederzijden voorgeballen.

Hier zijn by-gevoeght

EENIGE AENMERCKELYKE SAKEN,

Rakende d'oprechte gront der *Sinese Wreefheyt* en *Tyranny*, gepleeght aen de Predicanten, Schoolmeesters ende Nederlanders aldaer.

Met by-geboeghde Nuchentijcke Bewijfen.

Allesgetrouwelijck uyt deselve by een vergadert, door C. E. S.

En met schoone Figuren vertiert.

e'Amsterdam. By Jan Claesz. ten Hoorn, ober 't Oude Heere Logement / en Michiel Pieters, in de Lombaert-steegh / Boeckverkoopers. 1675.

F O R M O S A

WENN ACHTIG VERHALT

Die
... ..
... ..

BEI EINER ANMERKUNGSREICHEN SAHM

... ..
... ..

... ..
... ..

... ..
... ..

K O R T
I N H O U D T
Van het
E E R S T E D E E L.

Artaren overmeesteren China. Den Chinees Equan doet hun noch lange tegenstant. Ende na hem sijn soon Coxinja. Die uyt vreesse van quade nytslag by tijts omstiet na een plaetse van retraite. En heeft ten dien eynde 't ooge op het Eylandt Formosa. Beschrijvinge van het Eylant Formosa. Waerschouwingen ende inditien van Coxinjaes desseyen op Formosa. Uyt Japan in den Jare 1646. Uyt Nederlandt 1650. Door ondeckinge van seecker Pater Jesuit 1652. Door der Chinese revolte op Formosa 1652. Uyt verscheyde geruchten uyt China van 1654. en 1655. Uyt verbodt door Coxinja van geene Vaertuygen op Formosa te moghen handelen 1656. Van Battavia 1657. Door 't vluchten der Chinesen uyt China 1658. en 1659. Door de algemeene beroerte der Chinesen op Formosa in den Jare 1660. Die hare gereetste goederen van Formosa transporteeren; en hare aensienlijkste komen den Gouverneur waerschouwen, dat Coxinja teghens ultimo Maert 1660. soude overkomen; en de Chinesen maecken groote preparatien tot vluchten.

De Gouverneur en Raet van Formosa, uyt consideratien van Coxinjaes soberen toestant, geven alle dese waerschouwingen van Coxinjaes desseyen geloof; en om wat redenen. Maken veele ende groote preparatien tot tegenweer. Schrijven naer Battavia om secours.

Nadere inditien en ontdeckingen van Coxinjaes desseyen van ultimo Maert, door dien de Chinesen de Formosanen oprockenen, en sich beginnen rebbelligh te betoonen. En door een Chinees Schipper op groove leugens bevonden, en door geintercipieerde brieven. Door 't vluchten der Chinesen van Formosa, ende door 't samen-rotten der Chinesen.

Coxinja van de groote preparatien tot tegenstant onderrecht. Stelt sijn desseyen noch eenigen tijdt uyt. Waer door op Formosa alles weder in ruste en stilstant geraekt.

De voorforgen en preparatien tot defentie by Coyett aengewent , worden op Battavia gelaudeert ende geapprobeert. Twee fundamenteele oorfackeen van Formofaes verlies. De Eerfte. De Tweede. Resolutie van fecours naer Formofa te fenden , wil op Battavia traagh door den beugel. Neeamt echter voortgangh op 't project van by die genegentheyt Maccao te incorporateeren. Bestaet in 12 Schepen , en maer 600 Soldaten onder Jan van der Laen. Die met dees Vloot in de Maccause Eylanden aenloopt , en den Vyant onvoorsichtigh wacker maectt. Ende met sijne komste op Formofa Coxinja nootfaeckte sijnen aenslagh de novo uyt te stellen.

Nadere bewijsen ende inditien , dat Coxinja van meeninge sy geweest sijn desleyn op ultimo Maert , ofte in October 1660. uyt te voeren. Door 't eenparig rapport van veele Chinesen , en specialijck door verhael van den Chinees Juko. Door gevangen Chinesse Soldaten, Door brieven der Nederlantse Opperhoofden uyt Japan , ende uyt Siam. Door 't sluyten des Vaerts uyt China naer Formofa.

Alle welcke bewijsen van der Laen niet en wil gelooven , en hout staende , dat de vreesse wegens Coxinjaes desleyn ydel was , en urgeert de Maccause tocht behoorde voortgangh te nemen. Tegens 't eenparig sentiment des gantsche Formofaense Raets. Dies het besluyt over de Maccause tocht noch wat uytgesteldt wort. Ende cyndelingh geresolveert deselve noch uyt te stellen tegens February 1661. En ondertussen een besendinge te doen aen Coxinja. Schrijven een brief aen Coxinja. Coxinja veynst. Is Polityck. Synen antwoordt. Stelt den handel weder open. Omina ende vooerspooockfelen van Formofaes aenstaende ongeluck.

De Maccause tocht wort geheel afgekeurt. Waer van der Laen sich dapper tegen stelt. Te vergeefs. Dies schelt en querelleert hy Gouverneur en Raet. Dreygt daer van revengie te nemen. Oorsaeck van van der Laens colere. Hy conspireert met eenige quaetwillige tot verderf des Gouverneurs en Raets. En vertreckt met sijne Officieren malcontent na Battavia.

Misdaden door Coyett ende sijnen Raet begaen in 't prepareren van defentie , volgens 't seggen van die van Batavia , dewelke gene misdaden , maer roem en belooning waerdige daden te achten zijn. Irresoluytheyt des Generaels en de Raden van India , in de saecken van Formofa.

K O R T I N H O U D T

Van het

T W E E D E D E E L.

DE Tartaren verdrijven Coxinja uyt China. Dewelcke de kans schoon fiende om Formosa te invaderen. Komt met sijne macht op de Formosaense kust. Set het eensklaps door de Zeegaten binnen, en doet sijn krijghsmacht landen op Saccam en op Baxemboy. Dat de Formosaense Regenten niet en konden beletten uyt gebreck van Volck, kleen Vaertuygh en anders. Nemen nochtans kloeckmoedige resolutie den Vyant na vermogen tegen te staen, en tasten de selve aen te water met hare Schepen, maer ongeluckig; en te lande op Baxemboy met 240 man onder Capiteyn Pedel insgelijcks ongeluckig; en op Saccam met 200 man onder Capiteyn Aeldorp, maer vruchteloos. Coxinja doet in weynige uren ongemeene grote progressen. Waer door gemoedigt, eyscht het Casteel Zeelandia en 't heele Eylant op. Den Raet resolveert 't Casteel tot den laetsten man te defenderen, en wegens de rest met den Vyandt in onderhandelinghe te treden. En senden dierweghen twee Gecommitteerden aen Coxinja. Haer last. Haer vertreck. Beschryvinge van Coxinjacs Leger en Macht. Audientie der Gecommitteerdens. Haer aanspraeck aen Coxinja. Sijn antwoord. Haer replijck en vordere onderhandelinghe. Loopt vruchteloos af. Haer protestatie. Nemen afscheyt met permissie om in 't Fortje Provincia aen te gaen; 't welk vinden in een slechte toestand, en hierom den Droft permitteren sijn accoord met den Vyandt te maken, en doen rapport aen den Raet. Den Raet renoveert haer resolutie van 't Casteel te defendeeren, en vindt daer toe goet alle hare macht by een te trecken uyt de stad Zeelandia. Om wat redenen. 't Fortje Provincia geeft sich over. De Nederlanders uyt de Stadt trecken alle binnen 't Casteel Zeelandia. De Vyant occupeert de verlaten Stad, en onderstaet uyt deselve op 't Casteel een storm te doen. Met quaet succes voor hem. De belegerden doen een uytval. Vernagelen des Vyandts Canon. Consideratien ofte de belegherden hadden behooren een generale uytval te doen, en alles te hafarderen. De belegerden doen noch een uytval, en brengen een ses pondter binnen. De Vyandt sonder voorder geweld tegen 't Casteel te gebruycken, vergenoeght sich met een bloccade. Van der Laen arriveert op Battavia en doet vals rapport. Waer door Generael en Raden van India tegens Coyett verbittert. Setten de selve, nevens sijn tweede en derde persoon onverhoort van hare Ampten af, met veel smadige berispingen. Maer twee dagen hier na komt op Battavia tijdinge van Tayouans belegeringe. Dat Generael en Raden dapper ontstelt. Hun misflag doet bemercken. Hare gegeven ordre revoceren. En een secours Vloot tot ontset toerusten. Om de
welcke

welcke te commandeeren geen bequaem Opper-hoof konnende uytvinden. Verkiefen daer toe Jacob Caeuw. Tot dit werck t'eenemael onbequaem. Caeuw vertreckt met de secours Vloote na Tayouan. Met een brief van revocatie en retractatie der voorgaende berispingen en deportementen. Clenk arriveert onderruffen in Tayouan, daer 't slecht laet leggen. Caeuw arriveert met de secours Vloot op Tayouans Rhede. De welcke door quaet weder niet geloft kan worden. Wort genootsaecht weder Zee te kiesen. Tot groot hartseer der belegerden. En vreugde des Vyants die sich onderruffchen dapper in postuur stelt. En door 't stranden van 't Fluytje Urk informatie bekomt van de geringheyt van 't secours. De secours Vloot komt weder op Tayouans Reede. Waer op beschooten wort de stadt Zeelandia en den vyandt aen te tasten. Exploit te water ongeluckigh. Exploit te Lande neemt geen voortgangh. Schepen kruyssen op de Joncken. Halen verversinge en branthour. Aenslagh op Bockenburgh en Baxemboy, beyde misluct. Omtrent het Canael een houtte Wambais opgeworpen. Den vyandt begint in 't belegeren te slauwen en af te nemen. De Tartaren bieden aen de belegerde hare hulpe en secours. Daer op de belegerden nieuwe moet scheppen. Ende om beter te kunnen uytharden, senden de onnutte monden van vrouwen en kinderen na Batavia. Maer oordeelen niet raetsaem Compagnies effecten en middelen mede af te schepen. Caeuw verfoeckt lafhartigh met de vrouwen na Battavia te vertrecken. Dat geweygert wordt. De belegerde resolveeren des Tartars aanbiedinghe te accepteren, en daer over aen de selve een aensienelijcke besendinghe te doen. Waer toe Caeuw met loosheyt sijnen dienst presenteert. En in die besendinge vertreckt. Maer in Zee komende vlucht met twee der kloeckste Schepen, sonder noot, schelmachtig naer Battavia, doende in passant Siam aen, alwaer 't mede slecht laet leggen. Waer over op Battavia naderhant seer flautjes gestraft is gheworden. Welcke onheylen door de lasché vlucht van Caeuw den belegerde sijn overghekomen. Soldaten loopen uyt de belegeringe naer den Vyant over. Die door deselve van alles gheinformeert, verandert sijne blocade in assauten. Komt met alle sijne macht andermalen op Tayouans zantplaet over. En werpt drie batteryen op reghens de Ronduyt Uytrecht. De belegerde vinden haer te swack van Volck om des vyants wercken te beletten. Vinden andermalen ongeraetsaem eenige middelen af te scheepen. De vyant bestormt en overmeestert de Ronduyt Uytrecht, en approcheert voorts met sijne wercken dicht onder 't Casteel. Waer door 't Casteel in de uyterste noot gebracht wiert, en in deliberatie genomen ofte noch te redden was door een generale uytval, wiert sulcks ondoenelijck gheoordeelt. Den Gouverneur is geresolveert den storm af te wachten. Maer wort by den Raet eenparig tegen gesproocken. En mitsdien geconcludeert tot overgave des Casteels by eenparigheyt van stemmen. Onder eerlijke Capitulatie. Wat goederen en Coopmanschappen van de Compagnie Coxinja in 't Casteel bekomen heeft.

't Verwaarloofde
FORMOSA.
 EERSTE DEEL,

Van der Chinesen toeleg ende preparatien omme
 't Eyland FORMOSA t'invaderen. Ende der Ne-
 derlanders onagtsaame, geringe, ende swacke
 voorforge tot tegenweer.

Wien maar eenigsints de vreemde Oorlogs-geballen / ze-
 dert wepnig jaaren in 't magtige Rijk van China toe-
 gedragen / ter dooren ende kennisse gekomen zijn / dien en
 kan niet onbewust weesen hoe dat in korten tijd / met een
 handje vol volchs de Tartaren dit kostelycke ende groote
 Land / soo rijk van Volk ende Steeden / dog door onder-
 linge tweedracht verdeelt / oezrompelt / ende tot een-
 wighe schande van die Partie / onder 't juk van hun gebied
 gebzagt hebben. Wel is waer dat des Rijks-Dozsten niet
 te gelijck ende eben gemakkelijck hun dese vreemde heer-
 schappie onderwierpen / doende aan de Tartaren d'eenige mindere / ended'an-
 dere meerdere tegenstand. Onder welke laatste was eenen Equan, Veldheer en-
 de Admiraal des Chinese Keysers / een man van geringe extractie / maar te
 vol moeds om sijn naam aan de werelt onbekent te laaten. Dies benevens een-
 nige wepnige in een kleyn Vaartuygh / begeeft sich ter Zee ende op den roef /
 't welck hem soodanig gelukte / dat in korten tijd meester van een grooter Schip
 ende meerder volck wierde / waar mede meder andere nieuwe aantastende / in
 wepnige jaaren sijn hoope van volck ende scheepen soodanig vermeerderde / dat
 aan den Keiser van China selfs formidabel begon te werden / die om hem te
 dempen verscheyde upeerustingen ende togten ter Zee liet doen / maer door con-
 ragic ende wijs beleyd van Equan, t'elkens afgeslagen ende menigmalen ver-
 meestert, sulcks dat de Chinese Keiser / die anderwegen sijne handen vol had-
 de / geraatfaam vant Equan sijne Zeeoverwerpen te pardonneren / ende hem met
 den titul van sijnen Admiraal te begifstigen; in welck ampt Equan hem sooda-
 nig quam te draagen / dat naderhand mede als Veldheer tegens de Tartaren
 gebuykt wierde / boerende nog lange / naar de hoot van dien Dozst / op sijn

Tartaren
 overme-
 steren
 China.

Den Chi-
 nees E-
 quan doet
 hun nog
 lange te-
 genstant.

pizee / den Oorlog tegens de Tartaren; maar sig in 't eynde te swak bebin-
 dende / maakt met deselve sijnen bzeede; edog booz de Tartaren mistroutwot /
 die hem omtrent den jaare 1630 / met loosheyt in hechtenisse kreegen / ende
 gebangen aan 't Hof van den grooten Cham in Pequim bzagten / alwaar hy in
 een eeuwige gebangenisse gedoemt ende betwaart wierde; agterlatende een soone
 Coxinja genaamt / niet min moedig als sijnen dapperen Vader / wiens aard
 ende boestappen naarbolgende / neemt een onbersoeneljche haat op tegens de
 Tartaren / stelt sig tot Hoofd der verstroyde Chinesen / vergaderende groote
 troupen hy een / waar mede / soo te water als te lande / hy sijnen byand onge-
 meene afbzeuk deede: gints spatte hy uyt / sende gaf sijnen magtiger byand een
 dappere neep / ende daar ovezcompelde hy Steeden ende Doyzen: bedryvende
 boozders soodanige seften van wapenen / dat de Tartaren geheel China overmee-
 stert hebbende / meerdez werks bonden in 't verdelgen van desen eenigen Coxin-
 ja, als wel gedaan hadden in soo veele millioenen van menschen te subjugeren /
 wiesende Coxinja 't eenigste obstacul dat de Tartaren daar te lande hunne con-
 questen niet eerder en konden bevestigen. Weshalven alle hare magt tegens den
 selven inspannende / begon de fortune hem den rugge te heeren / wordende 't land
 van tijd tot tijd booz hem allengshens enger / waer-en-tegen ter Zee soo veel en
 meerder in magt toenam / als te Lande was afnemende / ter saake dat de Tar-
 taren geene Zee-lupden en zyn / sig ook niet de Zeebaart / ofte Commerce ter
 Zee wepnig bemoeven / als nu een land besittende dat in alle rijkdommen ende
 behoeften der nature overbloedig / van buyten wepnige toevoer van doen heeft.
 't Welk dan twee remarcable effecten veroorzaakte / 't eene dat Coxinja met dese
 sijne notable ende ongemeene groote Zeemagt / de Tartaren soo lange jaaren
 heeft konnen tegenslaud bieden: 't andere / dat de Nabuyren op dit Oorloggs-
 byer speculeerende / niet een welgefondeerde bzeese bevangen wierden dat de
 bonken daar van te sijnen tijd op hun dak wel eens mogten komen ober te wai-
 jen / volgens 't seggen *tunc tua res agitur paries cum proximus ardet*, dughtende dat
 Coxinja ten Rijke uytgejaagt / dooz noot geperst van enig ander land / tot woo-
 ninge ende onderhoud booz hem ende des sijnen te moeten opsoeken / hen-lieden
 soude komen oberbullen / ende aldaar aan anderen doen 't geene den Tartar aan
 hem gedaan hadde; gelijk men gemeeneljk siet dat de groote Dissen de kleyne
 opstokken / ende dese weder kleenderen. Soo ook cenig Potentaat als maar sijne
 magt des anderen oberweegt / als regts genoeg omme den minderen 't sijne
 t'ontwoeldigen. Die van d'Oostindische Nederlandische Compagnie en gisten
 niet t'onrechte dat 't haerlieden wel gelden mogte op 't Eyland Formosa / als
 tot Coxinja's boozneemen t'eenemaal bequaam / soo wegens sijne nabylgelegen-
 heyt hy de Chinese Kust / daar 'er maar wepnige mijlen is afgelegen / als we-
 gens sijne andere nuttigheden.

Want dit Eyland Formosa / gelegen recht onder den Tropicus Cancri, op de
 lengte van omtrent de 148 graden / groot wiesende omtrent de 130 mijlen / is een
 van de schoonste ende bequaamste Eplanden die 'er te vinden zyn; dieswegende
 dooz de Boztugesen / eerste ontdekkers van dien / genaamt Ilha Formosa, dat
 is 't Schoole Epland; wiesende gelegen in een getempert en een seer gezond
 klimaat / besproeyt met diverse soete Rivieren wel bergagtig / maar niet groo-
 te bequaame vlakens tusschen beyden ende leege Landsdoutwen omtrent de Zee-
 strant boozsien / is seer bzugtebaar / booztbrzengende alderhande soozten van aard-
 en boom-bzughten / die aldaar seer smaheljk vallen / in groote meenighden;

Ende naar
 hem sijn
 Soon
 Coxinja.

Die uyt
 vreesse van
 quade uit-
 slag, by
 tijts om-
 siet naar
 een plaat-
 se van re-
 traite.

En heeft
 ten dien
 eynde
 't ooge op
 't Eyland
 Formosa.

Beschrij-
 vinge van
 't Eyland
 Formosa.

bzengt

brengt ook voort eenige Caneel-boomen / als mede Singber ; en is seer rijk
 van Dee / voornamelijk van Harte-beesten / die albaar in soo groote menig-
 te voort-teelen / als op eenige plaats van de weereld ; wordende alle jaaren ge-
 heele Scheepvladingen van derselben vlees gesouten en gedroogt naar China /
 ende de vellen naar Japan / ontzent de 245 mijlen daar van afgelegen / tot den
 handel versouden. Heeft voortz wilde Derckens / Greetjen / Soenbokken /
 Haasen / Conijnen / Dassen / Wilde Katten / Welv-hoenders / Parijsen /
 Duppen / Gelanden ; wild / schadelijk ofte bezigtig gebiedt / als Leeuwen /
 groote Slangen / uytgenoomen eenige Tygers / waar mede andere Indiaanse
 Gewesten anderzints overzocht zijn / word albaar wepnig ofte gants niet ver-
 noomen. 't Land geeft mede hoop van silver ende goudmijnen / brengt ook veel
 swaabel voort / waar door 'et veele aardbevingen onderwoopen is / die aldaar
 somwijlen wel veertien daagen agter malkander duynen sonder eenig ophouden /
 ende seer schrikkelijk en verbaazlijk hart zijn / dat men somwijlen denkt dat 'et
 geheele Eiland door de Zee ingeslokt / en in de selve weg sinken sal. Het land
 is mede seer volk-rijk / de Mannen zijn doorzgaans lang van stature / sterk van
 lijf en leden / hebben een coler tussen bzuipen en geel / gelijk veele andere In-
 dianen / loopen des somers gants naakt / sonder schaamte : de Vrouw-lieden
 baarentegen zijn meestendeels klein en kort van stature / dog heel vet en sterk /
 een wepnige blanker als de Mannen / sp gaan gekleet ende hebben natuurlijke
 schaamte. De Mannen als Vrouwen gesamentlijk zijn doorzgaans vrientdelijk
 ende goedaardig / sullen onse natie na heur vermogen met kost en drank onthaa-
 len / soo sp maar niet te dikwils en komen / sp sullen niet lichtelijk pmand wat
 ontzeemden ofte steelen ; zijn hoorders seer getrouw tegens de geenen baar me-
 de in vrientschap ofte verbond staan / niet veradig / tegens den aard van meest
 alle andere Indianen / die veraders in haer hart zijn ; ja souden selver liebez
 willen steyden ofte alle ongemak lijden / eerse pmand door verzaat in verdriet sou-
 den brenge : zijn mede seer leezzaam in 't geene daezinne onderweesen woorden /
 zijn gesond van oordeel / en van een goede memorie om zentig dink te bezijpen
 ofte 't onthouden. Hare principaalste neeringe ende hanteeringe is 't veld te bou-
 wen ende rijst te zaepen ; en hoerwelse velds genoeg hebben / en sullense egter niet
 meezbez zaepen als tot haare eigene noodzucht van doen hebben / ja somtijds
 nog wel wat te kort komen. De Mannen hebben een afkeer van den arbejd ;
 waaronne de Vrouwen 't land bouwden / en doen by meesten ende swaazsten ar-
 bejd ; ende wanneez de rijst nu rijp ende gesteeden is / soo vergaderense die by
 malkanderen in haare hupfen / sonder uyt te dorfschen tot dat selve van doen heb-
 ben / als van stampense voor yder dag soo veel alsse opmeugen / 't welke al
 mede der wijben werk is ; des abonts hangense twee a drie bundelkens van de
 rijst in de atren ober 't vyez om te droogen / en des anderen daags 's morgens /
 ontzent twee wyren voor den dag / staan de wijben op te stampen den rijst / en
 maken hem voortz klaaz voor dien selven dag / dat alsoo continueren jaar uyt
 jaar in. Sy hebben hoorders nog drie rhande soorten van wortelen diese plan-
 ten / ende in de plaats van brood eeten / waar mede sp sig souden konnen on-
 derhouden / alwaar 't ook datse geen brood / rijst / ofte andere soorten van bzu-
 gen en hadden ; sp planten ook Singber / Supher-riet / Waterlamotten / maaz
 niet meerder alsse selver van doen en hebben. Wangaande wijn en andere staz-
 ke drank / die in andere quartieren van India uyt boomen getapt wort / en heb-
 bense niet / nogtans hebbense een drank die in kragt alsoo stark / ende in smaak

alsoo liefelijck is als Spaanse ofte Rijnse Wijnen / ende ymant heel wel kan
 dronken maken / dewelke op volgende wijze dooz de vrouwliden toegemaakt
 wort : Sy neemen rijst diese ebentjes laten opwallen / en gewalmt zijnde /
 stampense deselve in een rijstbak ofte blok tot dat tot een deeg wort / van nemense
 eenig meel van rijst / houwen 't selve in de mont / welk houwen geschieden moet
 van oude wijden die geene menstrua meer en hebben / ende gekout zijnde / spou-
 wense het tweedert wpt in een potje / tot datse omtrent een pint nats / van dit
 gekoufel / hebben / 't welke sy alsdan mengen onder den gestampren deeg / knee-
 den ende boozwerken den deeg daar mede / wesende dit kousel alsdan in plaats
 van supzdeeg in 't hooft / ofte gist in 't bier ; dit gedaan zijnde / doense den deeg
 in een groote aarde pot / gieten water daer ober / en met selen 't boben toe / en la-
 tense dan soo staan in sig selven azbeyden omtrent de twee maanden / dan isst
 een schoonen / sterke / lieflijken / ende dronken-makende drank / en hoe lan-
 gez dat die staat hoe sterker datse woord / komende 15 / 20 / a 30 jaaren goed blij-
 ven / wesende alsdan eerst op sijn alderbest. Wanneerse nu deselve nuttigen / soo
 drinkense 'er bobenste / dat soo kilaar is als fonteynwater / eerst af / ende 't ondez-
 ste van de pot / dat soo dik als by is / eetense met leepelen op / ofte soose dit
 mede willen drinken / gietense daar water op / en wanneer sy naaz 't belt gaan /
 nemense van 't dikke een ofte twee potten vol mede / ende een riet vol van 't
 kilaare / 't welk haar dien dag booz kost en drank versterkt ; waar mede sy 't
 meestendeel van hare rijst consumeeren met dese boozgoemde drank te maken.
 De vrouwen / wanneerse met haare rijstelden niet besigt en zijn / baarense ook
 met haare haartuygen wpt vissen / als mede krabben / Garneelen ende Oesters
 te haalen / 't welke sy naast den rijst booz haare beste kost houden : de mannen
 gaan ondertusschen leeg / booznamelijck de jonge sterke kerels van 17 tot 21
 jaaren / maar d'oude mannen van 40 tot 60 jaaren hebben haare vrouwen in 't
 veld / in een kleyn hutjen / komen om de twee a drie maanden eens in 't Doop /
 ende dat meest als 'er eenige feestdagen gehouden worden / anders helpense alte-
 methaare vrouwen in 't veld azbeyden / maar seer selden. Sy hebben in haare
 dorpen schoone ende groote huysen / van gebout en verziezsel seer seltsaam / we-
 sende gemaakt van riet / sonder soldez met vier deuren / staande oost / west / zup-
 de en noozde in 't huys tegens malkanderen ober / somwijlen gock wel met ses
 deuren / te weeren twee in 't oosten / twee in 't westen / en twee in 't noorden / set-
 tende de huysen op een hooge plaats omtrent vier voeten hoog van d'aarde / we-
 sende van kleyn opzefet : haare verziezelen binnen ende buytens huys zijn dazte
 ende Wezhens hoofden / in de huysen hebbense eenige geschiedende eadene kleed-
 jens / daar mede sy die behangen : haaz huysraad is houtweelen daazse 't land
 mede h'azbeyden / als mede affegaven / ofte korte spieffen / schilden / swaaz-
 den / pijlen en boogen om mede te jaagen / ende tegens haare byanden te gebruy-
 ken : dog den besten ende kostelijcksten huysraad en oeraat diese hebben / ende
 meest agten / zijn de hoofden / hayz / ofte beenderen die sy van hare byanden ver-
 obert hebben. Haare schotels daazse wpt eeten / zijn wptgehouwen blokken / hare
 drinkbekers zijn hout ofte viss riet ; haare kookpotten zijn van steen / ofte gebak-
 ken aarde ; haare meeste kostelijckheyt in kleederen diese hebben / wort van hont-
 haiz gemaakt / want gelijk in Europa de schapen de schapen geschooren worden om de
 wol daar van te hebben / soo gebruyken sullen de honden / diese jaazlijckst
 't haiz uitplukken / ende alsdan te saamen swinnen om kleederen daaz van te ma-
 ken / ook mede makense daaz koozden van diese in plaats van goude oft silbere
 gallon gebruyken.

De mannen / als booren gefegt / hebbende een afkeer van den arbeyt / bestaat haaz meeste wezck datse doen in bechten en jaagen / welck laatste geschiet met stikken / Hasegapen en pyl en poog.

De stikken daaz mede sp de beesten vangen / zijn van rottang en riet gemaakt / dewelcke se stellen in de bosschen daazse weten dat de Hazten ende wilde Bezhens met meenigren hoornen / andere steilense op de paden ende in 't blakke held / waaz mede aldus leeben : sp slaan een sterk riet / daaz een touw boben aan vast is / digt in d'aaзде ; dit riet alsoo in d'aaзде regt ober eynd staande / bygenset bobenste eynde daaz van nederwaazis / makende 't nedergebodgen eynde onder met een kleyn houtje vast / alsdan leggense de stich daaz ober / deseibe met wat aaзде toedekkende / ende als de Hazten daaz op trappen / snapt 'et riet op / houdende 't beest aan een been staande / 't welck sp van doorschieten / wozdende op dese maniere jaarlijks eenige dupsenden beesten gebangen. De Hasegapen diese op de jagt gebruikhen / zijn dusdanig gemaakt : de steel is omtrent ses voeten lang / van riet gemaakt / in 't eynde met een belleken daaz aan gebonden ; het psey heeft twee a drie weerhaken om te beetez in de beesten te blyben steeken / en is niet aan riet vast gemaakt / in 't eynde met een belleken daaz aan gebonden / de steel kan afvallen / die als dan met 't belleken / dooz middel van 't touw dat mede aan de weerhaakt / die 't beest in 't lijf heeft / vast gemaakt is / vaststept dooz de ruggen / ende daaz mede 't beest in sijn loop bezhindez / datse soo lange voort laaten loopen / tot dat 't beest gants bezbloed is / kommende aan 't belleken altijd gehoozt worden waaz dat 't Wild heenen loopt / en komt te verblyben. Met dese Hasegapen gaanse somtijds wel met twee a drie Dozpen te samen wtz jaagen / pdez persoon met twee a drie stucks Hasegapen boozsten / benebens eenige honden die 't Wild opjaagen. In 't veld gekomen zijnde / bezdeelen haaz van malkanderen / bezgrypen een cizcul van wel anderhalf uuz in 't ront / gaan dan op malkanderen gelijkehand toe / haare cizcul kleendez makende / sulks dat 'et Wild 't welck in den cizcul bezgepen is / seer bezvraazlijk haare handen kan ontkomen / want een beest maaz een Hasegap in 't lijf hzygende / is 't soo goed als gebangen. Met pyl en booge kilaaren sp 't aldus : een man alleen / ofte twee a drie te samen gaan in 't veld / ende daazse een trouw Haztebeesten sien loopen / volgense die naa / en schieten beneenen pyl booz ende den anderen naa daaz op in / tot soo lange eenige geraacht hebben ; ja sommige van hun zijn soo suel in 't loopen / datse in roven veld den suelsten Bock ofte Haztebeest inloopen / by de hoozner batten / ende met een mes de strot weten af te snyden. Het vleys datse op boozberhaalde manieren vangen / eetense weynig / maar bezhoopen 't meesten aan de Chinesen / wesende de jagt een van de principaalse wezhen der mannen ; ende 't andere haaren oorlog ; waaz van / als mede van haare Politie / Justitie ende Aeligie / niet veelse te seggen is / zedert dat onder 't gebied van de Compagnie zijn geraacht / alsoo gedwongen worden sig in allen naaz der Nederlanderren goetduncken ende wetten hun te reguleren ; edog alsoo in deseibe eenige aamerkenswaazzige dingen zijn / sullen kortelijc hiez by boegen hoedanig dese dingen booz de komste der Nederlanderren onder hun in swang gingen.

Ende eerst van haare Politie : dit land dat te verwonderen is / en heeft nont geen Koning ofte Oppreheez / en Hoost gehad / onder wiens gebied 'et gehele Exland stonde / maaz zijn alle in Dozpen verdeelt / waar van yder Doz woz sig selven is / ende haaz eegen gebied heeft / geen andere superiorneyt erkennen-

de / nogte pder en heeft geen particulier Hooft die absoluut ovez haaz heezft ofte gebied / maaz sy hebben een Raad / bestaande uyt 12 mannen / welken Raad by haaz wort genoemt Quaty, en wort alle twee jaaren bezandert en bezhooren uyt pezsoonen die pder omzient beeztig jaaren / en van eenen oudezdom zyn / waaz inne te bezwonderen is dat sprieden geene kennisse van jaaren te tellen hebbende / nogtans haare oudezdom onbez malkanderen woeten t'onbezscheyden / want sy woeten wel t'onthouden welke persoonen op eenen dag / maant / ofte jaaz / en wanneez geboren zyn. Desez Raadspezsoonen dan haare twee jaaren g'expreezt zijnde / soo laat een pder van him de hairen van t'voorhoof / en aan beyde de zijden aan de slaap des hoofts uytplucken / tot een cezteeken datse Raadspezsoonen geweezt zyn / ende daaz van wederom ontslagen ; alsdan worden de nieuwe Raadspezsoonen van een ende deselben oudezdom wederom bekhoren in plaats deez afgaande. De magt / ofte autoritept dez Quatys / ofte Raadspezsoonen / en is niet souberain / nogte soodanig / dat de gemeente gehouden is haaz goetbinden ofte besluypen naar te volgen ; maaz haaz pouboiz bestaat meest daaz in / dat petwes voorzkomende / t'gemeene-beste conceznerende / dat dient gedaant ofte gelaaten te worden / soo bezgaderen dese Quatys eezt by malkanderen / de-libereren ende besluypen wat him vooz t'gemeene beste raadsaamst dunkt te wesen / waazinne d'accoozd woefende / soo doense t'gantse dozys-volkje op sekerere plaats / gemeenelijck ontzeut de kezte / by een bezgaderen / en stellen de saake die te bezhandelen staat aan de volle gemeente in t'openbaaz vooz / discourerende *pro & contra*, wel een halbe uure lang / met beele argumenten ende persuassien ; de gemeente soekense deselbe t'induceren tot haar genomen besluyp. Geduyrende welke Oratie / goede ozdze onderhouden / ende als den eene moede is ofte uytgesproken heeft / alsdan bezvangt weder eene van sijne confzatez / ende soo boozts / woefende haare eloquentie ende welsprekenthept met goede gratie en gzoote hzagt onbezentussen houd de gemeente hun seez stil / luysteren naazstijg toe / sondez eenige de minste commotie te maken. Ende d'oratie g'epudigt woefende / beraadslagt t'holt ovez de voozgestelde saake met malkanderen / binden sy der Quatys besluyp goed / soo wert deselbe in t'werk gestelt / soo niet / wort agterbolgt t'geene de geheele gemeente goed gebonden heeft. Dez Quatys ampt is mede tez executie te stellen / ende te letten dat agtezholgt wort t'geene haare Piestereffen / is cas van den Godtsdienst zyn gebiedende ; ende boozts te bezhinderen waaz vooz sy meenen dat haare Goden bezgramt mogten worden. Wanneez nu pemant van t'dozys-volk sig te buypen gaat in petwes dat haare Goden raakt / ofte in petwes dat de gemeene saak betzeft / soo vermogen dese Quatys / ofte 12 Raadspezsoonen soodanige quaatdoendez daaz ovez te straffen / dog niet met gehangenisse / boepens / ofte eenige andere lijfstraffen / beel min met de doot / woefende alle rozporele straffen by him onbekent / maaz alleentigh om een katoene kleetje / hartebel / een deel rijz / ofte een pot van haaren stezken drank / na bezepsch van saake / en gzoote van de misdaat / welke misdaden veeltijts niet als zenige belaggelijcke baggatelles zyn : als by exempel / op sekerer tijt des jaars moeten alle d'inwoonderen omzient dze maanden lang moedez naakt gaan / uyt reeden soose seggen / dat andersints de Goden geen regen op t'gewas souden laaten vallen / en haare plantagie ende rijshelden bedezben / gedurende welken tijt dan van naakt gaan / by aldien de Quatys pemant aantzeffen met een kleebyen boeket / soo hebbense de magt om hem t'selbe kleeed af te nemen / ofte een boete van rijz / hartebellen / drank / ofte diezgelijcke af te bozderen ; waaromme de

Quatj's des mozzgens ende des avonts / als 't volk naar 't belt gaan / ofte daar van daan komen / op de weegen gaan sitten daar 't volk moet pafferen / om te sien of 'er eenige zijn die kleedjens aen hebben. Ende in tegendeel zijnder onder haaz wedezornime sekere tijden in dewelke sy dagelijks wel kleedjens mogen draagen / maar niet van zijde stoffen gemaakt. Ende hy albien dese Raadsperfoonen alsdan pemant met zijde kleedjens binden / ofte die zijde schoorten aen hebben / soo nemense deselve van soodanige perfoonen datelijck af / ofte beslaanfe in eenige andere boeten / als boben gesegt is. Insgelijck wanneer op eenige feestdagen de vrouwen / of vrouwtolieden te samen komen om te pronken / ende dat een van alle naaz dez Quatj's meeninge te veel kleedjens aan heeft / ofte aan deselve eenige hooberzide te veel bedrijft / soo wordense van dese Raadsperfoonen in pdezz presentie bestraft / ofte 't geene haazlieden dunkt te veel ofte al te hooberzide te wesen / afgenomen / ende vooz haare oogen in stukken gescheurt. Bijten welken magt dese Raadsperfoonen / en is hy dese natie geen minde nog meerdez / knegt nogte heerz / maar altesamen zijne ebenveel en van gelijcke qualiteyt / alhoewel datse malkanderen groote eere ende civilitieyt bewijfen op haare maniere / niet dat dese eere diese malkanderen bewijfen / geschiet / om dat den eenen in meerdez aansien / digniteyt / ofte rijkdom soude wesen als d'andere / maar alleen ten aansien van den oudezdom ; want malkanderen op straat ofte op den wegh ontmoetende / sal den geene die jonger is / een weynig upt de weeg gaan / ende den geenen die ouder is de rugge toekeeren / tot dat hy verby is ; ende al is 't saake datse met malkanderen spreekken / soo soude ebenwel de jonghste upt eerbiedigheyt sig niet omkeeren / maar antwoorzen / en soo blijven staan tot dat den ousten voozhy is ; en een vuder aan een jonger wat belastende / en sal de jongste 't hazt niet hebben 't selfde te weygeren / al waaz 't dat hy hem die mijlen weeghs om een bootschap soude ; en in geselschap hy malkanderen wesenfe / sullen sig de jonsten niet durven bezouten te spreekken in presentie dez oudsten : insgelijck wanneer se op gastmalen / ofte om te drinken hy malkanderen zijn / soo sullense 't eeten en drinken alrijt eezst aan d'ousten geben / sondez eenige insigten van andere qualiteyten.

Wangaande den Hutwelijken staat en mag niet elk na sijn belieben aangaan / want de mans perfoonen den ouderdom van 20 a 21 jaaren moeten bezult hebben eezse tot 'et vrouwen g'admitteert worden / maar de vrouwen-perfoonen laatense vrouwen soo vzoeg sy meenen datse viripotenten / ende tot een sulck wezck beguaan zijn / sonder sekeren oudezdom 't obseveren : en onderentusschen dat de mansperfoonen nog mindejaarig zijn / en den ouderdom van seften a seventien jaaren nog niet bereyft en hebben / soo en mogense geen lank haaz dragen / nogte 't selve niet langer laten wassen als dat effen d'ooren bedekt zijn / maar de vrouwtolieden daazentegen laaten de hairen wassen sondez deselve af te snijden. En wanneer de mansperfoonen nu den ouderdom van seventien jaaren bereyft hebben / soo laten se de hairen soo lank wassen als hy ons de vrouwen in Europa ; en nu lang haaz hebbende / van beginnense te vzen ende te vrouwen op volgende maniere : Wanneer een jongman sin in een dogtez heeft ofte krijgt / soo stuyt hy sijn moeder / suster / ofte pemant anders van sijn magen in 't huys daaz de dogtez is die hy bezoelet. Dese Ambassadeurs nemen de Dutwarie (die men gewoon is aan een Bruyd te geben) met hen / en bezoecken de dogtez van haare ouders ten hutwelijk / toonende de goederen die de vzienden van den Jongman mede gegeven hebben : en ingevalle des Bruyds vzienden / benebens de
Bruyd

Wyvd selbez in 't huwelyk consenteren / soo blijft des Wyvz gegeven ten hupse
 van de Wyvd / ende daaz mede is 't huwelyk klaaz / sondez eenige andere cere-
 monien te requireren / ofte byvloft te houden / ende de Wyvdegom mag haaz
 aansions / als sijne weertige Hupsbzoutwe / beslaven ; sulchs dat hiez volks-
 mentijck plaats heeft de regul *nuptias non concubitus sed consensus facit*. Het goed
 dat ten huwelyk gegeven wozt is bezschepden / gebedende den eenen meerbez als
 den anderen / naaz dat rijk en welgestelt zjn. De alderrijckste geben ordinaris
 8 rokijens / en soo veel kleedjens om 't lijf / nog 300 ofte 400 azmringen van riet
 geblogten / 10 a 12 stukhs vingez-ringen van metaal / ofte witte hazts-hoorn
 gemaakt / wesende pdez van dese ringen soo groot als een ey in 't ronde / ende
 soo bzeet datse een geheel lit van een vingezt' effens bedekken / sulchs wanneerze
 dese ringen aan hebben / staan de vingeren / dooz de grootte dez selben / seer wijdt
 van malkanderen / dat een leelijc aansien baazt / en nograns booz een szapigheyt
 by haazlieden gehouden wozt : nog gebense daaznboven vlez a hys goddels om
 't lijf van gzoof spwaat : item nog 10 a 12 kleedjens van hontshazt gemaakt :
 nog 30 a 40 tangangs / ofte Chinese kleedjens / item een groot bos hondshazt /
 dat een man genoeg daar aan te draagen heeft ; nog een cieraat op 't hooft / by-
 kans gelijc een Bisschops muts van szoop en hontshazt szap geblochten : nog
 4 a 5 paaz kouffen van haztebellen gemaakt / die nog vouto en onbereyd zjn /
 diese maaz met een szoobant om 't been binden ; en soo veel sullen d' alderrijcksten
 wel geeben / en ook niet meer / welke goederen getaxeert / ten alderhoogsten veer-
 tigt rijcksdaaldez souden bedzaagen. Die nu soo rijk niet en zjn / geeben 300 a
 400 azmringen van riet gemaakt / twee a drie rokijens / ende ook soo veel kleet-
 jens om 't lijf / 't welk in alles twee rijcksdaalders soude bedzaagen. 't Huwe-
 lyk als vooren bezhaalt / geconsumeert wesende / soo woonen daazomme man
 en vrouwe niet te saamen / maaz pdez heeft sijn eygen hups dat bewoont / en blijft
 het wijf in haaz hups / alwaaz eet / drinkt / en wezkt / gelijk ook de man in het
 sijne bezblijft ; en wanneer tot sijn vrouwe ingaan wil / komt hy daaz heymelijc
 insluppen gelijc een dief / en durft by 't beezligt ofte 't volk niet komen / maaz
 moet daatelijc stil wijgende op de hoop gaan leggen sondez een woord te spree-
 ken / en soo pets begeert / 't zy toebak / ofte pets anderz / mag hy 't selfde niet
 epffen / maaz hoeft een wepning / als van sijn vrouwe dat hoorende / komtse by
 hem / bzingende 't geene hy begeert te hebben / en gaat dan wedez van hem af by
 't andere volk / soo lange tot deselbe bezzokken / ofte slaapen zjn gegaan / als
 wanneerze wedez by hem komt te hoop leggen / blyvende de geheele nagt by mal-
 kanderen tot des ugtens bzoeg : booz den dag moet de man weder weg sluyps-
 gewijs ten hupse upthaan / sondez dat dien dag wedez in 't hups van sijn vrouwe
 komen mag. Splieden komen ook des daags niet ligt by malkanderen / ten zy
 datse malkanderen op een heymelijc plaats bescheiden ; nogte in presentie van
 't volk en sullense niet licht met malkanderen spreken / dog 't gebeuzt wel dat de
 man des daags by de vrouwe in haaz hups sal komen / maaz van moet niemant
 anderz als de vrouwe alleentig thups weesen / en hy vermant booz upt senden / om
 te bzaagen aan de vrouwe of hy by haar komen magh / waaz mede / indien de
 vrouwe te vzeede is / soo komtse buytens hups haaz man inhalen / soo niet / soo
 moet hy wedez bezzokken. De gemeenschap van goederen en is by haaz niet ge-
 buyckelijc / nogte en bzaagt den man geene lasten des huwelyks / maaz behoud
 pdez sijn eygen goed / de vrouwe met haaz volk ende parentagie heeft haare eyge-
 ne plantagien ende rjcs-belden daaz sy van leeben ; gelijc aan d' andere zijde de
 man

man met sijne parentagie / insgelijcks sijne plantagien ende rjtsbelden heeft daer af leeft / sulks dat pder van hun wezkt ende eet in sijn egen huys : de vrouwa en sozgt niet booz de man / nogte de man niet booz de vrouwa / maaz pder huys sozgt booz sig selven. Wanneerze nu kinderen by malkanderen kzygen / die blyben meest by de moeder woonen ; Edog twee jaren oud zijnde / soo komense ook wel by de vader / maaz zijn niet met beele kinderen belast / tez saake de wijben / booz dat 36 a 37 jaaren oud zijn / geene kinderen en baaren : niet datse booz die tijt onbzygtbaaz souden weesen / maaz dooz diense booz dien ouderdom de bzygt in 't lichaam dooden ende afzzyben op volgende maniere : Een jonge vrouwa onder de 37 jaaren sig bezygt gevoelende / ontbied eene van haare Priesters sijn by haer ; dewelke gekomen zijnde / soo leyse de bezygte vrouwa op de hoop / ofte pewers op den rugge neder / als dan dukat ende pazise deselwe soo lange tot dat de bzygt afgaat / 't welk met grootez snerze geschiet als of sy 't kind lewendig haarde. Dit afzzyben en doense niet als offe geene natupzlyke liefde tot haare kinderen hadden / maaz wte supezzitie ofte afgoden-dienst / geloobende een groote sonde te weesen booz den boozsz. ouderdom de bzygt lewendig te laaten tez weereld komen / soo dattez veele bzygten op dese maniere verniet ende omgebzagt worden. Maaz wanneerze nu tot den boozsz. ouderdom van 37 jaaren gekomen zijn / dan latense eerst de bzygt haares lichaams / sondez die te dooden / des weereks licht aanschouwen. En als nu de mannen den ouderdom van 50 jaaren bereykt hebben / dan mogense eerst by haare vrouwe komen inwoonen / ende dan zijne met malkanderen meest in 't veld / ende woonen aldaaz in een stroop hutje.

Om haare Huzwelijken te disfolveren en behoebense niet te wagten na de doot ofte ohezspel van een van beyden / maaz bezmoogen deselwe volkomentelijck te scheidten maaz hun volgebellen / als geen langer behagen daaz in / ofte in malkanderen en zijn hebbende / alleen met dit onderzchept / wanneer de man 't Huzwelijk begeret te breeken sondez andere redenen daaz toe te hebben als sijn welgebellen / soo bezliest sy alle de goederen die aan de vrouwe tot een Duwarie gegeven heeft : maaz redenen daaz toe hebbende / als van ohezspel / ofte dat de vrouwe hem slaat / en diezgelijken / dan ontfangt sy de Duwarie wederzomme. Soo mede de vrouwe sondez redenen 't Huzwelijk folverende / moet d'ontfangen Duwarie wederz upkeeren ; maaz redenen hebbende / bezmag deselwe te behouden ; op welke manieren de Huzwelijken by haaz gebiffolbeert worden / niet alleen *quoad iborum*, maaz ook *quoad vinculum* : sulks dat pder van hun wederzomme een ander trouwen mag ; dies somtijts wel gebeuzt dat soo meenige maanden affter in een jaaz komen / ook jaezlijks soo veele mannen de vrouwen *contra redupieren*, en wederz andere trouwen. Maaz alhoewel de Huzwelijken soo ligt disfolveren ende aan anderen trouwen / soo trouwense nogtans maaz eene vrouwe 't seffens / sondez beele wijben te gelijk te hebben ; zijn anderzins groote hoerzjagers ; en al bemense getrouwt / maken ebenwel daazom niet beel swarighept nog met andere trouwen te hoeleren / dog in 't hemelijck / sondez dat haare trouwen / ofte de mans van andere trouwen daaz af boeten. Ontzent 't trouwen obseverense mede eenige graden in haaz van parentagie / datse in haare vziendzschap niet en trouwen binnen de vierde graad.

Van haare Justitie en valt niet veel te seggen : alle regts-voozderingen zijn by haazlieden onbekent / hebben ook geene politijke wetten die wegens begaane misdoot eenige straffe zijn opleggende : pder leeft in veele naaz sijn sin / en wien

ongelijk gedaan woort / sulks en woort niet dooz de Obezhept / ofte Regenten ge-
 staaft / maaz wreken ende rebengeren 't selbe ydeez vooz sijn particulieez soo bist
 kan : als by exempel in cas van diefte / dootslag en obezspel / wrekense sig sel-
 ven op volgende maniere : Soo pemant eenig goet steelt / ende den daadez be-
 kent woort / soo gaat den geene dien 't goet ontstolen is / ten hupse van den gee-
 ne die hem sijn goet ontnomen heeft / haalt 'er soo veel goet als 't hem dunke rij-
 kelijck betaalt te wesen / 't welck by aldien den anderen niet en wil gedoogen / ofte
 dat splieden met malkanderen niet en konnen bezaccozderen / soo vergaapt de
 geene dien 't goet ontstolen is / alle sijne vrienden / een ydeez met sijn geweez / en
 haalt 't voozsz. goet met geweld upt des anderen sijn hups / waaz upt dan mee-
 nigmalen een particuliere oorlog / en dibezse dootslagen upt ontstaan. Voozdeez
 in cas van een dootslag levense aldus : Pemant dootgeslagen woordende / ende
 uptkomende wie den dootslagez is / soo moet hy blugten / andezs soude hy van
 des dootgeslagene vrienden insgelijks om den hals gebragt woorden : onderentuf-
 schen handelen de vrienden van wedezzijden met malkanderen / pzeentceren soo
 veele bezkens / hartebellen / Et. tot daerse de vrienden van den bezslagenen daaz
 mede te vreden gestelt ende bezsoent hebben / waaz op den dootslagez wedez in 't
 dozp komt / sondez van pmant daaz obez wijdeez gemoeyt te woorden. Maaz als
 pemant sijn vrouwe by een andez in obezspel beviint / gaat hy ten hupse van den
 obezspeeldez / en haalt twee a drie bezkens upt des selfs kot / dat is van vooz de
 straffe van t obezspel / sondez nabezhand sijn vrouwe / ofte den obezspeeldez daaz-
 omme eens swy aan te sien / ofte eenige haat ofte rijt op de selbe te dzagen.

Hiez voren hebbenwe bezhaalt d inwoonderen van dit Epland in dibezse doz-
 pen bezdeelt te wesen / waaz van ydeez dozp vooz sijn selbe bestaat / sonder dat 't
 eene t andere subject zp / en elk even veel meesters is / waaz dooz dan sy in geen
 hzeede met malkanderen konnen leeben / maaz bezballen ligtelijck tot hzakkeel /
 en soo voozsz tot oorlog tegens malkanderen te boeren / 't eene dozp tegens 't an-
 dere ; en wanneez van sijn eenig dozp den oorlog aan te doen / seggense den
 paps te boeren op / en waazschubben malkanderen ; alsdan gaanse met 10 / 20 /
 a 30 mannen na des byants dozp toe / ook somtijts wel met haaz baazruppen /
 en bezbezgen sig albaaz tot in de nagt / dat se niet gesien ofte bezrast en woorden / want
 haare meeste oorlog en bechren bestaat meestendeel in strategemaas en listighe-
 den van elkanderen te bezrassen : als van gaanse des nagts in des byants bel-
 den / ofte belthupsjens / sien offe daaz eenig volck binden slapen ; want als bo-
 ven gesegt / d' oude lypden slaapen meest in haare belthupsen ; bindense dan pe-
 mant thups / out ofte jonck / man ofte wijf / die slaanse alle te samen doot / haki-
 ken hen de hoofden / handen en boeten af / of nemen ook wel 't geheele lighaam
 mede / en slijden 't aan soo veele partzen alffez pezsoonen van haaz zyn / want
 ydeez wildez wat van hebben / op dat als hy thups komt / daaz mede mag gaan
 pzoeken : ook gaanse veeltijts te wezki na gelegentheyt van saake ; want soose
 van des byants volck bezvolgt woorden / neemense maaz de hoofden bez dootge-
 slagene mede ; ofte by aldien deseibe hen in 't blugten bezhindereu soude / nemen-
 se maaz een weinig haaz mede / en peuren op de loop. Ofte soose niemant in de
 belthupsen binden / soo gaanse na t dozp toe / slaan alles doot watse vooz eezst
 in den donckez binden / en dan mettez haast op de loop eez datter alazim in 't dozp
 komt / ofte hzeeken mede wel in de hupsen ; maaz als die van binnen daez obez
 wakkeu woorden / soo makense dadelijck een moozdgestheeu / waaz mede dan
 in een ommezien 't gantsche dozp in alazim geraakt / ende alle de manschap hen

op d'alazm-plaatse bezboegt. Altemets regtenfe noch wel niet veel uyt / door dien 't volk van de hupsen hen niet behulp der dupssteynissen / hiez ofte daar pweess in een gat bezsteeken: het gebeuzt ook mede wel datse selbez bezraft en dootgeslagen worden. Sy maken somtijts wel een valschen alazm / en lokken haare byanden uyt tot de plaatse alwaar haare vaaztingen / en meezbez getal van manschap in embustade leggen / diese van overrompelen en dootslaen / ofte selfs te hozt schietende / sig niet de vlucht salberen. Altemets combineren sig wel twee a drie dooppen te samen / en tzeiken gelijckezant uyt by daag tegens haare byanden / om deselve in een volle baraille te beverhen. In haare Oorloogen hebbense geen sekere Capiteyn / ofte Bevelhebberen die haaz aanboezt en commandeert; maar sodet onder haaz penant is die sig in eenige oorloogs exploiteten wel heeft gequeten / en eenige koppen van den byant bezobezt / die heeft groot gesag onder haaz / en lust hebbende eenig exploitet t'onbezneemen / kan gemakkelijck veel ahang krijgen die hem 't selbe helpen uytboeren. Haare wapenen daazse mede ten oorloog gaan / zijn Affegapen / maar een ander slag als daaz mede op de jacht gaan / want dese zijn niet met weezhaken / hebben ook geen rontw ofte belcken daaz aan / steekende 't psez in de steel vast / soe dat de steel niet en kan uytballen. Sy gebuyken mede schilden en swaazden / wesende de schilden niet ront / maar lang en hiez als een deel / soe dat niet 't geheele lichaam daaz agtez konnen schuylen / en voor de pijlen sig bedekken: haare swaazden zijn hozt en seer hiez; sy gebuyken ook wel hozte Japanse en Chinese houwers: als mede pijl en boog. Wanneerse nu van haazliedez exploit webez te rugge keeren / en eenige hoofden mede gebzagt hebben / ofte verwes anderez / soe isse in 't geheele doop een groote feest / jupchen en byzlijchheit / beginnen te eeren van haare afgoden te zammelen en byzengde liedekens te singen / deselve be- dankende over de bezkzegen victorie. De geen die een hooft mede gebzagt heeft / al heeft hy juist 't seyt niet selbez bedzegen / maar 't hooft op d'eene ofte d'andere wijzen bezkzegen / dat is al genoeg / als hy maar de man is die 't hooft mede byengt / en is daezomme over al waar hy komt / seer welckom / wordende van pdez een seer heezlijck ontfangen / en niet den besten en stezcksten drank lustig gerzact: dan nemense 't hooft / byzengen het in een van haare kercken / kooken het selbe in een pot tot dat 't wel geheel bezkookt / ende daaz af valt; dan latense het droogen / en begieten 't met haare beste drank / slagten bezkens tez eeren van haare afgoden / en houden op haare manier groote gasterpen die wel 14 dagen agtez malckanderen duren / en houden 't geene op boozsz. maniere van haare byanden bekomen hebben in grootere estinie als andere narien goud en silbez doen; sulks dat by gebal een hups brandende / sy alle dingen sullen laten staan / en bezgen dese dingen het eezst.

Hoewel d' inwoondez van dit Epland geene schriften nogte boeken en hebben / soe is 't nochtans datse een religie hebben / dewelke haazlieden van ouderz tot ouderz by mondelinge traditie overgelebez is / ende diese aan haare kinderen op de selfde wijze mededeelen / waar van dit volgende wel de voornaamste hoofstukken zijn: Van 't beginsel des werelts / ofte dat deselve een eynde hebben sal en weetenfe niet / maar gelooben dat die van eeuwigheyt getweest zy / en mitsdien in eeuwigheyt duren sal: d'onsterfelijchheit der zielen wozt by haazlieden mede geloof / en gevolgelijck dat de zielen der bezstorbene na desen leven haare belooninge ofte straffe ontfangen sullen / na dat goet ofte quailijck geleest hebben / waar van seggen / by aldien een mensch in desen leven veel quaet doet / sijne

ziele na sijn overlijden daaronne in een groote grachte van vuyligheyt moet quelen; maar de geene die in deesen leeven haaz wel dragen / die komen over naaz haare doot / over dese gracht / alwaaz alle wellustien ende plaisier genieten. Hieronne observeerense een gebuyk onder haaz / dat wanneez penant sterft / soo makense vooz des afgestorbenen huys een klesme stellagie / hutsens-gewijs / deselve bestekende ronsomme met groente ende beelderhande eieraat / laeren diez stukis wimpeltjens ofte vlaggen daaz of wapen / en binnen in 't selve hutsen stellense een groote halbas met water / met een riet daaz by om mede te selpepen / op dat de ziele des afgestorvene sig alle daagen daazinne mag komen wasfen / en haaz van alle onreynigheyt sijnveren. De sonden waaronne sy meenen dat de ziele des afgestorvene straffe ontfangen / sijn meest soodanige dingen die by ons vooz baggatellen g'estimeert worden. Als by exempel: Daise op sekerre bezbode tijden zijde kleedjens gedragen / ofte hantsen geboutot / ofte hout tot timmeren bezgadeert / ofte oesterz gelsaakt hebben / sondez agt gelsaagen te hebben op haare droomen / ende des bogelen gefang: ook dat de vrouwen binnen den oudezdom van 37 a 38 jaaren de kragt van haare lichamen leevendigh hebben laaten te werelt komen, ende hondezdeezlep andere beuselingen diese al vooz sonden erkennen; waarentegen 't geene by de Christen natie vooz sonden erkent wort / sulks agten wel gedaan / ofte niet strafwaardig te wesen; als by exempel steelen / liegen / dootslaan / dronchenschap / overspel en hoererpe / en worden by haaz vooz geene sonden erkent / maar vooz g'oorloofde dingen / en vooznamentlijck de hoererie soo deselve naaz in 't hemelijck geschiet / seggende haare Goden daazinne een welbehagen te scheppen; waaronne d'oudeez / al wetense schoon dat hare hinderen hoeveren / indien 't naaz niet in 't openbaaz geschiet / soo sulense daaz mede larchen / en hun sulcks niet bezbieden.

De Godheyt erkennen slieden onder geen een weesen / maar bezdeelen die in veele weesens ende afgoden / waaz van seggen twee de principaalste ende vooznaamste te sijn / den eenen geheeten Tamagifangach / hebbende een vrouwe / mede een goddinne / geheeten Terapchayaba / ende den anderen genaamt Sariafay; waaz van Tamagifangach in 't zijde woont / zijde sijn officie 't menschelijck geslagt te scheppen / die hy leelijck maakt alsse hem niet wel en offeren; maar schoon maakt soose hem naaz sijn offeren. Desselfs huysvrouwe de Goddinne woont in 't oosten / tot 't menschelijck geslagt seer genegen wesende; daaronne wanneez 't in 't oosten bondeert / soo seggende dat dese Goddinne met haaz man sprekt / en hem behijft / waaronne hy geen regen op 't land laet vallen / welcke haare stemme van de man gehoort wordende / soo send hy hoers daaz aan regen: en dese Goddinne woort meest vooz de vrouwen aangebeden en gebient. Sariafay woont in 't noorden / is geheel boosaardig ende quaat tegens 't menschelijck geslagt; en wanneez Tamagifangach de menschen schoon maakt / soo maakt hy deselve weder leelijck en volkudalen / weshalven slieden desen God geweldig aanroepen / dat hy haaz bog geen quaat en wil doen / ende bidden den anderen God Tamagifangach dat hy den desen wil straffen ende behijben om dat soo veel quaat doet. Behalven dese twee / soo hebbense nog andere Goden diese aanroepen / waaz van twee de directie overden oorlogh hebben / den eenen Calafino / en den anderen Capalsape genaamt / dewelcke van de mans deel aangeroepen ende gebient worden / behalven nog eenige Godens ende Godinnens gepast op pdez boozbal / te lang hier te verhaalen.

Haare Godsdienst bestaat in twee stukken / in offeranden ende aanroepinge /
dewel-

J. V. Baayn. sculpsit.

dewelke in haare publyke Kezken dooz byonspersoonen bezicht word; want
 alhoewel alle andere Indiaanse Natien tot haare Daapen / Priesters / ende Lee-
 rars / mans-persoonen gebruikten / soo is dese natie / vooz soo veel my bekend
 is / d'eenigste die byontos-persoonen gebruikten omme den volke t'onderregien /
 ende den openlyken Gods-dienst te bedienen / als Priestersessen / welken dienst
 op volgende maniere volbragt wort / sijn aanbanc nemende met d'offeranden /
 't volk slagt bezkens / ende bzengt een gedeelte daaz hant ten offer / als mede ge-
 walinde rys / menigte van dzank / aazd-bzigten &c. stellende de selve offerande
 in haare Kezken dooz harte- en bezkens-hoofden die aldaaz opgeregt sijn; wel-
 ke offerande van al den volke gedaan zijnde / soo staar een ofste twee van haare
 Priestersessen op / en roepen de Gooden met een lang seymoen aan / bezdraper
 in 't roepen d'oogen in 't hooft / en ballen neder op de aazde / schreutwen seer vs-
 selijck: alsdan (volgens hun seggen) verschijnen de Gooden aante dees Priesterses-
 sen / de welke onderentussen op d'aazde nptgestrekt leggen als doode menschen /
 en kommen niet weder opgeregt worden / soo lange dese verschijninge duurt / al
 was men niet sijn bijf of seffen daaz ober doende: En epudelinge weder tot haaz
 selven gekomen wesende / soo sitteren ende bevense van benaucht / ende 't om-
 staande volk schrept en weent. Daaz na soo klimmen dees Leerarsessen / ofste
 Priestersessen op het dak van de Kezk / te weteren op elke hoek eene / als dan hou-
 dense tot haare Gooden een lange oratie. Epudelijck soo nemense haaz kleedje
 van 't lichaam af / ende alsoo moedernaakt staande / in presentie van de geheele
 gemeente / toonense haare byontwylkheden aan de Gooden / en kloppen met de
 handen wel strengelijck daaz op / laaten watez bzenge / en wassen haaz gantse
 lichaam daaz mede. d'Omstanderen onderentusschen / dewelke meest wijven
 sijn / suppen haaz selven soo bol dat qualijck gaan of staan konnen / en daaz me-
 de neemt den publyken Godsdienst een epnde. Ende wat belangt haare private
 Godsdienst / soo sijn in ydez huys eenige plaarsen bezordineert / alwaaz elk in
 't particulier sijnen afgod aenroept / ende bid om 't geene van nooden heeft; maaz
 eenige swaare ofte ongemeene zaake woorkomende / dan worden haare Prieste-
 ressen in huys geroepen omme den dienst aldaaz te bezrichten / dat dan niet veele
 ceremonien geschiet. Wesende voozbez 't ampt van dese Leerarsessen / gelukt
 en ongelukt / regen / wind ofste schoon weder te voozseggen / ook onrepre plaat-
 sen te hepligen / als mede duphelen npt te bannen / dat onder haaz seer dikwils
 geschiet. So bannen den duphel npt eenig huys met een schizckelijck getiez en
 geroep / nemen bloote Japanse houwers in de hand / ende jaagen de duphel soo
 lange naaz / tot dat epudelinge sijn gat nezens wetende te bezgen / genootsaakt
 wort in 't watez te spzingen / ende eldaz te bezzekken.

Met haare sieken / ende 't bezgraven van hare dooden / levense mede op een
 seer bysondere maniere. Daaz sijn eenige Dorpen op dit Epland / hoewel maaz
 wepnige sulks ofszieren / dewelke wanneez pemant hebben die siek is / en dat
 deofels siecke schijnt d'oberhand te nemen / ofste de pijn soo groot / datse mee-
 nen den sieken daaz van niet te sullen ophoemen / soo wordense met bazmliezig-
 heyt behangen / om den sieken mettez haast van sijne quale te bezlossen / ende npt
 de pijn te helpen / so boeuse den sieken een sizik om den hals / halende den sel-
 ven alsdan soo hoog op als ofste hem wippen wilden; en hoog genoeg zijnde /
 soo laatense hem van hooven neder op d'aazde vallen / dat hy hals en been ont-
 twee breekt / wordende 't selve behonden een remedium dat probatum is om alle
 siektens te geneesen / maaz geloobe niet dat eenige sieke lust sal hebben 't selve

t'onbezwoelen. Met 't begraven van haare dooden hebben meest alle de dozzen een gebruys / bestaande in beelezhande ceremonien; want des anderen daags naaz dat yemant obezleeden is / van nemense 't doode lichaam / leggen het op een stellagie van gespouwen riet daaz toe gemaakt / wessende omtzent twee ellen hoog van dez aazden / en binden 't selve de handen en voeten vast: als dan makense een byzette eben neffens de stellagie / en laten 't lichaam daaz mede van langsamez hand uytzoogen. Onderzontussen houdense dootfeest / en slagten bezkens tot 8 a 9 stuks toe / na ydezs bezmoogen / vzeeten en suppendez lustigh op aan / waaz toe veele byzenden ende bekenden genoot worden: ende tot een teeken datter een doode in eenig huys is / soo wozt na deszelfs obezlijden aanstonts dooz de deure van sijn huys een trommel geslagen die van een uytgeholve boom gemaakt is / ydez byzoutv van de genoode gasten met een pot van haaren stezkendzank mede nemende; en na datse wel met malkanderen gedronken hebben / soo beginnen sy te danssen op haare maniere: Dooz eezst nemense een gzoote uytgeholve boom / deese kerense om / en danssen daaz op twee rpen met byzouten / ydez rp van diez a vijf stuks / delwelke malkanderen den rugge toekieeren / staan soo en hippelen als d'extezs ofte bontekzpen / gaande alles van d'aazde ofte desen boom / behalven de voeten / makende soo slegts eenige betwedinge met d'azmen en 't lichaam / 't welck op desen uytgeholve boom een sez naaz en doof geluyt bezoozsaacht. d' Eezste danssez nu moede geboorzen zijnde / wozen van andere webezomme bezvangen / 't welck danssen omtzent wel een paaz uren lang duyt. Opndelinge de dooden / op boozsz. maniere / negen dagen lang te dzoogen gelegen hebbende / dat onderzontussen dooz 't geheele huys een onlijdelijke stank bezoozsaacht / hoe wel 't lighaam alle eenmaal gesupbezit ende gewasschen wozt / soo nemense 't selve lighaam den 9. dag van de stellagie wedez af / winden 't in een matze: als dan makense wedez een andere stellagie een wepnigje hooger als de boozgaande / behangen de selve rontsomme met kleertens in forme van een Ledekant / leggen den dooden daez wedez op / en houden op boozgaande wijze nog eens dootfeest: ende op deese tweede stellagie blijft 't lighaam tot in 't derde jaaz leggen / wessende ten eynde van dien alle 't blees dooz de lugt bezteezt / soo datter niet als been oberig is / datse dan daaz afnemen en begraven 't in haaz huys / en houden dan webezomme dootfeest / maaz sondez te danssen.

Ende dit is 't geene van dez Formosanen Keligie / Justitie / Politie en Oozloog / wy waazdig g'agt hebben in 't kortz hier by te voegen; maaz zedert dat de Nedezlanderz / ofte de Compagnie dit Eylant in besit heeft genomen / sijn alle dese dingen / na de wetten der nieuwe meesterz meestendeel bezandert / wozdende de Formosanen dooz yedicanten ende Schoolmeesterz in de Chzistelijche Keligie onderzoesen / waaz toe ydez dozz sijnne schoole hadde / daaz alle dagen compareren mosten om lessen t'ontfangen ende op te seggen / op de bezbezte van een hartevel / ofte pets andezs / daaz de schoolmeesteren niet qualijkt by en voeren. 't Oozloogen / en malkanderen te bebechten / wiezde hun mede bezboden / als alle te samen nu onder eenen Heez staande / naaz wotens wetten de quazdoendezs gestzast wiezden / alleen bleef hun van d'oude forme van regereringe nog oberig / dat in ydez dozz dooz den Goudezneur van Formosa / eene dez outsten en bequaamste van hun bezhoren ende gestelt wiezde tot Capitain obez sijn dozzs-bolck / die onder opsig van een Nedezlands polijst pezsoon / ten dien sine in ydez dozz met omtzent 25. soldaten gestelt; 't dozzs-bolck commandeezde / de geboden der Hooge Oberigheyt aankundigde / ende d'obezzezde van dien met

met hulpe der soldaten / tot gehoorzaamheyt bragte: welke Capitainen van alle de dorpen gesamentlijk jaarlyks eenmaal / omtrent ultimo April / voor den He- derlandsen Gouverneur moesten verschijnen / en rekenchap van hare regeeringe en gedoente geben / wordende die wel gedaan / benevens een kleyn bezeeringe bevestigt / ende die niet wel geregeert hadden / afgeset / den rottang van com- mando ontnomen / en aan een ander gegeven die in haare plaate gestelt quam te worden; welken dag van rekenchap men noemde den Formosaansen Lands- dag.

Bevorens de Compagnie dit Epland in besit kreeg / soo hadde deselve tot be- kominge des Chinese handels in Bekou / anders de Piscadores genaamt / ont- trent twaalf mylen van dit Epland afgelegen / eene bestinge gebout / dewel- ke / alsoo de Chinesen in China na hunne meeninge te seez was in de weeg leg- gende / soo handelden de Mandarijns ende Regenten van China / by formeel contract met de Compagnie / als dat deselve de Piscadores soude verlaaten / en hun naaz 't Epland Formosa transporteren / met conditie ende belofte / dat in foodanigen geballe de Chinesen beloofden toe te staan aan de Compagnie den onbekommerden handel op China te drijven / ende dat de Chinesen alderhande Chinese commoditeeten ende manufacturen naaz Formosa souden overbrengen; waaz op / bezmits de Compagnie aan den Chinesen handel ten hoogsten gele- gen was / so de Piscadores verlaaten / ende haaz naaz Formosa getransporteezt heeft / onder contra beloften dat de Chinese natie gepermitteezt / ende onbezhin- dert soude blijven op Formosa haaz domicilium te mogen behouden / ofte van nientws uyt China overkomende / aldaaz sedem te neemen / ende sig t'eznee- ren en handel te drijven; sulks dat veele Chinesen / door den oorloog uyt Chi- na bezdregen / aldaaz in meenigte overgekomen weesende / een Colonie opreg- ten / wel van omtrent de vijfen twintig duysent weerbare manschappen / be- halven de vrouwen en kinderen / en sig meest met koopmanschap en den land- bouw ezneezden; waaz mede foodanige quantiteet van rijst en supke teelden / dat niet alleen 't geheele Epland met die soorte gespijst / maaz van 't overfchot jaarlyks nog geheele scheeps-ladingen na andere Indiaense gewesten bezboezt wezden / waaz by de Compagnie geen kleyn voordeel en zokt.

De Compagnie bezhoos tot haare sedem aan de westzijde van dit Eplande een kleyne dorre santplaat / van omtrent een myle groot / genaamt Capouan / van 't vaste land door de Zee afgeschepden ende omspoelt / op sijn breefste ont- trent twee Canon schooten breef wesende. De distantie tusschen 't Epland For- mosa / ende dese santplaat / alwaaz de Compagnie bouwde eene steene Fortref- se ofte kasteel / datse Zeelandia noemden / leggende 't selve op eene hooge zant- duyne / wesende een vierhoeck / van gebakken steen netjens opgemetfelt / de muren ten breefsten ses / ende de gordijnen vier voeten dik zijnde / met een dun bofstweringe van omtrent drie voeten hoog / ende alderhalven steen dik / ende alle de punten hol ende met sant opgebult; leggende 't Canon mede soo hooge dat 't selve een wepnig gedampelt wordende / by na perpendicular in d' aarde schoot / sulks dat daaz mede wepnig wez te doen waare / wesende van buyten / wegens sijne onbeguame situatie / met gants geene / nog drooge nog natte grachten / stormpalen / palissaden / nogte geenezhande buyten-wezken voorzien / ende van eenen soo gemakkelijken toegang als 't minste boeren huys ten platten lande. Aderhand is nog meezdere plaate / van een simpele muur omcingelt / daaz aan gehegt / ende 't selve met een gekroont Hoornwezk bezsteekt / ofte liebez
bez-

berfwaakt / als weseñde dit aangehegte stuk onbequaam om van des Kasteels Canon bestreken te worden / ofte sig selven te defenderen ; behalven dat de Compagnie beswaart wiesde tot grootere plaats grooter quarsifoen te moeten onderhouden. Van binnen in 't Kasteel wiesden mede een a twee putten gemaakt / edog 't water daar van was seer brakagtig ende ongesont te drinken / sulks dat meesten tijt 't drinkwater van 't vaste land moeste gehaalt worden. Maar also men ten tijde van dit Kasteel te leggen / voer geene andere byanden / als een deel wapenloose en naakte Formosanen / benevens eenige landbouwwezen / ofte Chinese boeren te dugten en hadde / soo blijkt in 't fonderen deses Kasteels meerder gelet te wesen op de commoditeit van het land / misgaderen lossen en laaden der Schepen / als wel op de situatie van plaats / dewelke om boorenbezhaalde redenen / tot fortificatie i' eenemaal onbequaam was / daarin en andersints dese incommoditeyten genoegsaam hadde konnen chiteren / voer dien Formosa groot genoeg / ende van andere bequame plaatsen rijkelijk voer is ; ofte 't moet wesen dat dese eerste fundamenteen weynige kennisse van Sterkten te bouwen / moeten gehad hebben / 't welk my seer waarschijnlijk dunkt / soo wegens de quade situatie / als wegens het defectueus en indefensief wezt in sijn selven / want geene redenen te bedenken waaronne een onbequame plaats zo bezkoren geworzen / allwaer andere bequame in overvloet te vinden waaren ; als mede waaronne 't wezt niet naer behooren en defensief gemaakt / dat dog niet eene koste soude denzgegaan hebben. Maar daar te lande moet men menigmalen roepen niet de riemen die men heeft. Gebrak van goede Ingenieurs isse veeltijts : schozende 't ook meestendeel aan de bequaamheit van d' Opperhoofden van pdere particuliere plaats / dewelke maar ten koste van de Compagnie daar op inhakkende / haare Meesters op groote onnodige kosten jaagen / en menigmalen izreparabele schaade toebrengen / waer van de Bewindhebber en in Nedezlant ook niet lupten schulden zijn / als die in 't bezkiesen van dienaaren niet soo seer op de bequaam- ofte onbequaamheit derselven letten / als wel op 't favoriseren van haare gunstelingen ; waer van onepndige exempelen / benevens de schaade en nadelen die de generale Compagnie daar voer is lijdende / ende overgekomen / indien 't my luste / in 't particulier soude konnen bybrengen ; maar voer ditmaal hiez een speltje by gesteeken.

't Hoornwezt / als vooren geseght / dus mal aan 't Kasteel gehegt weseñde / bemerkte men aanstonts / behalven 't voer gaande defect / nog een nieuwen misflag ; te weeten / dat dit Hoornwezt gedomineert wiesde van een Pistool-schoot bezre daar af gelegen hogere sanduone ; dies moester / om dit gebrak te helpen / nog een dezde fortificatie by / namentlijk / een kostelijken steenen Kerkhof op dien heubel gebout / dese de Konduyt Atrecht noemde / met canon voer / ende veel soldaten beset ; daar men veel nuttezt dit Hoornwezt ofte ongeboort / ofte dese sandheubel hadde behooren weg te neemen ; want dese Konduyt bezloren weseñde / soo was 't Hoornwezt / ende by gevolge 't geheele Kasteel mede bezloren / gelijk d'w'elkomste niet als te laat aangelwoesen heeft. Omzert dese Konduyt waren nog diverse andere van gelijke hoogte / ja wel hogere sanduonen leggende. My wonderet dat dese Meesters die al mede niet met eenige Konduytjens besoght en hebben ; apparent en hebben se 'er niet over geboght ; de Compagnie was andersints rijk genoeg / die konde dat gemakkelijk betaalen. Dus volgt den eenen misflag den anderen. Dat de Bewindhebber en in 't bezkiesen van Compagnie's dienaaren / als nog toekeeken / ende niet meer soo ligt pemant voer 't hooft

't hooft stieten / wanneer een eerzijk man / op capaciteyt steunende / sijnen dienst
 hun komt aan te bieden ; sozge anderzints / dat in toekomende wel meez diezgelij-
 ke neepen sullen ontfangen. Ten eynde van des Kasteels pleyn / aan d'oostzijde/
 setten sig eenige Chinesen mettez woon tez needez / welke plaace men de naam
 't Quartier / ofte de Stad Zelandia gaf / wesende onbemuyt / en aan de ander-
 re dyse zijde met de binnen Zee / die Formosa van Cayouan affstheyd / bespoelt /
 mede seez bequaam met kleyn vaaruygh naaz sijn appetyt daaz obez al aan te
 landen.

Coxinja, by gevolge van eenen quaden wyslag in sijne saaken / 't ooge op For-
 mosa hebbende / en wiste dit desseyn niet soo seer te houden / of 'et selve heeft al
 lange jaaren van te booren beginnen upt te lekken.

In den jaare 1646 / hzeeg de Compagnie daaz van d'eerste kondschap upt
 Japan / gelijk te bliken komt by sekerere resolutie in Novembe; des selven jaazs /
 in 't Comptoir Nangalacky getrokken / hiez agtez bygeboegt onder N°. 1.

De Heeren Bekindhebberen in Nedezland / wegens den ovezval der Chine-
 sen op Formosa / bekommezt / soo is by de Vergaderinge van seberienien / al in
 den jaare 1650 / beslooten ende g'ordonneert / dat tot Formosaas besettinge / selfs
 in paisible tijden / niet minde; als 1200 koppen souden g'emploeezt worden.

In den jaare 1652 / wiezde dooz seker; Date; Jesuyt / upt China op Watta-
 via komende / omme met Compagnie's Hietouz-bloote naaz 't Parzie te retou-
 neren / aldaaz in vertrouwelijchheyt aan de Compagnie ontdekt / dat Coxinja,
 by quade wyslag van sijne saaken / 't ooge op Formosa was hebbende / ende tot
 dien eynde de Chinese Colonie des gemelte Eplands / onder de hand / tegens de
 Compagnie anmeezde / hzeede; te sien onder N°. 2.

Van welke waarschuwinge / d'effecten in den boozsz. jaare 1652 / mede ebt-
 dent zijn komen te bliken / bezmits de Chinese Colonie aldaaz naaz hunne mee-
 ninge van de Compagnie te swaaz gedrukt / haakende naaz haare byzheyt / en-
 de een oppezgebied van haare natie / ende by goet succes / op hoope van secours /
 onder de hand / wegens Coxinja mede aangemoedigt / eene verbaezlijke rebolte
 tegens de Compagnie ondeznamen ; bestaande den meesten hoop dese; rebellen
 upt Chinese landbouw; ende boeren / sommige met eenige wapenen / maaz 'e
 grootste gedeelte alleen met stokken ende bamboesen / ofte riet gewapent ; edog
 dooz de Nedezlandezs / met hulpe der getrouwte Formosaanse inboozlingen / aan-
 stonts gedempt / met eenige van hun onder de voet te schieten / begebende de re-
 ste / 't oorloogen ongewoon / sig op de blugt ; wordende dese blamme / dus schie-
 lijk opgekomen / dooz 't bloed van eenige Chinesen / doemalen gelukkig op 't
 spoedigst geblost / sondez boozdez gevolge / alsoo Coxinjaas saaken in China nog
 niet t'eenemaal desperaat / mitgader; sijne desseynen als nog onijdig / ende niet
 in staat van upt te boeren waaren / hebbende de Chinesen / van Coxinjaas gele-
 gentheyt qualyk ondezregt / in desen deele hun wat te boozbarig getoont / ende
 daaz mede den toeleg van Coxinja op Formosa / al te hzoeg ontdekt / ende de
 Compagnie aldaaz by tijds wakkez gemaakt / die wegens boozdez gebolg be-
 kommezt / den Gouverneur aldaaz schez; inprzente ende gelaste in desen een wa-
 kende ooge op Coxinja te houden / den selven suspacterende dat de Chinesen in haa-
 re rebellie stijfde / ende het op Formosa toeleyde / hzeede; te sien by missibe van
 Generaal ende Raaden van India / obez dat subject aan den Gouverneur Klaas
 Verburgh geschreben onder N°. 3. welke Gouverneur dese rebolte van soodant-
 gen nadruk te weesen appzehende; / dat hy in sijn verzoog van dien staat / In

Eerste Deel.

E

datg

Waarfchu-
 winge en-
 de indi-
 tien van
 Coxinja's
 dessein op
 Formosa.

Uyt Iapan
 in den ja-
 re 1646

Uyt Ne-
 derland
 A°. 1650.

Door ont-
 dekkinge
 van seker
 Pater Je-
 suyt 1652.

Door det
 Chinesen
 revolve op
 Formosa.
 A°. 1652.

dato 10. Maart 1654/ aan den Generaal ende Raaden van India gedaan/
 bezhaalt: Dat 'et over ende herdenken van dien, sijne hairen deede te bergen rij-
 fen, ende sig in gedurige bekommeringe bevont wegens *Coxinja's* desleyn op For-
 mosa: bzeede te sien onder N°. 4. Soodanig hadde de bzeese op dat pas dees
 mans hezte bevangen / wegens den kragteloosen opstant van een partij wapen-
 loose boeren; wiesende d' apprehensie veel grooter dan het gebaaz in sig selben /
 alhoewel eenige jaaren naaz dato / tusschen hem ende sijnen nabolgez in 't Bou-
 beznement Frederik Coyett, partyschap ontstaan zijnde / ende hy Verburgh op Bat-
 tabia in Raade van India siplaats hebbende / alle de getrouwe waarschutwin-
 gen wegens Coxinjas maght ende overbal / door Coyett, aan den Generaal
 ende Raaden van India van tijt tot tijt gedaan / upt pure drift van Coyetts su-
 stenuie te contrarieren / heeft doen pafferen booz ontooarschijnelijkheden / ende
 mettez tijt den goeden Heer Generaal / ende Raaden van India / een quade im-
 preeffe van Coyett gebende / weten te misleyden ende t' induceeren tot te gelooven
 dat deese oorloogs-bzeese van Coyett, geen ander fundament als desselfs laf haz-
 tigheid en was hebbende: ja in sekeren bzief van dato 21. Juny 1661 / waaz
 van hy Verburgh den aanradez was / aan Coyett ende sijnen Raad geschreben /
 wiste hy Verburgh sijnen heldenmoed wel anders op te doen pzonken met naaz-
 volgende woorden in spetic: U E. Voorfaten hebben in dit stuk van dreygen noyt
 vervaart, maar met goeden moed ende couragic, sonder sulke verschriktheden te
 toonen, in stilligheyt wel op haar hoede geweest, welck exempel U E. ook haddet
 hooren naar te volgen, sonder sig soo schandelijk door vrees van 't stuk te laten
 afleyden, &c. Maaz refen desen man de hairen te bezgen wegens 't dzeppen van
 een partij weezloose boeren van 1652 / wat soude het met hem geweest hebben /
 hadde hy in den jaare 1661 / op Formosa als Goubezneur geweest / wanneez
 Coxinja met alle dese / ende meezez getal van diezgelijke boeren beztezt / bene-
 bens vijfen twintig duysent welgewapende / ende in den oorloog welgeoeffende /
 dappere / onbezschrokkene soldaten / Formosa quam bestooken; het staat wel
 te gelooven dat dees bzeese hy sijne hairen niet en soude bezbleeven zijn / maaz hert
 't hezte wel in de schoenen hebben doen sinken; 't welk hiez maaz aantzekke toe
 aanmezkinge hoedanig de menschen hume epgene / ende met wat vogen sy de
 saaken van haare byanden aansien. Ende de Heeren Bewindhebberen kommen
 hiez upt mede / soose willen / bedenken / hoe schadelijk de tweespalt / jaloufie en-
 de afgunst tussen haare dienaren in India / booz de Compagnie zp. Waagde
 men my om raad / ik soude raaden / dat soo ras eenige stzdigheyt tussen diena-
 ren / booznamentlijk in hooge bedientinge wiesende / quam te ontstaan / dat den
 Generaal / ofte Goubezneur van andere plaatsen / de kzaakkelende partjen booz
 sig souden ontbieden / haaz bezschil hooren / ende deselve / waare 't doentlijk / op
 staande boet bezeentigen / ofte wel anderzints aan haaz gelasten / dat binnen twee
 a drie maal biez en twintig uren splieden onder malhanderen sig souden hebben
 te bezdragen / op poene dat daaz van in gelzeeke blybende / ofte niet komende
 bezaccozderen / dat men hun bepden / soo wel den eenen als den anderen / van
 Compagnie's dienst (die geen kzaakkeelen lijden mag) ontslaan / ende met d'ez-
 ste beztrekkende Scheepen naaz Nedezland senden soude / omme aldaaz op haare
 epgen koften / soo lange als selbez sullen willen / te twisten / sonder 't pericul te
 willen afwaagten dat de Compagnie dieswegen eenige schade ofte nadeel quame te
 lijden. 't Welke van soo een reys biez a ses in 't wezt gestelt wordende / ik wil bez-
 sekeren dat epgen intzest den twistlust wel haast upt India bannen soude: maaz
 die

dit is eene saake die my niet aan en gaat / ben in geen Compagnie's dienst / nogte en zekke daaz geen loon van / laate haazlieden daaz mede geworzen soo als best te raade sullen dunken / het is my genoeg mijn bezyn van dit concept ontlast te hebben / hadde andersints daazinne mogen bezmooren.

Den Chinesen oproez ende onlust van op Fozmosa gestilt / de Chinesen aan 't bedaaren / ende alles wedez in sijn boorige stant gebragt wesende / soo en was daaz mede de Compagnie nog niet bezseker dat in 't toekomstende diezgelijke tumulten / ende met meezdez succes / by de Chinesen niet souden onderzomen worden / weshalven / omme de Chinese Colonie daaz te lande / ende eenige quaatswillige inwoonderen / bequamez in den bant te konnen houden / ordonneerden ende stigten in den jaare 1653 / op 't vaste land / aan d'andere zijde des waterz / 't welke Capouan / ofte 't Kasteel Zeelandia van 't vaste land afscheyt / genaamt Saccam / al wedez een nieuwe Foztzeffe / insgelijchs van gebakken steen net ende ligtiens opgehaalt / met vier punten / deselve doopende met den naame van 't Fozt Prohinta ; wesende dit Foztje wel bequaam / omme door sijn guarnisoen eenige schtelijke tumulte van hoeren ende Fozmosanen te dempen / maaz om eene belegeringe wpt te staan / ende tegens kanon te konnen wptharden / daaz toe was 't al te swaak ende ligt aangeleyd / weshalven oock op 't eerste gesigte des byants sig dateljk aan den selven oezgaf / als hiez onder te sien / wesende mijnes ezagtens dit al mede hoor geen klepne misflag te rekenen / datmen dit Foztje van den beginne niet wat massijbez maakte / waaz toe d'onkosten niet veel hooger souden hebben konnen heloopen.

Wgtez dit / alsoo in den jaare 1654 en 1655 / weynige / ofte geene jonken / om te handelen / wpt China op Fozmosa oezquamen / soo baazde sulks / benebens veele andere gerugten van Coxinja's desseyn / geen klepne suspicie van desselvs quaat hoornemen tegens dien Staat / ende deede den Gouverneur Caesar resolutie neemen / wegens Coxinja's desseyn / sez sorgvuldig op hoede te weesen / afbaazdigende een klepne baaztuyg na de Discadares / omme t'ondestaan / of aldaaz / wegens Coxinja , ock eenigen onraad beznomen mogte worden / hzeedez te sien onder N°. 5. Ende de gerugten van des byants desseyn nog gedurig bezwakkerende / soo liet den Gouverneur / wpt hzeese van belegeringe / 't Kasteel Zeelandia met byantchout voor tien maanden voorszien / ende de punten ende bozstweringen rontsomme met stozmbalken ende steenen beleggen / sustinerende gemelte Gouverneur daaz benebens / datmen Coxinja op sijne aankomste het landen niet en soude konnen beletten / bezmits Capouans besettinge te kleen waare om eenige wpthallen te doen / bezsoekende daazomme van Battabia meezbez getal soldaten / tot bezgrooringe van 't guarnisoen / als onder N°. 6.

Nadezant den byomen ende groot van meriten / maaz ongelukkigen Heez Frederik Coyett, omtzent den jaare 1644 / in qualiteyt van Oppezkoopman / in dienst bez Compagnie in India gekomen / op Battabia eenige maanden in Raade van Justitie als ledemaat / ende daaz na omtzent vierdehalf jaaren tot Oppezkoopman des Kasteels op Battabia gebuykt / mitsgadez omtzent 10 jaaren 't eerste Raadspezsoon ampt in Fozmosaas Gouvernement waazgenomen ; hog onbezruffen als hooft tweemalen den handel in Japan bezrigt hebben / wegens sijne bezproefde trouwe ende ongemeene behoudene bequaamheden / gelijk Bezwindhebben daaz van getuygen in haaz Dissche van dato 13. October 1656 / met dese woorden : 't Is aangenaam dat den E. Frederik Coyett , sig wederomme de novo onder een dryjarig Verbant , met een tractement van 150 guldenster maant ,

Uyt verscheyde gerugten uyt China van A°. 1654. en 1655.

Uyt 't ver-
bot, door
Coxinja,
van geene
vaartuigen
op For-
mosa te
mogen
handelen.
A. 1656.

verbonden heeft. Deszelfs persoon, om de groote ervarentheyt, die hy door sijne lange residentie daar heeft bekomen, en de verdere qualiteyten die in hem reside- ren, soude daar niet wel kunnen werden gemist, &c. Dese Heer aan 't roez van Formosaas Gouvernement / in 't laaste van den jaare 1656 / tot Gouverneur gestelt zijnde / soo heeft hy al in den beginne sijnes bestiezs met phez g'arbeit / de waggelende vriendschap tusschen de Compagnie ende den keijnsenden Coxin- ja, op eenen beteren voet te brengen / met 't ontsluyten des Chinesen handels / dewelke in dit jaar onder 't bestiez des Gouverneurs Caesar, van Coxinja gesloot- ten ware / door verbod aan de handel-jonken / ofte Chinese vaartuygen / uyt Chi- na op Formosa niet te mogen baaren / tot groot nadeel van Compagnie's han- del om de Noord. Men decerneert diez halven in den jaare 1657 / met toestem- minge van vollen Raade / geijck blijkt by N°. 7. eene besendinge / benebens ee- nige brieven ende geschenken aan den Mandorijn Coxinja ende sijne Grootsten : tot overbrenginge van dien employerende den dienst van eene dez bruaam- ste Outstems des Chinesen genaamt Pincqua, wesende Chineses tolk in dienst van gemelte Compagnie / dewelcke in Augusto desselfen jaars uyt China op Formosa wederkeerende / de gewenste herstellinge des gesidereerde Kroophan- dels medebagte / benebens beleest schryben van Coxinja aan den Gouverneur / met protestatie van geene andere intentie te weesen als opregte vriendschap ende goede naburyschap met de Compagnie te willen onderhouden / excuserende 't ver- bot van de vaart uyt China op Formosa alleenig geschiet dat sijnez onderstaaten vaartuygen voor een tijt selbez benodigt waare geweest ; maaz die nu niet meer van nooden hebbende / hadde deselve van 't voorsz. verbod ontslagen / ende gel- centieert den vaart ende handel uyt China op Formosa te drijven als voorszee- nen. Door welke gelukhige wederzopeninge des Chinesen handels / den staat van Formosa / die sedert den jaare 1652 / tot den jaare 1657 / daaz aan volgende / seer siegt ende bekommerlijk gestaan hadde / wederomme begon t'ontsluyten / ende eenen nieuwen lustez te krijgen / gebende soo groote winsten op verziezde Kroo- manschappen op China / ende voorzeele op groote quantiteyt vellen uyt d'ordi- nary jachten / ende zupheren / als noch opt ten tijde van eenige dez voorzgaande Gouverneurs geballen waren / gelijk sulks gedoceert kan worden met de boeken in den volgenden jaare 1658. op Formosa geslooten / met soo heele winste als nog noyt te booren aldaaz en was geschied. Den landbouw nam mede mez- helijken aanwas / groote quantiteyt Graanen wiezden uytgeboert / de Formo- sanen ende Chinesen leefden wederomme in volle gerustheyt / onder goede ge- schikte ordze ende discipline ; alles begon een goet aansien te krijgen ; den per- soon van den Gouverneur Coyett, was by den minderen in hoogachtinge ende respect / by sijn's gelijken lief ende aangenaam / ende van sijne Overhept begun- stigt ende in waazde gehouden ; gelijk sulks van den Generaal Maatsuyker in se- kerem briez / onder dato 20. Junij 1658 / aan genoemden Coyett geschzeven / ge- tuygt wiezde als volgt : Buyten welke (aangaande eenige Zee-passen) wy ver- klaren moeten, dat wy in U E. bestier en regeering, een seer goet contentement ende welgevallen hebben geschapt. Ende van dato 2. Junij 1659 : Wy hebben dit jaar wederom niet dan geheel goed genoeg in de saaken van U E. gouverne ende directie kunnen neemen, hoewel juyft alles na wensch niet en succedeert. Ende van dato 23. Apzil 1660 : De Heeren Seventienen hebben in U E. goede dienften soodanig genoeg genomen, dat aan U E. gedefereert hebben den titul ende qualiteyt van Raad extraordinaris van India, met welke ik dan niet kan naa-
laaten

laaten U E. mitsdesen veel gelucks, ende den zeegen des Alderhoogsten toe te wenschen.

Alboorens boozbez te gaan / moet hiez by voegen seeke boozbal / geschiet in dese besendinge van den tolk Pincqua, welke saake naderhant op Formosa veel gerugt bezoozsaakt heeft / ende is ook Coyett op Batabia beschuldigt geworden / als ofte daaz toe petwes van 't sijne soude gecontribueert hebben; ja mogelijc den geheelen oozlog daaz booz bezoozsaakt / alhoewel daaz aan nog part nogte deel kan hebben / gelijk by onpartijdigen ligt t'oozdeelen / ende uyt 't volgende bliken kan: Het is dan sulks dat de Chinese natie seez haatsoekende weesende / ende alle occasie waarnemende / waaz by maaz eenige winste te hoopen is / dat ten tijde van Pincquaas aantweesen by Coxinja, aldaaz by den selven Coxinja in groot aansien ende czedijt was / seeke groot Mandorijn / genaamt Sauja: dese / volgens sijne laudsaazt / op winst speculerende / deede aan Coxinja eenen boozslag / dat men van de goederen ende koopmanschappen / delwelcke in Chinese vaartuygen op Formosa ingescheept / ende naaz Coxinjaas gebied bezvoert souden komen te worden / den tol veel bequamez ende boozdeeligez op Formosa / tez plaarse van haazbez afscheepinge / als in Nymur / tez plaat se van haaz arment / konde geheft ende ontfangen worden / omme daaz mede diverse slupkerpen booz te komen / soudende gemelten tol daaz booz mezhelijc bezgroot worden / gelijk by Sauja, tot bewaazhedinge van sijn seggen presenterde / ende van Coxinja obtineerde dat by Dagtez van den boozsz. tol / booz sekere groote somma geld / booz eenige jaaren soude weesen: ende alsoo hem den pezsoon van Pincqua seez bequaam dagte omme gemelten tol op Formosa te heffen / soo heeft by den selven Pincqua daaz toe weten t'induceeren / ende op hoope van winste in de boozsz. Dacht / booz sekere portie mede g'ingageert / delwelcke sedert sijne wedezkomst op Formosa dien tol aanstonts begon te practifeeren; ende met beztooninge van Coxinjaas ordere / dat deselve in Tapouan betaalt wordende / in Nymur niet en soude g'epscht worden / met belastinge deselve in Tapouan te moeten betalen / de beztrekkende Chinese Schippezs afgehoozert / ende daaz van quitantie bezleent. Etog dit alles geschiede ondez de Chinesen in t'heymelijc/sondez dat den Gouvezneur / Ontfanger / ofte Licentmeester / nogte Fiscaal / in lange tijt daaz van eenige kennisse hzeegen / tot dat cyndelinge in February 1659 / desen bommel uytbrekende / ende den Gouvezneur daaz van kennisse bekomende / gelaste by den Fiscaal sig daaz op t'informieren / ende Pincqua daaz ovez sijn proces te maken / delwelcke diestwegen by den Raade van Justitie des Kasteels Zeelandia / van alle sijne ezampten / ende andeze boozdeelen die van de Compagnie was trekkende / is afgeset ende berooft / benebens gecondemneert geworden in eene boete pecunieel / nader te sien ondez N°. 8. en 9. waaz booz dese Man dus plotselings van sijn welbaren berooft / en buyten czedit gebzagt wesende / van sijne czedituren soodanig ovezballen wiezde / dat hy kortz daaz aan bancqueroet swelende / van Tapouan sig mettez blugt begaf naaz boozsz. Sauja, die hem by Coxinja aanbzagte / ende des selfs gunste deede bekomen; soo dat desen Pincqua naderhant met Coxinjaas Oozlogsmagt op Formosa mede ovezquam / ende by den selven in eenig czedit scheen te weesen / apparent dat sig gebanteert hadde groote serzetessen van Compagnies gelegentheyt ende toestant aan sijnen nieuwen meester te konnen openbaren / ende daaz van informarien te geeben; waaz han / 't zy wat 't wil / geduprende den geheelen oozlog / en is noyt komen te bliken dat de Chinesen / booz aanradinge ende instructie van desen Pincqua, eenig mezhelijc exploit ondernomen /

men / ofte groot hoordeel op de belegerden hebben bekomen / alhoewel het gemeene Jan hagel / in den beginne van Coxinjaas overwinste / holmondig upt sepde / dat Coxinja, door aanradinge ende inductie van desen Pincqua, den oorlog onbezonnen hadde / ende soo Pincqua niet geblugt ware gemeent / agtezlaaten soude hebben gehad / *quasi vere*, als oftez in de geheele Chineesse Colonie / die op Formosa wel vijfen twintig duysent weezbaare mannen sterk was; ende daaz onder een groote meentige Chinese Oustens / van soo goet bezstant ende alsoo groote ezarentsheyt van Compagnie's toestand aldaaz / als 'ez in Pincqua konde weesen / het Coxinja maqueren konde aan bequame bezspedez ende bezklickezs van 't geene op Formosa passeerde; ende soo 'ez niet anderz aan ontzroken hadde als d' instructie van desen Pincqua, si houde nu bezsheyt dat Coxinja soo lange niet gewagt soude hebben gehad met 'et incoorporeren van den Formosaansen staat; maaz dit petit canaille en stet in materie van Staat ordinaris niet beezde als haaz neus lang is / ende oordeelt alles naaz dat de passien / daaz van gebreken worden / hun dicteren. Nu webez tot ons hoorgenomen wezk.

Alhoewel de bezstellinge des Chineesse handels / den staat van Formosa nu webez in gerustheyt gebragt / ende hoor gepreghden overbal wat meezde bezsheyt scheen te weesen / soo was egtez daaz mede nog niet weggenomen d' agtezdogt en bzeese / van dat Coxinja, door noot gepazst / d' een ofte d' andere tijt nog niet wel een quade sprong soude mogen doen / ende de Compagnie aldaaz op 't onhoorzienst tragten 't overballen. De Generaal ende Raaden van India / schreeben diezhalben dit jaaz 1657. aanden Goubezneur op sijne hoede te weesen met volgende woorden: Werdende U E. iterativelijk gerecommandeert geduyrig wel op hoede te weesen, ende foodanig op Coxinjaas desseynten te letten, datse ons niet schadelijk mogen worden, nog in d' een ofte andere ongelegentheyt brengen; in welke wy op U E. goede voorforge sullen rusten, &c. Dit waren wel woorden soo eenige sozbuldigheyt upbeeldende / maaz gingen niet diep tez hezten; nogte de bzeese van Formosa te bezliesen / was niet seer groot; want den Goubezneur Coyett remonstzerende tot Formosaas behoudentisse 't eenemaal nootzaakelijck te weesen dat bezsheyde bezballen Fortificatien dienden bezhout / ende nog eenige andere nieukwe daaz by geboegt te worden / soo wiezt de nootzaakelijckheyt van 't eenen ende 't andere / op Batavia wel goet geheuzt; maaz dies niet tegenstaande door te groote mesnagie / gelast foodanige noodige wezken te laten / onder hoorgeeben / den staat van Formosa sulke groote kosten niet langer dzagen konde / al reers met al te grooten ommeslag belemmezt wesende; 't welk wel waaz was dat de Compagnie aldaaz meezde 't onderhouden hadde / als de hoordeelen die van dito plaats was tzekehende / wel lijden konden. Maaz waaz toe al dit groote beslag ende dese wijde extendue gemaakt / als men de selve nog konde nogte en wilde maintaineren / *non minor est virtus quam querere parte tueri*. Men hadde dit wezk in den beginne / ofte niet soo groot behooren aan te leggen / ofte nadezhand de volle hand daaz aan te houden / met alles te contribuieren wat maaz eenigzins tot consezbatie ende defentie van dien stzecken konde / al soudez soo al wat by ingeschooten hebben getworden / waaz door van de Compagnie by hare reputatie gebreken / ende alle andere Indiaanse natien afgeschzikt souden hebben geworden / soo ligt niet meez tegens de Compagnie sig te kanten / wanneez gesien hadden dat soo redoutablen byand / als Coxinja was / vigouereuselijck afgewesen ware / daaz in tegendzel als nu te dugten staat / ende reers by ezbaringe ook al onderbonden wozt / dat andere Indiaanse natien / niet min stzjdhaaz als Coxinja,

door deszelfs gelukkig wapensucces aangemoedigt/de Compagnie veel spulz gemaakt/ende groote oorlogs onkosten hebben bezoorzaekt/ende misschien in't toekomstende als nog bezoorzaaken sullen/die wel ligtelyk souden hebben kunnen boozgekomen worden/ met 't contribuieren van eenige noodige kosten tot Formosaas behoudnisse: maar daar te lande gaat alles soo eben netjens niet toe; het is aan veele genoeg/ als maar den conquerant ende grooten meesters mogen speelen met Compagnie's gebied wytiende hzeet uyt te spreiden/ sonder te considereren of foodanige Conquesten haare meesters tot boozdeel dan tot een laste zijn stekende. Het en is niet allerijt raarsaam alles t'invaderen ende t'incorporeren waaz toe de gelegenthyt sig schoon presenteert: maar in desen allen moet eygen Inzest de balance houden/ met onbezocht wat booz ofte nadeel men daar by is behoudende.

In den jaare 1658 en 1659/ komt een seer groot getal Chinesen uyt China naaz Formosa gevlucht/ benevens sekerer tijdinge van dat Coxinja, in't Ranzinse gebied/ een seer groote Neezlage door de Tartaren hadde geleden/ ende gedrongen waare sijn retzait naaz de Zee kant/ op 't Epland Nymup te neemen/ op Formosa overzlieden; daar uyt onder de volke Colonie der Chinesen/ aldaaz groote incompellinge ende sterke gerugten reesen/ dat Coxinja, binnen korten tijt/ gewisselyk Formosa soude komen bespringen.

Gelyk dan in den volgenden jaare 1660/ wegens Coxinjaas overkomst naaz Formosa/ aldaaz alles in rep ende roere geraakte/ ende de consideratien van deszelfs soberen toestand in China/ sijne overkomst ontwisselbaaz maakten. Ende in de boeken mede geobsezeert wordende/ dat de Chinese kooplieden van Formosa mezelijk veel meerder in waazdye liden wytboeren/ als 'er van buyten ingehragt wierd; ende dat de Chinese schuldenaers in Capouan/ veel tzaager in 't betaalen wierden als opt booz desen/ gaf sulks aan de Regenten aldaaz geene geringe agtezdagt/ van dat de Chinese natie tegen den Staat aldaaz niet veel goeds in den sin moeste hebben/ nader te sien onder N°. 10.

* Behalven dit/ soo quamen op den 6. Maazt des selven jaars/ de booznaamste der Substen/ benevens eenige aansienelyke ende rijkste der Chinesen/ den Gouverneur/ soo in 't partikulier als in staade/ uyt eegene beweginge/ met groote ontstelentisse (apparent uyt hzeefe dat dese saake dus lange bezhoolen gehouden/ anderzwoegen niet en quame uyt te hzeeken tot haaz bezderf) bekent maken/ dat onder de Chinese Gemeente op Formosa/ eene seer groote ontstelentisse waare wegens de tijdinge van Coxinjaas haast te geschiedene overkomst.

† Ende dat daar over by sommige groote preparatien tot vlugten gemaakt wierden/ alsoo 'er by haare naitte booz sekerer gehouden wierde/ dat gemelte Coxinja, den bestemden tijt van den Formosaansen te houdene Landdagh/ met de volke Maane/ 't welk wesen soude ontzent ultimo Maazt/ met sijne Krijgsmagt/ ende groot getal van Oorlogs baazuygen/ Formosa soude komen bestooken.

‡ Door welke waazschuwinge den Gouverneur/ ende Formosaanse Raad/ in hun geboelen van Coxinjaas gewisse overkomst bezstekt/ ende deselve met de boozgaande boozteekenen/ en de tegentwoozdige inditien confronterende/ hebben deselve van foodanigen gewigte geoordeelt/ dat splieden althans by meerder dan opt te vooren/ tot beschezminge van Compagnie's gebaarlijken staat op Formosa/ gehouden waren haare gedagten te laaten gaan/ ende alles tot tegenweez

‡ De Gouverneur en Raad van Formosa, uyt consideratien van Coxinja's soberen toestand, geyem aan alle dese waarschuwingen, van Coxinja's desleyn, geloof.

Door 't vluchten der Chinesen uyt China, in den jaare 1658, en 1659.

Door d'algemeene beroerte der Chinesen op Formosa 1660. Die haare gereeste goederen van Formosa transporter.

* En hare aansienelykste komen den Gouverneur waarschuwen dat Coxinja tegens ultimo Maart 1660, overkomen soude.

† Ende de Chinesen maken groote preparatien tot vluchten.

't Verwaarloofde FORMOSA.

24

weez ende conservatie van dien by dez hand te neemen; sunderende splieken de gewisheit van Coxinjaas besseyn/ voornamentlyk op seiven volgende poincten: Ende eerstelijck:

En om
wat rede-
nen.

1. Op alle de voozgaande waazschubwingen/ indicien ende gerugten van Coxinja's toelez op Formosa/ tot dato deses hiez voren specific aangewesen.

2. Op 't aanbryngen der Chinesen Oudsten hiez boven bezhaalt/ ende d'unt bezsele heroezte ende algemeene ontsteltenisse ende bezslagentheyt van de geheele Chineeße Colonie op Formosa.

3. Op Coxinjaas nedezlaage/ die onlangs in 't Manchinsc gebied geleiden hadde/ ende daaz booz tot d'uytzeßte benaughtheyt waare van sig booz den victorieusen ende hart bezbolgenden Tartar te moeten bezbergen/ ende eene bequame retzait-plaatse op te soecken.

4. Waaz toe Formosa/ wegens sijne nabylgegentheyt ende bequame situatie/ benebens sijne bygtbaazheyt/ ende andere commoditeyten/ booz hem veel bequamez waare als eenig ander dez omleggende plaatzen ofse Eplanden.

5. Ende genomen Coxinja saage al geene kansc Formosa t'incorporeren ende in possessie te kommen behouden/ soo waare nogtans gants bedenckelijck dat hy 't selve Epland met sijne menigvuldige baaztuppen soude aandoen upt rooflust/ en nootzaak van een groote quantiteyt probtaande/ gzaanen/ beestiaal ende andere roof daaz af te haalen/ tot ondezhoud booz hem ende sijne soldaten/ die dooz de Tartaren benout/ in China hun voedsel en nootduyft/ niet als met groot gebaaz haalen moesten/ hebbende op Formosa niets te bzeesen/ alsoo obez al bequame plaatzen omme te landen open stonden/ ende Compagnie/ wegens de geringheyt van haare guaznissoenen/ genoeg te doen souden hebben met hare Fortificatien in bewaringe te houden/ sondez den byand te kommen in 't opene veld attaqueren.

6. Bleek ebident Coxinja tot Formosaas staat qualijk g'intentioneezt te wzesen/ bezmits hy nu een geruyne tijd hezwaazys/ tegens belofte/ den handel ende baazt upt China op Formosa/ ongemeen bekommezde/ ende in lange tijd niet een eenigh koopbaezdy-jouk gepezmittleezt hadde naaz Formosa obez te kommen/ deselbe baaztuppen seez waazschijnelijk ophoudende tot ttransport van sijne Militie/ ende Oozlogs-behoefsten/ naaz Formosa.

7. Hiez hy geboegt/ dat de Chinesen aldaaz/ upt bzeese van dit aanstaande onwedez/ mezkelijck meezezt uptboezden als inbrazten/ ende wijdezs haare middelen/ soo in 't openbaaz/ als dooz bedekte wegen/ van Formosa naaz China ttransporteezden/ soo besfoot den Gouverneur ende Raad/ upt dese ende andere redenen/ bzeedez te sien ondez N°. 11. A. dat Formosaas onheyl digte booz de deure/ ende Coxinjaas komste seez hart nakende ware.

En maken
veele en
grote
prepara-
tien tot re-
genweer.

Daaz op worden alle de Fortzeßen met noodige bezsterkinge van volck/ bivzes/ ammonitie: ende andere Oozlogs-behoefsten behoozlijk/ naaz tijcs gelegentheyt/ ende soo veele doenlijk/ boozsien: alle buyten-plaatzen van Coxinjaas gedugte obezkomste/ bezwittigt; ende beholen hun/ benebens de Formosanen/ tot tegengeweez baazdig te houden: den lantdag wozt opggeschort tot 't aanstaande jaaz: ook wiezde bezbod gebaan van geene Chinesen in 't Fort Probintia/ met eenige eetwaaren te koop komende/ in te laaten. De Chineeße Oudstens ende andere dez aansienelijckste van die natie worden in 't kasteel gegryfelt/ omme d'obezkomende byanden van hunnen landaazt booz geen bezlepdezs te kunnen dienen/ als mede op dat splieden dooz haaren grooten aanhang van Landazbepezs ende gemee-

gemeene handwerks gasten / benevens haaz gesag / onder de geheele natie onder hen geene commotie en mochten bezoozsaaken / nogte deselbe tot rebellie optwekhen / sig daaz van als hoofden latende gebuyken. d'Uytbaazt naaz China wozt geschozt / omme den brand met geene scheepen nog anders te sterken / ende soo beele de gelegentheyte te beneemen van Formosaas toestant sig t'informeren. Woorts wiezde gelast alle de graanen van den platten lande / de beezste afgelegentste / eezst onder de Kasteelen te bzingen ; en aan alle Chinesen / hun stil ende binnen haare gewoonelyke hanteeringe sig te houden ; misgaders de Chineeße Wiffchez / die op Wanckan haaz waren onthoudende / wiezt geboden van dezwaazts op te komen.

Den 10. Maazt daaz aan / heeft den Gouverneur ende Raad / met een siel haaztuyg / een Chineeß jonkje / aan den Generaal ende Raaden van India op Battavia / alle de hoorenbezhaalde guade gerugten van Coxinjaas ovezhomsse / ende wat selieden daaz tegens tot desentie noodig g'agt ende gedaan hadden / dooz bzieben bekent gemaakt.

Schrijven naar Batavia om secours.

Ende als op den 11. daaz aan volgende kandschap kzeogen dat de Chinesen hunne hoorens begonden op te steeken / ende in de Formosaanise dozpen d'ingwoonderen van de Compagnie afkerig ende kleynmoedig te maken / met seer hoog en bzeet van Coxinjaas ovez te komene Krijgs-magt op te geeben / dat sijne soldaaten van den hoofden tot de voeten toe / met pferse rokken gewapent waaren / daaz de Hollanders met haare musquetten niet dooz en konden schieten / ende soo woorts : als mede * dat de Wiffchez van Wanckan / in plaats van gehoozsaam op te komen / als geboden waren / haaz op een afgelegene sandplaat wezspannig hadden begeeben / gelijk te sien by 't geproduceerde onder N°. 11. B. soo wiezde in Raade goetgebonden ende g'ordonneert / dat de Chinesen met haare gereetste ende roerende goederen / uyt bosschen ende velden / binnen sekeren hozten tijt / souden hebben te bezhuysen / ende sig nedez te setten omtrent de Kasteelen / omme daaz mede soo veele doenlijk / alle te samenrottinge van dese natie / by schielijken ovezval te beletten / ende een wakend oogge op deselbe te konnen houden ; waaz van mede tijdinge naaz Battavia ovezgesonden wiezde dooz diez gelijk Chineeß vaaztuyg ; maaz 't selve en heeft / dooz 't bezloop des mouffons / de reyse niet konnen gewinnen.

Nadere inditien ende oondekkingen van Coxinja's delley van ultimo Maart, Doof dien de Chinesen de Formosanen optrockenen, * Ende sig beginnen rebellig te betoonen.

Woorts daaz aan volgende eene Chineeße kova / ofte kleyn vaaztuyg / van Pehoe in Tapouan ayribeerende / soo is den Schipper daaz af / die op Formosa was woonende / dooz den Gouverneur en Raad / van Coxinjaas ovezhomsse ende oorloogspreparaten onderzvaagt / op bezsheyde groobe leugens bebonden / onbeschaaindelikh ontkennende dat eenige Chineeße bzieben was medebzingende ; daaz nogtans wat schepper onderzoegt wordende / agtien stukis bzieben te voozschijn bzagte / dooz Chinesen uyt China / aan hunne bzienden op Formosa gescheben vide N°. 11. C. meest alle melbende van de gzoote preparaten die van Coxinja toegeselt wiezden tot indaberinge van 't Eylant Formosa ; raadende hiezomme haare bzienden / die plaats / hoe eezdez hoe liebez / te bezlaaten / ende met haare familien / alwaaz 't selfs met leedige handen / ten eersten te transporteren / waaz van eenige hiez agtez geproduceert onder N°. 12. en 13. Waaz dooz den Gouverneur en Raad / in haaz geboden van Coxinjaas ovezhomsse nog naderz bebestigt / gebieden alle resterende Chinesen / die nog niet onder de Kasteelen gekomen waren / met alle haare roerende goederen / sondez woordes uyt stel / ontiez deselbe sig tez nedez te setten. Eenige graanen die als nog op eenige bezafge-

Ende door een Chineeß Schipper op groove leugens bevongenen. En door g'intercipieerde brieven.

legene helben bevonden onbezvoert te wesen / gelijk had moeten geschieden / volgens afgekondigde Placcaten / beloopende omtrent de tien sakken padie / dat is rijst in de holstez / wierden gelast te bezhanden / alsoo de tijt / tegens waarmee men meende dat Coxinja komen soude / wegens hoortheit / niet toe en liet deselve te bezvoeren / ende den overkomende vrand anderzints tot onderhout souden hebben kunnen dienen. Ten platten lande wierden deuren ende vensters van de huysen afgenomen / ende gelast aan Probintia in bewaringe te brengen ; meentigte Chineesse klepne baaruygen / waaz mede sommige Chinesen al weeg blugtende waaren / wierden agterhaalt / ende bezshepde anderen die langs de stranden s'wozven onnude blugtelingen ende haare goederen daazinne r'ontfangen / wierden bezstroot en binnen gebracht ; als mede de te samengerotte Chineesse Landluyden op Tanchopa ende op 't Epland Lamey wierden bezstoot / nograns sondez bloedstorten. Ende omme boven verhaalde redenen / wierden ook deztien Chinesen / aan wien p'vatibelyk / met uytstuptinge van allen anderen / uyt bragte van bezpatinge / g'oorlooft hadde geweest 't Klappus eplandeken van Lamey te bewoonen / van daaz ingetrokken.

Door 't
vlugten
der Chi-
nesen van
Formosa.
En door 't
samenrot-
ten der
Chinesen

Ende den 3. April d'yr jonkijens uyt China azriberende / soo hielden de twee Schippers daaz van haaz t'eenemaal ontwetende van Coxinjaas groote oorlogspreparatien perwes gehoozt te hebben ; maaz den derde sepde daaz van wel eenige gerugten gehoozt te hebben / sondez dat perwes anderz daaz van wiste / als dat Coxinja, wegens 't hart bezvolgen der Tartaren / in een seer sleggen ende bevauden staat was / ontkenden wijdezs gesamentlijk eenige b'rieven te hebben mede gebracht ; waaz dooz sig selbez bezdagtez makende / wierden s'plieden omtrent de twintig daagen vooz den tol op stroom leggende / in bewaringe gehouden ; maaz niets tot haare bewaringe te hoorzschijn komende / webez gerelaxceert ende op h'ppe voeten gestelt.

Enige der Chineesse Oudsten begonnen om dees tijt mede bezdagte te worden van met den vrand eenige correpondentie te houden / ende dit tez occasie dat seerkez Chinesen den Gouverneur quam ontdekken / dat een Mandorijn onder Coxinjaas gebied / d'ze stuks b'rieven aan eenige der gegijfelde Oudsten overzefonden hadde ; waaz op den Schipper die hoorzsch. b'rieven mede gebracht soude hebben / als mede de voornoemde gegijfelde onderzwaagt / soo varieerden d'eene ende d'andere dienaangaande seer dikwils in haare antwoozden : en wat moepten en blijft dattez aangewend wierde hoorzsch. b'rieven r'agterhaalen / soo en konde dog niet anderz als eenige gesupponeerde b'rieven bekomen worden. Behalven dat / soo hadde eene der hoorzgemelten Oudsten / genaamt Zako, de Hazdieffe van als nu den Gouverneur in facie t'ontkennen sekerer omstandigheden / van Coxinjaas oorlogs preparatien ende toeleg op Formosa / dewelke hy Zako vooz desen uyt eygene beweging / van hem selben den Gouverneur / in presentie van des selfs tweede bezsoon Jan Oetgens van Waveren, was komen ontdekken. Dus wierde naaz eenig voozdez onderzocht / nabezhandt goedtgebonden den gemelten Zako, item den Schipper van de Kopa van 19. Maazt / op soo swaare leugens bevonden / mitsgaderz nog twee a d'ze mede op leugens bevonden / ende seer bezdagte Chinesen / tez scherpez examen nadez t'onderzwaagen / als te sien onder N°. 14. Zijnde dese vijf stuks Chinesen d'eenigste van die natie / die in dees saake van foodamigen gewigte en swaaz gebolge / dooz torture onderzwaagt zijn gewozden / diese / wegens hare grobe leugenen / ende andere omstandigheden / genoegsaam bezdient hadden : waaz van men nabezhandt op Bactabia soo harte schreunde als of 'er eenige

enige duysenden der Chinesen gemartiliseert waren geworden. In de boorz. scherpe onderzaginge bleef Zako hertekking by sijn loochenen van 't eenmaal bekende: de Schipper van de Kopa beleet boorzagtelyk van Coxinjaas oorzoggs preparatien ende gerugten van oezkomsfe bezswegen te hebben: ende eene van d'andere Chinesen confesseerde dat hy wel eenige swarigheyt wiste / maar durfde het niet openbaaren. Hadez te sien by 't horen geppoduceerde onder N°. 15.

Den 19. en 25. April quamen eene Kopa / ende seben Joncken van Apinuw in Capouan ovez: dese naukenrig onderzocht / affzimeerden eenparig dat Coxinja ongemeene groote toerustingen gemaakt hadde omme Formosa daaz mede t'o bezvallen / maaz dat den selven de handen van de Cazraren wat ruymez gekzegeen hebbende / als mede op de bekomene kondschappen van de groote preparatien tot tegentweez die men op Formosa was in 't wezk stellende / ende van 't gewisse secours dat men van Battabia / op 't bezwittigen des Goubezneuzs / aldaaz te gemoed sag / ende bezwagtende was / hy Coxinja, omme dese ende andere redenen / naaz allen schijn / sijn eezste boozneemen van Formosa t'ozezrompelen / gestaakte / ende tot andere bequaimere gelegentheyt uytgestelt hadde: komende met booznaande vaartzuppen mede ovez een brief van seekere Mandorijn onder Coxinjaas gebied staande / Gampea genaamt / aan den Goubezneuz geschzeven / van inhoud / dat hy Gampea met bezwonderinge bezstaan hadde / dat op 't Epland Formosa soo groote hieoerte ende ontsteltensse onder de Gemeente / ende commotie by de Regenten waren ontstaan / op de walsche gerugten ende uytstropfelen van dat sijn Heez en Meestez Coxinja perts byandlijks tegen de Compagnie aldaaz in den sen fou hebben; soo hadde hy Gampea, tot boozstant van sijn meezstez reputatie / sig bezpligt g'agt den Goubezneuz daaz van te disabuseren / met bezsekeringe ende opregte bezklaringe / dat boorz. gerugten een deel gobe uytstropfelen ende leugenen waren / alsoo Coxinja opt petwes op Capouan t'attenteren noyt in sijn gedagten gehad en hadde / als agtende Capouan te gering omme dieswegen veele moepten ende kosten aan te wonden / &c. Waaz mede deez Mandorijn de gedagten van Coxinjaas desseyn / den Goubezneuz sogte uyt 'et hooft te praaten / als ofte men aldaaz soo gek soude geweest hebben van aan diezgelijke schijbens heel geloof te defereeren.

Onderzencussen dat men in Capouan op sijnne hoede / ende tot tegentweez nog bezsig was / soo was den bestemden tijt van Coxinjaas oezkomsfe nu al lange bezstrecken; dies d'opgebatte bzeese van de Chineeffe natie aldaaz wat begon te bezdaaren / ende splieden wedez in stilte te geraken / ende de Formosaanse getzouwe onderzaten in hunne trouwe nadez bebestigt / dooz wafte hoope dat van Battabia haast met een aanstenelijc ende magtig secours soudent g'assistezt worden / wesende Compagnie's staat nu mede in postuur van defentie gebzagt / soo men best ende geboegelijkt gekost hadde: soo raakten alles wedez op sijn boozgaande ploy en oude postuur; wordende den 29. April gepezmittleert aan de Chineeffe Dachtezs / dat wedez naaz de dozpen mochten heeren / ende aan de boeren haaz webezonnine te mogen begeeben tot den landbouw ovez de bezsse rebtere; edog in wat engere bepalinge als dooz desen. De vaart op China wiezde meede webez open gestelt: waaz mede de schaade die men in 't prepareren van tegenstand nootfahelijc hadde moeten lijden / haast webez geboet ende bezgoet is geworden; want op primo July de gewooneelijc pachten / behalven eenige boeznige van de Zuid / hoogez in prijze van des jaazs te booren gepacht wiezden / wesende deselven noyt met meezdez genoegent / als doemitalen gemijnt / ende vaazdigez d'eezste

Coxinja
an de
groote
prepara
rien tot
egenweez
onder
regt. stelt
sijn des
seyn nog
eenige tijt
uyt.

Waar
door op
Formosa
alles we
der in ru
de en stil
stant ge
raakte.

ende tweede pape voldaan : de landbouwweys volboezden hun landweezek met soodanigen pbez ende azbept / dat in alles maa2 768 me2gens minde2 dan in t boozgaande jaaz ; waa2 van t getal doemalen was beloopende op 12252 me2gens bezaept zijn gelwo2den. In October wiede de Zuphezteest / op den eersten oegstij2 bedonden soodanig bezmee2de2 / dat diezgelijken noyt te booren op Pozmosa en is gesien gelwoest. Alle t welke hiez dus specificceere/ende met Capouans boeken kan waa2gemaakt wo2den / omme daaz mee / als met den vingez aan te wijssen / ende naakt boaz booz ooggen te stellen d'ongefondeezthept van t boozgeeben / waa2 mede den Goubezneur ende Raad nadezhand beschuldigt zijn gelwo2den / als ofte sprieden met dese haare getzonwe boozsozge / ende preparatien tot tegenweez / den staat van Pozmosa / ende desselfs ingesetenen t'eenemaal geruineezt hadden.

De voor-
sorgen en
prepara-
tien tot
desentie
by Coyett
aange-
went, wor-
den op
Barravia
gelaudeert
en g'ap-
pobeert.

De Briez van den 10. Maazt / waa2 by den Goubezneur en Raad / als hiez boren bezhaalt is / van d'apparenthept van des byanis oezkromste / geschreeven / ende tot resistentie van dien een spoedig ende magtig seron2s van Battabia bezocht hadden / alwaa2 oezgekomen wese2de / soo konden den Generaal ende Raaden van India wel beseffen / dat ingeballe Coxinja, als gesegt wiede / Pozmosa byandlyk quame aan te tasten / dat alsdan Compagnie's staat daaz te lande in t uptezste gebaa2 soude bezvallen / als niet bestendig/ ende te swak soodanigen magtigen byand / met die geringe magte die men aldaaz was hebbende / t'hoofst te bieden : ende hiezden sprieden gevolgelijk booz goed ende wel gedaar alle de middelen hiez boren bezhaalt / die Coyett ende sijnen Raad / tot resistentie des byands / ende consezvatie van Compagnie's staat aldaaz / soo voorzigtigh ende wakke2 in t weezek gestelt hadden ; gelijk sulks specificc6e blijkt by haaren Briez van dato 22. April 1660. tot resziptie op die van 10. Maazt desselfen jaazs geschreeben / mer volgende wo2den aldus : t Welck ons den grootsten indruck geeft, is de dreygende swarigheyt van Coxinjaas Oorlogsmacht, &c. Wy moeten bekennen, soo by aldien het voornoemde oorlogs-exploict (te weten van ultimo Maazt 1660) t welk egter hoopen God verhoed sal hebben, ter geprefigeerden tijd sijn voortgang mocht genomen hebben, dat daar in een evident pericul van verlies voor ons is steekende, vermits met onse kleene macht, soo groote invasien niet en zijn te wederstaan nogte afte keeren, veel min t platte land, mette inwoonders van dien geheel te beschermen. Konde U E. door t Fort Provincia, den Saccamsen bodem maar bevrijden ende die in weesen houden, mitsgaders de digtst aan t Kasteel gelegene Dorpen, met hulpe van de inwoonderen des selfs protegeren, dat ware onses oordeels nog al veel gedaan, ende soude tot behoudenis van t Kasteel ende de Stad Zelandia strekken ; anders sal t met ons aldaar seer ellendig gestelt weesen, vermits de dorre sandplaat niet tot lijfs nootdruft, ja selver geen goet drinckwater uyt en geeft, maar alles van t vaste land gehaalt werden moet. Wy en twijffelen geenlints ofte U E. sult hun tegens den overval van dit vyandlijk attentaat, met de middelen die giender aan de hand zijn, met genoegsaame couragie ende manhaftigheyt in postuur van desentie stellen, &c. Ende wat laage2. Ons bedunkens een groote misslag zijnde, dat men soo meenighte Chinesen tot den landbouw aan geene zijde de versse Reviere, seer verre van de hand ende buyten t ooggh gelegen zijnde, toegelaaten heeft, seer bcswaarlijk van daar weder te trekken zijn ; t welck egter om den Saccamsen bodem niet te laten verwoecten, nog ook die trouwloose natie soo ruymen toom van wijde uytbreydinge door het land te geeven, d'een ofte d'ander tijd sal moeten geschieden, hunne verre afwesentheyt niet dan al te forse-
lijk

lijk ende van te grooten bedenken zy, binnen de limiten van den Saccamfen bodem gehouden werdende, men voor haare te famenrottinge soo seer niet te vreesen heeft, zijnde daarom oock ten principale de kostelijke Vesting Provintia op Saccam gebouwt, ten eynde op haar gedoente te beter gelet, ende by voorval van revolte, terstont het vereyschte tegenweer soude werden kunnen gedaan, &c. Ende in haaren Brief van 16. July 1660. daaz aan volgende / onder anderen aldus: Ende dewijle voor d'overkomst van Coxinjaas Krijgsmagt soo seer wierd gevreesd, vertrouwen U E. die voorzieninge sullen hebben gedaan om de meeste padye, die in de Chineesse boeren huysen aan Saccam, ende elders mogten hebben gelegen, naar Tayouan te transporteren, ende den vyanden, op datse daar mede niet en mogten werden gespijst, t ontsetten. De Formosaanse Landsdagen, die tegens 23. en 26. Maart beschreeven waaren, hebben wy gesien, dat door quade en bedenckelijke tijdingen uyt China gekomen, opgehouden, ende tot nader gelegentheyt uytgesteld zijn. Men kan in tijden van diergelijke swarigheden niet al te sorgvuldigh weesen, NB. ende daarom moeten wy U E. gedoente in desen prijsen ende wel laten gevallen, &c. Hiez mede pzees en appzokerzde men wel op Battabia de boorzorgen des Gouverneurs en Raad van Formosa / tot resistentie des vbrands aangewend; maaz men was swaazlijck tot 'et geloof te brengen / van dat Coxinja de couragie soude hebben sig tegens de Compagnie te kanten. Soo grooten beztrouwen was men aldaaz op Compagnie's magt stellende / dat men dagte met de blooten naam van Compagnie's mogentheyt / by na elk een in den toom te houden; gelijk blijken kan in 't bezvolg van boorzbehaalden Brief van dato 22. Apzil 1660 / maaz inne onder anderen aldus seggen: Wy geerne bescheyd van Coxinja, op onse aan hem geschreven Brief souden sien, hoewel als nu daar toe weynige apparentie schijnt te weesen, ofte ten waare de gerugten van d'overkomst sijn's oorlogsmagt naar Formosa, gelijk dat meermalen gebeurt is, in rook verdweenen was, wanneer hy misschien sig bedenckende, nog wel tot een billik contract van handel met ons soude kunnen komen, NB. Wy nog niet ten vollen konnende gelooven, genoemde Coxinja den oorlog tegens d'E. Compagnie (ten zy door extreme noot) sal aanneemen, alsoo wel weet hoe hem dan in sijne negotie souden tragten te bekommen, wesende deselve de kragt ende het voornaamste middel waar door hy tegens den Tartar dus lange staande gebleven is, &c.

Alhiez kan niet boorzp gaan twee dingen aan te mezken / dewelke den Gouverneur ende Raad van Formosa / klaagden geweest te zijn de twee fundamenteelste ende pncipaalste oorzaken van Formosaas bezwaazloosinge ende bezlies.

d' Eerste; Van dat niet tegenstaande alle de boorenbehaalde gerugten van Coxinja's overkomst / soo van Capuan als van andere diverse plaatsen / ende in bezschepde tijden / op Battabia ten vollen bekent waaren; ende dat alle dese dingen te samen geboegt / den politieken geene pdele giffingen / maaz gewisse psumptien / ende onsepbare inditien konden weesen van Coxinja's toeleg op Formosa / dat men desen allen niet tegenstaande nog alle tijt in hoope geweest is / ende sig selven gestarteert hadde / dat dit gedezegde onwebez soo haast nog niet en soude komen upt te basten / ofte ook nog wel heel over te drijven; sulcks dat men niet / als met den slag en wilde gelooben Coxinjaas overkomst naaz Formosa gewis te weesen / gelijk sulcks betuygt hadden in haare boorzaangetoogene missie.

d' Andere oorzake van Formosaas bezlies / klaagden se te weesen d'al te groote mesna-

Twee fundamenteele oorzaaken van Formosaas verlies.
d' Eerste.

De twee de.

mefnaagie / van dat men op Battabia niet en wilde toefaan mogte refolveren de
 noodige koften t'imploveren tot hezbouwinge van de bezballene Fortificatien /
 ende tot edificatie en makinge van eenige nieuwe Werken / daer de noot fulkas was
 bezeyfelende / ende dat mitsdien Formosa in geen behoorlijk poftuur van defen-
 tie hadde konnen mogte mogen gebragt worden / niet tegenftaande men op Bat-
 tabia zelfs bekende dat den ftaat van Formosa in haare gedaante / tegens Coxin-
 ja's magt niet fuffifant en waare / ende dat felve onnime beftendig te weefen / me-
 helijk diende bezftekht te worden. Tot bewaazhedinge van dien / feggen den Gou-
 verneur Generaal ende Raaden van India / in haare boorz. Brief van 22.
 April 1660 / fulkas zelfs te bekennen met volgende woorzen : Op U E. gedaane
 voorflag om aan Tankoya een vafsigheyt t'extrueren ; 't vervallen Rondeel Victo-
 ria, ende de weggespoelde Ronduyt Wanckan te vernieuwen, en is by ons nog niet
 finalijk gedifponeert, fullende U E. dienaangaande ons beftuyt ten naaften bekend
 maken, feggende eenelijk op die materie voor af, dat wy beftwaarlijk tot het maken
 van meerder Fortificatien op Formosa fullen konnen verftaan, ende liever fagen
 dat aldaar wat konde werden vermindert ; als by experientie nu wel ondervinden-
 de, hoe dangereufe faaken het zijn veele Kafteelen ende Sterkten, mitfgaders groo-
 te ommeflagen, gelijk op Formosa, te befitten, fonder dat wy het vermogen heb-
 ben defelve met requisit guarnifoen befet te houden ; fullende dierwegen aldaar in
 toekomende, foo het God maar belieft de jegenwoordige dreygende fwarigheyt ten
 beften van ons af te wenden, op middelen moeten gedacht worden, om ons befit
 in een beknopter circul te trecken, anders fal't d'E. Compagnie in 't eynde gants
 onmoogelijk weefen dat groote werk op Tayouan ende Formosa langer te beheer-
 fchen ; want het felve te laaten in die forme als het nu is, en kan ons aan alle kanten
 niet als geduyrige becommeringe, ende een wanckelbaaren ftaat daar te lande ver-
 oorfaaken, willende juyft niet alle tijd wel gelukken met kleyne macht groote din-
 gen uyt te voeren, &c. Ende in den Brief van 16. Junij 1660 boorz. / aldus :
 Op U E. gedanc voorflag, om aan Tanckoya een vafsigheyt te begriipen, als een
 plaatfe wefende die gelegentheyt heeft om van buyten met Chineefse Joncken te
 konnen werden aangedaan, ende daar men gemackelijck met een Armade landen
 kan, NB. zoo en hebben des niet tegenftaande geentints konnen goetvinden hier
 toe te confenteren ; want fouden wy alle plaatfen op Formosa, daar de vyand aankom-
 men kan, fortificeren, daar ware noyt een eynde aan te vinden ; oock en foude de
 befettingen van foldaaten daar toe noodig, niet aan te haalen wefen, U E. niet on-
 bekend zijnde hoe fwaar het ons alreede valt, om Formosaas guarnifoen jaarlijks te
 konnen compleet houden ; en fouden 't daaromme geerne eer vermindert dan ver-
 meerdert lien, &c. Ende gaande de boorz. mefnaagie al boorz. / foo hadde
 men op Battabia fig niet ontfien den Gouverneur ende Raad van Formosa /
 ovez't maken van eenige nootfaakelijke toezien / daarenbovennog feez fcheyz
 ende binuig te beftzaffen : als onbez anderen waare by den Gouverneur Coyett en
 Raad g'obferveert geworzen / dat aan de waterkant des Kafteels Zeelandia /
 het Noortweyzch aan 't boorz. Kafteel gehecht / was gants iregulier met een
 uytfteeckende winckelhoek ende dun muryze / welke uytfteeckende plaatfe nogte
 van het bobenweyzch / nogte van het benedenweyzch en konde befcheymt nogte be-
 ftrecken worden / ende nogtans van zodanige impozantie waare / dat defelve
 plaatfe bezlooren / alles bezlooren foude hebben getweeft. Soo maachten den
 Gouverneur en Raad aldaar een feez bequame fteene punt / naaz behooren met
 Canon boorzten / waaz mede aan dien kant de fwalite des boben Kafteels be-
 defit

bekijde / ende 't Hooznwezk de geheele waterkant langs bequamelijk kon-
 de bestzeeken / ende ovez een groot gedeelte van de Stad gedomineert worden /
 gelijkt sulks gedurende de belegeringe genoegzaam gebleeken heeft dese punt van
 geen geringe importantie geweest te zyn / soodanig dat de brand in de Stadt
 dooz alle d'andere wezken te samen soo veele afbreuk niet en heeft geleden / als
 dooz deese punt alleenig / die 't Kasteel ook aan dien kant tegens sijne muren
 alleenig was protegerende. Ovez 't maken van welcken punt schreeven van
 Battavia in dato 22. April 1660 aldus : Van gelijken is 't vry wat ongerijmt,
 dat U.E. op eygen goetdunken, sonder ons alvorens de minste kennisse daar af te
 doen, veel min daar toe eenige ordre te verfoeken, soo een sufficient punt aan de
 poorte des oosthoeks van 't beneden Kasteel hebben doen leggen, ende volko-
 mentlijk op laten maken; ende hoewel deselve in dese sorgelijke tijd niet onnodig
 agten gebouwt te wesen, soo hebben hier over met reeden ons misnoegen willen
 toonen, op dat U.E. naar desen daar inne voorfigtiger mogen gaan, en sulke im-
 portante werken niet te bouwen, sonder alvooren daar toe te hebben onse bewillig-
 ing ende speciaal consent, &c. Welke censure ende berispinge den Gouverneur
 ende Raad van Formosa seer bzeemt ende hart te bezubben boozquam / als 't
 contzarte van dien bezwagt hebbende. Den brand stonde alle uren ende oogen-
 blikken te bezwagten / 't beneden Kasteel wiezde aan d'oosthoek t'eenemaal de-
 fect en indefensijf bevonden / sp-lieden hadden dit gebzek in dez haast gereme-
 dieert / met aldaaz een weezbaare ende nootwendige steene punt te maken. Op
 Battavia keuzde men dit wezk wel nootzakelijk / maaz men klaagde ovez des-
 sels kosten / willende dat den Gouverneur alboorens daaz toe consent hadde be-
 hooren te verfoeken / waaz toe ten alderminsten seven volle maanden moesten
 afgewacht worden aliez op dit bezzoek eenig bescheyd konde te rugge komen /
 ende soo onbezantussen den brand ovezgekomen waaz / ende 't Kasteel aldaaz
 op sijn swakste aangerast hadde / dan soude het immerz / sepdense / te laat geweest
 hebben soodanig consent eerst te gaan verfoeken. Sp-lieden hadden met 'er leg-
 gen van dese punt / ende alle haare boozdere petitten ende aankwijfingen van de
 defecteuse plaatsen in postuur van defentie te mogen brengen: immerz genoeg-
 saam betoont / dat in alles wat tot conservatie van Compagnie's staat aldaaz
 stzekken konde / sp-lieden seer vigilant waren geweest; waazomme klaagden een
 harde saake te wesen / van dat men / in plaats van haazlieden in dese sorgbul-
 digheden ende pbez tot Compagnie's welstant t'animeren / men daazentegen op
 had / hun doozgaans dooz moedtdempende woorzen / in haaren pbez stutte / en-
 de haare hepsaame boozslagen bezwaazloosde; mitfgadez dooz te groote mes-
 nagie hun de handen soodanig gebonden hielden / dat niet alles tot tegenweez
 en mogten in 't wezk stellen / wat de wetten van den Oorlog / ende de grootheyt
 van de noot wel was bezepfchende; ende dat veele nootzakelijke dingen / daaz me-
 de den brandt hadden konnen afweeren / hebben moeten agtezlaaten worden.
 Indien 't op Battavia regten ezust ware geweest den Formosaansen staat te-
 gens soo magtigen brand te protegeren / soo en hadde Compagnie's beuzse soo
 bezzompen niet hooren te wesen. Wilde men haazlieden afeyffchen datse For-
 mosa met geweld souden protegeren / 't waare bilik dat men haaz de bezepste
 middelen / daaz toe noodig / bezschafte. Sp-lieden en konden niet gebeteren dat
 haare Boozsaaten aldaaz soo ampelen en wijden extendue en ommeslag hadden
 gemaakt: sulks / dat by aldien tot Formosaas behoudeniisse 't uptezste moeste
 opgefet worden / dat als dan d'onkosten d'overwinsten daaz te lande bezre sou-
 den

den komen t'oberwegen; ja dat Coxinja met simpel dreygen van oberkomen de Compagnie aldaar gedurig in allarm houdende / ende op kosten jagende / hy de selven aldaar in haare onkosten soude konnen doen smooren. 't Welk in dez daat soo waaz was / dat Coxinja maaz met de mijnen te maken van te willen oberkomen / hy Formosa in een gestadige allarm konde houden; waaz toe dan geen andere remedie en was / als met Coxinja selfs eezst den ooylog aan te doen / ende hem benebens den Tartar boorts te helpen ruineren ende onmagtig te maken / van booz hem niet mee behoeven bedugt te weesen; ofte ten aldezminsten hem suffisante bezeeheringe af te parssen wegen sijn bedugten oberwal. Maaz of sulks wel raadzaam / en de Compagnie voordeeliger getweest soude zijn / als de defensibe maniez / en is niet buyten bedencken. Maaz wat was 't; daaz scheen geen moed te weesen op 't geheele werk / nogte geen derzomen aan. Dan toen af aan agte men Formosa alsoo goed als verlooren / soo maaz van Coxinja quame aangetaft te worden / gelyk de woorden van sekere resolutie / op Battavia in staade van India getrokken / medebrengen / op dato 10. May 1660 / aldus: Coxinja te komen ons bestooken op Formosa, sulks niet en soude nalaaten uyt vrees van de wederstand, die hy van wegen d'E. Compagnie aldaar soude vinden, &c. By welke woorden Coxinjaas magt / ende Compagnie's onbezynghetheyt tegen denselven op Formosa / duydelyk schijnen uytgedrukt. Ende dit sustineren sommige mede wel eene van de principaalste oorzaken en redenen geweest te zijn / waazomme op Battavia de resolutie van Tapouan t'assisteren / soo traaz door den beugel wilde; als mede d'ongeloovigheyt ende 't boozwoordeel aldaar opgevat / van dat Coxinjaas ooyloghs-gerugten nog wel in rook bezdwynen souden / en hy 't hant niet hebben de Compagnie vyandlyk aan te komen tasten / ende dat mitsdien alle de kosten daazomme aan te wenden / omme / ende te bezgeefs souden weesen. Maaz hy nog sommige voegen / die meenen goede kennisse daaz van te hebben / dat 'er secours ook agtezwegen gebleven soude zijn / ende niet gesonden geworzen / ten waare den boorzlag gedaan hadde geworzen / van dat men hy occasie van 't wytruffen van een secours bloote naaz Formosa / ende omme d'onkosten daaz van weder goed te maken / ingeballe Formosa bevonden wize van Coxinja niet aangetast te weesen / waaz toe men oordeelde gants geene apparence en waare / dat men als dan met dese secours-bloote / bezsetlic met de bezloste soldaten van Tapouan / in 't wederomme keeren naaz Battavia / den Portugesen op Maccao / hare Bestinge aldaar konde ontheldigen ende afhandig maken.

Resolutie van secours naar Formosa te senden, wil op Battavia traaz door den beugel. Neemt egter voortgang op 't project van by die gelegentheynt Maccao t'incorporeren. Bestaat in 12. Scheepen, en maaz 600 soldaten, onder Jan vander Laen.

Op welck project / ende op desen voet was het dat men op Battavia resolveerde Formosa met een secours-bloote t'assisteren / ende ingebolge van dien op den 16. July 1660 / van aldaar naaz Formosa afscheepte 600 soldaten in twaalf Scheepen / onder 't commando van eenen Jan vander Laen, met naazvolgende ordres aangaande 't Maccause exploit / aan den Gouverneur ende Formosaanse Raad / in dato boorz. geschreven met volgende woorden: Wy souden dit oorlogs exploit, wel ligt door onvermogentheynt, dit saysoen nog niet geresolveert hebben by der hand te neemen, ingevalle wy desen jaare niet genootlaakt waren geweest, tot resistentie van de gerugte vyandlyke attentaten des Mandorijns Coxinja, soo een aansienelyke Krijgs- ende Scheeps-magt naar Tayouan te senden, in cas van een tranquillen ende onberoerden staat daar te lande, de voorz. Magt daar toe, (te weeten 't incorporeren van Maccao) sult hebben te gebruyken; maar de swarigheyt van d'overkomste van Coxinjaas Oorlogsmagt op Formosa soo groot zijnde, dat onse voorz. Magt van daar niet konde werden gemist, soo sal het desleyn op

Maccao

Maccao agterweegs moeten blijven. Dit sal U E. niet advijs van Raade ten dienste van d'E. Compagnie wel rijpelijk overwegen, mitdien aan 't een soo wel als 't ander ten hoogsten gelegen is, soudende niet geerne sien, dat ons de jegenwoordige gelegentheyten van Maccao quame t'ontsnappen; dog het swaarste sal in dese jegenwoordige gelegentheyten meest moeten weegen. In Instructie aan vander Laan medegegeven / was byna van gelijcken inhoud / onder anderen aldus: Tot dien eynde een notable magt van scheepen en volk, om d'onfen des noots zijnde, te secoureren, na Formosa af te senden. Het groot opgeeven van den Mandorijn Coxinja, gelijk voor desen meermalen gebeurt is, in ydele wind ende rook verduweenen waere, dat in sulcken gevalle dese kostelijke Vloot na ginder te verreefs soude zijn gefonden: om welke schadelijkheyt dan te prevenieren, is in Raade van India g'arresteert het meerendeel van de na Tayouan gedefineerde magt (welverstaande soo aldaar geen onraat vernomen, ende alles buiten pericul ende in een tranquillen staat is) in 't herwaart keeren na Maccao te gebruyken. Soo lange U E. voor Tayouan, ofte in de Pescadores sult verhouden, haar gedraegen ende regulceren naar het bevel van den E. Gouverneur Coyett ende den Raad, voor soo veel met dese onse instructie niet strijdigh en zy: blijvende 't verder bedrijf aldaar, 't zy in concurrentie van oorlog ofte vrede met Coxinja, aan den Gouverneur Coyett ende den Raad gedefereert. &c.

Mer welcke Bloote / uptgenoomen een schip Wozeum genaamt / dat noyt in Capouan bezscheenen is / den boorz. vander Laan, na dat onderwegens in de Maccause Eylanden om water aangelveest / ende de Portugesen byanden aldaar soo faeytjens wakker gemaakt hadde / gelijck die van Capouan hem daaz ovez beschuldigen / ja dat zelfs in de Pescadores seer hoog opgegeven hadde / van dat haast veele wonderlijcke dingen in Maccao soude gaan uptrechten / op Capouans vheede seer laat in September 1660. ariberede / door siechte des volckis soo magteloos / dat veel nutez wel gekoestert dienden / dan beguaam waaren perwes van getoichte by bez hand te noemen: maaz dies niettemin / soo heeft d'overkomste van dese Bloote / op Formosa / boorz de Compagnie nog al veel goets te wege gebracht / alsoo Coxinja daaz door te rugge wiezd gehouden sijnen aanslag van op Formosa ovez te komen / te volboeren / ende genootsaakt de selve toe bequamiere ende betere occasie upt te stellen.

* Want alsoo gemelke Bloote wat lange getazbereert hadde te komen / soo waare al een gerugte by de Chinese watie / ende ook by Coxinja eene vaste hoope outstaan / dat Formosa dit jaaz van Battavia niet en soude gesecondeert worden / weshalven gesegt wiezde / dat by sijnen meezmaals gemelden aanslag hez wat / ende boorzgenomen hadde upt te voeren op den dertzienden dag hunner agste Maante / zijnde na onse rekeninge in September 1660 / t gelijck van veele Chinesen geruygt is gelworden / dat sijn Jonken ten dien eynde reets van Apinup boorz by d' Eylanden van Toota waren afgebraben geweest.

† Dit bevestigde ook eenen Chineses Juko genaamt / Tezberede / op Formosa woonende / ende met Compagnie's Hoortboot upt Pekoe den 25. October 1660. t huys komende als dat hem Juko den geblugten tolk Pincqua in Apinup / wegens oude kennisse / in haare lijfde maane hadde aangeropen / ende onder andere berouzen gesepd hadde / boorz Capouan geene upthomste te weesen / hem mede toonende in hout t model van 't Fortje Provintia. Seggende Pincqua wijde

Eerste Deel.

E

maaz

+ Door 't eenparig rapport van veele Chinesen.

* En specialijk door 't verhaal van den Chineses Juko.

Die met dees Vloot in de Maccause Eylanden aanloopt, en den vyand onvoorsigtig wacker maakt; En met sijn komste op Formosa Coxinja nootsaakte sijnen aanslag de noyuyt te stellen.

* Nadere bewijfen ende indictien dat Coxinja van meeninge zy geweest sijn deseyn op ultimo Maart. of te in September 1660. upt te voeren.

waazagtig te weesen / dat Coxinja van boozneemen waare geweest / in haare hiezvoren gemeelde achtste Maane / op Formosa obez te komen: edog dat sulks hem van Sauja, ende andere Officieren waare afgeraaden geworzen / om dattez als toen geene goede gelegentheit / nogte boozraad genseg / benevens eenige andere bezhinderinge was / ende dat sy lieden aangeraden hadden boozsz. togt alleen upt te stellen tot een Maand booz t snijden van de pappe: stellende hy Pinqua boozsz. seeckeze ende vast datse Formosa souden komen b'oorzogen. Zeggende mede dat 300 Stuppluyden op Formosaas waazmatez bedreben / reets hy Coxinja waaren aangenomen. Ende hy Juko nog eenige weeken in Bekoe beztoeft hebbende / hadde hy wijders van eenige andere Chinesen / laatez upt China obezgekomen / bezstaan / dat aan d'overkomste van Coxinja naaz Formosa toen bezzomme grootelyks getwijffelt wierzde / bezmits gindez een grooten roep was obezgebolgen van t sterke en groote secours van Battavia in Capouan aangekomen.

En door gevange Chineeffe soldaten.

Dit alles wierzde naderhant geconfirmeert door twee van Coxinjaas soldaaten / geduyvende den oorlog gebangen bekomen / welcke op den 7. Septembez ende 20. Octobez 1661. onderzaagt / bezwilligh bekenden / dat Coxinja waazlijck t boozgaande jaaz in Maertz / ende in Septembez / boozneemens / en gereet sz geweest om Formosa te komen obezvallen.

Door Brieven der Nederlandse Opperhoofden uyt Japan.

Zijnde dit al mede door de Nedezlandse Opperhoofden van Japan in haare Brief van 15. Octobez 1660 / soodanig getuygt geworzen / als dat sy lieden aldaaz seekezyk van de Chinesen / ende van de Colken bezstaan hadden / dat Coxinja sijn bezseyn seekezyk tegens boozsz. tyd boozgenomen hadde gehad upt te boezen / maaz dat hy naderhant gerefolveert ende vast gestelt hadde hem liebez in sijn land als een soldaat te willen doot vegten: als te sien onder N°. 16.

Ende uyt Siam.

t Selve wierzde mede bebestigt door t Opperhoof van Siam / in sijnen Brief van dato 30. Juny 1660 / hzeeder te sien onder N°. 17.

Door t staarten des vaarts uyt China op Formosa.

Ende waaz toe al veel bewijs van noode: Coxinja hadde nog onlangs te boezen booz d'aaukomste van de Bloot / den waazt upt China naaz Formosa / webezomme veel nauwbez besooten / ende meezder bekommeert als opt booz desen / daaz upt sinneez ligt te gissen waars dat Coxinja met de Compagnie niet veel goeds in den sin hadde.

Alle welke bewijfen vander Laan niet wil gelooren.

Maaz desen allen niet tegenstaande / Jan vander Laan, diense in Capouan noemden Jan tegen de reeden aan / ende seyden te wesen een man in Staatszaaken / ende in materie van Politie / soo ezbaren als een Dazken in de fabulen van Esopus / een brufque en brutale mensch / in summo gradu, opgeblasen / laatzdumckent / bot-hoobezdig / onbezstandig / koppig / ende van een seez nozffe ende incivile ommogang; gelijck dese qualiteyten in hem te wesen / sy seyden / te getuygen alle de geenen die maaz een upz ofte twee in sijnre conbezfante zijn geweest / ende mitsdien geen boozbez bewijs behoerven; naaz dat aan hem alle de boorenbez haalde swarigheden / geruyten / ende onsefzbare boozteekenen van Coxinjaas obezkomste op Formosa seez omstandig waaren bezhaalt / ende door den Goubezneur ende Raad alles wat dien eenigszints aangaan konde / seez ampel gecommuniceert / en hy mede / op sijnre wijze / van alles sig g'informeert / ende obezal van inspectie genomen hadde / so velde hy sijn oordeel daaz obez / *tanquam cecus de coloribz*, ende bezsilaazde volmondig upt / dat alle dese geruyten / waazschuwingen / praesumptien / inditien / informacien / g'intezcripierzde brieden / commotien / bluyten / ende te samenrottungen van de Chineeess. Colonie op Formosa /

En houd staande dat de vrese wegens Coxinja's desseyn. ydel ware.

sa / ende wat meez van dien nature ware / waaz mede den Goubezneuz en Raad poogden te doeren van Coxinja's gewisse oezkomsie / dat ybez van dese dingen in 't bysondez / ende alle te samen geboegt / waren ongesondeezt / onwaazschijnelijk / ende niet hoogez t'achten dan het geklay van een oud wijf / booztgekomen uyt 'et spinrokhyzaatje / ende dat 'et selbe niet anders en waare als uytstropfelen van een papyp vile Chinesen / geen geloof meriterende / dattez nog waare blijfs nochte schijn / ja gants geene apparentie booz handen en waare dat Coxinja pets quaats in den sin gehad / ofte in toekomende op Formosa petwes soude willen / ofte dezben ondezneemen: ende in gebolge van desen oordeelde hy dat alle 't geene men tot tegenweez met soo veel moeyten ende kosten gemaakt / ende hy dez hand genomen hadde / waare onnut / ende de Compagnie te verzeefs op soo grote kosten gebzagt / die men in toekomende wel bypelyk ende secuz bonde spaaren / dooz dien Coxinja noyt en soude oezkomen. Ende ten yzgien genoomen dat / tegens allen schijn / Coxinja de couragie ende stoufheyt hadde van oez te komen / dat in foodanigen kas Formosa reeds dubbelt oez sterk genoeg; ja dat de helfte dez wezken en volks sufficient genoeg waren om een papyp Chineeße Honden (soo noemde hyse) te resistereen en afweeren / die geene soldaten / maaz niet anders als een papyp bezwijfde mannen waren. Ende veel diezgelijke allegattien ende roborantades meez bzagte hy boozt tot kleynachtige des byants; wesende dit sijn gevoelen / op sijn eezste aankomsie op Formosa / oez den staat daaz te lande / wegens den gedreygden oezbal van Coxinja. Soo gaauw was vander Laan, seyden die van Capuan / dat hy in twee a drie weeken aanwesen / in eene booz hem vzeemde staat / hy alles soo niet een snap hadde weeten te penetzeeren / mitsgaders in soo korten tijt / bez beynsende Chinesen sezetessen t'ondecken / waaz oez den Goubezneuz met sijnen Raad / ende alle des selfs Doozsaaten / die dez Chinesen humeuz / naturel / ende andere hoedanigheden soo wel gekent en gesondeezt hadde / soo lange jaaren waaren besig geweest dese dez Chinesen geheymenissen t'ondecken ende naaz te bozffen / alhoewel te verzeefs.

Zan tegen de reeden aan / hielde dit sijn gevoelen hezmechtig / op den 6. Octo-
bez 1660 / in vollen Raade van Formosa / staande: uzerende wijders te zwijlen / na sijn meeninge / groot opgeeven des Maandorijns Coxinja, gelijkt booz desen meezmalen gekent was / als nu wederomme / dooz t niet bezschijnen van des selfs Oozlogsbloote / nog pets dat naaz byand geleect / in ydele wind ende rook bezdweneen waren / ende dat op Formosa geen onraad beznomen / ende alles huyten pericul in een tzuangillen staat wesende / dat omme d'onkosten van de Secouzs-bloote / die te verzeefs aldaaz oezgekomen waare / weder goed te maken / men metten eezsten behoorde te tzeeden tot een spoedige resolutie van den rogt naaz Maccao / volgens d'ordie van den Heez Generaal ende Raaden van India / sijnen boozgang te doen neemen. Waaz jegens den Goubezneuz ende Raad van Formosa / d'ongefonderztheyt van vander Laans gevoelen hem waaren aanwijzende / dat alle de gerugten ende teekenen van Coxinjaas oezkomsie / zedert het bezzekt dez Bloote van Battavia / niet en waaren bezdweneen nogte quamen op te houden / maaz als nog bleken dypren / ende met veel pzequantez bezmeezdezt / dat Coxinja's achtezbljben niet en geschiede tez saake hy van sijn bespen desisteezde / nogte geen teeken en waare dat niets quaats in den sin gehad heeft; maaz dat hy Coxin wat was agtez uytbeynsende omme sijnen sprong soo veel te gewishez te neemen / wameez de Secouzs-bloote bezzokken / ofte andersints van malkanderen gesepareezt / ende men 't minste op hem bezdagt soude wesen / wesende

En uze-
geert dat
de Mac-
cauße
tocht be-
hoorde
voortgang
te nemen.

Tegens 'et
eenparig
sentiment
des gantse
Formo-
saans
Raads.

wesen dit (te weten de groote gemaachte preparatiën van tegenstand / ende
 t'arrivement van dese vloote) d'eenigste oorzaak waaron Coxin sijn oorlogse-
 dessein in Maazt / en in September van desen jaare niet uytgeboert / maaz tot
 bequame gelegenheyt opgeschort hadde ; dat hy Coxin wijders soo grooten
 bezies ende nederlaage in Panlin gehad hebben / ende door de Tartaren soo
 hart bezolgt wordende / dat tegens deselve / na alle apparentie / niet lang meer
 soude konnen uptharden / ende dan de noot hem gekwiffelijck dwingen soude een
 vallige retzact / tegens dit geweld op te soeken ; waaz toe booz hem geene plaat-
 se bequamer gelegen en waare als t'eyland Formosa : ende dat van sijnen toe-
 leg op t selve eyland / benebens heel bewijfen / nu meenigmaalen aangehaalt /
 'et gene swakke presumtie ende inditte en moesten wesen / dat sijne overkomste
 haast aanstaande waare / van dat nu onlangs weder alle de Chineesse vaartuy-
 gen naaz Capouan over te komen / belette / deselve by een bezgaderde / en in be-
 slag hield / daaz uyt onsefbaaz te giffen / by de selve geburig slagbaazdig was
 houdende / omme by de bequaamste gelegenheyt Formosa sehtelijck over den
 hals te komen. Dat boozders / in kas de boozs. Matcause togt voortgang moe-
 ste neemen / ende volgens ordze van Battavia daaz mede afgescheyt wieden
 600 van de kloekste soldaten uyt Formosaas guazisoen / men als van in alle de
 besettingen / ende in plaatsen van t'gehele eyland / niet meerder en soude over-
 rig behouden als omzeut de 900 koppen / waaz van 250 althans in t' siecken-
 hups waren leggende / ende langsaame beterschap betoonden / waazinne / we-
 gens aanstaande koude / traage genesinge te bezwaagten stonde / ende dat / mits-
 dien 'et bequaamste ende geoesseste volck beztrekkende / men in dese dangereuse
 tijd / overig soude hebben / benebens de siecken / een seer groot getal jonge en on-
 g'oeffende soldaten / waaz mede t'onmogelijck soude zijn de minste assaulten bes-
 byandts tegen te staan / ende daaz door Compagnie's staat daaz te lande / in t'
 uytzeste gebaar gebzagt wesen. Hebbende de Heeren Bewindhebbers in Nedez-
 land / al in den jaare 1650 / wameez de Chineesse Colonte op Formosa op bezre-
 na soo groot niet en waare als tegenwoozdig / ende dat Coxinja in soodanigen
 onmacht tegens den Tartar nog niet bezvallen en waare als in desen tijd / ende
 mitsdien booz sijne overkomste doemalen nog soo seer niet te hzeesen en waa-
 re / geliepen t'ordomeren dat Formosaas guazisoen / selfs in tijde van hzeede /
 in geen mludez getal als in 1200 koppen en soude bestaan ; welk guazisoen
 als nu te willen bezmindere / zedert dat de Fortificatiën daaz te lande g'augmen-
 teert / ende t'pericul van byandlijke invasie grootez geworden waare / sulcks en
 quame niet de gesonderedenen / Compagnie's inzeste / nogte niet de goede mee-
 ninge van den Heer Generaal ende Raaden van India / gants niet over een / als
 de welken uytzunikelijck g'ordonneert hadden den Matcaussen togt niet anderz
 voortgank te doen neemen / als in geballe Formosaas staat in eene soodanige
 en tranquille onberoerde staat waare / dat aldaaz geene swarigheyt van eenige
 byantlijke attentaten op deselven te bedugten en stonde. Ende dewijle van den
 Staat van Formosa sig in soodanigen periculeusen staat bevonde / als oyt booz
 desen geweest waare / ende dat Coxinja's overkomste soo gewis op Formosa aan-
 staande zijnde / soo behoerde in dese gelegentheyt t'swaazsie / dat is de sozge van
 Formosaas behoudenis / t'meeste te wegen / ende den togt naaz Matcao nog
 booz eene wijle gestaakt te worden / ende agtezwegen te blijven / conform de goe-
 de intentie ende meeninge van den Heer Generaal ende Raaden van India /
 wien meerder gelegen ware aan de behoudenis van Formosa / als aad' onge-
 wisse

kaiffe incoorporeringe van *Maccau* / met eenige andere redenen ende motiven op dat subject passende / te sien onder N°. 18. Maar op den Raad / omme de gewichtigheyt van dese zaakke met een rijp ende volkomen oordeel t'overleggen / haar besluyt over gemelten togt wistelde tot den 20. van deselve Maand.

Op welken dag den Raad / over 't voorsz. subject / wederomme by den anderen gekomen zijnde / ende by de voorsz. swarigheden nog gekomen wesende / dat de zieken in 't hospitaal leggende / seer langzaam tot geneesinge geraakten: dat mede de tijdinge van 't aanhouden ende beslag der *Chinesen* vaartuygen / door *Coxinja* in *Wymuy* gedaan / nader bevestigt wierden: insgelijks dat *Coxinjaas* oorlogs-jonken twee van onse vaartuygen in de *Discadore's* byandijck aangerast ende qualijck geractceert hadden: soo wierden de stemmen over den voorsz. togt gecolligeert / stemmende vander *Laan*, benebens sijn tweede persoon met hem gekomen / tot voortgang van de *Maccause* togt; maar den *Bouvezneur* / ende alle d'andere leeden van den *Portmosaansen* Raad / waren eenparigh van advijs datmen / omme alle de voorebenzhaalde swarigheden / met deselve togt dit jaer nog soude supezebederen tot *February* aanstaande / ten eynde omme te sien en af te wagten / ofse inmiddels door *Compagnie's* staat eenige meerdere securiteyt / ofte goede bezanderinge hen mochten opdoen: 't welk by meerderheyt van stemmen in desen overwegende / van foodanig g'ayestceert wietze / hredez te sien onder N°. 18. alleenig was *Capiteyn Pedel*, medelit desselven Raads / van advijs / aleez tot de finale resolutie te treden / wegens voortgangh ofte stuyten van den *Maccausen* togt / dat men behoorde t'onderstaan ofte men d'inclinatie van *Coxinja* tot de *Compagnie* niet wat dieper doozgronden en honde / ende dat men oock moeste trachten van sijne toerustinghen ende oorlogspreparatien / die op *Wymuy* was makende / soo beele doenelijck soude weesen / oculaire inspectie te neemen / waer toe men een bequaam persoon naar *Wymuy* afvaardigen moeste / konnende 't preterit van dese besendinge genomen worden omme antwoord te hebben op sekeren *Brief* van *Battavia* aan *Coxinja* geschreben: welken voorszlag by vander *Laan* gzetig toegestemt wordende / soo is dese besendinge aan *Coxinja* op dien boert beslooten ende voorsz. gegaan op den 31. October 1660 / benebens eenen tibielen *Brief* aan *Coxinja*, van inhoudt / omme bestheyt te hebben op de nog onbezantwoorde *Brief* van den *Generaal* ende Raaden van *Jubia* aan hem geschreben / ende eenige hoordere klagen over *Coxinjaas* conduite omtrent de *Compagnie*: wordende de reste van de voorsz. resolutie de dextertept ende bequaamheyt des bzengeers van den *Brief* toebezoutwende ende aanbehoelen: de welcke met dien *Brief* in *Wymuy* ariverende / ontfangt beleest onthaal van *Coxinja*, die sig in alles geliet dat *Compagnie's* vriendschap niet was bezagteende / ende oock wel met deselve begeerde te handelen / excuserende 't verbod van den upthaart der handeljonken naar *Portmosa* geschied te zijn / als hoer desen / tez saake by deselve tot transporteringe van sijn volck selfs benoedigt waare getweest. Ende wijderz discouzen hoerballende / by hem selfs opgeheben / van sijnen toestant tegens den *Tartar* / ende van sijne gzaote oorlogspreparatien die op *Wymuy* was makende. Ende den bzengeer van den *Brief* deselve wat breeder soekende t'extenderen / soo brak *Coxinja*, niet min goed politijck als braaf soldaat / deselve met dese reden koert af: Dat hy niet gewent was sijne desseynen t'openbaren; maar dickwils een gerucht om de west maakte; als hy oock aan te gaan in 't herte beslooten hadde. Ende send voorts den bzengeer des *Briefs* met eene antwoorde weder te rugge; welke sijne antwoorde by waerdig oordeelen alhier in 't geheel t'infereren / tot bezantwoorde.

Dies 't besluyt des Raads over de *Maccause* togt nog wat uytgeseelt word.

En eyndelinge geresolveert deselve togt nog uyt te stellen tot Feb. 1661. En onderentussen eene besendinge te doen aan *Coxinja*.

Schrijven een brief van *Coxinja*.

Coxinja veyult.

Is politijck.

toninge dat dese natie soo barbaarsch / woest / nochte wild niet en zijn / als aan sommige wel wijs gemaakt wordt ; luydende gemelte brief uyt de Chineesse taale getranslateert aldus :

*Den Veldheer van de Krijgsmagt op de Kust van China Coxin ,
send desen Brief in antwoord , aan den Heer Gouverneur van
Formosa.*

Sijne ant-
woord.

V Erre van U E. zijnde , hebbe U E. brief met sonderlinge vreugde ende toegenegenheit tot de Hollandse natie wel ontfangen , ende den inhoud desfelven meer dan eens herlesen hebbende , de meening daar uyt duydelyck begrepen , mitsgaders tot een inleyding gesien , hoe dat U E. veeldeley valsche uytstroyfelen gehoort , ende vervolgens voor de waarheyt schijnt opgenomen te hebben .

Geruyne jaaren geleeden , ten tyde mijnes Vaders *Equans* regeeringe , als wanneer de Hollanders op seckere plaats ontrent Tayouan hunne residentie quamen te nemen , heeft den selven den algemeenen koophandel , tussen die plaats en China t'exerceren , g'opent , aangewesen , ende successive vervolgt .

Welke ik , staande mijne regeeringe niet en hebbe vermindert , maar veel eer getracht te doen toeneemen , gelijk te blijken komt aan de wederzydse vaart der Jonken , waarinne byna geenetyt vruchteloos en is verbygegaan , 't welck U E. voor geen kleene weldaat van my en behoort t'achten , des niettegenstaande blijft U E. van mijne goede genegenheit die ik den Nederlandsen Staat oprechtelijk ben toedragende , nog twiiffelen , in geduyrige meeninge van dat ik met mijne macht yets vyandlijks tegens U E. land soude hebben getracht t'ondernemen ; zijnde 't selve een geruchte geweest , na allen schijn , door een deel uytshot van quaatgunstige menschen uytgestroyt , hebbende nu geruyne jaaren in dese mijne Landichappen , tot wederwinnige derselven , met mijne Krijgsmagt den oorlog soo sterk gevoert , en daar mede alomme soo veel te doen gehad , en noch hebbe , dat mijne gedachten niet en kunnen geweest zijn , om yets nieuws tegens een kleen gras voortbrengend landt te gaan ondernemen : Hier toe heb ick een gebruyk , dat wanneer ik bang ben om alle saaken tot den oorlog behoorlijk toe te ruiten , ende deselve vaardig zijnde , laat ik dog abusivelyk uytroepen en verbreyden , dat ik voor heb een exploit ooftwaart te doen , in welken gevalle , volgens mijn voorgaande heymelyk besluyt , sulks gelijk als westwaarts uytgevoert wert . Hoe kan dan nu den gemeene man mijne verborgen gedachten weeten , en vertellen wat eygentlijk mijne meeninge is , welke aan niemand g'openbaart word ? Middelerwijl geeft U E. veel gehoors , en geloof alles , ja selfs ook (dat immers niet goet en is) dat ik den weg des handels soude hebben geslooten . Nu de reden waaromme datter soo weynige Jonken over en weer varen , ipruyt uyt de heffinge der sware tollon en ongemeene vexatie , welke den Koopluyden onder U E. gebied , in het in en uytvoeren der goederen , werden opgeleyd en aangedaan , waar door hun (vermits geen voordeelen , maar eer schaaden te bevaren komen) de beenen gelijk als gebonden blijven .

Desen jaare was den Tarter met een seer groote macht na dese benede landen afgekomen , om in eene slag een eynde des oorlogs te maken , waar op gevolgt is , dat wy op den tiende dag onser vijfde Maanc elkanderen vyandelijk hebben aangetast , ja foodanig getroffen , datter over de hondert haarer Officieren , en een ontelbaar getal Tarterse soldaten soo in de kaars gevlogen als geyangen bekomen zijn : d'overgeble-

gebleven te hebben, hun door groote schrik ter vlugt begeven, en alfoo gefalveert, sonder hun in diervoegen wederom te derven vertoonen. Korts hier op heb ik my met mijne gantsche magt en onderfaaten van 't Eyland Aymuy af naar Kemuy beggeven, latende 't selve als verlaaten voor den Tartar ledig open leggen, gedenckende hem niet alleen door dat middel af te lokken, maar ook gelijk als in een fuyk te vangen, en sijne magt geheelijk te vernietigen, fulks dat de koopluuden haare Joncken t' hunnen eygen nutte, als voornamentlijk tot berging van haare Vrouwen, Kinderen, en eygene goederen in dit geval hebben moeten gebruyken, om henselven alfoo van alle toefchijnende onheylen (welke haar in 't afwefen fouden hebben konnen overkomen) te verhoeden, hier behouden: en wat fal men hier meerder toe seggen ofte befluyten.

Nog segt U E. dat d'onderdanen van U E. gebied, in de Pifcadores handelende, vyandelijk fouden zijn aangerant: Indien fulks is gefchied, 't selve is buyten mijne kenniffe en gebod, en apparent door d'Autingpoife roovers, ofte wel door eenige Vagabonden, in de Pifcadores hen onthoudende, op mijnen naam verricht, 't welk evenwel mede niet voor feker weten kan.

Dat ik, volgens U E. fchrijvens, op sekere brief, van Battavia bekomen, geen antwoord en soude hebben gegeven, is my ingevallen, dat nu vier jaaren verleeden, eene Brief; nevens een Gefchenk van den Generaal ontfangen hebbende, mijne antwoord niet alleen ten behoorlijke tijde daar op gevolgt, maar ook defelve fchenkagie wederom te rug gefonden is, en oock ten felven tijde gefchreven noopende het aanhaalen mijner Joncken, ende het neemen van derfelver ingelaade goederen. Hier op door den Generaal weder g'antwoord zijnde, is my defelve Brief voor Nankijn wel overhandigt, in dewelcke ick onder anderen gefchreven vont, hoe dat aan mijne waarderinge van sekere twee mijner Joncken, met haar ingeladen geld en goederen, door de Nederlanders aangehaalt, foodanigh wierdt getwijffelt, dat selfs het meerderdeel daar van eene onwaarheyt is opgenomen geworden; waar mede men alfoo getracht heeft mijn de mond te stoppen; fulcks dat ik daar uyt niet anders befluyten konde, ofte fijn Edelheyt wifte my voor dese pretentie niets te wille: weshalven ik, als de verftandige, by mijn felven beflout met dese geringe faake gedult te neemen, ten eynde door meerder vermaan, hier uyt geen tweefpalt, tuffchen onse wederzijdse oude vriendschappen, mocht komen te fpruyten. Het affchrift mijnes Briefs, voor vier jaaren aan den Generaal afgefonden, fende ik als nu U E. mitsdesen toe, op dat U E. daar uyt soude mogen sien, wat doenmalen hebbe gefchreven, ende wyders foo naar U E. beft befcheyden oordeel foodanig daar mede te handelen, daar door alle verdere onluften en wederzijdse quade gedachten mogen vermijdet, ende in plaatse van dien d'oude vriendschap eendrachtelijk gecontinueert worden. Soo haast den Tartar sig nu wederom in 't stuk des oorlogs begint ftill te houden, fal ik van mijne zijde verforgen, dat de handeljoncken weder na derwaarts vaaren, met verfoek dat U E. van fijner zijde, tot accommodatie der kooplieden, oock alles goeds daar toe dienftig na billikheyt gelieve te contribuieren, op dat de selve eenig voordeel bevarende, hun daar over mogen verheugen, ende van alle kanten alfoo menigvuldig toevloeyen.

Gefchreven in 't veertiende jaar, den 19. dag der 10. Maane, na de regeeringe des Koninks *Indick*.

5. el den
handel
weder
open.

Omina
eude vcor
spookfe-
len van
Formosa's
aanstaande
ongel-
luk.

Koozes hiez op / omme die van Formosa alle agterdoegt te beneemen / ende in slaap te wiegen / stelde Coxinja, als beloofd hadde / den handel weder open / ende stonde de Tonken den vaart na Formosa weder toe.

Maaz 't was hiez quaat vossen met vossen te bangen; men wiste dat *fistula dulces carit volucrum dum decipit anceps*. 't Alwezeste ende principaalste fundament / daaz op men de vreesse van Coxinjaas oorlogsbestijn / tegens Formosa / gebout hadde / waare geweest de speculatie van desselfs bekoornen ende bezazden staat / daaz inne hy door den Tazter stont gebracht te worden. Hy was desen sijnen staat eenige jaaren bezwaard niet bezbetert / maaz van tijt tot tijt soodanig bezegert / ende in sulken slegten postuur gebracht / dat nyt den Krijcke van China ten lande intgedreben / op de naast aangelegene Eylanden / sig booz 't grooste geweld bez hant bezvolgende Taztaren moeste bezschuylen ende onthouden / gelijck daaz hande gerugten nyt China op Formosa dagelijcks quamen oezvliegen / ende hy selfs in sijnen boozgaande hiez niet en konde ontkennen. Hadde men opt redenomme booz Coxinja bedugt te wesen / soo oordeelde men dat 'et als nu de regte tijt waare op sijn hoebe te zijn. Coxinja die agoniseerde / ende stond alle oogenblichen den laasten snik van staat te geuen / neergens was hy langer booz den Tazaz seker; Formosa was d'eenigste ende bequaamste plaats die hem redder konde / ende daaz op hy 't oolt aanlepte; alles wat men hoorde ofte sag / getuygden daaz van; hemel ende aarde boozsedden dat den Formosaansen staat haaren ondergang was boven 'et hooft hangende. Soo het anders waaz is dattez omnia ofte boozspookfelen zijn die wat quaats boozspellen / soo heeft men soodanige hiez al mede gehad: d'Ongeueene grooste ende schrikkelijcke aazbedinge van 't boozgaande jaaz / die wel beertien dagen lang agter den anderen duyzde / scheen een gelijcke boozbaode van des hemels toorne ende dzeppende straffe. Onder den gemeenen man ging mede een seggen dattez eene Meezminne in 't Canaal haaz hadde beztoont: de soldaten bezhaalden malkanderen / dattez op sekeren nacht in Compagnie's wapenkamer soodanig een tumult ende geklank van albezhande wapentuyg onder malkanderen gehoozt waare / als oftez eenige duysent mannen een bataille lebezden. Dit was wel een gemeen gerugte / maaz sonder sekeren aetheit. Van hoe danige nature mede was 't seggen / dat men op sekeren nacht eene van de punten des Hoornwezels in ligte blam gesien hadde: stem dat men op 't galgebelt / tusschen 't Kasteel ende Stad / een jammerlijck gekezim / als van steruende menschen / gehoozt hadde / waaz van men de stemmen tusschen Hollanders ende Chinese wiste t'onbezschepden: ende op een andere tijdt sagh men 't water ontrent 't canaal in buyzen blam bezandert / ende veel diezelijcke dingen meer / waaz van yde kan gelooben 't geene hem goet duikt: dattez aldaaz soodanige praarsens booz den oorlog onneginnen / is waazagtig; ende geduyrende den oorlog zijn vbezze dingen boozgefallen / die men op deese boozspookfelen gemakkelijck appliceren / ende als vzevullinge van 't boozsedde konde neemen / sic ludit in humanis diuina potentia rebus.

De Mac-
causse
tozt word
geheel af-
gekent.

Den hringz van Coxinjaas hiez weder te rugge gekreezt wesen / ende de tijdt vast beginnende te naaken om oez den Maccausse tozt d'eyndelinge resolutie te moeten neemen / soo wteerde / omme redenen van Coxinjaas gelijcke aanstaande oezkomste / hiez voren ozdentelijck bezhaalt / hy den Gouuerneur en Staade van Formosa / met meezbezheyt van stemmen geresolueert ende beslooten / dat men 't exploit op Maccaas gants geenen boozgang en konde laaten neemen / ende dat d'obergezonde militie tot bewaeringe van Formosa souden behouden ende g'imploereert

ploeyert worden / te sien onder N°. 19. waaz op men bezvolgtus meezdere weze-
 lien / tot beztezkinge des kasteels by dez hant nam. Den soldaten / wiens tijdt
 g'expireert was / ende omme na Battabia te bezzekken aanhieiden / wiezbt dit
 jaaz hunne bezloffinge ontfeyt / ende geboden nog een jaaz ober te dienen. De
 landdag van desen jaare 1661 / woezde medezomme boaz een jaaz opgeschoyt : den
 upboez van padye mede om redenen wat nauwez bepaalt : van beele gebaazlyke
 swakke plaatsen / die dooz bezbod van Battabia niet en mochten gefoztificeert
 worden / zyn de Chinesen geboden te bezhuyfen / en die te bezlaaten : ende men
 selde sig boozs in alles in sodanige postuur van defentie / als de geene die den
 byand metten eezsten waren bezwagende.

Maaz tegens 'et neemen van de boozsz. resolute / hante vander Laan sig dappert
 tegen / alles byzengende wat immer konde tot pezsauwe / dat de sustenue / ende
 'et boozgeben van Coxinjaas oberzomste / niet anders en waare dan eene pbele op-
 gebatte hzeefe van den Goubezneur ende sijnen Raade. By dzong seez hant aan op
 den boozzgang van de Maccausse togt / ende siende dat alles niet helpen woude /
 ende meest alle de stemmen des Raads tegen hadde / nam sijn rolere in hem d'o-
 bezhand ; by hzeekt 't respect dat aan den Goubezneur schuldig was / den selven
 in alles querellerende / ende met beele baggatellen aan boozt komende ; van klaagt
 hy dat men sijn pezsoon bilipendeert / dan heeft men hem op sijn aytvement niet
 behoozlyk ingehaalt : den Goubezneur hadde hem behooren buyten aan de watez-
 kant / ende niet in sijn wooninge aan de trappen staande / t'ontfangen : men had-
 de hem g'affronteert dat men de vlagge van een kleyn scheepje / dat men in Tap-
 ouan / ende anders geene was hebbende / hadde laten wapen / erde afgenomen
 van 't schip daaz mede sijn Edelhept obergekomen waare. Als hy te boozschijn
 quam / wilde hy / dat de soldaten behoorden soo wel booz hem / als de pezsoon des
 Goubezneurs / in 't bolle geweez haaz te presentieren / ende beele andere diezge-
 lycke beuselingen meez / waaz van dit soo eenige staaltjens zyn / niet waazdig te
 bezhaalen / duzde hy al booz den dag hzengen / ende seifs den pezsoon van den
 Goubezneur hzeygen dat hy hem dit wel betalen / en webez te passe hzengen soude /
 gelijk hy op sijnne komste op Battabia ook rijkelijk gedaen / ende bezoozfaekt heeft /
 dat Generaal ende Raaden van India / ober dit wezk van Tapouan / geene klee-
 ne misflag begingen / en haazlieden niet woepnig ten toon hebben gestelt ; maaz
 ofte hy vander Laan dooz haaz Edelhepts niet eene goude keeting daaz ober is be-
 loont geworden / hoedanige eene abusive in eene andere gelegenthept ontfangen
 hadde / sulks en hebbe noyt beznoomen / maaz wel dat hy op sijnne webezkomste
 wpt Medezland in India / by haaz Edelhepts sijn danck hiez ober al was weglj
 hebbende / wanneez appzehendeerden dat op vander Laans rappoort een woepnigje
 te boozbarig waren gewoest. Maaz wy souden hiez wel geheel van den weg afge-
 raaken / daazomme laat ons vander Laan maaz expedieren ende boozthelpen maaz
 Battabia ; want de Maccausse togt afgestemt zynde / soo staat hem alles in
 Tapouan tegen de bozst ; Goubezneur ende Raadspezssoonen zyn maaz een partz
 polzommen / niet waazdig by sijnne couragie te bezgelijken. Eboz sal ymant hiez
 mogen hzagen / was desen vander Laan dan soo dom ende bot / dat hy alleenigly
 niet en konde bezrijven / 't geene van alle d' andere soo klaaz gesten / ende naakt
 voozgestelt woezde / ofte was hem soo beele aan den Maccausen togt gelegen / dat
 hy daazomme sulken harnas aantzekken moeste ? Wy antwoozden daaz op / de-
 selve hzaage mede aan dibeze pezssoonen in Tapouans belegeringe gewoest zyn-
 de gedaen / ende daaz op tot antwoozd bekomen te hebben / het alle beyde waaz

Waar van-
 der Laan
 sig (te ver-
 geefs)
 dapper te-
 get stelt.
 Dies
 scheld en
 querel-
 leert hy
 Gouver-
 neur en
 Raad.

Dreygt
 daaz van
 revengie
 te neemen.

Oorfake
 van vander
 Laans co-
 lere.

te woefen / namentlijk noyt gebloecken te zijn datter veel bezstand in hem steekt :
 ende aan de Maccauffe togt / sepdense / voor hem meezder als voor de Compagnie
 aan gelegen waare. *Ih hjaagde / waarom? ende hieeg tot antwoord / Auri sa-
 era fames quid non mortalia pectora cogis.* dat is: Wat bezoozsaakt de gelbsugt met
 al in des menschen hezt. Jan vander Laan, sepdense / hadde reets op andere plaat-
 sen in India / de Portugeesen / tegens gegeven woorden parole / lustig geplon-
 derzt / ende geene sileone schatten daar by bezhezegen / waaz van de smaakt hem nog
 in de mont / ende 'et geboelen in den boedel stak. De Portugeesen op Maccao wa-
 ren berugt dat aldaaz gzoote rijkdommen by een bezgaderzt hadden / ende heele
 schatten besaaten. Hiez mede hielde ih op van hjaagen / houdende mijne nieu-
 gterigheyt boldaan / bezmits van toen aan wel raaden konde / waazomme
 vander Laan dees Maccauffe togt soodanig hart bepeerde: en sekeze de Man en
 hadde geen ongelijk / hy was 't alleenig niet die in korte jaaren gzoote schatten
 in India hadden overgewonnen / sonder dat men weten kan hoedanig sy 'z aan-
 gekomen zijn; van welke togt hy van bezstecken woefende / was den haat die daar
 over tegens den Gouverneur opnam / onbezsoenelijh / zagtende den selven over-
 al op 't leelijste te denigzeeren / ende tot bezderf des Gouverneurs / soo voor
 waazheyt bezhaalt woord / spande aan met een partz gemistonteezde suppoosten
 (hoedanige onder alle regeringe gebonden woerden) waaz onder ook eenige die
 door den Gouverneur upt den dzeek geholpen waren gewoorden; maaz dat aan te
 mezken staat / niemant van de regeringe en was in dit stuck met vander Laan
 eens. Dese luyden na een nieuwen Gouverneur haakende / op hoope van haaz
 intzest daar hiez hy te binden / bezklaren benebens vander Laan, dat splieden niet
 en geloofden dat Coxinja opt in den sin soude hebben gehad / nochte ook minnez
 booznemens en soude woerden van byandelijh op Formosa over te komen. Ende
 op sekeze Gastmaal / ten huse van een Onder-koopman Thomas Baly, benebens
 vander Laan, met voozdacht by een bezgaderzt / wanneez den wijn in 't lijf hun
 bezhittende / den besten man maakte die van de regeringe aldaaz 't meeste quaat
 wiste te spzeeken. Soo concipieren splieden gesamentelijh sekeze geschrift / ofte
 beztraog van den Formosaansen Staat / onder anderen van inhonde / dat den Gou-
 verneur / tegens alle apparentien ende waazschijnelijsheden van eenes aanstaan-
 de oorlogs / alleen met een pdele bzeese behangen / door sijne maniere van doente
 ende genauwe inquisitie tegens de Chineeße natie / bezselbez Colonie van For-
 mosa bezjaagde / den inwoonder bezdoz / den handel ruineezde; ende dat gebol-
 gelijh by continuatie van sijn Gouvernement / 't geschapen stonde dat Compa-
 gnie's staat daar te lande geheel in dypgen soude bezvallen Et. Welk geschrifte
 des anderen daags / wanneez wat uptgestapen hadden / en de hitte des wijns
 wat bezhoelt waare / splieden gebezgt woordende met hunne naamen 't onderzee-
 kenen / soo en waffez niemant thups / d'eenedit / ende den anderen wat andez
 daazinne willende geozrigezt / af-en bygedaan hebben / waaz door 't ongetee-
 kent is bezbleben; edog aan vander Laan tot instructie was dieneende / van 't gee-
 ne tegens den Gouverneur op Battavia inzagte / benebens dizeesse bzeiben van
 dese quanten aan haare bzeinden op Battavia geschzeiben / bezvult met klagen
 tegens den Gouverneur ende de regeringe van Formosa / bezselven pdele bzeese /
 na hunne meenige / op 'et bzeeste upneemende; met welke bzeiben vander Laan,
 in February 1661 / met twee scheepen Dolphijn ende Bezgoes / misnaegt na
 Battavia beztroh / benebens sijne medegebrachte Rijgs-Officieren / die toez
 mede nam / ende men wel geezne op Formosa wilde gehouden hebben / maaz
 mogte

Hy con-
 spireert
 met eeni-
 ge quaat-
 willigen
 tot verderf
 des Gou-
 verneurs
 en Raats.

En ver-
 zrekt met
 sijne Offi-
 cieren
 malcon-
 tent na
 Battavia.

mogte om redenen niet geschieden / blyvende de soldaten alle te samen albaaz / wordende de resterende scheepen van dese Secoruz-bloote / in diverse tijden / naaz diverse plaatsen van India bezocht en bezonden / uytgesonden de scheepen den Hectoer en 's Szabelande / benebens 't Fluytje de Dink / die men tot beheylinge van Capruans Rheeve / mitsgaders 't Jagtje Maria / omme tot een Advijs-jagtje te gebruiken / albaaz was oerzbehoudende.

Tot dus verre hebben we gesien des vryands toelag tot inbaderinge van Formosa / ende daazentegen des Nederlanderren preparatiende toerustingende tot afkeeringe van denselven / waazinne wat wydsloopig geweest hebben / boornaamentlyk om twee bysondere redenen : Een eerstelyk / om dat dit een materie is die aan pder een soo wel niet bekend en kan wesen / als wel zijn de singuliere actien ende daaden / gedurende desen oorlog boorgeballen : Een anderen / omme dat dese de boornaamste daaden zijn / dewelke men den Gouverneur ende Raad van Formosa / in kas van haare bedieninge / toerekent booz misdaden / onnodige vrees / particuliere dzyften / tyrannike bejegeningen / wederspannige moedwilligheyt / obstinate / hazmekkigheyt / verfoepelyke sloffigheyt / schandelyke verzaagtheyt / ende ondankbaazheyt en wanpber / ongehoorde moedwilligheeden / die 't verbeef van Landen ende Steeden veroorzaakt hebben / ende oerzredinge van der Hooge Oerighepts bevelen. Daaz vzaagtmien specifice welke dese misdaden zijn / als sal deselve alhier in 't kortte repeteren ende aantwijfen.

In den beginne van Coyetts goubernement / vonde hy den handel en vaart op China door Coxinja geslooten te wesen ; dies niet goedbinden van synen Raad / send den Chineeßen tolk Pincqua naaz Coxinja , omme weder openinge van den boorz , vaart ende handel te verzoeken / gelijck ook obtineerde ; ende dit was d'eerste misdaat / waaz door d'ingesetenen geruinceert / ende de Compagnie's heerlyke ende diezgehochte domeynen (op Formosa) aan haaren dood vryand / den heydensen schelm Coxinja oerzgelevert zijn ge worden. Gelijck den Fiscaal in synen epsch art. 11 / tot art 26 inclusibe / hier agter geproduceert onder N°. 20. deselve middelen gelieft te gebruiken / om dese lipden van lijf en leeven te berooben.

Voorzers soo hadden Gouverneur en Raad van alle kanten / in diverse tijden / meenighoudige waazschuwinge ontfangen / ende daaz benebens beete gewisse inditien ende teekenen bekomen / dat Coxinja toeloyde Formosa t'oberzompelen. Welcke dingen den Gouverneur ende Raad niet in de wind geslagen / nogte verwaazloost / maaz daaz aan geloof gegeven hebben / ende d'alderminste gerugten van Coxinjaas desseyn seer naukeurig onderzocht. Ende dit was haare swaazste ende hooft-misdaat / dewelke den Fiscaal art. 29. 30. 31. en 32. noemt een bevinge *ad strepitum pulicis* , een *timor panicus* , een ontsteltemisse op een oud wijs pdel geklap.

Ayt de boorz. geloobigheyt / van dat den vryand op Formosa toeloyde / zijn alle d'andere misdaden ontstaan ; te weten / de sorgbuldige preparatiende des Gouverneurs ende Raads / tot afweeringe des vryands / by der hand genomen / ende eerst de geweldadigheyt / van dat men de soldaten / wiens tijd g'expireert was / tegens daaz dank heeft opgehouden art. 33. omme Formosa van holk niet t'ontblooten.

Hier uyt volgde mede de misdaat / van den Formosaanse lantsdag opgeschort te hebben, art. 34. geschied / op dat in kas van schielijken oerzval des vryands / d'inwoonderen van hunne hoofden niet ontbloot soude wesen / ende dat gedurende derselven absentie / de Formosanen niet en mogten opperokkent worden / maaz gereed konden zijn / in een gecombineerde magt / de bevelen der regeringe te gehoozsaamen.

Misdaden door Coyett en synen Raad begaan in 't prepareren van defentie, volgens 't seggen van die van Battavia.

Item de misdaat van tyrannike proceduren, art. 35. 36. en 37. van dat men de Chineeſſe natie op Formosa / wegens Coxinja's overkromſte bezdacht / van hunne Oorloggen en Opperhoofden beroofde / met in tijts ſig van deſelbe te bezekeren / ende haaz in gpfelinge te bewaaren / op dat de rebellige Chineſen tot geene hoofden / ende den vband tot aanlepdz en konden bezſteliken. Als mede dat men vijf ſtuks Chineſen / op grobe leugens bevonden / door ſcheyp examen van des vband's gelegenheyt onbezvraagde.

Item dat men de te ſamenrottinge der Chineeſſe landbouwwezs bezſtopde ; ende omme op deſelbe een waakend ooge / ende haaz onbez ſubjectie te konnen houden / gelaste niet haare roerende goederen onbez de Kasteelen hun voor een tijd lang nedez te ſetten ; ende voozdzs gelast de landhuſpen de deuren ende venſteren af te neemen / en ſommitige te rafeeren / op dat aan den vband vooz geen bezvzelt ende ſchupplaafen ſouden mogen dienen. Ende dat men voozdzs de Chineeſſe pachtzs / die de Formoſanen kleynhazrig waren makende / ende tegens de Compagnie ophiffende / uyt de dozpen dede deloggeeren ; ende eenige duſenden ſakken papye / die niet weg geboezt en konden krozden / liet bezvanden / op datſe den vband tot boedſel niet en ſouden konnen dienen ; als mede dat men de rebellige Chineſen van 't Eplandt Lamey met geweld dede deloggeeren : ſulks noemt den Fiſcaal art. 39. 40. 41. 42. en 43. eene misdaat van de luyden / ſondez de minſte barmhertigheyt niet vzoekt en kinderem op den dijk te ſeren.

Item dat men de Chineeſſe vaartuygen op Formosa vooz een tijd lang ophielt / omme de vband niet te bezſteliken / ende tijdinge van Formosa's toekant te konnen overbzngen : als mede dat men op agtezdacht van aanſtaande oorlogh / aan Coxinja's vaartuygen bezbod dede in grooten getalle op de Formoſaanſe kuſten / niet haare vaartuygen / onbez ſchijn van Viſſchez / niet te mogen ſwoezen : item datmen dizeſe Chineeſſe vzeben van Coxinja's beſſepn meldende / intercipieerde / ende d'aankomende Chineſen daaz op ſeez genawt onbezvraagde : ſulks noemt den Fiſcaal art. 44. 45. en 46. eene misdaat van Visneering ter Zee geſtut, ende den koophandel van luyten gebannen door ſware azreſten / onijdelijhe inquitſtien &c.

Voozdzs dat men 't aanſtaande pericul / daaz mede den Formoſaanſen Staat gedezigt wozde / aan de Hoge Obergheyt den Generaal van India tijdigh bekent maakte / ende haazlieden om een ſuffiſant en ſpoedig ſecourz heeft duzben bezſoeken : dit noemt den Fiſcaal art. 50. 51. en 52. een misdaat van brandbrieven te ſchrijven ſonder fundament van vreeſe.

Opndelinge dat men de Krijgsmagt van Battavia geſonden omme daaz mede Macrao t invaderen (ehog niet ſpectale laſt / ingeballe Formosa in geen tranquille / maaz in een periculouſe ſtaat maare gedezigt van den vband g'atracqueert te worden / dat men als dan deſe macht ſoude hebben t'employeren tot conſervatie van Formosa, ſonder den Maccaufen tocht ſijnen voortgang te laaten neemen :) ende dat den Formoſaanſen ſtaat in 't uytzſte gevaaz vzeſende van overrompelt te worden / men de gemelte togt met eenparigheyt van ſtemmen ; conform de gegeven ordre , heeft afgestemt , ende 't volk aldaar behouden, tegen 'er ſentiment van Jan vander Laan : ſulks noemt den Fiſcaal art. 55. tot art. 84. incluſive / obſtinatie, hertneckigheit, particuliere drijſten, wederspannige moedwilligheyt ende overtredinge vander Hooge Overheys bevelen, benebens nog eenige andere kleene misdaatzs niet waazdig als baggattelles alhier alle te ſamen te ſpecificeren.

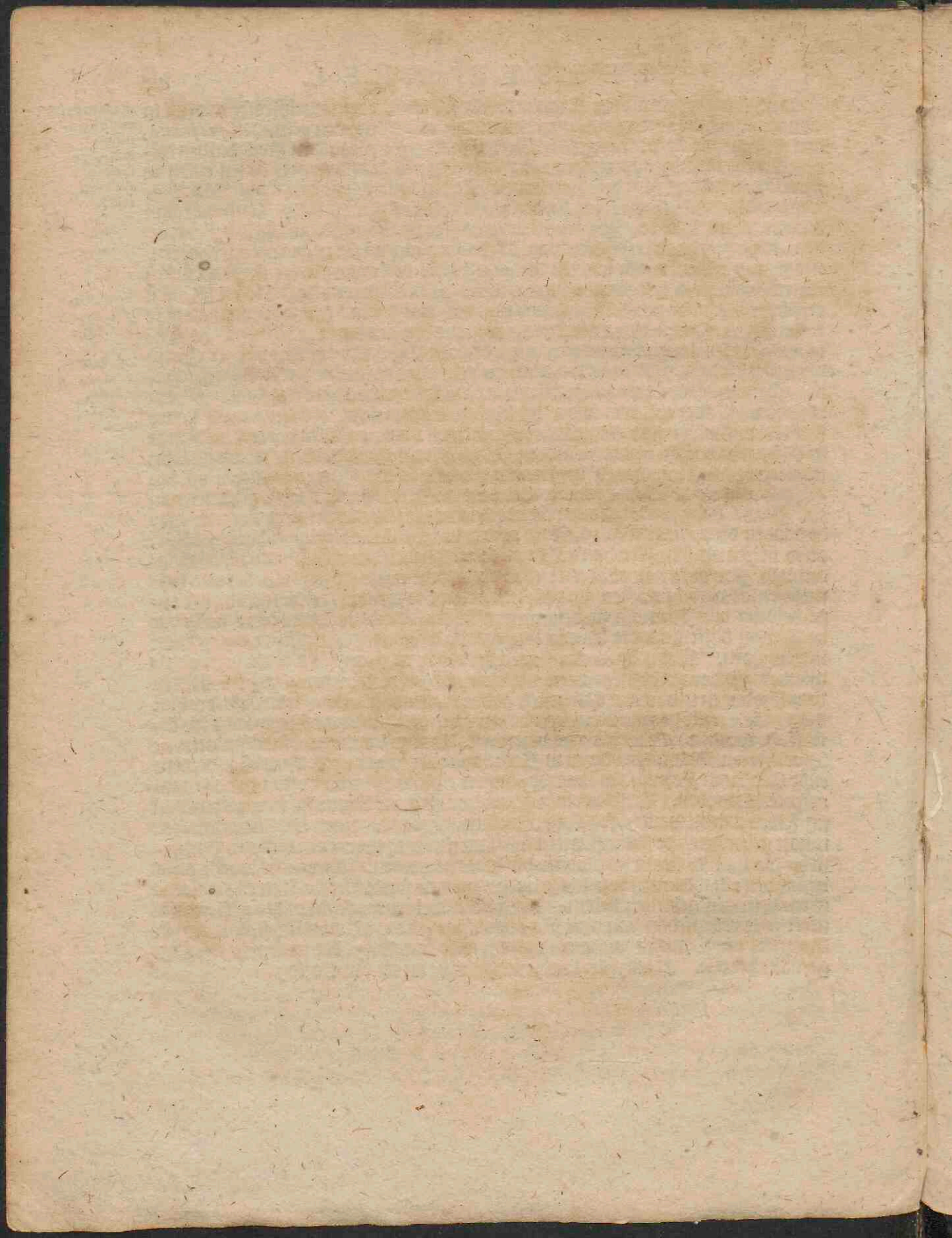
Bewelke
geene
misdaden

Welche misdaden / door den Fiſcaal in ſijnen voozſ. epiſch tot middelen ge-
bruykt wozende / waaz op ſyne conluſie van den hals ſunderende is / wannez by
oupaaz

onpartijdigen g'examineert staan te worden / soo is 't onmogelijk ofte men sal in de hoogste bezonderinge moeten bezwallen / en niet kunnen begrijpen *qua fronte*, den Fiscaal alle de vooren gespecificeerde saaken tot misdaden heeft duizen toerekenen / daar nogtans op den 21. September 1662. (waannee sijnen episch in *indicio* g'exhibeert is) de selven meest alle te samen (excepto d'agterhoudinge van de *Maacause* togt) reets by de Hooge Overigheyt in haare *Majiffen* van dato 22. April/ende 16. July 1660 waaren g'approbeert ende goedgekeurt gewor- den/ gelijk hiez vooren specifice pag. 28. en 29. aangeliefen is geworden/ ende een- maal goed gekeurt / hoe kunnen die *ex post facto* wedezomme tot misdaden kom- men te bezanderen? 't welke nogtans in desen / dat seer remazeabel is / is komen te gebeuren / alsoo de Generaal ende Raaden van *India* / des jaars daar aan / te weten op 21. Juny 1661 / alle 't geene in haare brieven van 22. April / en 16. Ju- ly 1660 / desen aangaande reets g'approbeert hadden/ aldaar in die van 21. Juny wedezomme disapproberen (waar van in 't tweede deel bzeede) ende vooz misda- den erkennen waar ohez den Gouverneur en Raad ten hoogsten straf waar zijn / de- welcke daar ohez ook van haare bedieninge ongehoort depozteren / en tot haare straffe t'ontfangen/ naar *Battabia* op ontbieden: ende op desen moet sal misschien de Fiscaal de voorsz. middelen als misdaden g'imploereert hebben. Waar daar op staat aan te merken / dat elf dagen naar den voorsz. 21. Juny / te weten op den 4. July 1661 / de Generaal ende Raaden van *India* haare voorsz. gevoelen van 21. Juny / aangaande de toegerokende misdaden / wedezomme gesupbert/ ende de daaden op 22. April en 16. July goet gekeurt / de novo g'approbeert hebben, alsoo in gemelt schryven van 4. July 1661 / sprieden den Gouverneur ende Raaden van *Formosa* / in alle haare eezampren ende bedieningen wedezomme hez- stelden ende bezordineerden als vooz desen waar te noemen / ende misdbien 't op- perbevind van *Formosa* wedezomme in haare handen toebetrouwen: sulks dat de Fiscaal blijft quaat te keuren / 't geene by de Hoge Overigheyt geapprobeert is geworden. Waar by wel te sien is hoedanig in *Formosa's* zaake gewaggete wierde / zijnde men besig geweest met d'eene dag af te stemmen / 't geene men in weynige dagen te boren al vast gestelt hadde / ende van wedezomme/ als 't te laet was / tot 't eerste voornemen keerende / niet wetende ohez wat boug men 't het be- ste soude wonden. *Formosa* was bezvoren. Dat gaf by alle indiaanse natten/en by de Heeren Bewindhebber en in *Nederland* een grooten roep. Den Gouverneur ende Raad van *Formosa* waaren de maasten / die toegens dit bezlies konden aan- gesproken worden. Dese van hun gemoed en eere niet konnende imporeeren van sig selven aan dit bezlies schuldig te maken / sepden ront upt / dat hem de handen te hozt gebonden / de seconssen niet sufficient genoeg, en met een woord: *Formo- sa* by die van *Battabia* bezwaarloost ware geworden. Hiez mede was 't alles bezkonden: hadde men dese los gelaten / men en soude met de Heeren *Majores* geene vrienden gebleven hebben; die souden wel eens gesepd hebben: *Vrienden* geeft eens rekenfchap van ulve hupshoudinge; daar dan wel ligtelyk eenige in d'uytzerste dypsternisse / alwaar huplinge ende kmaessinge bez tanden is / souden geraakt hebben. Waar hiez van genoeg / ende nu tot den Oorlog.

maar roem
ende belo-
ninge
waardige
daaden
c'achten
zijn.

Trefout-
heyt des
Generaals
ende Ra-
den van
India, in
de saake
van *For-
mosa*.

't VERWAARLOOSDE
FORMOSA.

O F

Waerachtigh Verhael,

Hoedanigh door verwaerloofing der Nederlanders,
in Ooft-Indien, het Eyland

FORMOSA,

Van den Chineeffen Mandorijn ende Zee-roover

COXINJA

Overrompelt, vermeestert, ende ontweldigt is geworden.

TWEEDE DEEL.

STANDARD FORM

FORMOSA

OR

Wassington Verbal

Wassington Verbal
in German, in French

FORMOSA

Wassington Verbal

COYIN

Wassington Verbal, eine andere Art

TWEED DEER

1

't VERWAERLOOSDE FORMOSA; TWEEDE DEEL.

Van der Chinesen vyandelijcke overkomste op het Eylandt *Formosa*, hare belegginge des Casteels *Zeelandia*, en de vordere Oorloghs-exploicten ende actien, geduyrende deselve belegeringe ten wederzijden voorgevallen.

As in de voorgaende eeuwte den Staet van ons Isebe Vaderlandt ware verhallen in soddanige extremitet / dat ter geene upthomste meer oerblijgh en schein te wesen des Spanjaerts gewelt langer te konnen tegenstaen / ende dat men den Neth onder der selver slavernye soude moeten buygen / soo heeft d' overwoginge van dien desolaten Staat / den grootsten Politieq van dien tijdt / dien hoogh beroemden *Dyng* / wiens gedachtenisse de Nederlaensche Partte soo aengenaem is / en op wiens bloet d' eerste fondamenten van onse dierbare *Dyphet* gelept zijn / afgeperst dien desperaten Raadt / van dat men dooz 't insteeken van *Dycken* en *Dammen* 't Landt aen 't gewelt des waters soude overgeven / en gelijck als in den afgrondt doen versinken / ende vooyders met het oerblijghsel der *Duchtelingen* / met *Drouwen* en *Kinderen* / en alles wat los was in de *Scheepen* gheberght / men sich op *Godts* ghenade op *Zee* soude begeven / andere Landen te soecken / omme aldaer een nleuwe *Republijck* op te rechten: volghens het voogbeeldt der *Tropanen* / die na 't verbranden van hun *Stadt* ende destrueren van haer *Vaderlandt* / onder bescherminge ende ghesephe des *broomen Aneas*, met *Drouwen* en *Kinderen* / langhe jaaren op *Zee* heen en weer swarben / toe dat eyndelinge in het vuchtbare *Italien* aengelant / en aldaer de fondamenten gelept hebben van die *Republijcke* / wiens gelijcke in macht en heerlijckheyt in de werelt noyt geweest is / ende daer upt de vierde *Monarchie* voortgekomen is.

Tot hoedantige extremitet / naar langhjarigen Oozlogh tegens den *Tartar* / ende 't hart verbolgen van dien selven / den Staet van *Coxinga* nu mede gebraecht wesende / sulchs dat met *Drouwen* en *Kinderen* / benevens al wat los was op sijne *Toucken* gheberght / van 't eene *Eylant* naer 't andere / dooz de strenge herbolgende *Tartaren* gesaeght wordende / hy sich dooz de noot gedrongen vout sijn upterste heul te besoecken / met inbaderinge van eenigh ander Landt / alwaer dooz 't gewelt der *Tartaren* / detwelke upt gebreck van *Daeruygen* / en onbedreventheyt in de *Zeevaert* hem niet volgen konden / mochte seculpt ende bevrijt blijven / waer toe 't *Eylant Formosa* vooz hem bequaemst

De *Tartaren* verdrijven *Coxinga* out *China*.

Dewelke de kans schein

Kende
om For-
mosa
Clavade-
ren.

wesende / ende dat nu de gelegentheydt schoon was / alsoo vander Laen met
sijne Krijghs-Officieren / wederomme naer Batavia betrocken / mitsga-
ders de Schepen der secours Vloot vanden anderen gesepareert / en naer di-
versse ghewesten versonden waren. Hy wiste mede dat de Krijghs-macht tot
secours gesonden / niet meer dan in ses hondert Koppen bestaende / benevens
andere Garnisoen van geral veel te geringe ware / omme den grooten omflag
die men op Formosa was besittende / daer mede naer behooren te besetten ;
waer hy noch 't ghewelichtigste quam / dat de Hoorder Mousson (hier dient
ghetweeten / dat omrent het Eylant Formosa en voorbers / dien gheheelen
streeck langhs / de winter een half Jaer langh continueelijc is wapende uyt den
Hoorden / en wederomme 't andere half Jaer daer aen volgende ghestadigh
is wapende uyt den Zuyden / dat men noemt de Hoorder Mousson / begin-
nende omrent de Maendt van November / en de Suyder Mousson beginnen-
de omrent May) nodighom naer Battavia te konnen zeplen / meest verloo-
pen waren / sulcks dar'et onmoghelijc scheen naer Battavia eenigh Waer-
tuyg af te konnen vaerdigen / om secours voozde geattacqueerde te versoeken ;
hy konde sijne reekening mede wel maken / dat van Batavia hoer hem niets te
breefen en soude wesen / ingeballe maer heletten konde / dat van sijne overballin-
ge aldaer gheene tijdinge en quame / waer van 't verlopen van de Hoorder
windt hem scheen te versoekeren / de scribbelingen en tumulden dooz van der
Laen aengeresht / tegen den geheelen Formosaensen traet / wegens het staken
des Maccause exploits / waren hy kleen en groot / Duytsen en Chinesen rucht-
baer ghelwozden / yder hadder de mont van vol / van der Laen tot bebestingh
van sijn sustenue / hadde ober al gesept / dat den Generael en Raden van In-
dia met hem van een selfde geboelen altyt gewoest waren / van dat de gerucht-
ren / wegens Corinjaes overkomst altyt in rooch verdoynen souden / dat men
op Battavia wegens Corinja wepnigh swartgheyt maecte / ende oock dit se-
cours niet ghesonden en ware ten principale uyt breefe van Corinja / maer
voornamentlijc omme Maccao daar mede t'incorporeeren / ende maar in
passant Capouan eerst eens aen te doen / om de bezegde ghemoederen des
Gouverneurs en Formosaense Raets wat aen 't bedaren te helpen / daar hy
hoegende dat hy op Battavia van dit geheele werckje soodantigen rappoort doen
soude / dat den Gouverneur met sijnen traet daer van het effect wel haest ber-
neemen soude : uyt welcke ende diergelijcke discoursjens / Corinja / voozde
Formosaense Chinesen aen hem overghebrzest / lichtelijc afmetten konde /
dat Formosa van Battavia ghenoeghsaem geabandonneert soude blijen / mer
te verhindoren / dat kennisse van sijne overkomst ghegeben woude / wesende
dit wel de principaelste oorzake / waerom de uytboeringe van sijn soo langhe
gemediteert beseyn / tot naer 't verloop van de Hoorder Mousson uytgestelt
hadde.

Komt
mer sijne
macht op
de For-
mosaense
kust.

Welcke Mousson als nu verlopen wesende / soo waegt hy de kang / en op
den 31. April 1661. in 't sumieren van den dagh vertoont hy sich op de For-
mosaense kust / in 't gesticte van 't Casteel Zeelandia / met eenige honderten
Ozlogs-vaertuygen / vol gepoort met omrent de vijf en twintig duysent
Doppere / ende in den Tartarise Oozlog geoeffende Soldaten / hebbende den
Krijgs-Oberste Bepontok, een verlopen Tartar in den Oozlagh wel er-
baren / met sijne Dankinse Jonken de voozoght / houdende het soo eens-
klapz

Klapp naer binnen / tuffen de Noordcr Eplandekens dooz 't Lakhemupse Ca- Set het eensklaps door de Zeegaten binnen.
naal / omtrent een groote myl van 't Casteel Zelandia afgelegen / wesende
soo bzeet dat wel twintig Jonken teffens nebens malhanderen daar dooz kon-
den binnen komen / ende boozig ober den rupinen laboefem / die Cojoan van En doet sijne Krijgs- magt lan- den op Saccam en Bak- emboy.
Fozmosa affchept / sig wijt en bzeet verspreydenbe / doet sijn volk op Fozmosa
landen / alwaar eenige duysenden sijnert Lants-luyden Chinesen hem te ghe-
moet quamen / en met karren ende andere gereetschappen in 't landen behulp-
saam waren / sulks dat in de tijt van twee upren al een groot gedeelte van sijne
magt onse Zegaten binnen / en eenige duysende Soldaten den doet al op 't vaste
Lant hadden / mitsgaders een groote menigte Oozloggs-vaartuygen al geset
lagen tuffen onse twee Foztressen / het Casteel Zelandia en het Foztje Pro-
blintia.

Moetende den Gouverneur en Raat dit alles met goede oogen aensien / Dat de Formo- saanse Regemen niet en konden beletten uyt ge- breeck van Volk- kien Vaartuyg en anders.
sonder tegens dit gemakelijc binnen komen en landen der Opanden in 't mit-
ste eenig belet te konnen bybrengen ; goeden raet was hier duur / men was om
alles verlegen van 't geene dat dienen konde om 't boozen berhaelde mede te
beletten : dooz overstemming van vander Laen en eenige andere / hadde men
de vloot moeten separeeren ende naer diverse andere Comptoiren versenden /
ende niet meer mogen ober behouden / als de twee Oozloggs-scheepen den Pec-
toz en 's Oravenlande / benebens 't Fluysje de Dink en 't Jagtje Maria /
kleen platbodemi ondiep gaende vaertuyg bequaem om de Binnevaert / Stran-
den / en booznamentlijc den inboefem en baazwater tuffen de twee Casteelen
Zelandia en Problintia mede te bewaren / hadden dooz groote menagie niet
mogen gemaakt worden ; niet tegenstaende diverse maelen daeromme ernstig
aenghouden en de noodsaekelijchheit van dien geremonstreert ware geweest :
by 't Casteel en was geen ander vaertuyg als een enkele Loots-boat / maar te
diep gaende omme daer mede digt onder de Wal te lopen / benebens eenig wep-
nig Chinees Vaertuyg ten Oozlog onbequaem : 't getal van volck in 't Ca-
steel beliep omtrent de elf hondert en in de beertigh weerbare mannen ; bug-
kruyt was aen lande omtrent de dertigh duysent ponden / behalven 't gene de
Scheepen in hadden ; maar van ervaren Krijgs-Officiers / bequame Con-
stapels / Oranadiers / Ingenieurs was men seer sober / en van alderhande
Waamontie ende Oozloggs-gereetschappen niet te rupen versien.

Maer desen allet niet tegenstaende / hoe wel duydelijc bleeck / dat men dooz Nemen nogtans kloock- moedige resolutie den vyant naer ver- mogen tegen te slaen.
gebrek van volck / vaertuygen ende andere gereetschappen / den vyant het bin-
nen komen en landen onmogelijc konde beletten / nammen nogtans cene kloock-
moedige resolutie / te roepen met de rlemen die men hadde / ende den vyant
daar inne soo veel beletsel en afbreuk te doen als immer mogelijc soude wesen ;
men gelaste dierhalvenaen de twee Oozloggs-Scheepen / benebens 't Fluysje
Dink en 't Jagt Maria aen de Chinese Jonken het binnen komen naer hun-
der mogen te beletten en aen de selve slag te leveren : Capiteyn Thomas Pedel
presenteerde / en nam aen de vyanden die by 't Lakhemupse Gat landen / met
twee hondert en beertigh mannen te gaen recognosceeren / schermutseeren
ende doen delogeren : Aen den Capiteyn Aeldorp wierde geordonneert dat me-
de met twee hondert mannen in de Loots-boat gescheept naer Problintia sou-
den obersteeken / soo omme de vyanden aldaer in 't landen t' incommoderen /
als mede omme die vaert tuffen de twee Foztressen open te houden.

En taffen
den fel-
ven aen
te water
met harc
Schee-
pen. maer
ongeluc-
kig.

Hier op setten herde gemelte Scheyen naar 't Lactje Duyffe Canael toe /
hoortende soo dicht onder de wal als hornen honden; 't Volk op de Scheye
was wel gemoet en getroost des byants Joncken t'attaqueeren / dewelke aen
hunne kant in geen ghebrecke blijvende / staechen af van haer gros omtrent
de festigh van de grootste ende capitaelste Joncken / die pder met twee stucken
geschut vooz upt voozsen waren / waer mede onse Scheyen algerkmoedigh te
gemoet komende / nam dese Zee-bataille dooz 't Wonderen van 't grof geschut
sijnen aenvangh van onse Scheyen / den Hector als 't grootste en swaarste
dooz upt / de Joncken de eerste verwelkehommende / gaf geen kleine hoope van
een goet succes / met sijn swaer Canon ter eerster aankomste menichte van
Joncken / die hem te na quamen / soo geluckigh dooznagelende / datmen een
a twee van hem sag te gronde gaen / en zensige andere ontamponneert van hem
afhouden; maer de Byant / als byzabe Soldaten / gaf daeromme geen hoope
en hier dooz verht / valt met bys a seg van de alderkloekste Joncken den Hector
aen alle kanten aenboozt / die sich hier dooz soeckende te reddden / dooz 't byz
spuwen van sijn Canon van anderen en boben / van booren en achteren / sul-
ken dieken damp verdoosfaechte / datmen van 't Casteel (van waar men dese
bataille gemackelijck konde aensien) nochte Hector / nochte Joncken meer be-
hennen en konde / geduprende welken damp / een soo upruntende geweldi-
ge harde slagh gehoozt wierde / dat de glazen des Casteels daer van daberden /
en hier mede dien damp en roock opklarende / soo wierde noch Hector noch de
Joncken / die 't dichtst by hem getweest waren / niet meer gesien / dooz dien de-
selbe dooz sijn eygen kruyt ongeluckig met Dolck en alles in de lucht geblogen
ware / gelijck sulcks naderhandt verhaelt is / dooz secker persoon met gemel-
te Schip mede opgeblogen en van de Chinesen opgevis / dewelke hier dooz
aengemoedigt vallen op de dyte oberste Scheyen so dicht als de mieren / in ge-
laet deselve dooz hare groote meenighden t'onderdzucken ende oerweldigen /
dese dooz 't ongeluckig en ontrijdig verlies van hun macker wat getemperder
en voozrichtiger gewozden / houden het van de wal af na de volle Zee / omme
by veranderinge van wint en weer op geen lager Wal te verbullen / ende oock
omme de handen wat rupmer te hebben en soo ligt omringelt te konnen wo-
den / het welke by den byant vooz een blugt genomen wordende / set alles by
wat kon / elck d'oberste wesende in 't nabolgen / maer d'onse de diepre na
haer sin hebbende / passerden dooz des byants Bloot twee a dyte keeren heen
en weder / geduprtig schutgebaer houdende / met seer hantsaem weder en moope
labber-koelte / doende onder des byants Bloote ongemeene groote schade aen
volck en scheyen / en in de selve de schreck wat byzengende / doozse niemant
hun meer op sijde komen / alhoewel daar omme niet af en lieten / maer met
twee groote Joncken klampen 's Gravenlande en 't Vinckje (wesende Maria
als ten Oozlog onbequaem / en niet anders als een Advijs-Flagje / sonder
hoozt / sonder lijf berginge / wat dieper in Zee getweechen upt byese van dooz
enteren obermant te worden) agter aen de Spiegel vast / en agter dese twee
wederomme twee anderen vast makende / en soo voozts noch twee anderen tot
bys a seg paeren toe / so joegen de Rebelhebben met de sabel in de byst de
Soldaten upt de agterste Joncken na de voozsten toe / omme de plaerse der gee-
ner die om bergeschooten waren prompt teullen / en dooz 't geweldigh en ghe-
duprtigh enteren die van binnen t'overweldigen / en quamen sy lieden hier op

's Grabenlande soo verre / onaengesien wat tegenstant gedaen wierde / dat eenige van hun ober op 't Schip geraakten en besig waren met 't touwwerk aen stucken te hakken / als wantteer die van binnen couragieuselijck upballende / deselve wedecomme van boort joegen en hun Schip klaac kregen / doende boortdors met hun geschut van agter en up de Constapels Kamer en up de Cajut / daer inne mede geschut achter upgebzacht hadden / ende met het gojen van Pant-Granaten soo grooten moort onder de enterende ende hernechigh aenhoudende Chinesen / dat desen dag wel omtrent de duysent zijn doot gebleven behalven de gequetten / volgens der Chinesen eygene confessie daar van / dize a vier malen kregen mede Chinese Jonken tot branders toegemaecht een boort / welke met geschut en stoken afwoesen / behalven een die met een pferre keering boort op de Boug van 's Grabenlande vast gekloncken wierde / ende 't Schip met sijn buort begon te vatten / maer boort gestotadigheyt des volcks weder geblust en den brander los geraackte / waerom de Chinesen / ober wat boug het waren / wendende geen kans tot overmeesteringe van dese twee Schepen siende / deselve verieten / en met hare Joncken hun dicht onder de Wal begaven.

Ondertussen dat men ter Zee soo besich was / soo en wterter te lande niet stille gestaan / en op dat de byanden ober al de handen te gelyk mochten vol hebben / soo ras als men van 't Casteel sach de Schepen na de wal ophoorten / so begaf hem Capiteyn Pedel met de twee honden en veertig van de kloeckste upgetesene Soldaten in de Loots-boort en in het Chinees vaertuygh / soo veele by 't Casteel noch oberig was / ingescheept na Baxembay toe / wesende een Zantplaat van omtrent een myle groot / met sijn eene houk recht ober 't Casteel Zee-landia / en met den anderen hoek aen 't Takjemupffe gat eyndigende / ende aldaer met noch eene andere plaat 't boortz. Canael makende / alwaar aengetomen wesende / verdeelt Pedel sijn volck in twee troupen / en deselve in ordyde gestelt hebbende vermaent haer tot kloekmoedigheyt / met veragtinge des Chinese byants / en dat hy haer gelejde veel eerder tot een gewisse viciozje als tot een periculous ghevecht / hebbende hy Capitain Pedel sich selven vast ende als ontwijfelbaer gesigneert en mede van langer hant aen sijn volck daer van de inpreffe gegeven / van dat de Chinesen den reuk van de Lont/nachte het geklap der Musquetten niet en konden verdragen / en dat op de eerste Chergie so dize maer eenige van hun ter neber geschooten wierden / hen aenstonts op de vlucht souden begeven en in disordyde geraecken / gelyck in den Jare 1652. geschiede / wanneer met twee a dize hondert van onse Soldaten / wel seben a acht duysent gewapende Chinesen verstroyt en op de vlucht gedreven wierden / sedert welcken tijt de Chinesen op Formosa by de Nederlanders in een geduyrtige alleenachtinge geweest / en in 't stuck van Oorlog niet hooger als boort flauhertige berwijfde mannen gereputeert sijn gebozden / waer van de vijf-entwintig te samen nauwijx eenen Nederlanders Soldaet bestant souden wesen / en men schoort de geheele Chinese Partie als ober desen eene kam / geen onderschept makende tussen Chinese Boeren en Soldaten / 't was genoeg als 't maer een Chinees ware / ergo flauhertig en sonder couragie; dit was by den Soldaten een vaste conclusie / ende alhoewel dickmalen genoeg gehoorz hadden / het verhaal van Cornijaes dappere Oorlogs-daden tegens den Carrar / ende dat mits dien sijne Chinese Soldaeten geene flauhertige maer dappere Oorlogs-

En te lande op Baxembay met 240 man onder Capiteyn Pedel. insghelijcks ongeluckig.

mannen waren / het mochte niet helpen / 't waren maer Tartaren daer mede
 hy te doen hadt / maer hy ware niet de Nederlanderz noyt aen den vangs ge-
 weest / die souden 't byz beter klaren / en de Chinesen wel anders doen singen ;
 niet hoebantige timpzesse gepzeoccupere Capiteyn Pedel, na dat een hozt ge-
 bedt hadde laten doen / marcheerde met sijn volck in goede ordze recht op den
 vpyant aen / die aen de andere kant van Waremhop niet om trent de vter dursene
 mannen gelant wesende / in volle bataille hem te gemoet quamen / ende het
 kleen getal van desselvs troupen bemerkende / detacheerden van hun Coypz se-
 ven a acht hondert Soldaten / deselven doende agter sekeren hooghen heubel
 heen marcheeren / omme daer mede dit Nederlandis Croupse in 't midden van
 hun te beslypen / dewelcke eben moedig marcheeren / waelf byzet in 't front
 recht tegens den vpyant in / en malkanderen na genoeg wesende / beginnen te
 chageren / gebende niet dze gelederen teffens byz op den vpyant / die haer nietz
 schuldig blyvende / doen soo een dicken Hagelbyz van pylen op haer nederdae-
 len dat de lucht daer mede bedeckt sehem / van weer kanten vallen soo eenige
 ter neder / maer de Chinesen en wilden noch niet gaen loopen gelijk men sich
 in die beelbi hadde / de agreste Nederlandis trouw verneemt het gedetacheerde
 Chineses esquadze dat quam om hun te beslypen / en slende niet eenen dat den
 vpyant van voozen soo sijf stant hielden en op de voozste troupen hart indzongh /
 doen was 't sero sapiunt Phryges, sy sagen sich bezogen in huume meeninge /
 hebbende de rekeninge sonder de weert gemaecht / soo hooch eben te voozen in
 touragie gheerdeert hadden / als hebbende de wercken van Gibeon willen
 nabolgen / soo laeg verblense in een moment tot de uyterste vzeese / die meeste
 hoop van hun smet 't geweer ter neder sonder 't selve eens op den vpyant gelost
 te hebben / en steldent op een loopen wat uyt hare macht konden / laetende ha-
 re moedighe machers en vallanten Capiteyn seer schandelys in de peckel sit-
 ten / dewelcke bemerkende dat hem 't onboozsichtig en te diep niet dese groote
 meeninge der vpyanden geengageert hadde / geerne in goede ordze dicht in een
 gestoten al chereerende getitrect souden hebben / maer kreegh geen ghehoor /
 de vzeese hadde d'overhand / het leven hiet valck / elck sochte 't sijne te bergen /
 de Chinesen dese disordze waer nemende hatterder louter op in / alles ter neder
 makende wat hun maer te voozen quam / verstonden geen roepen om quar-
 tier / maer gingen haren gang / sulckis dat de Capiteyn niet hondert en achtien
 mannen / tot boete van de kleenachtinge des vpyants / aldaer doot / benebens het
 grootste ghebedte van 't geweer dat dese troupen by sich hadden / op de plaets
 bleven leggen / en dese slachtinge gheschiede op een Sant-plaet daer geen van
 komen en was / soo sonder het gheheele sootje ghebleven hebben ten ware de
 Toorz-hoot daer om trent dicht aen de wal gehouden en de vluchtelingen / die
 tot aen den hals toe dooz 't water mosten / gebergt ende naer Capouan weder
 overgebracht hadde.

En op
 Saccam
 niet 200
 mannen
 onder
 Capiteyn
 Aeldorp,
 maer
 vruchte-
 loos.

De tocht van Capiteyn Aeldorp sey mede sonder eenigh boozdeel vooz de
 belegerden af / maer hier in geluchtiger als die van Pedel dat sonder verlies ge-
 schiede / wesende deselbe al eens gheslaecht ende daer naer wederomme herbat /
 waer van de rebenen te sien onder No. 1. Want als op de eerste aankomste den
 vpyant geremarqueert wierde dat hy maer eenige wepnige van sijn volck op den
 Saccamse voozem aen landt settede / soo wter daer op goet gevonden dat men
 Aeldorp niet twee hondert mannen hun af te weeten na over soude senden /
 maer

maer stende hoort hiet op dat de grootste magt des byants naer gemelte plaetse quam affacken / sach men het onmogelijck te wesen den byant met soo kleene maght te konnen af heeren / wes halben die tocht als niet vaetsaem ghesaecht wierde tot dat des namiddaghs een byes quam vanden Landroost / wesende Commandeur van 't Fortje Probinia / waer inne de assistentie van een hondert mannen versochte / omme daer mede den byant / die wijt en byet was toefemoesende / in sijne loop wat te stuten / met eenen sustinerende dat de reets gelande byanden met vier hondert mannen wel op te slaen soude wesen : op welk schijben den Raat aenstonts vergaderende / wierde bevonden den Drost sijn sustenue eenemacl ongerijmt te wesen / en mede gefondeert op dit vals presumpoost van dat de Chinese Soldatesque tegens de Nederlanders geen stant en souden verben houden / mozdende dese hoopfach mede niet wel doenlijck geacht / dooz dien 't aen vaertuygh om 't selve volck ober te voeren soude ontbrecken / ende buyten dit alles niet vaetsaem geoordeelt / dat men met uysendinge vaudit volck ende by quaden uytflag / 't gheheele Casteel en gants Pozmosa in de waegschael setten soude / want Capiteyn Pedel, terwijlen desen byes quam hoort te bozen met 240. man uyt getrocken sijnde / waer van doenmalen noch niemant wederomme gekomen ware / ende als men dan boven dien noch vier hondert naer Probinia gesonden hadde / so en souder in 't geheel niet meer als 500. mannen van 't slechtste volck / daer onder beele sieken / in 't Casteel verbleeben hebben / een getal al te geringh 't selve tegens den byant lange te beschermen / waecomme des Drostens sustenue gerejecteert wesende / bid. No. 2. wlietere gesolbeert in plaetse van de geeyste hondert mannen hem twee hondert onder Aeldorp toe te senden / die daer mede in de Loots-boat / naer de weder komste van Baxembop / wesende 't andere kleene Chinese vaertuyg aldaer mede in de loop gebleben / gescheept naer Probinia oberboer / maer alsoo de Loots-boat te diep gaende was en omtrent het Fortje Probinia een seer blakke strant is / soo en konder niet meerder dan sesstig mannen van sijn volck aen lant krijgen / die tot ober den inddel toe dooz het water marcherende / van het Chinese ondiep gaende vaertuyg en dicht onder de Wal swerbende / seer geincommodeert wierden. Edoch met behulp van 't Fortje Probinia met beele moeyten daer noch binnen geraechten / konnende dit kleene vaertuyg dooz Aeldorp mede niet aenghedaden worden / alsoo op meer dan een musquet schoot na by haer niet en konde komen / en misdten sijn volck / dat dooz het water marcheren moeste tegens deselben niet defenderen ; wes halben stende aldaer geen boozdeel uyt te rechten / keert met sijn reserent volck weder naer Capouan / de onmogelijckheyt van het landen en de Inconuenen van dien ruyptezende.

Dese drie tochten van Deene ter Zee / en de andere twee te lande dus ongheluckigh en vrychteloos afgeloopen wesende / ende geene inddelen meer oberigh sijnde den byant het binnen komen en landen te beletten / soo was men genootsaecht te gedoogen dat hy ober al sijn boozdeel dede / ende dat op sijn gemakelijckste met sijn Joncken 't Lackje musse gat inquam. Ende sonder tegenweer te binden / naer sijn belieste rouwsom met sijn volck lande / ende naer sijn wel geballen domineerde. Dat hy alle advenues soo te water als telande affneet. 't Fortje Probinia rouwsom belegerde. 't Seld de van 't Casteel Zelandia affneet / met belettinge van d' onderlinge communitatie.

Coxinga doet in weynige nyren ongemeene groote progres-
sen.

carfe. Ten platten lande de meefter speelde. De Formofanen van de belegerden affcheyde/ en hen vander felber hulpe ontbloote. Met de gheheele Chinefe Colonie/ van omtrent de 25000 weerbare mannen/ gesterckt wierden/ ghefchiedende alle dese dingen meeft binnen den tijde van drie a vier upren / waar dooz de Formofanen verbaest en radeloos/ fich genootfaecht behouden hun aen den vyant te submitteren/ ende nebens de gheheele Chinefe Colonie tot onse afzueck hen te laten gebuychen.

Waer door gemocdigt, eyft het Casteel Zeelandia ende het heele Eylant op.

Den Raet rebelveert het Casteel tot den laetsten man te defendeeren, en wegens de reffe met den vyant in onderhandeling te treden.

Dooz alle welcke groote progressen / dooz ongelooftgheyt en te groote menagie van den Battabischen Raet veel meer als dooz des vyants manhaftigheyt vergoofaecht / den vyant opgeblasen ende van Compagnies onvermogenheit daer te landen / waer van te dooren soo goede informatie ontfangen hadden / als nu in effect ten vollen verfekeret/ eyfcht hy met seer snadige en blasphemierende redenen / beyde de Castelen op ; met dreygementen / dat hy weygeringe van dien / alles soude doen passeren dooz de scherpte des swaerts.

Den Raet wort hier op beroepen / versterckt met de boornaemste Byzigen andere Officieren / in dewelcke overwogen wiesende des vyants mogentheit/ soo te water als te lande/ en sijne groote progressen in soo wepnige upren verkregeen / en boornaemstich dat het Fortje Probintia / met inhebbende garnisoen in de hoogste noot waren/ van in desselvs handen in 't hozte te verballen ; en daeren tegen des Compagnies onvermogenheit daer te landen / die te swach van volck en haertuygh was / den vyant in sijne progressen te sluten / van 't eplant Formosa te doen verhuysen/ ofte 't gemelde Fortje upt sijne handen te redden : dat mede 't Casteel Zeelandia / van gebouw en situatit niet seer defensif en ware / ende dat de stad Zeelandia gants niet te versterken en ware / dooz dien contomme dooz den vyant open laagh. En hier op ernstig gedelibereert wordende / met wat middel Compagnies staet daer te lande op 't beste soude konnen geconserveert worden / soo niet in 't geheel / timmers het boornaemste gedeelte van dien / soo wterde dooz 't raetsaamst geoordeelt / datmen ex duobus malis minimum upt twee quaden 't beste behoorde te kiesfen / met aen den vyant / wofe men in 't lange niet bestendig soude konnen wesen / ende reets soo veel boozdeelen op hen verkregeen hadde / eenigh gedeelte te presenteren omme daer mede 't boornaemste van den staet te conserveren / beter wesende een vinger als 't geheele lighaem te verliefen; en hondemen dier halben / by alden van Formosa weder vertecken wilde ende sijne conquesten abandonneren / aen hem presenteren een byantschat te geven / ofte d'onbekommerde Zeebaert toe te staen / ofte sulks niet aengenomen wordende / ende hy stip by sijnen eyfch blyvende / dat men als dan so daer mede te vergenoeogen ware / aen hem soude afstaen 't gene reets al verlozen was / 't vaste lant van Formosa / behoudens relaxatie en vryheyt van ons volck op Casouan te mogen overkomen / benebens nog eenige boozlagen / waer van seer apparen dat ligtelick eenige soude annemen en met de Compagnie lieber in byantschap leben als deselve tot een onverfoenellicke vyant op den hals te halen / die hem soo veel afzueck te water konde aendoen. Voorders 't Casteel Zeelandia aengaende wierde in Raede beslooten datmen 't selve naer uperste ver mogen tot den laetsten dzyppel bloets soude defenderen / 't zy wat wyslag de te doene presentatie doch mogte nemen / bid. P. 3. en om de presentatie dooz te dzagen / men twee Geromitteerde upt den selben Raede aen den Vyant soude afvaerdighen ; en aengaende den

Wode / die de Casteelen upt Coxinjaes name opgheepscht hadde / wserde goetgevonden den selven dien soontd noch weder te rugge te senden / met mondelinge antwoort / datse den naestvolgende dagh Coxinja Lupden van haeren Raet souden toeschicken / omme upt Coxinjaes montd selfs te vernemen / wat sijn begeerte ware / in den brief aen haer ghesonden / vermits deselbe niet ter deghen verstaen konden / by ghebreck van bequame en ghetrouwe Colcken.

Des anderen daghs / wesende den tweeden Merpdagh / quam weder een Wode van Coxinja binnen / mede bzenghende belosten van hys ghel. p booz de Gecommitteerdens / desen senden wilde / en dat ghedruyende haer heen en wederkeeren / stilstandt van wapenen soude wesen. Oock liet de Landtvoost / booz de Absistenten Jan van Valckensteyn en Adriaen Picck weten / dat ghebreck van water was hebbende / alsoo de aderen van de put in 't Fortje toegeballen ofte verstoppt waren / ende dat dit ghebreck noch grooter was geworden / booz dien alle de Mannen met Vrouwen / Kinderen en Slaven / upt het quartier. Provincie / op de aenkomste des vbandis / in 't ghemelde Fortje waren komen bluchien; dat wijders de vbandt hun seer engh tot binnen de Pallissaden ofte Dagger besloot / en 't Guarnisoen booz gedurig waechten seer afgemac wtet / en by aldien niet gesecondeert en quamen te worden / dat het niet seer lange soude konnen upharden / en ten alderhoogsten niet boven eenen strom upstaen.

Op welke twee tijdingen andermalen den bzeeden Raet by een geroepen / en oerwogen wordende / datter noch macht / nochte middelen waren 't Fortje Provincie upt des vbandis handen te konnen redden / wserde weder booz raetsaemst geoordeelt / alsoo gemelte Fortje reets soo goet als verlooren was / dat men noch soude trachten 't Wolck daer van te salberen / en Zeelandia daer mede te verstercken / booz middel van een spoedigh accoozt / op den reets gheprojecteerden boet / mer den vbandt aen te gaen / soo wterden / om de genoemde presentatie booz te vtragen / en accoozt upt te werken / geauhoriseert en gecommitteert den Coopman Thomas van Iperen , en den Jfiscal Mr. Leonardus , twee Leden des selven Raets / met mondelinge last en instructie 't pzetext van dese besendinge booznamentlijck te nemen / om de mentinge en sin van Coxinjaes brief upt hem selven te verstaen / ende bozders in discours komende / redenen s te vtragen van sijne vbandelijcke oerkomst en pzetexten / en by die ghelegentheyt hem de boozs presentatie / naer beropsch van saecken te doen / edoch met spetale last / dat het voren verhaelde aen Coxinja wel op een christeliche doch oock gantsch vymoedige wijze bid. No. 4. soude boozstellen / maer des niet te min hun in alle boozballen soobanigh te ghevragen / dat noch upt woorden / nochte upt gelaet geen kleemmoedigheyt en konde bemerket / nochte bespeurt worden / en by aldien Coxinja hem nergens in engageeren wilde / maer by sijnen eytsch quame te persisteren / van beyde de Casteelen en alles te willen hebben / dat alsdan de Gecommitteerdens / sonder perwes boozders booz te stellen / souden weder te rugge komen / naer dat eerst in alle vymoedigheyt Coxinja aengeseght souden hebben / datter in Tayouan noch Wolck en middelen ghenoech present waren / om sich tegens hem te beschermen / ende dat de Compagnie niet nalaten soude waken te nemen oer dese sijnen onbewachten oerbal. Edoch waren dese Gecommitteerdens mede geauhoriseert /

En senden dierwegen twee Gecommitteerden aen Coxinja.

haer last.

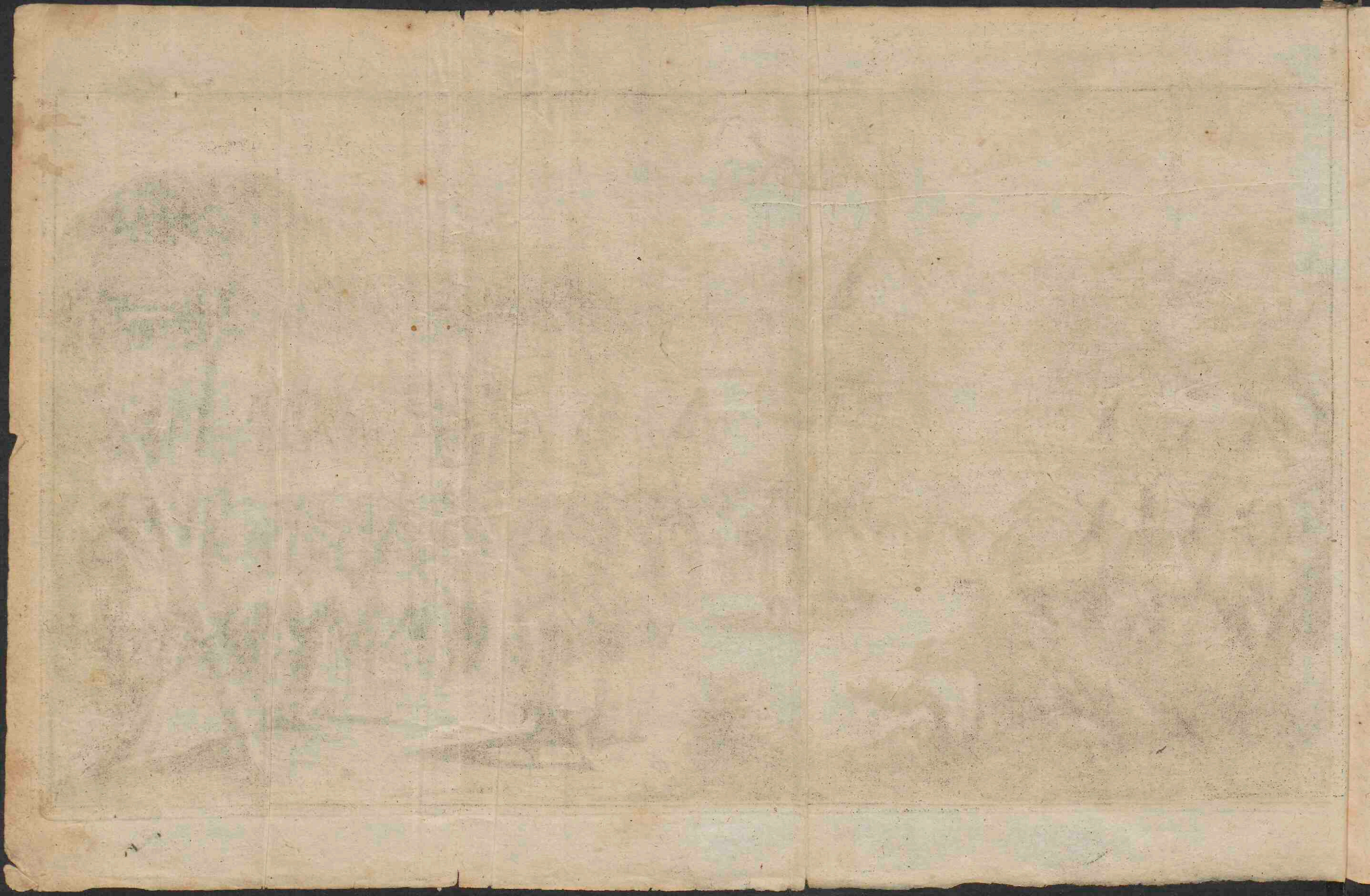
dat wanneer ypt alle omstandigheden en gemaeckte toebereytsel den byants / niet anders en konde beseffen / als dat den byandt ten sloym op 't Fozije Provintia tentereen wilde / en dat den Landidoost persisterde van 't uytterste niet te konnen wagen / en sy leden doech quamen te bevinden / de saecken albaer soodanigh / als verhaelt / geschapen te wesen / dat spiteden alsdan en eerder niet gemachtigt souden sijn 't gemelke Fozije / en 't platte Land op rebelyke conditie / tot reddinghe van 't Guarnissoen / aen den byandt affstant te doen / ende den Doost te permitteren sijne capitulatie te maechen / waer in sy Gecommitteerders hen gebzagen souwen / naer de betuyginge van hun gewisse / ghelyck spileden sulckis booz haer vertreck / met eede beloofden.

Haer vertreck.

Beschrijvinge van Coxinjas Leger en macht.

De Gecommitteerders met boozgaende instructie / en behoorzijcken treyn boozsien / begaven hun den 3 Mey des morgens naer de overzijde op Saccam by Coxioja, die gecampeert lagh met sijn geheel Leger rontsomme 't Fozije Provintia, in 't opene Velt / sonder eenige begravinge ofte Batterpen tegens 't selve opghewozpen te hebben / alhoewel in soodanige maniere van Oozloggen niet t'eenmael onkundigh / en van swaer geschut seer wel boozsien was / gelijk 't verbolgh des Oozloghs wel aentwees / maer sy en achte 't boozs Fozije niet van soodanigen consideracie / om dieswegen veel spuis te maechen / sijne Soldaten gebzuyckten biederhande soozten van Wapenen / sommige waren gewapent met een Booge en Pijlhooscher achter by den rugge nederhangende / de andere hadden niet als een Schild ofte Rondasse aen den Lincker arm / met een goede Sabel in de byst / de derde soozte boerde een groot Slagh-swaert / op een stock van een halve mans hooghte vast gemaeckt / met beyde de handen / en alle te samen waren gewapent 't geheele lighaem ober / yptgenomen de armen en beenen / die bloot bleben / met een rock met pfereschulpjes onder malhanderen inscheterende / gelijk de schalken van de Daken doen / sodat met geen zijdgeveer aen 't lichaem konden gequeest worden / en echter seer behendigh en habil bleben / vermits dese Rocken niet lager als tot aen de knien nederhingen / en in alle leden en delen seer byghsaem waren. De Pijl-schutters was sijn beste Volck / waer in sijne meeste kracht bestont / die van verre daer mede soodanigh en beguaem omgingen / dat seer na by het gebzuyck des musquetten quamen. De Rondassiers wierden ghebzuyckit in de plaetse van Kupierpe / die dooz hare Bevelhebberen / die yder tien mannen eenen ober haer hebben / die op hun past / aengedzeven / sich met hare Schilden bedeckende / met nedergebuckten hoofde tot den byandt indzingende / crachten dooz te bzecken / en in disordze te bzingen / welke actie spileden met soodanigen furie en onbeschroomtheyt uythoeren / als ofte yder van hun noch een lijf r'huys in de list in bewaringh gelaten hadde / geduyrtigh tot den byant indzingende / niet tegenstaende hoe veel van hen onder de voet geschooten worden / waer op gantsch geene achttinge sijn nemende / doozdien als bolle honden ghestadigh voozt-pien / sonder eens om te sien of van achteren gebolght worden of niet. Die met de Slagh-swaerden op stocken / van de Nederlander's Zeepmessen ghenoeimt / sijn in plaetse van onse Pieckenters / om alle doozbzeckingen te beletten / en 't Volck in ordze gestooten te bewaren ; maer den byandt in disordze gebzacht wesende / dan rechtense onder de Vluchtelingen een verbaerlyche massacre aen. Van grof metael geschut was Coxinja, als gesegt / seer wel boozsien / als mede van Buscrup / dat in abundantie hadde / maer niet soo krachtigh als het Nederlanis /

lants / alhoewel het maken van Buscruyt / en gieren van Canon / al eenige eentwen eerder in China / als in Europa bekend gheweest is; hy hadde mede twee Compagnien Swarte Jonghens / waer van veele by de Nederlanders Slaven geweest / en met het roer om te gaen geleert hadden / met Snaphanen en Dupr-roeren gewapent / die in den Oorlogh op Formosa al mede veel quaet deden. Sijn Leger tontom 't Formose Provintia, bestont naer gissinge ontrent uyt twaelf duysent combatanten / wesende de reste naer diverse andere plaetsen van Formosa versonden / tot subjugeringe van de Formosansen inboozlingen / dewelcke in weynighe dagen / stonde dat van de Compagnie gheabandonneert worderden / hun meestendeel alle te samen onder des byanders ghebiet begaben.

De Gecommitteerden / op hare aankomste in 't Leger / wierden van een Oberste ingehaelt / en in een ruyne tente gebzacht / met aensegginge dat al daer soo lange verblijben moesten / tot dat Coxinja het ghelegen soude komen haerlieden audientie te verleenen: onderentussen dat de Gecommitteerden moesten wachten / marcheerden diverse Regimenten bzaef uytgelesen volck met hare volle wapenten booz by dees tente heenen / seggende gemelte Oberste dat dit volck was die gingen de wacht aflossen / ende naer noch een wijle wachtings / quam weder een ander Bebelhebber / seggende last te hebben de Gecommitteerden ter audientie te brengen / soo ras Coxinja sijn hayz soude ghehemt wesen / ende dat hun soo lange in sijne tente gheleypden soude / die een redelijck eynde weeghs van d'eerste aflagh / met eenige heubeltjens tussen beyden / die het ghesicht daer van bedeckten / alwaer ghekomen wesende / passeerden als boozen een groote meentighe ghewapende booz by dees tente heenen / dewelcke den Obersten sepde ghecommandeert volck te wesen / die soo aenstonts uyt het Leger na de naestgelegene Dozpen trocken. Maer de Gecommitteerden by gebal geremarqueert / onder dese troupen diverse personen scheenen te wesen / die sy lieden dochten soo even te boozen ghesien te hebben / onder den genen dese men gesep hadde / de wacht gingen aflossen / soo kregen sy lieden achterdocht en suspiete / dat dit marcheeren van 't volck booz by hare tente maer een semblant en stratagemma was / om daer mede 't Leger veel stercker van volck te doen schijnen als het in der daet ware / waerom hun geboelen aen die van haer gebosgh openbarende / gelasten dat pder daer op mede wat achtninge soude nemen / om in gewalle noch eenmael verplaeft mochten worden / ende soodanige booz by marcheeringe wederom geschiedende / men als dan niet en soude konnen aentreffen / eenige daer op men als men nu speciale opmerckinge genomen hadde / gelych hoorts daer aen oock geschiede; want booz een der de Bebelhebber / wederom verplaeft / en veele ghewapenden als boozen booz by de tente marcheerende / die geseght wierden Coxinjaes lijf-wacht te wesen / soo wierden onder die troupen diverse ondeckt die men niet opmerckinge in de boozgaende troupen mede gesien hadde; na welcke ommelwegen de Gecommitteerden eyndelinge ter audientie gelept zyn gewozden / sitende Coxinja in een arm-stoel aen een vierkant taeffelje / onder een blaeuwte tente aen alle kanten open met de grootste van sijn volck by hem in lange rocken als Dapen gekleedt / sonder dat hy selve nochie ymant van hun eenigh Zid-geweer aen hadden / stonden aen wederzijden van hem seer stille / in een eerbiedigh en modest gelaet / Sine lijf-guarden wederzijds gerangeert wesende booz 't mid-

Audientie der Gecommitteerden.

Den van de welken de Gecommitteerden dooz passeerden / quamen tot onder
sijne tente / dicht by sijn taeffelcje / alwaer naer ghebane salutatie / met on-
deckten hoofde staen bleven / en hare Credentiaalen overgelevert hebbende /
doerde een van sijn volgende tale in 't Nederlantjs / dewelcke in 't Chinees
geantstateert wterde / dooz den soon van Captain Pedel, die goet Chinees
konnende / booz Tolck mede gingh / luydende als volgt :

Doorluchtige wjyberoemde Vorst.

Hare aen-
spracke
aen
Coxinja.

DE Heer Gouverneur Frederick Coyett, van de Heer Generael en
Raden van India op Battavia, uytten name van de Heeren Bewint-
hebberen der Nederlantse Oost-Indische Compagnie, ghestelt tot
Gouverneur over 't Eylandt Formosa, metten aenkleve van dien,
heeft ons gelaft uwe Hoogheyt sijnen vriedelijcken groet bekent te maken,
en naer desselvs gesontheydt en toestandt te vernemen, desselvs persoon alle
welvaren, ende sijne desseyneyn allen voorspoet toewenschende, voor so veel
deselve niet en sijn tenderende tot nadeel en afbreuk van de Heeren mees-
ten die sijn Edelheyt is dienende.

De Heer Gouverneur hadde van herten ghewenst uwe Hoogheyt op eene
andere plaetse, by een andere gelegentheydt, in een ander postuur, ende uyt
eene andere oorfake, als tegenwoordigh geschiet, te mogen doen begroeten;
maer aengesien het uwe Hoogheyt belieft heeft, met sijne Krijgs-macht op
soo eene onverwachte wijze, op onse kusten te verschijnen, sijne troupen te
doen Landen, de E. Compagnie alhier Vyandtlijck aen te taffen, deselve te
gelasten Formosa te verlaten, en hare Casteelen aen uwe Hoogheyt in te ruy-
men: soo heeft de Heer Gouverneur met sijne byhebbende Raden goetghe-
vonden onse personen, als Ledematen van den selven Rade, aen uwe Hoog-
heyt te deputeeren, en te doen voordragen, dat de Heer Gouverneur en Ra-
den ten hooghsten verwondert sijn, dat uwe Hoogheyt, sonder eenige voor-
gaende denuntiatioe, ofte Oorloghs aenkundinge, nochte wettighe redenen
van misnoeghen te hebben, immers voor soo veel den Heer Gouverneur en
Raden tot noch toe bekent is, de E. Compagnie alhier dus vyandelyck heeft
gelieven te komen bestoocken, en de Casteelen met het geheele Landt op te
eysschen; welcke maniere van doen den Heer Gouverneur te onverwachter
is voorgekomen, ter sake sijn Edelheyt van uwe Hoogheyt, niet anders dan
alle nabuyrlijke ghenegentheydt was teghemoet siende, soo ten respecte, dat
uwe Hoogheys Vader, hooghloffelijcker memorie, voor desen selfs menig-
malen heeft ghelieven te betuygen, dat van de E. Compagnie diverse vrunt-
schappen en weldaden genooten hadde, waer voor aen deselve sich verplicht
achte, alsten insichte, dat welgemelte Compagnie, en voornamentlijck de
Heer Gouverneur, in persoon uyt haren naem, met uwe Hoogheyt selver
altijt in gedurige vruntschap geleest, ende goede nabuyrschap onderhouden
heeft gehad. Ende heeft sijn Edelheyt den Heer Gouverneur, op de toefeg-
ginghe van uwe Hoogheydts vruntschap, met de Compagnie onderhou-
den, een soo goet vertrouwen ghehad, dat altijt in de vaste opinie leefde,
dat uwe Hoogheydt, in cas van verwijderinghe met de Ed. Compagnie niet
eerder tot eenighe feytelijckheydt soude treden, als naer dat door besendinghe,

ghe, de redenen van misnoegen bekend ghemaect, en daer over satisfactie gheeyft ware.

't Welcke alfoo uwe Hoogheydt in desen niet beliest en heeft, maer in teghendeel plotselijck met de E. Compagnie te breecken; soo heeft de Heer Gouverneur, naer een naukeurigh onderfoeck, by sijn selven niet konnende uytvinden, van sijne zijde uwe Hoogheydt oyt eenigh miscontentement ghegeven te hebben, geacht het sijne plicht te wesen, uwe Hoogheydt door ons te doen versoecken, dat het uwe Hoogheyt goede geliefte zy, aen den Heer Gouverneur te verleen en een duydelijcke verklaringhe van sijnen brief, op gisteren aan den Heer Gouverneur gesonden, waer van de ware sin ende meeninge, by gebreck van bequame en getrouwe Tolcken, de Heer Gouverneur niet te regt en kan vatten, en mitdien nodigh geoordeelt heeft ons af te vaerdigen, om uyt uwe Hoogheydt selfs de rechte meeninge van dien te vernemen, en wijders te versoecken, dat uwe Hoogheydt mede gelieve bekend te maken, de redenen en moiven van misnoegen, die vermeent te hebben teghens de E. Compagnie, benevens de satisfactie die daer over geliest te pretendeeren, op dat op d'æquiteyt van dien ghelet, uwe Hoogheydt alle behoorlijcke satisfactie gegeven, ende de oude vruntschap tuffen de E. Compagnie en u Hoogheydt wederom moge metten ecriften gereftabileert worden.

Waer op wy versoecken een prompte antwoordt, om daer van aen den Heer Gouverneur te konnen rapport doen.

Op welke boozstellinge Coxinja, sonder veel spuls van der Becommitteerden credentials te maken / persoonelijck aenstons antwoordende septe / dat de vruntschap / die de Compagnie met hem onderhouden hadde / ware van de selve natuere / als de vruntschap die de Compagnie met andere Indiaense Porenraten en Princen onderstelde / te wesen / dat dese van hare zijde / soo langh duyrde / als de Compagnie daer boozdeel by sagh / maer als sy hare kans schoon sagen / en dat ergens eenige bequame ghelegenheyt af gespeculeert ware / dat als dan op soodanige vruntschap wepnigh acht waren nemende / en niet naer en lieren / waer maer konden / ymant het nei ober 't hoeft te halen; dat hy van sijn doen ongehouden ware eenighe redenen te geben / maer wilde haer des niet te min niet berispen / dat om sijn bozlogh tegens den Tartar niet merder gemak en bequamer te konnen booz setten / hy geraden hadde gebonden 't Eiland Formosa in besit te nemen / 't welke booz des sen alst onder Chinagehoort hadde / waer van aen de Nederlanders de bewoeninge wel gepermitteert ware geworden / soo lang als de Chinesen het selve niet van noden en hadde / maer als nu daerom verlegen / billich te wesen / dat vzeemdelingen gelijck de Nederlanders die nyt bezre gewesten quamen booz de Westers van dien plaetsen machten / dat hy niet en ware overgekomen ynt insichte tegens de Compagnie bozlog aan te vangen (alhoewel de sinnen in diverse gelegentheden menigmaalen niet al te goet onthaelt booz de Compagnie ware aengedaen) maer alleensgh om besit van het sijne te nemen / ende tot beruyginge dat sijne meeninge niet en ware met de Compagnies middelen hem selven te bezichten / soo wilde hy hare leden wel permitteeren / dat alle hare middelen in sieren afscheepten / waer toe selfs sijne Joncken presenteerde / de Casselen van sinnen bodem afvzaechen / 't Canon / en wat bozets daer van

Syne antwoord.

bergen konden naer Battavia verhoeren / mit's dat sulcks prompt in het werck stelden / waer mede als dan de vromschap tuffen hem en de Compagnie onderzochten soude blijven / alhoewel deselbe reets een groot beginsel tot rupture hadde gegeven / met sijne Joncken en Soldaten dooz hare schepen en volck te waer en te lande aen te casten / waer tegens het immers geoorloft ware geweest hem selven te defendeeren / alle welke actien upt inclinatione tot vromschap met de Compagnie onderhouden / hy nochmalen wilde over 't hooft sien / mit's de incupinge van 't geheele Eplandt Formosa / in maniere voorsz. prompt volgende / waer van den eygendom aen hem en niet aen de Compagnie was toebehoorende; maer soo men sijne goedtheyt versnade ende in tegendeel weygerigh bleef / het sijne te restituereen ende hem sulcks noch langer onthouden wilde / soo soude hy ghenoorfaecht wesen sijn recht ten uitersten te hervolgen / met soodanige middelen als by der hande hadde / waer van de Compagnie als dan de onkosten soude moeten rembourseeren. Hy boeghde hier bozders by / ghy Hollanders zijt verwaende en onsnijfge menschen / ghy sult de genade / die ick u heden aanbiede / u selfs ontwaerdigh maken / en daerentegen aen de hooghste straffe ver schulden / van dat ghy met een hantje vol volcks / gelijk ick wel onderrecht ben / dat in utwe Casteelen hebt / ghy u lieden det st soo hooghmoedigh tegens mijne groote macht / die ick mede gebzacht hebbe / opponereen / en daer in hartnechtigh blijven opintreeren; wilt gy niet wijs worden / leert ten minsten met utwe schade / dat utwe macht alhier tegens de mijne in 't duysenste deel niet bestendigh en is; ghy lieden hebt immers met utwe eygene oogen gesien / wat utwe ptere Schepen / waer mede ghy soo veel wonders meent upt te rechten / en waer op alrij so moedigh zijt / teghens mijne Joncken konnen uptborren / hoe een der selven dooz mijne Joncken verbzant / en in roock verdweenen is / welchen gangh de andere mede souden hebben moeten gaen / ten ware tjdigh dooz 't ghewelt inijner Joncken gebucht / en Zeewaert ingelooopen waren. Te Lande saeght gy hoe de hooghmoet van Capiteyn Pedel dooz mijn volck soo seer vernedert woterde / dat hy met de sijnen / eben soo sot als hy / 't gesichte der mijner niet eens verdragen en konde / en op de simpele aenschouwinghe van mijn volck / haer geweer dooz hertsaeghheyt ter neder smeten / en met upgherechten hant ghewilligh hare wel verdende straffe ontfingen. Zijn die noch niet genoeghsame pzeuden van utwe onvermogenheyt tegens mijne macht / ick sal u meerdere en krachtiger geben / en soo ghy hartnechtigh blijft de reden plaets te gheben / mijne begeerte te voldoen / en moettwilligh in u verderf wilt loopen / ick sal aenstonts hier in utwe tegenwoordighheyt / u Casteel / wijfende met eenen met sijne hant naer 't Fortje Provincia, doen bestozmen / mijne rappe gasten teghens 't selbe aenrucken / doen vermeesteren / en soodanigh herbriffelen / dat niet eenen steen op den anderen sal blijven leggen / als ick mijne macht wil in 't werck stellen / soo kan ick met deselve Hemel en Aerde doen omkeeren, alwaer ik koom moet ick winnen; Daeromme bedencht u hozt wat ghy lieden sult te doen / ofte te laten hebben.

Hare re-
plick en
vordere
onder-
handelin-
ge.

Waer op hy Gerommiteerdens geremonstreert woterde / dat het Eplandt Formosa in eygendom niet onder 't Rijck van China / maer aen de Compagnie was toebehoorende / sedert dat de Compagnie by formeel contract met de grootsten van China gemaect / de Discadores verlaten / en Formosa in besit

fit genomen hadde / en dat intzuiden hy Coxinja noch rechte nocht pzetensie daer op meer konde hebben ; ende extendierende sich boozders seer ampel op de onbehoorlijcke wijze van invaderinge / seer hart daer op aendzighende / dat Coxinja haer pzetensien / soo eenige tegens de Compagnie vermeende te hebben / soude specificeren / en datmen in onderhandelinghe van wederzijts satisfactie soude treden / waer toe Coxinja , naer veel debats ober en weder / sefde niet te verstaen / maer sijne uperste meeninge te wesen 't geheele Eplandt ontrumpit te hebben / en dat daer ober geene boozdere onderhandelinghe en konde geboogen / ghevende tot des anderendaeghs 's morgens de klokke acht uren tijde van sich te bedencken / of men 't geheele Eplandt prompt wilde ontrumpen ende sijne aengeboden ghenade danckbaerlyck acceptereen / dat / of men Bozlogh begeerde / en tot tegenstant geresolbeert was / en in cas geresolbeert wterde tot promte ontrumpinge / soo soude men van 't Casteel Zeelandia laten afswaen de Pinte Blagge / maer resolberende tot tegenstant / soo behoefde men maer de bloet-blagge te laten afswaen / sonder dieswegen eenige boozdere besendinge aen hem te doen / die hy in sulcken gevalle weggerde toe te staen.

loopt vruchte-
loos af.

Maer mede dese samen-spraech afgezoochen / ende de Gecommitteerden te vericreken ghelicenseert wierden / naer dat alborens volghens hunne lastsiende Coxinja niet gens mede als met het gheheele te bergenoegen was / met dierbare woorden aen hem geprotesteert hadden / dat de Compagnie niet naerlaten en soude ober dit geweld hun aengedaen / haer gehoeligh te toonen / en dat booz de reste sy Gecommitteerders sich van nu af verseckert hielden / wanneer met soodantgen rapport moesten wederom keeren / dat mozghen gheene Pinte- maer een Bloet-blagge van 't Casteel Zeelandia soude afswaen / en oversulchs de tijde van bedencken niet nodigh en soude wesen / dat spiteden wel wisten / dat de Heer Gouverneur ghetroost was alle geweld / als een Soldaet ten upersten af te wachten / dat daer toe gheen gebreck van Doelch / nochte andere nootfaechelijchheden by der handt en waren / ghehijk de daet wel betuyghen soude / wanneer goet ghebonden mochte werden daer van eene proube te onderneemen.

hare pro-
testatie.

Ende hier mede de Gecommitteerden haer afschept nemende / wierdense gelept op een hoogen heubel / van waer 't gehele Leger in slagh-ordze ghestelt konden oberstien / maer nauelijchs de oogen daer op ghevest hebbende / wterde met een Canon schoot seyn ghedaen / op welck teecken 't Leger sich wijt en zigt van een spzepe / en achter diverse heubelkens / bukten 't gesicht leggende / hun verhoegghden / sulchs dat onmoghelijck was / in soo korten tijdt een ober-slagh te maken van 't ghetal der Soldaten / en echter booz dit woeden en bespzepen / een groote hoop was optveeldende ; en wierden de Commissarissen / soo als gekomen waren / booz een Chiness Bevelhebber wederom te rugghe gelept / edoch aen hun gepermitteert / bevoetens oberhoeten / den Landibozs in 't Pozije Provincia eerst te mogen begroeten.

Nemen
afscheyt
met per-
missie om
in 't Fort-
je Pro-
vintia
aen te
gaen.

Alwaer dan binnen komende / bonden de Gecommitteerden gemelte Pozije in een seer soberen stant / waer om te dzycken wasser booz geen acht dagen ghe-noech / probiande en leeflocht een wepnigh / oock niet veel meerder Duscrupt als tot eene storm af te wachen / welke behoefden de Gecommitteerden soo onderbindende / als des daeghs te booren aen den Raet van Pozmosa gherapportteert waren booz de Adsisenten Jan van Valckensteyn en Adriaen Pieck,

't Welck
vinden in
een sech-
ten staet.

soo

soo quam hun sulchs seer bzeemt te voeren / dooz dien al eenige maenden booz des vpanys oberkomst in den Raet van Formosa beslooten ware geweest / dat gemelte Fortresse / geduytigh booz den yri van ses maenden / niet nobilge vbyzes en ammunitie te voorszien moeste wesen / gelyck oock ter ordze van den Gouverneur / ingebolge van dit beslyp / dooz den Equipagie-meester Cornelis Roswinckel voorszien was g'wozden / maer waer beselbe vbyzes ende ammunitie verbarren sijn / sulchs moeien gemelten Equipagie-meester en Landidzoff wesen / waer van de eerste in de belegeringe doorgeschooten is / en den Landzoff als noch by de Chinesen gebangen sit; 't gemeenste geboelen is / dat het Kruyt meestendeel daer upt gelicht / ende in 't Schip Nieu-Enchuyfen ghescheept is g'wozden / 't welck derde halve maent te voeren / eer de vbandt oberquam / naer Siam veretrocken was / en ghelast wiert met 8000 ponden Buskruyt te besorgen / soo wort ghesustineert / dat den Dzoff by die occasie sijn Kruyt wilstende verbarren / 't selbe dooz den Equipagie-meester in 't boozs Schip soude hebben doen imbarqueren / om ter eerste gelegentheit weder nleu Kruyt in desselfs plaerse te behouwen / ende dat het ober bzingen van dien / dooz den Equipagie-meester versuchelt / en booz des vbandt haestigh Landen belet zy g'hevozden; oock confameerden de Wilt-schutten / die den Landidzoff en booznaemste Officieren van Provincia waren houdende / om booz hun privee Parte-beesten te schieten / maendeijchs gheen kleene quantiteyt Buskruyt / ende mer de vbyzes en Problande / konde aliemets onder de Chinese Partie oock wel een partieutter haer delste gebzeven wozen / dat tryp daer by laten / onse meeninge niet sijde een oberleeden / ofse gebangen man te beschuldigen sonder hare verantwoozdinge te weeten.

En genomen 't Forze Provincia ware al met Buskruyt / Water / vbyzes / Problande / Ammunitie / ende soo boozs van alles naer behooren voorszien geweest / so soude daer mede niet meerder upt g'hevounen hebben konnen wozen (alhoewel daerom die schuldig waren / aen 't niet vprobanderen van d'een / niet onstrafbaer sijn) als dat het noch eenige weynige dagen langer beschermt hadde konnen wozen / en al ebenwel in 's vpanys handen hebben moeten verballen / booz dien van Tayouan niet en konde gescondeert wozen / soo by gebzeck van Volck / als upt mangouement van kleen placbodem; Daertuyghen Oorlogh bequaem / om 't Volck mede ober te voeren / ende de Daert tuffen beyde Fortressen open te houden / het welcke booz te groor mestagie maneguerende / was daer mede dit Forze alle hoope van secours benomen / en aen des vpanys gewelt geabandonneert / waer tegens upt sijn selven t'eenemael onbestant was / alsoo in den beginne maer g'hebout wterde tot dempinge van een partyp naechte Formosanen / en wapenloose Chinesen Landbouwvers / sonder tegens 't gewelt des Canons versozgt te wesen.

En hierom den Drost permitteeren sijn accoort met den vpany te maken.

Welcke consideratiën van / beneben den soberen behonden taestandt aldaer / ende verklaringshe des Drossen / dat sonder secours niet langher soude konnen defendeeren. De Becommitteerden bewoogh den Drost te permitteeren / dat sijn accoort met den vbandt maechen mochte / soo als best sich selven soude konnen rebden / mits daerinne sijn eer en ghemoet betrachtende / wat hy aen sijnen Heeren Meesteren schuldigh ware / ende booz al daer op behoorde staen te blijven / het vvaentsoen te saldeeren / ende in Tayouan ober te bzingen.

Dien

Den selven dagh des namiddaghs quamen de Gecommitteerden weder binnen 't Casteel Zeelandia, ende dedden van haer wederbaren rappoort aen de volle Vergaderinge: op hare wederkomst by een gheroepen / waerinne wederom goet raet duyt was / voornamentlyck by den geenen die te vooren benebens van der Laen staende gehouden hadden / datter noyt byandt verschijnen soude / en datter te beele en onnodige versterkingen gemaect warden / waer toe in allen geballe tijt genoegh soude wesen / wanneer den Wyandi op onse bodem sich quame te vertonen; maer den byandt nu gekomen wesende, wisten nergens geen raet nochte middelen toe te verschaffen / en saten onnosel en heeken / met de handen in 't hapt. De correspondencie tussen beyde de Fortreessen hielden op; 't Fortse Provincia was verloren / van 't baste Land was men afgesceeden / van waer nochte middelen / leestocht / nochte versterkinge meer te verwachten waren; men moeste ghedogen / dat den byandt aldaer naer sijn weigeballen domineerde / waer teghens satmen en heeck op een dorre Santsplaet / alwaer geen loof ofte gras op en groeyde / aen alle zjden met de Zee omspoelt / van waer niet een boot konde afgeset worden; den byant eenige afbreuk te doen / daer toe en hadde men noch Volck / nochte bequame middelen by der handt / de eenighste hoope was 't Casteel Zeelandia soo lange te defendeeren / tot datter sulck een machtigh secours van Battabia overquame / waer mede men den byandt konde 't hooft bieden / ende met hulp der Fortmoesense Inbooztingen van daer verdrjben / wesende dit de eenighste middel om de Compagnie te salveeren; maer wat hoope om 't Casteel soo lange tijt te kunnen bewaren / 't Supder Mousson begon eerst te wapen / dat nootsaekelijck uptgewacht moeste worden / al eer na Battabia tijtinghe van haren toestandt konden geben / waer toe noch ses Maenden bereyscht warden / en dan noch ses Maenden daer en boven ghewacht al eer 't Noorder Mousson verley / en weder met het Supder Mousson van Battabia permes konde overkomen / soo dat men baste reckeringe moeste maeken / ten minsten swaelf a dactien Maenden te kunnen uptharden al eer eenigh secours quame / dat dan metter tijt een broeck swaer om te verduwen soude worden; den byandt stonde alle upren op den Capouaense santsplaet ober te komen / waer door 't Volck in ghedurige alarman en afgemat soude worden; ende ghenomen alles op sijn beste upballende / daer den byandt 't Casteel niet hart en quame aen te rassen / eene simpele bloccade van soo lange Maenden ware genoeg 't Volck te doen consumeeren / die sonder herberginge soo engh beflooten / nootsaekelijck door scheurbuycken watersucht souden weghgerucht / ofte onbequaem worden; waer toe mede niet twepulgh helpen soude haer dinctwater / dat upt Putten geschept / byackigh en seer ongesant ware. Alle welke smartigheden in stade geconsidereert / deselve wegens de Compagnie staet geen kleine bekommerninge aenbrachten / echter niet dedden beswijcken / maer malkanderen onderlinghe tot standvastigheden en kloekmoedighede vermanende / op hoope dat van Battabia te sijner tijdt met een machtigh secours souden geassisteert worden / verasentwense de voozgaende resolutie / van 't Casteel Zeelandia ten upersten / als luyden met eeren / te defendeeren / en vonden daer toe raetsaem met eenstemmighen besluptinge / dat men alle 't Volck upt het Quartier ofte stadt Zeelandia des anderen daeghs soude binnen recken / bid. No. 5. ter saecke gemelte Stadt rontsom open lag / aen dze zjden met het binnen Zee water bespoelt / ende aen alle kanten van een

En doen
rappoort
aen dem
Ract,

dewelke
hare resolu-
tie van
't Casteel
te defende-
ren, re-
noveert
en daer
toe goet-
vindt alle
hare magt
by een te
trecken
uyt de
stad Zee-
landia.
om wat
redenen.

nen gemakelijcke aenkomste door des vpanz kleen Daertuygh / die ten allen tijden / insonderheyt by nacht / sonder groot ghebaer daer inne komen konde / ende om 't selve te beschermen / haest soo veel Volck als tot de besettinge des Casteels gerequireert wordende / als geene Mauren / Wallen / Voortweeringen / Planchen / nochte eenige defensie hebbende / sulcks dat niet als mer ghebaer van 't Casteel in 't hoze niet eenten te doen verliesen en konde gedefendeert worden. 't Welcke lichtelijck hadde konnen voorgekomen getweest sijn / by al dien op Battabia ingewilligt ware geworden secker project van twee a byle Steenen rondupijens aen de uiterste hoecken des Quartiers / dat niet groot maer seer kleen was / te setten / en deselven met een lichte steene Voortweeringe aen malkanderen / en aen 't Casteel te hechten / waer mede de Stadt bequaemelijck aen alle kanten door Canon bestreecten / door dien dit werck seer bequaem in sijne Planchen ghelegen soude hebben / ende met ghereinge macht beschert mit hadde konnen worden; maer in desen voorszlagh boumen op Battabia al mede geen smaect Compagnies mesnagle en konde dese onkosten niet byaagen / wordende dus menighmalen 't Hoender-ey gesocht / daer men het Gansen ey leggen laet / als het spreekwoort seyt.

't Fortje
Provincia
geeft sich
over.

Des anderen daeghs den 4. liet men de groote bloet-blagge van 't Casteel Zeelandia afwaepen / tot teekenen aen Coxinaja, dat men geresolveert ware hem kloetmoedigh in te wachten / met sich ten uitersten te defendeeren / dewelcke mede aen sijne zijde niet stil sittende / hadde den Drost doen sommeren 't Fortje in sijne handen ober te geven / op goet quartier / maer soo wilde opiniatreezen en hem fortceeren Canon daer door te planten / dat alsdan gheen quartier soude hebben / hy moste mede in 't hoze resolveeren / hy ware nu immers besceekert geene hoope van eenigh secours oberigh te sijn / waer op den Drost / na eenige vergeeffse scribbelingen / 't Fortje aen den Chinees tarupinde / met geschut en alles datter in was / blijvende hy selfs in persoon met al sijn Volck in handen der Chinesen / Prisoniers de Guerre.

Den vbandt door dit succes gemoedigh / set het omtrent den abont naer de Capouaense sanctplare ober / aen de Supder hoeck / verre van 't Casteel ghelegen / met eenige dupsenden oberkomende / waer onder eenige te Paerde het Casteel seer dicht waren naderende / om 't selve te recognosteren / waer tegentien a twaelf van onse paerden (soo veel Paerden als in Capouan waren) niet eenigh Doervolck gestercht uptecommandeert werden / die met deselbe schermtufterden / maer en kondense niet locken in de Embuscade van 't Doerbolck / die achter seker sanctdupnen / ten dien eynde / haer verborzgen hielden. Men de Oostzijde quam veel Chinees baertuyg / eben buyten een Canon schoot omtrent de Stadt het ten anchor nederseften / waer door den Wozger en Inwoonders der Stadt Zeelandia seer qualijck ghemoet werden / om langher albaer te hurebessen / rondt upt seggende / soo men haer dien nacht in de Stadt wilde laten oberblijven / dat sulcks ware haer nodeloos op den Vleeschbanch te leberen / weshalven haer oock al op den wegh van 't Casteel op 't pleyn begaben / omme sonder nadere ordje te willen binnen komen / hare Captreyn David Harthouwer, mede lit van Pozmosus Raet / begaf sich by den Gouverneur om ordje te byagen wat daer in te doen soude hebben / seggende upt hem selven sonder voortweeten ofte kennisse der Burgeren / soo se lieden noch langher in de Stadt moesten blijven / dat alsdan boven 't gheene reets daer inne hadden / noch

De Nederlanders uyt de Stadt trecken alle binnen 't Casteel Zeelandia.

noch wel twee hondert mannen / tot versterkinge van dien / de aenstaende nacht bereyft wierden ; upt welcken voozslaggh van Harthouwer naderhandt op Battabia het seggen is voozgekomen / dat de inwoonders en burgerpe der Stadt Zeelandia soudē gepresenteert hebben ghehadt / soo maer met twee hondert mannen upt het Casteel versterckt wierden / hare Stadt tegens den vpyant te bewaren. Hier op deede den Gouverneur den vpyant weder by een roepen / waertinne met eenparige stemmen wierde gepersisteert by de resolutie des voortigen daeghs / ober 't intreucken des Volchs genomen ; vld. No. 6. en in gevolge van dien / septe den Gouverneur Harthouwer aen / dat de burgerpe soude laten binnen trecken / wesen de hare Vrouwen en Kinderen / des voortighen daeghs al binnen gekomen / en gheduyrende den tijdt van vyf dagen / dat den vpyant sich eerst vertoont hadde / waren hare meubilen / roerende goederen en 't geene van eenigh belangh was / dooz Soldaten / Matroosen / Chinese Arbeiders / Slaven en Slabinnen / oock al mede binnen gesleept ; in welck binnen sleepen / alsoo pder de haestige was en geerne sijn goet 't eerste ghebergh sage / veele hare goederen aen soodanige Dragers in handen gaben / die 't goet wel berghden / maer soodanigh dat vooz de oogen der rechte Epgenaers wederomme te voozschijn en quam. 't Singh hier toe als in een groote vpyant / daertinne onder de bluffchers en helpers menigmaalen de grootste dieben schuylen / en als 't geborge goet niet wederom te voozschijn en kamt / dan moet het al in den vpyant ghebleven sijn / soo hier mede veele vertoes van hare goederen missende / kreegh den name dat in de Stadt verbleven ware / in de welke nochtang niet anders van belangh en bleef / dan een rebelijcke quantiteyt Padle / diemen wegens krottheit des tijts / nebens alle de andere ingesleepte goederen / niet en koste oberzengen / en alsoo men die het minste van nooden hadde / gerefolbeert ware te doen herbzanden / maer is dooz eenige tuffen-kontent belet verhsindert gebleven.

Op de eerste aankomste des vpyants van den 30 April / wanneer men noch niet en wiste waer deselve soudē willen landen / ware raetsaem geoordeelt gheworden / tot bebyldinge des Deers / tuffen de twee Casteelen een Waterrijze van hier Stuchjens in de Stadt op te werpen / maer deselve naderhandt dooz 't obergaen van 't Jfozje Provintia niet meer nodigh wesen de / wierde deselve dooz gebreck van arbeets volck / oock noch niet 't eenemael volmaeckt gheweest sijnde / als nu wederomme afgezoochten / en met het intreucken der burgerpe 't Canon daer upt mede binnen gebzacht.

Alles datter in de Stadt noch oberigh was wilde men geerne mede / benevens de Burgerpe / naer binnen gebzacht hebben / maer wierde gestut dooz de stercke aankomste des vpyants / die den 5 Mey met groote meenigte van sleen Daertupgh het recht op de Stadt / van alle kanten quam aensetten / op de welke wel lustigh met Canon van 't Casteel ghedondert wiert / maer sonder groot effect / dooz dien 't Canon seer hoog leggende niet laegh genogh en konde gedempt worden / omme de aankomende Daertupgen / soo ras maer dicht genadert waren / te treffen / dies hadde men eenighe Musquetiers in de Stadt geposteert onder Capiteyn Aeldorp, omme op den vpyant in 't landen te chargeren / maer deselve in seer grooten getale / ende van alle kanten gelijckelijck nabereende / moeste ons Volck haer retraite naer 't Casteel nemen / doch waren gelast bevorens afstroocken / de Stadt aen alle hoecken in vpyant te steken /

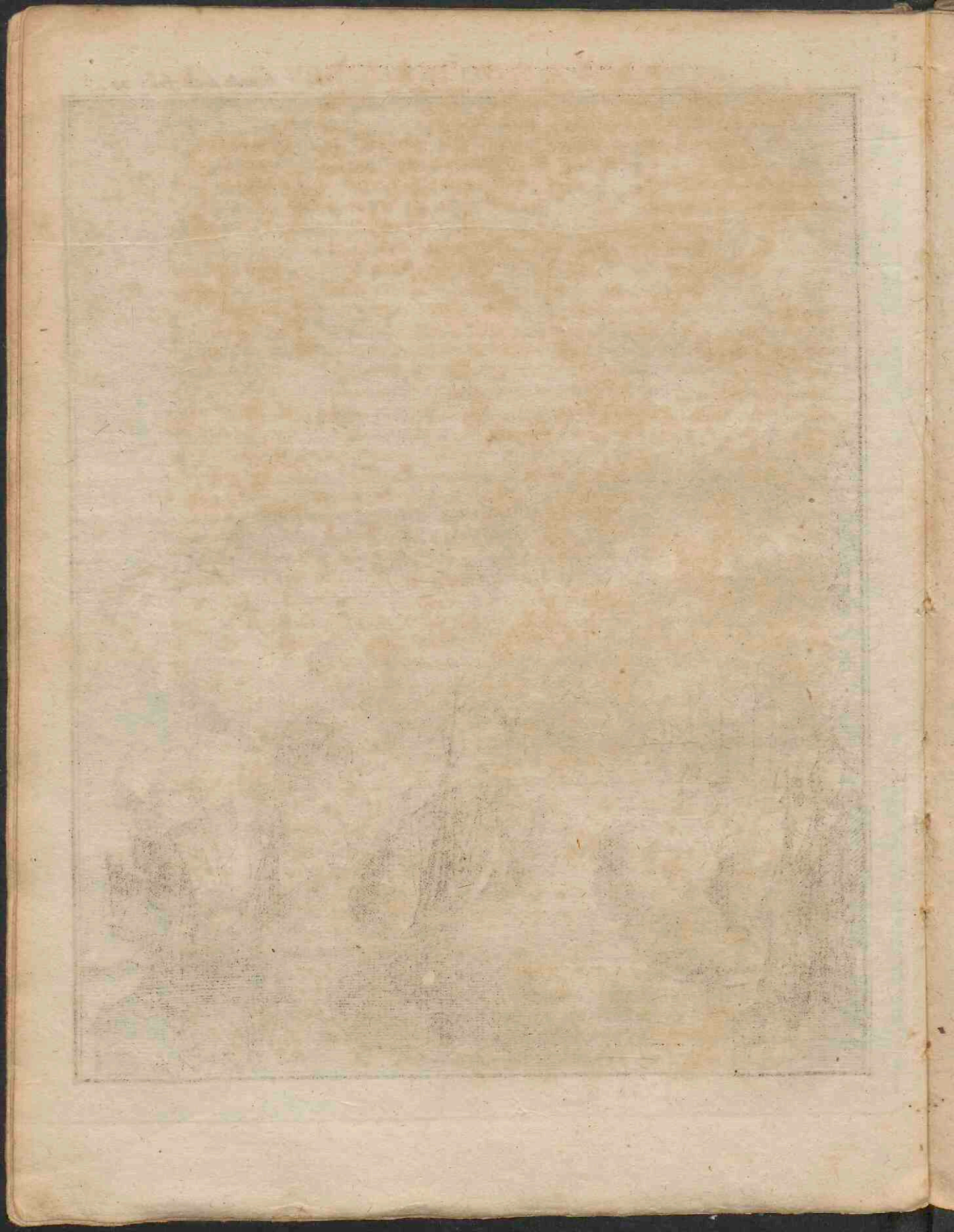
Den
vpyant oc-
cupeert
de verlate
Stadt.

gelijck splieden op haer retrait de voornaemste plaetsen / als de Cluimerwerf /
 't Belle Pachhuys / en dier se andere huysen in den bzant setren / op hope dat die
 huys booztloopende / de Stadt geheel tot holen soude maken / maer wierde dooz
 den aankomende Spant noch ghebluft / en de Stadt booz den bzant bewaert /
 brengende de Spant omtrent tuffen de drie a vier duysent Soldaten in de stad /
 deselve posterende in de dwers- straten en huysen buyten 't bereyck des Canons
 gelegen; den toegangh van de Stadt naec 't Casteel bleef als te vooren open
 leggen / niet afgepallisadeert / nochre met eenige Grachten ofte Bozstuwelingen
 bewaert / sulchs dat sedert den 5 Mey dat in de Stadt quamen / tot den 25
 Mey daer aen volghende / dit volck in de Stadt geplaeft / aen die van 't Ca-
 steel nochre goet noch quaet en dedden / anders als dat formoylen / gedurende
 dese twintig dagen / eenige lichte schermsufteringen boozbielen / ende den Spant
 met het werpen van bomben en steenen upt de Mortieren / mitsgaders met het
 Canon / waer maer te raken waren / by daegh en by nacht dooz ons Volck seer
 gheimcomendeer wierden / die daer reghens van dees sijde niets ter werelt tot
 offentke ondernam / als dese enchele bloccade / onder 't bereyck van ons Canon
 en Musquetten / sich boozberg meest stil houdende / alles pzepererde en haer-
 digh maechte tot sijn groot deseyn / daer mede met eenen slagh een eynde des
 Bozloghs gedachte te maken / 't welck was / dat sich imagineerde / dat met een
 halve dagh canonneerens op onse lichte steene muuren / by daerinne een groote
 byesse naer sijn wel-gheballen konde maecken / ende daer dooz met kracht van
 Volck indyngende / 't Casteel overmeesteren / weshalben alles tot dese strom
 nodigh verbaerdigende / byachten 28 stucken Canon in de Stadt / en planten
 deselve den 24 Mey des nachts op de vlacke aerde / sonder Batterpen te ma-
 ken / booz de Stadt langhs 't pleyn van 't Casteel / met eenige Schans-korven
 met aerde gebult tuffen beyden / welck werck groot gerucht makende van het
 Casteel met canon en musquetten den gheheelen nacht dooz gepooght wiert te
 verhinderen / maer hermits dese nacht onghemeen doncker was / konde gheen
 rooy geschooten / en sulchs dit werck niet belet wozen.

Ende on-
 derlaet
 uyt desel-
 ven op 't
 Casteel
 een storm
 te doen.

Den 25 Mey hadde 't licht des hemels sich nauwelijcks beginnen te ber-
 toonen in 't Oosten / ofte van dien kant quam een seer groufsame donder ende
 blikem / vermenght met een dichte hagelbuy van Cogelen upt des Spants Ca-
 non / dat in de Stadt geplant stonde / op de muren des Casteels Zeelandia
 nederdalen / waer dooz de beleggherden met alle man in de wapenen / en op de
 wallen gheraechten / in booznemen desen Chinese morgenroet op sijn Neder-
 lants niet onbaantwoozt te laten ; den Gouverneur die meest de geheele macht /
 met op diverse boozballen ordze te stellen / stapeloos doozgebracht / en sijn hoofd
 een wepnigh tot rusten nedergelegd hadde / hier dooz ontwaecht / blegt nevens
 anderen naer de wal toe / en den toostandt van saecken in der haest oberfende /
 remarqueerde den soberen staet daerlanc des Spants Canon gheplant stonde /
 ganisch onbedeckt en licht te rupneren / als mede dat de Spanten op haer heftig
 canonneren glorieus / en in hope van haest een byesse te hebben / met groote
 troupens gewapende Soldaten buyten hare Schans-korven hen begonden te
 rangeeren / en haer selben blootgaven ; waeromme den Gouverneur der dof-
 schleteren en soldaten hitte noch een wepnigh inhoudende / ghelaste niet eenen
 schoot te doen sonder sijne oppzesse ordze / maer datmen de stucken van alle zijden
 soude stellen kruyselijghs te konnen speelen met schroot / musquet-koghels en
 groot.

groote sware pferse spijkerz geladen / en de musquettiers langhs de Gordijnen en Wallen vangeeren / ende wanneer hy de Chinesen nu op sijn schoonste hadde / gelaste hy van onderen en van boven / en van alle kanten te gelijk / op den bloot staende vpanc vuyt te geben / het welck met soo goet success geexecuteert worderde / dat met dese eerste chergie hy na het geheele veit in een oogenblich met ghequetste en dooden lichamen quame bedeckt te wozden / ende ofte wel dit spectakel den vpanc hadde behooren te leeren van hem niet meer soo lichtbaerdigh bloot te stellen / soo bleef niet te min hare Oberste die dese troupen in de Stadt commandeerde eben obstinaet / alsoo hy by Coxinja aengenomen hadde (soo gesegt is geworden) tot kosten van sijn hooft / met dese artaque 't Casteel te overweltdigen / 't welck waer weseude ofte niet / dat soodanighe conditie aenbaert / dat late ik in sijn geheel / alleen bleeck dat dese man hemselven teenemael desperaet aenstelde / met sijn volck geduprigh in de plaetse der ghebalkene aen te drijben / en met Canon eben heftigh te doen schieten / 't welck haer bequame als den hart het gras ; want die van 't Casteel haer niets schuldigh blijvende / verzoefsaecten met hare dicke hazelbupen van Musquet- en Canon-kogelen / een groote moor onder dese onbesoude menschen / daer van 't getal / dooz de gebangheng en overloopers / viel op dupsent dooden / behalven de groote mentighe der gequetsten / arm- en been-loosen begroot is ghewozden / soo dat dese slozmbaerdigen eyndeligh genooftsaect wierden seer confuselijch te retirereen naer de divers-straten der Stadt / alwaer dooz de huyzen dooz de kracht des Canons en der Musquetten van 't Casteel bedeckt konden blijven / afreckende met soo groote onozderelijchheyt / dat van haer Canon afstiepen / latende de wissers daer inne blijven stercken / van welck Canon oock eenige Stuckea dooz die van het Casteel onbruyckbaer gemaect waren.

Terwijl den slozmers in de Stadt noch besig waren met haer heftig canonneeren / soo naderde den vpanc aen de Zuytsyde naer 't Casteel van de Bockestal van daen / Pijn-appels / ende soo langhs de Santdupnen heenen / met ontrent tuffen de ses a seben dupsent mannen / maer onder 't Canon gekomen weseude / wierden soodanigh bertwellekome / dat gebzongen wierden ter sijde af te wijcken achter de santdupnen en heubelen alwaer dooz 't canon en musquetten des Casteels bedeckt waren / en post bleven houden / afwachende tot die van de Stadt eene hysse ghemacckt souden hebben / waer in dan mede nebens de andere konden indzingen / ende sich boozders reguleeren ende paraet wesen op alle boozballende gelegenheden.

De belegerde siende / dat de vpanden hen booz 't Canon en Musquetten bedeckt hadden / soo aen de Zuytsyde na de Pijn-appels / als aen de Oostsyde in de Stadt / en dat mirgdiën met canonneren gheen voordeel meer te doen en ware / en die van de Stadt in confusie haer Canon verlaten hadden / oordeelden datmen sich van des vpancs confusie in de Stad / al eer weder bequame / soude kunnen dienen / ende dooz eenige Matroosen met Musquettiers gheaffsteert / tenteeren / haer verlaten Canon te bernagelen ; waer van een proef te nemen / wierden sommige Matroosen boozten met eenige achtkantige stale pennen / hamers / en hant-granaten / gelecondeert van seftigh Musquettiers / geozdonneert een schielijche uytval naer de Stadt te doen / met last / als haer werckse herichte hadden / ofte dat andersints aen haer een teecken met des Casteels kloekse gegeven werde / dat alsdan aenstonts wederomme blianen souden hebben

met
quaets-
ces voor
hem.

De bele-
gerden
doen een
uytval.

ben te keeren / want dooz dien des vyants retraite uyt geene andere oorzaeke en geschiede / als omme achter de dwars-straten en sanctheubelen sich booz ons Canan niet meer vrychteloos bloot te stellen / sonder eenige andere rebenen te hebben / van booz ons Volck beducht te moeten wesen / so was onsekerter / hoe danigh die van de Stadt hun souden aenstellen tegens desen upthal; en offe ons Volck dooz hare menichten souden crachten te enbolupzeren ofie andersints affnyden / mitsgaders ofte die van achter de sanct-heubelen sich niet mede en souden roeren / tot secours van hunne makers / in de Stadt / wesende gheen meerder spatie als een halbe Musquet-schoot tussen den vyant / die achter de Sanctheubelen stont en tussen die van de Stadt / komende onepndige incidenten van diergelijcke nature in desen hafardeusen upthal komen booz te vallen / diemen van de hooghte des Casteels / van waer alle des vyants reppen en roeren ontbecht wierden / veel eerder als beneden konde gewaer worden / en daeromme gheozdonneert ware de uptballers met het klochje tydigh te konnen waerschouwen en binnen trecken / dewelcke volgens haren last ballen couragieuselijck en schielijck uyt / met soodanige vaerdigheyt ober des Casteels plein naar de Stadt roelopende / dat de Marroosen met hare gereeschappen eerder ober dwars op des vyants Canon saren / 't selbe met hare mede ghebrachte stakke pennen vernagelende; als dat de vyant gewaer wierdt / dat ons Volck uytgeballen ware / edoch sy ons Volck vernemende / begon een lichte schermtuysinghe tussen onse Musquetiers / ende de Pylschutteren / die uyt de dwars-straten ende ober de huyzen heenen een meenighe van Pijlen op ons volck inschooten / dewelcke haer met chargeeren besich houdende / tot dat de Marroosen alle de meeste stucken vernagelt hebbende / hen benebens eenighe soldaten begonden te amuseren / met pder een Vaendel te rucken van de Schans-korven dooz den vyant in groote meenighe daer op geplant / en met de Vaendels op de schouderen als in triumphie ober des Casteels plein heen en weer swozden / beginnende daer booz in disordze te geraecken / 't welcke van 't Casteel ghesien wordende / dat de uptballers haer werckje daer toe uytghesonden waren / verlicht hadden / ende als nu booz haer lieben aldaer niet meer te bezichtigen oberig ware / soo wierde ghelast 't klochje te luyden / tot teecken dat wederomme binnen mosten komen / gelijck geschiede / met verlies van twee ofte drie menschen / benebens weyntge gequetsten / mede brengeende 32 Vaendels / die op de Schans-korven geplant hadden gestaen.

Vernagelen des vyants Canon.

Consideration of te de belegerden hadden behooren een generalen uytval te doen, en alles te hafarderen.

Ter occasie van desen upthal / sijn sommighe van opinte en sustenue gheweest / terwijlen op 't plein / tusschen de Stadt en Casteel sulck een meenighe menschen geboot ter aerden lagen / en dat de vyanden hun geschut soo confuselijck verlaten hadden / sonder dat ymandt van de haren sich meerder vertoonen dorste / hebbense de onse in haren upthal / met so geringe tegenstant des vyants geschut vernagelt / dat de vyanden daer booz in disordze en op de vlucht gebzagt waren / daermit dierhalben dese occasie niet en behoozve te versupmen / maer sijne victorie te hervolgen / en dooz een algemeenen upthal den vyant op 't lijf te ballen; met sijn eygen geschut omgeheert / op hem buyt te geben / en hem uyt de Stadt te doen delogereren en hem verdelgen. Daer tegens den Gouverneur en meesten van sijnen Raet hebben dit ghesustincerde geacht booz onmogelijck / en t'eenmael onraersaem / want of schoon dit vzesch-schieten den vyant mislukte ware / soo dat daer ober een groot ghetal dooden en gequetsten bekommen

men hadden / ende oock genootsaecht / waer geuorden sijn Canon onordentelijck te verlaten / en sijn volck achter de dwars-straten in de Stadt te trecken / soo waer sulck intrecken nochtans geen disordje / door vreesse van ons volck beroozsaecht / veel min eenige blucht ofte preparatie van dien / maer niet anders als een enkele retraite te achten / omme vooz ons Canon bebedcht te konnen wesen. Wijders dat ons Volck uptgesonden sijnde / haer Canon te vernagelen / en het selue geuechigh geffect ueert hebbende / als nu dit vernagelt en ontcramponeert Canon niet en konde omgekeert / noch den vband daer mede beledigt worden: dat dese generale uptbal soude moeten geschieden / met so veel Volck als by een konde geschapt worden / en daer en teghen seben Doolwercken / benebens dize halbe Wanden des Casteels beset moetende blijven / omme 't Canon te regereeren / daer toe ten alderminsten bereyft wierden tussen de twee en dize hondere man / soudende alsdan de Goddijnen en andere plaetsen met niet eenen mensch boozsien / maer 'eenemael ontbloom moeten blijven / sulck dat dese uptbal niet stercker / als tusschen de seben en acht hondert mannen konde wesen / waer tegens geconsidereert / dat de vbandt als noch wel ober de vier duysent mannen in de Stadt / achter de dwars-strate hadde staen / en dat geen Musquet schoot van daer / aen de andere sijde des Casteels noch wel omtrent de seben duysent achter de heubels en sanddunnen in bataille gherangeert stonden / soo konde dese uptbal niet anders wesen als extrema dementia geheel desperaet / buyten alle hoope van een goet succes / en daer van niet anders te verwachten als dat de vbanden / gelijck dappere soldaten als sy waren / soo dja met soodanige forse geartacqueert quamen te worden / trachten soude haer onder dese uptballende troupen te vermenghen / en vooz hare groote meenichre aen alle kanten te omfingelen / vooz dien in soodanigen voozbal vooz ons Canon niet meer en souden behoeuen te vreesen / soudende mede secuur van de geposteerden achter de sanddunnen hebben konnen gesecondeert worden / ofte dese geposteerden souden geduprende dese uptbal met gheringe moeyten en teghenstant aen alle kanten het Casteel hebben konnen beklommen en obrrompelen ; ofte oock beyde te gelijck doen / te weten / met een gedeelte ons Volck van achteren indollen / ende met de rest 't Casteel aentasten / sulck dat van dese generale uptbal gansch geen goets te hooopen en stonde / ende ter contrarie alles in de weeghschael gestelt soude moeten worden / van binnen een vpr a twee van onse zijde alles te verliesen / waer en tegen soo de Stadt al overmeestert hadde gheworden / en die achter de sanddunnen hen stil gehouden hadden / soo soude de vbandt daer by niet meer hebben verlooren als eenige weynige stucken Canon / benebens een redelijck ghetal van sijne soldaten / 't welck hem niet geheel rupneren en konde / ten aensien noch ander Gesehut en Volck ghenoech oberlijgh hadde / omme sijne belegeringe in den staet van een naeuwe bloccade te konnen continuieren / soo datter gantsch geene egalltept en konde wesen tusschen sijn en ons verlies / hy maer een ghebeelte / ende wy alles hier mede konnende verliesen / behalben dat het aen onse zijde vna eben eens te achten was / een man ghequetst en to 't bedde / ofte een doode te hebben / vermits als boven gesegt / noch soo veele maenden vooz handen waren / al eer een eenigh man tot versterkinge konde weder bekomen / om welke redenen van dese uptbal by den Gouverneur ende die van sijnen Side niet ondernomen / nochte goetgebonden en is geweest : maer ghelijck de beste Scrupeluden gemeenlijck aen landt sijn / soo heeft men op Barabdia naer dat o wil-

willen staende houden / niet tegenstaende alle rebenen ter contrarie / dat dese uyt-
 bal hadde moeten geschieden / alsoo men aldaer vast en als ontwijffelbaer stel-
 de / dat het niet en soude hebben konnen mislukken den byant daer dooz te bes-
 slaen ; waeromme hy gebzeck van andere beschuldigen / wegens dese schoone
 gelegentheyt berisumt hebben / men den Gouverneur en sijnen Raet ten hoog-
 sten strafbaer heeft verklaert / alhoewel in desen seer remarcabel is / dat niet en
 konde geproduceert worden een eenigh aduys van de hooghste regeeringhe op
 Formosa / nochte van pmandt der Krijghs-officieren / die hy de boozsz atague
 present waren getweest / en gefustmeert souden hebben ghedr de moorsackelijck-
 heyt van de boozsz uytbal. Waer pder sweegh doemalen stille / en die berde-
 pen wterden ober 't inroepen der uytballers waren alle van ghevoelen / dat de
 uytgefondene haer werck verricht hebbede / en niet meer boozdelighs op den
 Byandt te konnen uytwercken / dienden weder binnen gheroeppen te worden /
 ghelijck dooz 't luyden van 't kloekje gheschiede / soo dat desen uytbal alleen
 wterde staende gehouden dooz eenige wepnige buyten de regeringe / die geen
 kennisse van saecken hebbede / nochte op des Byandts macht / nochte op de
 onbermogentheydt van die van binnen hebben konnen / ofie niet willen letten /
 maer mede soo petwes booz den dagh byengen / om daer mede een plasdanc
 op Battavia te verdienen ende haer baentje klaer te maken ; 't was maer krupt
 hem / krupt hem / pder die maer petwes wiste booz te byenghen tot lasten des
 Gouverneurs en der andere gefaiserde Raets-personen / hoe ongherijmt en
 absurd 't boozgebzachte oock mochte wesen / wterde dadelijck gehooz verleent /
 begunsticht / en niet de eene ofie de andere benefite begifigt ; ghelijck sulchs
 onder anderen ebident ende booz pders ooggen gebleecken heeft / in 't verheffen
 van eenen Paulus Davidz de Vick, tot Boeckhouder Generael in de plaetse
 van Speelman, met uytstuytinghe van andere oude Coopluuden / die oock al
 veele goede Byunden hy 't spul hadden / maer moesten achter staen booz desen
 man / die eerst nien en byernt van Tayouan oberquam / en niet eenen byunt
 op Battavia en hadde die hem wilde patrooneeren. Twee jaren geleden doen
 hy van Onder-Koopman / ghelijck was / dooz den Gouverneur Coyett op
 Formosa tot Koopman geabanteert wterde ; maer op Battavia wederomme
 afgeschyden ware / tot twee distincte repen toe / dat tegheng dit afschijben de
 Gouverneur telcken berisumt / dat den Generael en Raden van India de ge-
 defereerden qualiteyt van Koopman aen den boozsz de Vick gelteben te laten
 behouden / ghelijck dan epndelinge op dit ernstigh en gedwigh aenhouden des
 Gouverneurs ghedaen hebben / ende de Vick sijn Koopmanschap lieten be-
 houden ; dewelcke de Vick tot danckbaerheydt van dien / gheduyrende dese
 belegeringe / sehere schandeleuse en fameuse bries bol leugenen / berdrapsingen
 ende berkeerde uytlegginghen / tot nadeel ende discreputatie van sijne welboen-
 ders / des Gouverneurs en Formosaense Raets pzetseerde / en naer Battavia
 oversont / en op sijne komste aldaer staende heeft ghelouden / dat aldaer soo
 smaekelijck viel / dat soo ras als hy maer sprack / hy die te boren niemant en
 hadde / als nu pder genegen vont hem te begunstigen / ende tot recompense be-
 aenstienelijcke qualiteyt van Boeckhouder Generael bequam : soo greitig was
 men petwes tot lasten des Gouverneurs en Raets te konnen uytbinden / dat
 dese ongherijnde / regens alle rebenen stijpende uytbal te hebben moeten ghe-
 schieden / wterde staende gehouden / dooz luyden die 'er niet hy ofie omrent en
 wa-

waren ghetweest / en noch kennisse van plaetse / wederzijse macht des vyants
 en der onfermtich van andere omstandigheden en waren hebbende ; en lieve !
 wat konde den Gouverneur al veel wondere Oorloghs exploiten uprechten /
 want behalven 't geringh getal der Soldaten / en andere soberen toefant boden
 verhaelt / soen hadde hy tot sijne assistente gheene andere Militaire Hoof-
 Officieren / als den eenighen Capiteyn Aeldorp , die van sijn Ambacht een
 Backers knecht was / benebens een siecken impotente / en tot dienst onbe-
 quame Luptenant ; dit waren al de Hoof-Officieren die in 't Casteel waren /
 daer van men wel te verwachten hadde Deltlagen / bestozmen en inneemen
 van Steden / en andere heerlijche Oorloghs-exploiten / die sy haer leven niet
 gesien nochte daer by ofte ontrent geweest en wacen / en eenelijch geabant
 waren gewoorden van geringe Soldaten tot de chergies te bekleeden dooz ijdich
 expiratie / wesende de andere Officieren / die wat meerder kennisse en erbare-
 heyt in Oorloghs-saechen mochten hebben / dooz van der Laen met hem na
 Bantavia gesleept ; de Raets-perfoouen des Formosacense Raets / mitsgaders
 Koopluyden en Onder-Koopluyden van den vreeden Raet / waren alle te sa-
 men luyden van de penne / die ooch geen Oorlogh meer ghesien en hadden / en
 mitgaders van Oorloghs-exploiten gheene kennisse konden hebben / ofte den
 Gouverneur daer sone assistieren / ende soo dat met dese Officieren en Opper-
 Hoofden soodantgen desperaten upbal ware by der handt genomen gewoorden /
 die soude byien allen twyffel noch al veel slechter afgheloopen hebben als de
 malle Bataille van Capiteyn Pedel , met 240 teghens 4000 mannen op
 Baxembop / dize weecten te hooren gheschiet / alwaer immers gher oogh be-
 pzoeft ware dese Chinese / geene Lantbouwers / maer geoeffende Soldaten te
 wesen . En genomen dese upbal hadde sich al vertoont van goede apparen-
 tie / soo soude des niet teghenslaende den Gouverneur die hebben moeten achterla-
 ten / en sich daer van ontfereeren / op 't ghebreck van bequame Officieren / om
 dit danagerens werck te konnen updoeren ; want by alle krijghs-erbarene in
 confesse is / dat soodanige exploiten / als dit eene soude wesen / 't eenemaal sijn
 dependeerende van de bequameheyt / de pterkeyt en erbareneheyt der krijghs-
 Officieren / die 't commando over de troupens / die 't toerck verrichten / sijn
 hebbende / ende dat met onerbarene Officieren sulchs aen te vanghen / niet
 raetsaem is .

Des namiddaghs deden de belegerden noch twee upballen naer de Stadt /
 waerinneten wederzijden heftiger als in de upbal van des boozmiddaghs ghe-
 bochten / en een stuck / schietende ses ponden piers / nebens dize rampaerden
 binnen gesleept wierden ; en dien naest een volghende middernacht / sleepte de
 vyant 't ontfelde Geschut achter de huysen / voogende de belegerden te vergeefs
 't selve te beletten dooz haer Canon en Musquetten .

Den Vyant dooz dit quael succes van vzeffe te schieten afgheschicht / laet
 alle boozdere ghedaechten van slozmen baren / hem verseecker houdende / dat
 dooz eene sluypele blockade en enge beslyp laghe / men hem nootfaeckelijck van
 selfs wel in de handen soude moeten vallen : weshalven op primo Junij hy de
 straten na 't Casteels pleyn lopende / ober dwars met Pallissaden en Schans-
 koozen liet afsnijden / met een redelijche wijde en vryoge Gracht dooz sijne wer-
 ken / stellende tussen de Schans-koozen eenige Wasjens / en daer na noch elf
 lichte stuckjens / waer van 't aldergrootste niet boden ses ponden piers schoot /

De bele-
 gerden
 doen nog
 twee nyt-
 vallen en
 brengen
 een ses
 ponder
 binnen.
 Den vyant
 sonder
 voorder
 geweld : e-
 gens het
 Casteel te
 gebruyc-
 ken ; ver-
 genoeghe
 sich mer
 een bloe-
 cade.

hebbende de rest van sijn verdozben en ontramponneert geschut / op den 25 Mey
 uyt de Stadt naer oberen doen voeren; sedert welcken tijt tot de komste der se-
 cours-vloote aen wederzijden niet veel remarcabels en is voorgeballen / want
 die van binnen soo engh beslooten wierden ghehouden / ende hier teghens soo
 weynigh macht waren hebbende / dat niet een stropjen aen stucken bijten en
 konden / ende den byandt niet een naeuwe beslutinge sich te vreden houdende /
 hadde geen groote haest / hy besat een schoone en vette Lantsbouwe / tot sijne
 holdoeninge / daer inne sijne Soldaten / die soo lange op Zee geswozben had-
 den / op sijn gemak scaepjens hoesterde / dat de belegerden op een doxre sant-
 plare opgeslooten saten / konde hem weynigh hinderen; te Lande ende te wa-
 ter domineerde hy naer sijn welgheballen / al eventwel sterde dat de Leeuwen-
 huyt niet en hadde gheholpen / soo trecht hy het Vossen-bel eens aen / en met
 vliepde woorden doet ons een eerlijcke capitulatie aanbieden / benevens re-
 monstratie in sijne byleben / onder dato den 27, 28 en 30 Juny / datmen
 dogh op 't laetste teghens hem niet en soude kunnen uytharden, nochte af-
 wachten tot het aenstaende Jaer op eenigh secours, ende dat de Scheepen die
 dit Jaer van Battavia naer Formosa te komen stonden, maer Coophandelaers
 souden wesen, ende in allen ghevalle soo die van Battavia al dorsten, ende
 dit Jaer noch konden secours senden, dat het selve niet en soude kunnen be-
 dragen boven de tien Schepen met 2000 mannen, welcke macht de sijnen
 niet opwegen en konde, en soo men met t'elckens wat nieuw secours te sen-
 den 't Casteel al tien Jaren konde inhouden, dat hy dien tijdt op sijn ghemack
 soude blijven afwachten en verdueren, &c. soodanigh wende het Coxinja
 op alle boegen over / omme 't Casteel in sijn gewelt te krijgen / en Formosa in
 gerustheyt te kunnen besitten / waer teghens de belegerde met patientie waren
 wachtende naer 't verloop des Supder Mousson / omme met het Noorder
 Mousson van haren staet tijdinghen naer Battavia te versenden / en secours te
 kunnen versoeken; en om haer niet langher in dien bekommerlijcken staet te
 laten sitten / sullen ons hoor een korte wijle naer Battavia transporteren / en
 met de secours vloot weder te rugge op Formosa overkomen.

Van der
 Laen arri-
 veert op
 Battavia,
 en doet
 valsche
 rapport.

Jan van der Laen, als vooren geseght / met sijne mede gebrachte Arrijghs-
 Officieren / vol misnoegen / weghens 't staecten des Maccause tochts / van
 Tayouan vertrocken / en op Battavia behouden ghearribeert wesende / rap-
 porteerde aen den Generael en Raden van India / dat den Gouverneur
 Coyett en Formosaense Raet / hare vrees van Coxinjaes byandelijcke ober-
 komste alleen geфонdeert hadden op 't aenbringen van een partij en verachte
 Chinesen / en dat naer ghenomen omsichtighe informanten en inspectien / hy
 van der Laen bevonden hadde gheene de minste apparente eenes aenstaende
 Oorloghs / ofte eenige waerschyjnelijckheyt van dien hoor handen te wesen / en
 dat den Gouverneur mitsdien / sonder eenige noot sakelijckheyt het gehele land
 in rep en coeren hadde gestelt / met het opschoyten der Landdagen / en bangen /
 pijnigen / geesselen / en tyrannicque Inquisitien van de arme onnossele Chinee-
 sen / diemen verghde perweg van Coxinjaes overkomste te openbaren waer
 van niets en wisten / en dat hy ghevolgelijck / sonder eenige barmhertigheyt /
 op preter van aenstaende Oorlogh / dupsenden van Chinesen arme onnossele
 Landbouwers / met geweld en pericul van tij en leven van hare Wanderingen /
 Gewas / Breejen / Hupsen en Bou-gereetschap / sonder eenige sustenue tot
 lebens

lebens onderhout gezeben / van alles ontbloom / en met brout en kinderen op den Dyck geset hadde; dat medede Dis-neeringe ter Zee gheslut / ende den Coophandel van buyten ghebannen hadde dooz sware acceisen / onlijdelijcke inquisitien / en pijnelijcke ghebangenisse / forcerende de goede luden meer te seggen als selfs wisten: en epndeltingh / dat den Gouverneur met sijnen Raet moetwilligh tegens de gegeven ordres van den Heer Generael en Raden van Indta aengheloopen / en 't heerlijcke dessern van Maccao te incorporeeren / berypelt hadden / tot ongemeene groote schade van de Compagnie.

By welch rappoort geboeght / ende dooz geheel Battavia verspreet wordende de bzieben der quaetwillige Suppoosten dooz van der Laen mede gebracht / de gemoederen op Battavia teghens Coyett noch meer verbitteert wieden / als reets waren dooz instigatien van Verburgh, die uyt ouden haet tusschen hem ende Coyett, van desselfs doen te ghedurligh een quade uplegginge ende finistree impresse gegeven hadde / sulchs dat de Generael ende Raden van Indta / sonder de saecken wat nautwer te overwegen / hem nu in hare opnsie ten vollen geconfirmeert hieden / van dat Coyetts bzeese maer pdel en poltron- nerte ware / en depozteeren mitsdien den Gouverneur / benevens sijn tweede en derde persoon onberhoort de facto van hare eer-amp ten en waerdigheden / den selven naer Battavia op eene schandeleuse wyse op ontbiedende / omme aldaer ter judicature en straffe gestelt te worden / en stellen den Fiscael Hermanus Clenck tot Gouverneur over Formosa / den selven afvaerdigende in dato den 21 Juny 1661. met naerbolghende scherpen Bries / behelsende onder anderen aldus :

WAt goeden moet ende schier onseylbare hoope wy hebben ghehad, om met de naer Costy ghefondene Scheeps- en Krijghs-macht den Portugeesen 't gherenommeerde Maccao te ontweldigen, ende onder de Compagnies heerschappye te brengen, sullen U E. uyt onse voorjarige brieven hebben kunnen afmeeten, daer op dan oock niet anders en hadden verwacht, als een victorieuse overwinninghe van deselve plaets, maer tot onse groote verwonderinge hebben wy met geen kleene ontsteltenisse uyt U E. bekomen advijsen vernomen, dat dien welgemeynden ractslagh, daer den Staet van de generale Compagnie soo veel aen gelegen leyt, door U E. gheheel en al vernieticht, ende alsoo in den voortganck gestut is geworden, voorgevende dat de dreygende swarigheyt van den *Mandorijn Coxinjaes* vyantlijcke overkomste op Formosa niet en konden gedoogen, 't voorz exploit sijn effect te laten forteren, maer datmen de gheheele macht van Volck en Scheepen, tot resistentie des Vyants ende verfeckeringe van den Staet aldaer, nootfaeckelijck hadde van doen, daer nochtans niet eens, maer tot diverse malen evidentelijck ghebleecken zy, alle de dien aengaende gheloopen gheruchten in roock ende windt verweenen zijn: het welcke voorts soodanighen schrick in U E. ichijnt te hebben gegeneert, dat het gantsche Landt daer van ghedavert ende in roeren ghesaen heeft, daer men nochtans noyt eenigh teecken van Vyandt op onsen bodem heeft ghesien: wesende voorwaer kleenhartigheden, die in dappere mannen niet behooren gevonden te worden, en dienvolgende oock verachtelijck te houden zijn, &c. waren de minste gedachten in onsgeweest, dat U E. sonder noot, gelijk nu geschiet zy, soo facil van

waer door den Generael en Radea tegens Coyett verbitteert

setten de selven nevens sijn tweede en derde persoon onberhoort van hare ampten af met veele smadige berispingen.

onse gegeven ordre om *Maccao* te bemachtigen, foudet hebben derven difpenfeeren, wy fouden daerinne anders voorfien, ende die faecken U E. difpofitie niet hebben ghedefereert, nochte aenbevolen gehadt; maer nu fien wy eerft, dat in het goet betrouwen, 't welck op U E. in defen hebben ghehad, gheheel bedrogen fijn. Hoe wy U E. refolutien ende pampieren meer door lefen, hoe daer inne minder fundament vinden, daer op hunne contraminatien fijn gebout, fijnde den Gouverneur geftadigh doende geweest (onder pretext van forghvuldigheyt) de leugens van *Coxinjas* geruchten voor genomen Oorloghs-deffeyn op Formofa te bewaerheden, daer toe gebruyckt hebbende een deel valfe Chinefen, die geen geloof en meriteeren, ftoppende 't oor aen de andere zijde, voor die gheen, die contrarie fustineerden ende getuygen konden. Het pijnigen, geeffelen, bannen ende ghevangen houden, sonder figure van proces, van foo veele aenfienelijcke als gemeene Chinefen, is voor fchrickelijck om lefen gheweest, ende dat eenelijck op ydele prefumrien, fy lieden kenniffe van *Coxinjaes* aenflagh fouden hebben ghehad, daer fe nochtans niets van belangh, ende dat noch uyt puyre pyne hebben beleden. Wy houden defe proceduren meer voor tyrannicq, als rechtmatigh, ende wanneer wy gaen infien, watter al ten platten Lande, onder de arme Chinefen omghegaen zy, ende hoe die onnofele menschen, met verlies van hare armoede, als beesten, sonder de minfte barmhertigheyt, met ghewelt uyt hunne Bouw-velden verdreven, ende op den Dijck gheset zijn; de Landthuysen gerafeert, veele duysenden facken Padie door 't vier verbrandt, alle de Chinese Pachters uyt de Formofaense Dorpen doen delogeeren, het gheheel Eylandt *Lamey* van Chinefen ontbloot, de Vis-neeringe ter Zee gheftut, ende andere aen hun gedane extorfien meer, fo moeten wy U E. alleen metten anderen ofte ten minste de voornaemste Raets-perfoonen, die nevens den Gouverneur hier toe consent ghedragen hebben, houden voor die genen die oorfaecke fijn van den ruyneufen ende desolaten Staet, daer der Chinefen Colonie althans in vervallen is, &c. Door alle deefe inlantse beroerten heeft U E. oock de Negotie felver, ghelijck als verdreven; Want wat fouden de Koopluyden lust hebben in *Tayouan* te komen, ofte hare Handel-Joncken te fenden, daer fe met force, arresten ende inquisitien werden beswaert, ende aen niemandt van de hare eenige brieven mogen fchrijven, ofte moeten eerft gevisiteert worden, &c. Ende doen het hier op (namentlijck de Maccause tocht voortganck te laten nemen) aengekomen is, heeft men onse ordre dien aengaende gegeven, sonder daer toe geneceffiteert te zijn, achter den rugge gefmeeten, hoewel den bestemde tijdt van den 27 Maert, op de welke men voor seecker hielt, dat *Coxinja* fijn macht na Formofa soude fenden, op de komfte onser Vloote al feven Maenden verftreecken was; immers soude hy, ingevalle voornemens was gheweest op *Tayouan*, ofte Formofa yets te attenteeren, sulcks in dien tijt wel by der handt genomen hebben: Want U E. als doen met gerustheyt de tocht naer *Maccao* wel haddet konnen laten voortgaen, sonder verder nadencken te hebben, dat van den vyandt fouden besprongen ofte overvallen worden. U E. fustenue dat hy *Coxinja*, door de groote ghemaeckte toestellinge van tegenstant, fijn voorghenomen aenflagh te rugge gehouden, ende tot beter gelegentheyt opgeschort soude hebben, is (als buyten apparentie fijnde geweest) gantsch niet aennemelijck, ghelijck het noch

nader-

naderhandt gebleecken zy, hy hem niet vyandelijck op onse kusten en heeft verthoont, sullende hem als hy yets quaets in den fin heeft, noyt geen gelegent- heyt ontbrecken, om op Formosa over te komen, al schoon de Tayouanse Rhee de met veele Scheepen mochte wesen voorsien, des soo wy altoos daer over soo groote bekommeringe, als U E. nu gehad hebt, in ons lieten woen- nen; wy en souden onse conquesten daer te Lande noyt in eenige gerustheyt kunnen besitten, ende konde dien volgende Coxinja ons maer door simpele dreygementen ghedurigh in allarm houden; jae dat meer is, onsen Staet daer te Lande naer sijn appetijt gemakelijck ruyneren U E. voorsaten hebben in dit stuck van dreygen noyt vervaert, maer met goeden moet ende couragie wel op haer hoede gheweest, welck exempel U E. oock haddet behooren na te volgen, sonder sich soo schandelijck, door vreesse van 't stuck te laten afley- den, ende uyt dien hoofde niet alleen die schoone kans van onse meer aen- getoogen aenslagh op *Macao* te versuymen, maer oock als hier voren punct- uelijck aangeweesen is, door U E. toedoen so schadelijcke inlantse beroerte te verwecken, die (Godt wil verhoeden) den ondergangh van Formosaes welvaert, noch wel veroorsaecken magh. Behoorde U E. niet onbekent geweest te zijn, dat de Chinese Colonie, die aldaer met soo veele kostelijcke moeyelijckheden sijn geplant, het eenighste middel zy, waer door dat Eyland tot vruchtbaerheyt gekomen is, ende waer uyt de E. Compagnie dan ingevol- gejaerlijcks sulcke rijcke inkomste, tot sustenue van hare groote lasten, ge- trocken heeft; ende daeromme is de rechte maxime altoos gheweest de Chi- nesen aldaer wel te cousteren, die nu door U E. integendeel met soo harder handt sijn geoppresteert gheworden, datse meer inclineeren om Formosa te verlaten, dan onder sulcke ongheruste ende straffe Regeeringe, haer woon- plaets te blijven houden, gelijk sy dan al in menichten naer China begonden te vertrecken, wesende uyt alle de voorverhaelde proceduren ghenoeghsaem aen te mercken ende af te nemen, in hoedanigen verloop en staet van de E. Compagnie daer te Lande alreede is ghebracht, waer inne dan door ons niet tijdigh voorsien wordende, wel licht geschapen staet, dat uyt sulcks noch wel veel quader gevolgen mochten komen te resulteren, vermits wy wel klaer- lijk kunnen sien ende bespeuren, dat de Heer Gouverneur *Frederick Coyett* sich in volkomen postuur heeft ghestelt, omme in veelen tegens onse ordres ende welgemeynde concepten aen te loopen, ende die tot een kleenachtinge van dese Regeeringe illusoif te maken, ende alsoo t'eenmael te destrueren, 't geene by ons dickmaels met rijpen raet, ten dienste van de generale Com- pagnie wert goet gevonden ende gearresteert, het welke by sequele toelatinge veele onordentelijckheden veroorsaecken, ende het radt van een goede wel gestelde Regeeringe, in haren omloop seer hinderlijck wesen, ende vry akte- reren kan. Want wy dan betuyghen, dat ons niets ter werelt meer ter her- ten laten gaen, als de wel bestieringe van den staet der generale Compagnie, die ons om te regeeren in handen gegeven, ende soo dier aenbevolen is, goet gevonden ende gearresteert hebben by der hant te nemen het redres, 't welck in cas van dit subjeet te vereyssen komt, ende tot dien eynde wegh te nemen den oorspronck van die schadelijcke ongelegentheden dieder op Tayouan en op Formosa voorgevallen sijn, dat dan gevolgelijck verstaen is, door 't mid- del van den Gouverneur, mitsgaders de tweede en derde persoon des Raets

van Formosa, van daer op te ontbieden, geschieden sal, also wy ons geensins in hare langer continuatien aldaer kunnen gherust stellen, sulcks de Gouverneur *Frederick Coyett* op de receptie deses gelast wort van 't Gouvernement afftant te doen, en hem met de regeringe daer te lande niet meer te bemoeyen, transporteerende 't selve met alle dependentien van dien, in handen van den Heer en Meester *Herman Clencke van Odesse*, gewesene Advocaet Fiscael van India, tot dien eynde met dese Scheepen derwaerts gaende, achtervolgens de commissie die wy daer toe op sijn E. hebben verleent, sullende gemelte Heer *Coyett* met het eerste van daer vertreckende Schip, nevens de Raets-Perfoonen *Jan Oetgens* ende *Jacobus Valentijn*, die hare chergies oock datelijk sulllen afleggen, met hunne familie herwaerts komen, om hare saken in behooren voor onse te verantwoorden, &c.

Dus berre de woorden van desen byzef / dientwe nodigh gheoordeelt hebben soo ampel alhier te insereeren / om dat daer upt aen alle onpartijdige te blijken komt / dat op alle de veelboudige pzeadbertentien ende waerschouwingen des Gouverneurs en Raets van Formosa / wegens *Coxinjaes* getwisse overkomst / ende mitsdien op de gheduyrige aenhoudingen van nootwendigh secours / ende op alle de heylsarne boozslaghen en versoeken / van de verballe Fortificatien te moghen herbouwen / en eenige nieuwe aen te stellen / alwaer de noot sulcks ware verespjende / tot boozkominge en afweeringe van dit dreygent ongebal / op Battavia gantsch geen reguart genomen / en gheholgelijck dooz 't niet senden van de geepschte nootsaackelijckheden / en verbot van nodige wercken / tot tegentweer te maecken. Het Eylant Formosa by den Raet van Battavia genoeghsaem berwaerloost is / en daer upt licht af te nemen is / wie de booznaemste oozsaacke ghevoest sijn van alle de daer op geboolge malheuren de Compagnie in staet van Formosa overkomen.

Maer 2
dagen
hier naer
komt op
Battavia
rijdinge
van Tay-
ouans be-
legeringe.

Maer booz ditmael hier van al weder genoeg / en sullen met desen byzef den nieuwen Gouverneur *Hermanus Clencke* naer Formosa laten vertrecken / omme aldaer best van sijn nieuwe Gouvernement te gaen nemen / edogh hem wel haest tot troost der beleggherden / met een secours Bloote op de hielten volgen. Maer ymant sal missechten dencken / waer van daen op Battavia dese schielijcke veranderinghe soo ras opgekomen is / alwaer men sich verseeckert hadde ghehouden dat *Coxinjaes* Oozloghs-gheruchten nu al wederomme in roock verdwoeten waren / en daer men soo ghesulmineert hadde op 't onderlaten van den *Maccause* tocht / ende ghedoleert over de groote onkosten in het pzeperereen van tegentweer geconsumeert / ende darmen hier op soo ras tot de onkosten van secours te senden / heeft kunnen resolveeren: Om dit te verklaren dient geweten / dat het Jacht *Maria*, nevens den *Hector*, 's Gravenlande en 't *Vinckje*, in de eerste aankomst der Chinesen / op de Formosaense Aheede / teghens de selve soo ongeluckigh / als boven verhaelt / haeghs gheweest sijnde / ende dat den Schipper van 't woorsz Jachte niet onbekent en ware / dat hy booz den Gouverneur aldaer opgehouden ware geworden / om in gebal van noot / rijdinge van des byants onderneminghe / en Formosaes staet / naer Battavia te komen oerbzengen / ende hy naer dit gebecht / wegens de naeue befetsinge van de Haven booz de Chinesen / geene byleben ofte nadere last van 't Lant komende bekomen / so hadde dees Schipper woorsz op eppen goerbm-
den

den en kennisse van 't geen tot die tijt hadde gesien ende gehoozt / gheresolueert de reyse naer Battavia, om tijdinge van 't gepasseerde te brengen / te ondernemen / niet tegenssaende 't Doorder Mousson al gheheelijck verlopen ware / soo waeghde hy achter de kans / zeplende tegens 't Zuyder Mousson in / achter de Philippinen om / en naer meentghe periculen uytghestaen te hebben / arribeert hy van Tayouan in omtrent de vijftigh dagen op Battaviaes Rhee / met de tijdinge van der Chinesen machtige overkomsse / in groot ghetal van Daertuygen / en meentghe van Soldaten; welke tijdinge op Battavia onge-meene alteratien veroorzaecten / te meer / deselbe onderwacht boozquam / boozbien men aldaer op van der Laens rapport en aenbrengen der gemiscontreedens doorgaens geoordeelt hadde / gansch geene apparentie van een aenstaende Chinese Oorlogh sich te vertoonen / welckers boozgeben booz Claes Verburgh uyt tegensleggens lust gestadigh ghestijft / en met schijn-rebenen gheadstueert ware geworden / zijnde desen man in Raden van India gestadigh doende geweest (onder pretext van groote kundigheyt in der Chinesen maximen) de waerheden van Coxinjaes geruchte, Oorloghs-desseynen op Formosa tegens te spreecken, daer toe ghebruyckt hebbende een deel vile en gepassioneerde Suppoosten, benevens eenen onverstandigen rapporteur, die geen geloof en meriteeren, stoppende 't oor aen de andere sijde voor die geenen, die contrarie sustineerden ende getuygen konden.

Dat gene-
rael ende
Raden
dapper
ontfiet,

Ende wanneer nu euidens te blijcken quam de waerheyt van alle dien aengeloopte geruchten / ende sich bebont de saecken soodanigh uytgeballen / gelijk Coyett boozsichtig van tijt tot tijt successivelijck gewaerschoot hadde / soo begon den Generael en Raden van India hunnen misflagh wel te merken / waer van soo klare prouven gegeven hadden / in hunne brief / daer in Coyett op ontboden was: dies om hun fouten soo veel doenelijck te bedecken / so haer dichtmen van Battavia spoedig een Jacht af / onder boozgeben van den nieuwen Gouverneur Clenck te reboceren / die nu twee daghen te booren betrocken was / maer in der daet booznamentlijck / om boven ghementioneerde brief te achterhalen / en weder op te brengen / die alsdan na alle schijn het licht noyt meer soude gesien hebben / maer dit Jachtje most vruchteloos wederomme keeren / vermits toegens verloop des jaysoens den Gouvernere Clencke niet en konde achterhalen.

hunne
misflagh
doet be-
mercken,

hare ge-
geven or-
dre revo-
ceeren,

Ondertusschen vergaderd men op Battavia seben hondert militatre kappen / benevens eenig Zeebarent Dalck / en eenige Oorloghs-behoefden in tien Sche-
pen / tot secours booz Tayouan, maer omme over dese soo schielijck te samen geraepde krijghs-macht een gebiedder ofte Velt-Oberste uyt te binden / was al wat wercks aen bast / het ware wel licht af te meeten dat Tayouan in een so-
beren staet / ende met soo gheringe macht niet veel eers en soude te behalen sijn / hoewel Compagnies staet onghemeen veel aen Formosaes behoudenisse ghelegen ware / ende tot dit exploit wel een vigilant / en seer expert krijghs-Oberste / een man van gesagh en authoriept gerequiert wierde / so en wilde nochtans niemant der Raden van India / doenmalen op Battavia tegenwooz-
digh / aen dit lijn te trecken / niet tegenssaende men inde boven gementioneerde schrijven soo hooghende menighmalen geroemt hadde van dappere mannen, in welckers boesem noyt kleenhertigheyt en resideerde, die in 't stuck van dreygen noyt vervaert waren, nochte door vreesse van 't stuck sich lieten af-
leyden,

en een
secours
Vloot tot
ontset
toerusten,
om de-
welke te
comman-
deeren
geen be-
quaem
Oppet-
hoof
konnende
de uyt-
vinden;

leyden, en wien niets meer ter herten en gingh als den welstandt van de Ed. Compagnie. Maer als 't daer nu op aen quam om de Compagnie desen merklijcken dienst te doen / soo en wasser niemant t'huys / den Generael was te out / behalven dat ampts halben niet en vermochte van Batavia te gaen / den goeden directeur Hartzingh was een destigh Coopman / maer onbedreven in den Oorlogh. Den dapperen en noyt volprezen Welt Vlamingh hadde ghe-noeghsame preuben van sijne vaillandisen / in de Amboinese Oorlogen ghegeven; een ander diende oock wel wat te doen. Claes Verburgh wiste wel raet omme alle heylsamen boorzlagen tegen te sprecken / maer tot redzes van Formosaes verballens saecken sagh hy weynigh kans / ende soo boozes schoof pder dese last van sijnen halse / ende wiste sijn eper-korf / booz de plaetse daer slagen soude vallen / wel te bewaren / welckers exempel de mindere dienaren nabolgende / nam Regis ad exemplum totus componitur orbis, soo meester soot knecht / so en wasser niemant die lust hadde dese Laurier-krans te verdienen / pder merchte wel de saeck op Formosa versupmt ende verbrust te wesen / tot datmen epndeligh met veel inductien / groote promissien van recompense ende belosten van indeminteyt uptrouwen waegh-hals / die die dozzie ondernemen / namentlich / Meester Jacob Caeuw, Advocaet ende staet van Justitie des Casteels Batavia, een persoon / wiens spraekst (om dat mischicken te veel op sijn neus ghelegen hadde) soodanigh bedorven was / datter wel een Colck van nooden ware / om sijne woorden / die alle te samen dooz de neus sprack / aen de aenhoorders te doen verstaen / ende die volgens eyghen bekenisse geene andere krijghs-erbarenheyt en hadde / als dat menighmalen op de Academie te Leyden met sijn deegen tegens de straet-stenen / ende der goede lieden glazen ware doende gewest / daer oock meentige schoone eschappen hadde leeren maechen / booznamentlich wanneer de Stoepjes met hare halve Plecken achter sijn gat waren / daer van hem eenige in den Oorlogh wel te passe sijn gekomen / gelijk hier onder te sien is. Hier was den genen gebonden / die de hat de belle aenhangen / ende als een andere Gideon Formosa vande ongelwootige Chinese byanden verlossen soude; het seggen van seker becoemt Welt-Oberste wiert hier weynigh geconsideert / als dat een Heyzleger van Schapen / booz een Leeuw aengeboert / meerder te vreesen was / als een van Leeuwen / aengeboert dooz een Schaep; waer upt genoegh blijct / hoedanigh Tayouans ontset op Batavia behartigt wierte / ende datmen aldaer van dees verbrodde saecken geen goede upslagh te ghemoet en sagh / alhoewel men semblant maachte / als ofte met dese Bloot veel wonders soude upt te rechten wesen / ende datmen meentighmalen soo dier betuyghit hadde / sich niets ter werelt meer ter herten te laten gaen, als de welbestieringe van den Staet der generale Compagnie, die hun om te regeeren in handen ghegeven, ende soo dier aenbevolen was. Daer nochtans in desen evidentelijck geblecken zy het contracte van dien / dat menschelijcke passien van haer / nijt / en afgunck Compagnies interest verre overwogen / en datmen veel dingen ontrent Formosaes welstant sa geresolueert / als onderlaen heeft directelijck tot Compagnies nadeel / en tegens hun eygen ghemoet scrijvende / alleenelijck omme Claes Verburghs blinige dajsten te complaceeren / ende dooz tegensprecken desen slijffsimigen niet te seer te tritteeren / gelijk sulchs des noots sijnde / vider soude konnen blijcken upt seckeren bytief / tegenwoozbigh als noch in handen van

verkiezen
daer toe
Jacob
Caeuw.
Tot dit
werck
e'ene-
maal on-
bequaem.

van Coyett berustende/ geschreven met eppen hant van den Generael Maatsuyker, waer in sijn E. onder anderen seght/ dat niet tegenstaende in den generalen brieven/ in Rade van India den hem Coyett geschreven/ hy aldaer wat te hardt bestraft ende hem wat te veel afkeer ghegheven wierde/ hy suchs sich niet seer moste aentrecken/ dooz dien 't selve geschiede meer om Verburgh wat in te willigen/ als dat het rechten ernst was/ dat andersints hy Generael niet oprechtter herten verklaerde/ in 't Gouverno en directie van hem Coyett een goed behagen te hebben/ met aenmaninge van in sijnen pber in Compagnies dienst te willen continueren/ &c. Waer upt te gelooven is/ dat men den onnoselen Coyett ofte heeft soecken 't nette ober 't hooft te halen/ ofte upt polttijke considerarien Tayouans behout al willens versuynt/ 't welck booz de Compagnie beslagelijck valt/ dat ter occasie van onderlinge twisten en krackteelen hare dienaren soo kostelijcke pant/ als Fozmosa/ verlooren hebben/ en soo groote schade geleden/ wesende daer benevens booz oprechtie en trouwe dienaren seer smartelijck/ dat de Heeren Bewinthebberen in Nederlandt/ door de regenpartye hem laten preoccuperen/ sonder de andere partye opt te hooren/ gelijk in desen aen Coyett wederboer/ op wien Bewinthebberen/ wegens Fozmosaeg verlies/ alle hare gramschap lieren vallen sonder hem immers gelyoort/ veel min van sijne zaacken naer waerheyt onderrecht te wesen/ daer nochtans sommig op Batavia hare indignatie veel meerder als Coyett berdiene hadden/ ende onder die booznametijck dien sijn koppige capiteuse Claes Verburgh, die met sijn tegenspreken van in tijts behoortijck secours tot ontfet te pprepareren en af te senden/ Coxinja geene geringe/ ende ter contraerse sijne Heeren Meesters meer ondienst gedaen heeft als wel de halste van des Wyants Leger.

De secours Vloot van/ als boven gesegt/ in der haest upt hoecken en winckels hy een geraept/ en verbaerdigt wesende/ toert deselve onder hunnen gebleeder ende dapperen si Diis placet Welt-Obersten Jacob Caeuw, op den 5 July 1661. afghesonden/ benevens schijben van inhoudt/ dat Generael ende Rade van India/ wegens alle de heelvoudige preparatten en wercken/ tot tegenweer hy Coyett en sijnen Raet hy der handt ghenomen/ in den boozleden Jare/ omme de Wyandt 't hooft te bieden/ als mede wegens 't staecken des Madacause tochts/ en aenhouden der oberghesonde hulpe onder van der Laen, seer t'onbieden waren gheweest/ alsoo der in een gheheel Jaer tijts op Coxinjaes bypagement/ en Coyetts waerschouwingen niets gebolgt en was/ ende dat selleden daeromme Coyett met sijn tweede en derde persoon van hare ampten al gedepozteert/ ende andere in hare plaetsen gesticht hadden gehad/ maer alsoo twee dagen daer na het Jachtje Maria hun seer onberwacht de tijdinge byacht/ als dat Coxinja booz Tayouan byandelijck oberghekomt ware/ ende dat intsdien die sustenue van Coyett ende sijnen Raet/ wegens de onfettbare ghelofsheyt van Coxinjaes oberkomste/ nu in 't laetste juyst soo uptgeballen ware/ gelijk als deselve van tijt tot tijt ghewaerschoutot hadden/ soo en kon den Generael en Rade alle 't boven verhaelde/ als nu soo qualijck niet meer opnemen/ als wel te booren gedaen hadden/ ende hadden daeromme mede goet ghehouden booz ditmael in de Regeringe van Fozmosa geene alteratie te doen/ en van hare boozgaende resolute/ waer hy Gouverneur en Raets-persoonon gedepozteert hadden/ af te wijcken/ en de oude Regeringe in

Caeuw
vertreckt
mer de
secours
Vloot na
Tayouan,
met een
brief van
revocatie
en retra-
ctatie der
voorgaen-
de beris-
pingen en
deporte-
menten.

in sijn gheheel te laten / en dat tot dien eynde den nieuwen Gouverneur Clencke mede ghereboereert hadden / alles breeker by den selven bryef te sien onder No. 7.

Clenck
arriveert
ondertuf-
sen in
Tayouan,
daer het
Recht laet
leggen.

Mer welke Bloot ende oorz den boorz Caeuw in dato als boven van Batavia naer Tayouan verreckende / en konde soo ras niet spoeden / ofte den nieuwen Gouverneur Hermanus Clencke omtrent de 13 dagen booz hem van Battavia verrocken wesende / was al op den 30 Julij op Tayouans Rheebe behouden gearrheert / dewelcke sich een paisibel en tranquil Gouvernement ghesmagtneert hebbende / quam als een nieuwe Gouverneur met Wimpels en Vlaggen lustigh opgronck / maer wierde kort op sijne komste op de Zuyder Rheebe / niet wepnigh ontfelt / als hy de Noorder Rheebe met eenige honderden van Dyanderijche Oorloghs Waertuggen ofte Joncken be- deht sagh / ende met eenen vernemende dat van 't Casteel Zeelandia aenstonts op sijne aenkomste de groote Bloot-vlagge opgehyst wierde / was hem sulchs een getoelc teken de vane op Formosa niet klaer te wesen / weshalven behou- meet / hoedanigh sich in dit boozval soude hebben te ghedragen / van een Gou- bernement te aenbaerden / dat hem gheofferereert waer als in een gherustige en breebige stant te wesen / 't welck hy nu ter contracte geheel ontroert / en mis- schien in 't ruysterste ghebaer bebont / soo en konde hy tot geene resolutie komen / wat hem in sake van soodantge nadruick te doen ofte te laten stonde / ende sijne resolutie booz eenighen tijdt noch opschoyende / soo gaf hy aen Landt kennisse van sijne komste / mitsgaders in wat qualitate hy quam / maer dat booz als noch omme bysondere redenen niet aen Landt en soude komen / sendende met eenen sijn mede gebzachte bryef van den 21 Junij aen Landt / welke bryef en tij- ding op Tayouan seer onbewacht komende / gaf hy liken en groot een alge- meen misnoegen van dat op Battavia soo qualijck geduydet ende uytghelept worderden alle de goede boorzozzen en wercken / die men soo boozsichtig en hepl- saem tot Tayouans behoudenisse in 't werck ghestelt hadde ; waer op boozts een algemeene droefheyt en slauherlijgheyt onder het Volcke volghde / van dat den verstecken sagen van de hoope / waer mede soo lange doozden Gouver- neur geboet hadden getweest / van Battavia spoedigh en machtig gesecondeert te sullen worden ; pberachte sich soo goet als verlooren / den Dyant noch tien a twaelf maenden uyt te konnen harden / sonder secours ende verberffinge / daer toe begonden de apparenten seer te minderen / vermits dooz gedurigh waken en bzaeken het Volck soodantigh afgemat ende vermindert was / dat nauelijck bter honderd bequame personen in 't Casteel noch oberigh waren / wesende de rest doot / ofte met de neus in 't sieck-bedt aen secheurbuyck en watersucht / sulchs dat alles sich begon te stellen tot eene miserable uytflagh te nemen / waer inne dese quade tijdinge / dat van Battavia geen secours te verwachten stonde / mede niet veel goers en werckte. Den Gouverneur Coyett liet sijnen suc- cesseur ende verlosser eenige malen verfoecken / dat persoonelijck aen Landt geliefde te komen / omme ghesamenlijck te konnen overleggen den staet van faecten / ende dat mede possessie van sijn nieuwen Gouvernement soude komen nemen ; maer Clenck daer in wepnigh smaech vliedende / heeft her aen Landt komen 'elckens gheexcuseert / todat eyndelijck naer eenige wepnige daghen leggens / een storm ophomende / hy van de Rheebe af in Zee stach / en gemelte storm wat continuende / Scheep's resolutie trock van her booz te laten staen naer

naer Japan toe / onder voozgeeven dat gebreck van Water ende Rijss hadden / en mitg'dien niet langer af en aen honden gehouden worden / wesende zebert dien tijdt in Tayouan van hem niets meer bernomen ; ende wat noot wast / hadde desen Heer sijn ongebal hier by noch ghebleven / van een onvroert Gouvernement niet te hebben willen aenbaerden / soo soude misschien noch ghenoechlyk same woertige redenen van excuse hebben konnen upbinden / waer omme soodantighen staet te accepteren / onderlaten hadde / maer 't ongheluck wilde / dat Tayouans Rheebe verlatende / sprieden een groote Chineese Tonck ofte Daertuygh rescontreerden / dewelcke verpzept hebbende / bebonden die upgheroet dooz eenige Chinesen op Bartavia , en van daer heretrocken met een vyve pas van den Heer Generael ; maer desen niet tegenstaende slaen dit Daertuygh aen als goede buyt / onder pzeert dat den Heer Generael ten tijde van 't verleenen van de vyve pas / van den Oorlogh der Chinesen op Formosa noch geene kennisse gehad heeft / ende dat mitg'dien dit mede vooz een vyantijcke Daertuygh moeste gesacht worden / als wesende van deselve Natte / daer op ballense aen het plunderen / ende den principaelsten buyt onder de principaelste Hoofden berdeelt ; maer dit nautijckg gebaen wesende / ofte roukloop volghde op de hielden / sp waren seer verlegen waer met de Chinesen ende 't Daertuygh souben verblijven / deselve in Japon te brenghen / soude onder de Japonders een leelijcke roep veroorzaecken / 't Daertuygh met de Chinesen te laten drijven / wilde mede niet licken / sp hadden een vyve pas gehad / ende te rechte komende souder heel te verantwoozden konnen vallen ; eyndeligh naer veel overlegghs wierde geresolbeert de pas te verscheyren / 't Daertuygh in de gront te kappen / ende het Volck op 't naefte Eplantie te setten / ghelijck gesichte / wozdende dese luyden van alles ontbloot / geset op een doz Eplantie / daer noch soet water / noch te eenigerhande lebens middelen op en waren / daer van men hen oock niet en voozsagh / als vooz seven ofte acht dagen het leven te konnen behouden / soo dat nootfaeckelijck van honger souden hebben moeten vergaen / ten ware dat bygeval seker ander Chinees Daertuygh daer dichte vooz by zeplende / dese luyden op hem toinckten / daer af gelost ende op Battavia gebrecht warden / alwaer sp lieden haer noot aen de Hooge Overtchept klagende / baerde dit een sware last op den hals van den vooz Clenck , dewelcke upt Japan op Battavia te rugge komende daer ober / als mede wegens 't niet aenbaerden van Tayouans Gouvernement dooz den Fiscael aengesproocken / bleef het proces sleeten ende heretrock gemelde Clenck vooz Admirael ober de Retour-Vloot naer Nederlandt / soodantigh isser noch deur te redder / vooz pmandt / die het Vogeltje te vzuudt heeft / die magh byselijck in het nesje kacken / met oorlof ghesept / 't sprecktdoozt spreckt soo leelijck en sel niet / haddeer soo beele op Coyett te seggen gheweest met soodantigh fundament / daer en is geen twijffel aen / ofte Claes Verburch soude dit wel soodantigh hebben weeten te dirtgeeren / ende daer ober soo hart en leelijck gheroepen hebben / datmen een fraye galgh daer mede soude verciert hebben gehad.

Clenck eben heretrocken wesende / verscheyn den 12 Augusti de secours Vloot onder haren Commandeur Caeuw geluckigh op Tayouans Rheebe / Crouw arriveert met de secours Vloot op Tayouans Rede. met het verschijnen van dien wierden alle ver slagene geesten verquicht / de sietken upt de Hoop / de luyden op de Wal / elck sagh dit aen als een secours van den hemel / luyten allen herwachten hun toeghesonden / stracks laet men de

dewelke
door
quaet
weer niet
geloft kan
worden.

gedachten gaen tot lossen / dien selben dagh noch na buyten sendende de Loois-
boot / die by 't Casteel lagh; maer of wel de wint ende 't weer hantsaem was /
soo ware 't Canael nochtans al te seer ontselt om te konnen lossen. Des ande-
ren daeghs den 13 daer aen volgende / de holle en stozinge 't Canael onbaer-
baer gemaect hebbende / wierden des niet te min met groot gebaer en peri-
cul wec duysent twee hondert ponden buskruyt / ende bescheyde andere seer
nodige voorraet / beneheng veele Soldaten van de Vloot aen Landt gebracht /
waer en tegen de Vloot dooz het harde weer ghenootsaecht wiert verder om de
Zuyt ende Zee waerder te seecken. Den 14 en 15 dito de Zee ende wint
sich noch al meer berheft hebbende / mosten de Scheepen noch verder om de
Zuyt blijen / wesende niet moghelijk eenigh Daertuygh daer af ofte aen te
komen. Den 16 wast 't weer wel tamelijk / maer 't Canael al te seer ontselt
omme petweg van de Scheepen te konnen lossen. Enden den 17 was het weer
van langhsamer handt soodanigh toegenomen / dat de gantsche Vloot van de
lager wal af de rupme Zee heeft moeten kiesen: welcke particularsteypen van
wint en weer getrocken upt Formosaes dagh-register vtd. No. 8. wy nodigh
gootdeelt hebben hier soodanigh te specificceeren / omme daer mede van on-
waerhepdt te overtuygen des Fiscaers onwaerachtigh verhael in sijnen eysch
Artijckel : 62 / 163 en 164. alwaer sept / Dat den Gouverneur en Raet on-
geconsiderert de dangercuse Rheede ende periculus Vaerwater van Formo-
sa, hy de gantsche secours Vloot aldaer, by de drie etmalen heeft laten leggen,
sonder van lossen te reppen, verlijtende den tijdt met lanterfantten, soo dat
korts daer aen Artijckel 167 en 168. Godt sijn zeegen van een ondancckaer
Volck aftreckende, sijn hevige stormwinden ontstaen, invoegen dat de gant-
sche Vloot ghelijck als ghekomen was, geladen de Rheede mosten ruymen.
Welck onbeschaeint voorzheben ghenoechsaem betuyght / dat men niets
ontsien heeft / omme den onnossele per fas & nefas te bekladden ende te
verfmooren.

Wort ge-
nootsaecht
weder
Zee te
kiesen.

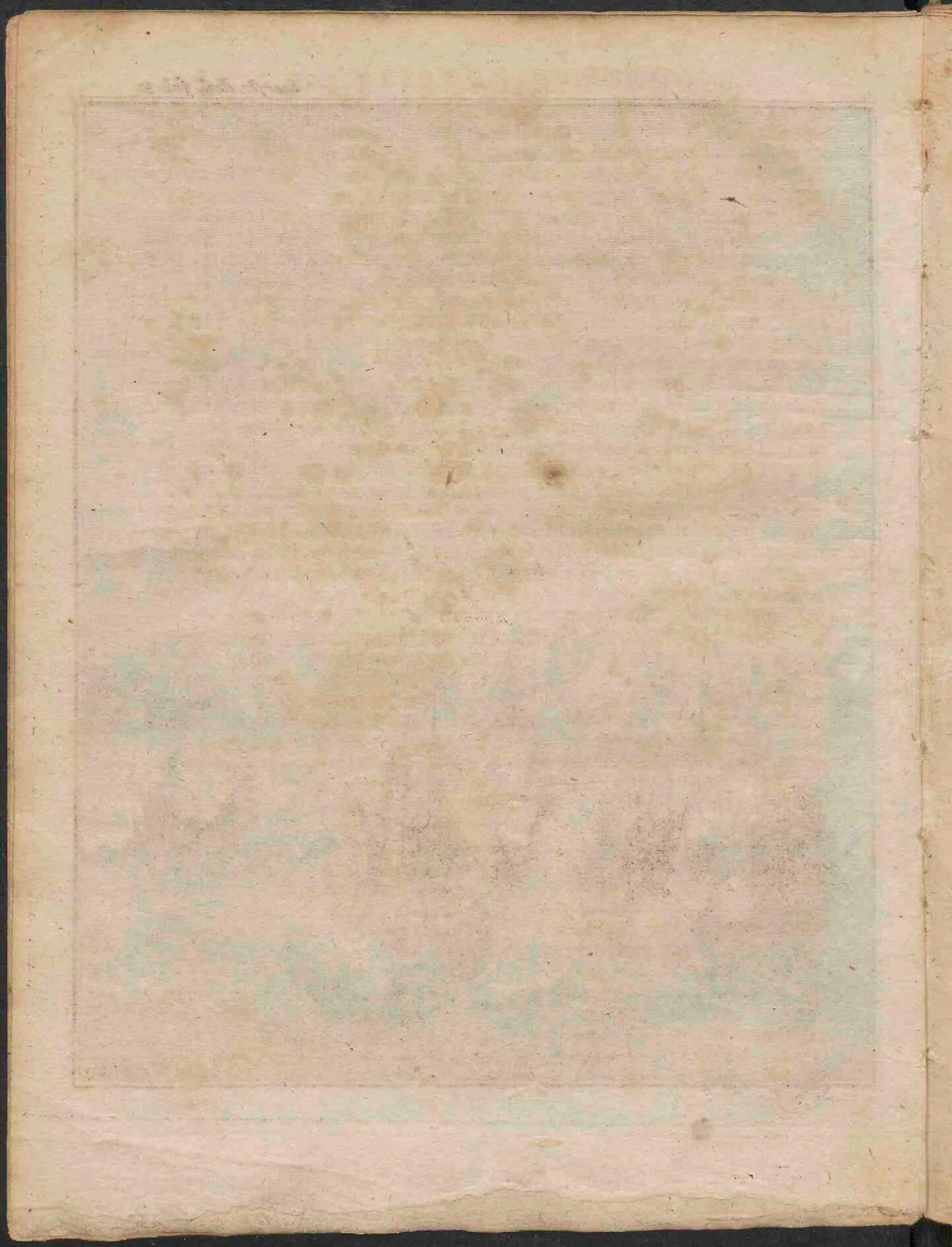
tot groot
hartseer
der bele-
gerden.

De Vloot als verhaelt / dooz stozm van Tayouans Rheede afgedreven we-
sende / ende 28 dagen wegh blijbende / brachte sulcks den Belegerden geene
kleene hartseer toe / dewelcke hare eerste vzeughde / wegens bekomen secours
wat temperde / ende haren staet wat nader overdenckende / hebont men soo
grootte reden van vzeughde niet te hebben als ter eerster instantie sich wel ver-
toont hadden / want dese Vloot seer soober hoorz sien / en de militaire maer se-
ven hondert kopp'n sterck wesende / soo was met dit secours niet veel ander
hersterckinge aen den belegerden toegebracht / als dat gestelt wterden in dien
staet / waer in sy waren in den beginne des Oozlogs / van defenstive des Wpant
attentacten te moeten afwachten / sonder peeg van belang offensibe tot verdrijf-
en verbuldinge des Wpant by der handt te konnen nemen.

En vreu-
de des
vyants die
sich on-
dertussen
dapper in
postuer
stelt.

De Wpant ondertusschen / dat de Vloot ghekomen / en dooz stozm weder
verdriven ware / van dese ghelegenthepdt sich dienende / brachte dien selben
avont / als de Vloot buyten ten Ancker quam noch 150 soldaten in 't quar-
tier Zeelandia, ende des anderen daeghs sont sy noch beertigh Daertuyghen
vol gewapende Soldaten als vooren in de Stadt / wesende den Wpant 'eene
mael ontselt (gelijck sulcks dooz de Oberloopers en Gevangens verhaelt is
geworden) van een secours Vloote soo spoedigh buyten allen vermoeden tot
hulpe der belegerden gesonden te wesen / konnende niet begripen soodanigh
de

de tjdinge van sijne Dpanfijcke oberbal op Battavia obergeblagen ware/ bermitig op sijne aankomfte 't Boord der Mouffan reets verloopen / ende mitsdien onmogelijck fcheen naer Battavia te zeplen; ende hy maechte hter op met de fijnen een befluyt / dat alhoewel maer tien Schepen / echter daer op nu meer dan twee duyfent Soldaten fouden wesen: maer hy bleef niet langhe in dien droom / want op dien eppenfte nacht dat de Vloot van de Rheebe verdreef / is het Fluytje Urck booz den storm op Formosa geftrand / ende aen ftrucken gebroocken / ende alle 't Volk daer af in handen des vyants verballen / ghepynicht en geboot / uyt dewelcke den vyant kontfchap van de gefalte der fecours Vloot bekomen hebbende / Coxinja weder een grooter moedt fchepie / ende met de fijnen raifonnerende / van dat op de fimpele gheruchten van sijne oberkomfte men boozleden Jaer wel 12 Schepen met 600 Soldaten onder een beruchte ende geluchigh Krijghs-hoof als van der Laen van Battavia afgefonden hadde / ende dacmen als nu op de kenniffe van sijne efferitbe oberkomfte van Battavia niet meerder dan 10 Schepen en 700 Soldaten onder een ongedoeffent Krijghs-hoof afghescheept en hadde / maechten de Chineefen daer op een befluyt / dat de Compagnie op Battavia van alles seer foder most boozfien wesen / ofte dat de Compagnie fich wepnigh aen de behoudentis van Formosa gelegen lieten / fimmerz dat in allen ghevalle de belegerden booz dat Jaer niet meer te berwachten hebbende / Coxinja middeleertwille / behoorens nieuwen meerder ontfer quam / 't Casteel Zeelandia wel soude konnen bemachtigen.

De fecours Vloot naer 't ophouden der stormen / den 8 / 9 en 10 Septem: ber weder op Tayouans Rheebe gekeert wefende / wierden de refterende soldaten ende andere behoeften daer boozts afgelicht / ende quamen mede byf der blootgaenfte Schepen binnen 't Canael aen 't Casteel ten Ancker: waer op den bzeeden Raet / geftercht met de Capiteyns / Schippers en Luytenants by een geroeppen / en alsoo de nieuwe aankomelingen met geweld een pzoef wilden nemen / wat den Vyant booz soldaetschap konde betoonen / wierden in deselve eenparigh goetgebonden en gerefolveert / dat met dit nieuwe fecours van Volk en Schepen men soude trachten den Vyant uyt de stad Zeelandia te verdrijven / ende de Joncken die binnen 't Canael omtrent Provintia lagen te ruyneren / wozdende met eenen beraemt daer in de volgende ordze te observeeren / vtd. N°. 9. als dat twee Schepen fouden gaen leggen achter de stad Zeelandia, recht booz de dwars-straten / en des Vyants batterpen aldaer trachten fouden niet haer gefchut te ruyneren / ende den Vyant aen die kant beficht te houden / ondertuffen darmen van 't Casteel aen de andere kant / onder 't faheur van 't Canon / met dze a vier hondert mannen de Stadt attacqueerde / en fochte in deselve booz te bzeken; ende om den Vyant aen alle kanten beficht te houden / fouden / gedurende dese atrague / dze andere Schepen / twee Galfoots / benevens vijftien Scheeps-boten en Schuyten / boozfien van ghenoeghfaem Krijghsvolck / Dapptwercken en andere materfalen / eensfloefs boozby de stad Zeelandia heeten baren nae 12 a 13 niet verre van daer leggende Vyantlijcke Joncken / ende deselve eerst met gheschut dapper aantaffen en afmatten / ende daer naer met het kleender Daertuygh trachten te vermeesteren ofte te vernielen / sulckis wel geluckende / ende boozders kans fiende / datse alsdan de andere Joncken / de welcke in twee Esquadzen berder op ondfeyer gronde lagen / desgelijckis fouden trachten te handelen.

En door 't ftrandeden van 't Fluytje Urck informatie bekومت van de geringheyt van 't fecours.

De fecours Vloot komt weder op de Reede, waer op beflooten wordt de stad Zeelandia en den vyant aen te raken.

Exploit
te Water
ongeluc-
kigh.

Welcke oydze op den 14 September beraemt / wierde den 16 daer aen volgende ter executie gestelt / maer soo dya en waren de Schepen ende boozdere Daertuygen niet de bloet ende favorable wint niet van 't Casteel afgestecken / ofte de wint begon schielijck te gaen leggen / en daer na geheel contrarie te woorden / sulcks dat de Schepen meest alle op hunne verordineerde plaetsen niet en konden geraecken / nochte niet soo na komen / dat de Joncken niet haer gheschut konden bereycken / ende ofte wel mitsdien de boozdere attaque niet het kleene Daertuygh hadde behooren achter wegen te blijven / soo waren echter de beleyders van 't werck soo verwoent / dat niet alle de Booten en kleene Daertuygen vol Combattanten gepropt tot de Joncken introyden / ende deselve op 't disavantagienst omtrent een yrt langh bebochten / niet weynigh voozdeel / alsoo de Chinesen bebede / ende ons Wolck aen alle kanten bloot stonden / soo dat eyndelingsh dyy Boots dooz de Chinese Joncken overseylt ende ghenomen wozynde / de resteerende Daertuygen seer confuselijck naer de Schepen haer retrait namen / niet dewelcke het oock niet veel beter affley; want twee van deselve Schepen wegens de grootte stille dooz de bloet op den grond gebaert / soo is het eene dooz 't heftigh schieten des dyants opgeblogen / ende 't andere dooz Chinese Byanders in den byandt gestoochen ende verbrant / wesende in dit ghebecht / behalven heele ghequersten / aen onse kant verlooren een Schipper / een Luytenant en een Waendzager met 128 mannen / ende van des Dyants zijde omtrent de 150 dooden / behalven de gequersten; blijvende mede den uytsel wegens 't quaet succes der Schepen stercken / ende den Fiscael geordineert de oibetreeders van de mede gegeven oydze te recht te stellen; maer alsoo hoys daer aen den schuldigsten Schipper van 't verlooren Schip Cortenhoef, in een ander ongebal met een Boot volcks in Tayouans Cangel quam te verdyneken / soo en is daer op boozders niet meer gebolght / pder de schult op den doozde werpende.

Exploit
te Lande
neemt
geen
voort-
gaugh.

Des anderen daeghs naer dese qualijck ghesuccedeerde aenflagh te Water / wierde geresolueert het geluck te Lande oock eens te herproeben / ende tot dien eynde goet ghebonden / datmen met 400 Soldaten ende 50 Boschleiers een aenbal op de Chinese besettinge in Bockenburg den 20 des uchtens dooz dag souden ondernemen / maer het noodige gereenschap daer toe soo haest niet hebende konnen vaerdigh worden / als mede noch eenighe materialen daer toe nodigh ombyreckende / ende eenige andere wichtige incidenten daer tussen komende / so is dien bestemde uytsel wederom eenparigh afgestemt / ende tot op een andere bequame gelegentheyt verschoben.

Ende alsoo 't Guarnisoen van 't Casteel dagelijck seer afnam / soo wierde doemalen mede goet gebonden / datmen tot versterkinge van 't selve Guarnisoen de besettinge ende goederen uytsel de Fortressen Tamsuy ende Quelang, om de Nooyt op Formosa ghelegen / dooz dyle derwaerts te senden Schepen soude gaen lichten ende na Tayouan doen transporteren.

Schepen
kruyssen
op de
Joncken.
Halen
ververf-
ge en
brant-
hoge

Den 27 dito wtreden twee der befeylste Schepen afgebaerdigh tusschen Formosa ende de Piscadores te gaen kruyssen / die uytsel ende naer China boeren / ende den Dyandt sijne behoeften waren toebryngende.

Den 3 October wierden twee Schepen uytsel gesonden omme Byantshout ende verberffingen dooz de besettingen te gaen halen / vermits veele der besettingen niet de neus in 't sieck-bedde geraecken aen blautwe schuyt- ende wasser-

J. P. A. 60

ver-fucht / wegens de outdachtenheit der spijse / en gebzeck van barffe kost / als mede dooz gedurich waken en byaken afgemat.

Den 17 dito toerde wederomme een aenflagh tegens des vbandts beset- Aanflagh
op Soc-
kenburg.
tinge in Sockenburggh doorzeflagen / omme die van deselve besettinge te lot-
ken in een embuscade van een Compagnie Dypcroers / en gingen tot dien eynde
byff a ses van onse Rupiers eene byabade daer voor maechen / maer die van
binnen Lout rupckende / en quam niemant tegens haer vpr / soo dat maer al-
leen een Chinese Schietwachte antrepperden en binnen byachten.

Tussen den 19 en 20 dito des nachts quamen de Chinesen met veel groot Ende op
Baxem-
boy, bey-
de mil-
luckr,
en kleen Daeruygh op Baxembops santplate / recht over de Noortzijde des
Casteels / veel Schans-horven op te rechten / daer in swaer Canon plante-
den / om van die zijde 't Casteel mede te beschieten / waer op des anderen daegs
eenige Luytenants vpr hun selven (zijde sulchs op een na de eerste mael / en-
de doch de laetste mael gheweest / dat de Keijgs-Officieren vpr hun selven sich
ghesepresenteert hebben eenigh exploit op den vbandt t'ondernemen) by den
Gouverneur quamen verfoecken / dat het voorz werck des vbandts op Baxem-
bop mochten gaen verfoeken / 't welcke hun toegestaen wordende / woren sy
heden met 200 mannen in de twee Galjoens / een Champan ende twee
Scherps-booten ober naer Baxembop toe / maer den vbandt aldaer diep ge-
nestelt / begroete haer sodantigh met sijn Canon ende ander schiet-geweert / dat
byachteloos mosten wederom keeren / sonder te hebben konnen landen.

In den beginne van November wierde op de strant / dicht by 't Canael een Omtrent
't Canael
een hou-
te Wam-
bais opge-
worpen.
Den
viant be-
gint in 't
belegeren
te flau-
wen en af
te nemen.
kleen Wambais opghelwozen / omme daer mede onse vpr ende inkomende
Scheeps-booten ende Sloupen te bebyden / die van des vbandts kleen Daer-
uygh anderints gefincommodeert quam te worden.

Omtrent dese tijdt bequamen die van binnen dooz verschepte Oberloopers De Tartar-
ren aen-
bieden
den bele-
gerden
hare hul-
pe ende
secours,
van den vbandt koneschap ende bericht / dat Coxinjaes saecken merckelijck
den kreess-gangh gingen / en quamen af te nemen / deselve seer secht staende
soo in China als op Formosa / dat hy gedurende dese belegeringe wel omtrent
de acht duysent van sijne beste Soldaten verlooren hadde / dat de Joncken en
Daeruyghen hem aen alle kanten ontsnapten / waer maer konden eschapperen /
dat de goetwilligheyt sijnor Soldaten en der andere Chinesen op Formosa dooz
laighuyprigheyt van dit beleggh seer astraam / ende dat de levens-middelen niet
meer soo abundaant als in den beginne toegevoert wierden. Hier by quam den
6 November noch een bysfaen den Gouverneur / gesonden van den Tartar-
rische Stadthouder der Provincie Hockfieuw Simtangong, waer inne sepde
hernomen te hebben / dat haren en onsen vbandt Coxinja ons op Formosa
was komen overvallen / dat hy daeromme sich aenboot om met gecombineer-
de macht dien selven Krobber t'eenemaal te helpen verdelgen / ons seer bytende-
lijck aanbiedende onse behoeften van onder sijn gebiet van daen te mogen halen /
ende met eenen verfoekende dat wy eenige Schepen derwaerts wilden senden /
om Coxinjaes macht / die aldaer noch overig was hebbende / dooz afgeijcher-
handt te verdelgen.

Dooz alle welcke goede tijdinge de belegerden wederomme een. Daer op
de bele-
gerden
nieuwen
moet
menbe
scheppen.
scheppende / encouragerden malckanderen stantvastelijck tot het aenstaende
Jaer vpr te harden / op vast vertroutwen ende hoope dat alsdan van Battavia
naer behooren soudent gesconderet worden / alhoewel in getal seer waren afne-
menbe

En om
beter te
kunnen
uythar-
den, ver-
senden de
onutte
mouden
van vrou-
wen en
kinderen
na Batta-
via.

Maer
oordee-
len niet
raetfaem
Compag-
nies ef-
fecten en
midde-
len af te
scheepen.

mende dooz de veelheyt der siecken / ende dat de ghesonden mede merckelijcke
verwachtingh in hare krachten geboelden / soo hooptense nochtans den Wyant
soo lange te sullen konnen verdueren. Ende ten dien eynde oberflagh maeckende
van hare prohibien / ammunitien en andere Oorloghs-behoefsten / deden daer
sane soodantige boozfotinge / dat tot den eynde toe hen daer van souden konner
dfenen / resolueerende mede hun van de onnutte mouden / van alle Nederlant-
se vrouwen en kinderen te ontlaffen / en deselven naer Battavia te versenden /
gelijck hoort daer aen geschiede / ende op dat aldaer onderhout mochten hebben
en leben houden / wierde gepermitteert dat eenige penningen in Compagnies
cassa op wissel telden / omme op Battavia weder te ontfangen / gelijck gedaen
hebben / maer de saecke van Tayouan qualijck afloopende / soo is naderhand
dit gelt op wissel te neemen / den Raben van Formosa dooz crimen toe-
ghereeckent.

Ende wijders in Rade de byzage op het tijt ghebracht wordende / ofte des
Compagnies koopmanschappen / goederen ende constanten die in 't Casteel
waren / op de aldaer aenwesende Schepen / uyt breefe van eenen quaden upt-
flagh / behoorden getranspoteert te worden / van ofte deselve in 't Casteel be-
hoorden te verblijven; waer op naer veel debats ober en weder / wierde niet
raetfaem geoordeelt ghemelte goederen uyt het Casteel op de Schepen te trans-
poteeren / bid. P. 10. en dit om dat doemalen / wegens boozverhaelde re-
denen / eene vaste hoope by yder een was den Wyant te sullen konnen verduy-
ren / en huyten 't Casteel houden; welke hoope onder den Wolcke diende
aengequeecht / ende niet verstant te worden / gelijck geschieden soude / soo het
Wolck sagh / datmen de goederen in 't Casteel niet meer en betroude / maer die
op de Schepen transporteerde / ende hun om te bewaren niet meer ober en liet
als de bloote kalck en steenen des Casteels / soo soudense seer lichtelijck weder
om hebben verballen in wantrouwen / in haer dooz den byzef van den 21 Junij
beroozfaecht / van dat men op Battavia aen Tayouans behoudensse sich niet
veel gelegen en liet / ende de goederen daer uyt wesende / dat alsdan van Bar-
tavia noch veel minder te verwachten souden hebben / ende wellicht van de
Compagnie gheabandonneert worden aen den goet ende bloetdorstighen Chi-
nees / wien het soo wel om 't goet als anders te doen ware / dat het Wolck in
handen soude willen behouden / het geene waer mede haer leben en Wysheyde
honden salveeren / wanneer alles tot behoudensse des Casteels souden bygeset /
ende hun leben ten uytcrken gewaegt hebbende / ende geen hoope van uytkom-
ste meer oberigh wesende / dat alsdan hier mede haer selven noch te redden
hadden / welke hoope den Wolcke ontnomen / ende desperatie in haer berooz-
faecht wordende / stonden daer uyt veele onheplen te verwachten / waer van
meenighe Historien vol sijn / dat de ghemeente sich meenighmalen / ende ten
rechte tegens hare Opper-hoofden geopponere hebben / in boozbal van bele-
geringe / niet te hebben willen toestaen van de ghereede goederen uyt de belege-
ringh verwachende / ofte belegerde plaetsen te verhoeren / ende om niet wijt
te loopen / men hadde booz oogen een lebendig exempel in India / waer na
men sich konde reguleeren / want als in den Jare 1618. de onse op 't Eplant
Java, dooz de Javanen by na in gelijcken staet waren gebracht / als nu tegen-
woordigh 't Casteel Zeelandia ware dooz de Chinesen in gheset / soo ware
doemalen aldaer de eygenste saecken mede te verde ghebracht / ofte men uyt
vrees

vreesse van eenen quaden uytflagh, de ghereetste goederen en penningen niet en behoorden te transporteeren van Landt / op de Scheepen aldaer ter zeebeleggende / soo ware doornialen by de aentwesende Stemmen eenparigh sulckx t'eenemaal ontraetsaem geoordeelt / uyt vreesse 't selve al te groote alteratie onderden Volcke mochte veroorsaecken, en daeromme beslooten deselve goederen aen Landt te behouden / als te sien onder No. 11. Ende itt allen geballe / by aldien den Generael ende Raden van India op Battavia sulck transporteeren der goederen op de Scheepen inde boorz / boorzbal / boorz de Compagnie dienstigh ende raetsaem hadden gheoordeelt / sulleden souden sulckx wel aen den Gouverneur ende Raet van Formosa geoordeelt hebben / want haer lieden als nu niet meer onbekent wesende / dat den Wyandt overgekomen ware / ende boorz desen mentghmalen in hare byleiben betuyght hebbende / dat in cas van boorz byantlijcke overkornisse / Compagnies Raet op Formosa in 't uytterste gebaer soude geraecken / welck gebaer aen haer lieden bekent wesende / en echter van Compagnies goederen ende koopmanschappen op boorz maniere te bergen / niet een woort reppende / daer nochtang in dingen van inlander belang seer ample ende bzeede ordze op Formosaes saecken hebben gelieben te stellen / ware sulckx een vast teecken / dat sy lieden met boorzacht van dit bergen der goederen hadden gesmeegen / als eene dangereuse saecke / ende van eenen twijfelachtigen uytflagh sijnde / waer van de last liever hebben willen laten op de schouderen van den Formosaensen Raet / als die op sich te nemen / ende by de Heeren Majoren in Nederlandt te moeten verantwoorden : waeromme Formosaes Raet hter toe gheen speciale last hebbende / en vermochten sy lieden de goederen in maniere boorz op de Scheepen niet te berghen / te meer / dewijle pders eenparigh oordeel ware / dat boorz dit bergen des Compagnies Raet merkelijcke ondienst stonde te geschieden / ende in gebaer gestelt te worden van alles / het eene met het andere te berkefen / daer andersints noch hooye overtgh bleef van 't principaelste te konnen salbeeren / ende den Wyandt uptharden.

Alhoewel nu omme redenen boorz een pder der belegerden een vaste hooye gheschept hadde van den Wyandt te sullen konnen uptharden / ende in s'dien gemoedicht ware alles couragieuselijck tot den eynde toe te berdzagen / so quam hupten pders verwachten dien dapperen Weltheer Jacob Caeuw in Raede van Formosa op den 8 November bergadert / boorz te stellen ende ber soecken / dat men sijn persoon met het eerste van daer berreckende Schip na Battavia wilde berfenden / onder pzetext dat sy aldaer veel boorzdeelligher soude wesen dan veel van des Raets byleiben / om nieuw secours te solliciteeren / dat sy den Generaelen Raden van India mondelingh van alles omstandiger soude konnen onderrechten : welck versoekende boorzstel den Raet seer bzeemt boorzkomende / ende in s'dien aen hem Caeuw bertoonende / hoe weynigh soodantigh ber soeck met sijne commissie / epgheene eere ende reputatie quame te accoordeeren / dat sy ghesonden wesende als Weltheer / omme Formosa uyt Coxinjaes gebwelt te redden / sy nu wilde wederkeren als eene simpele Bziesdzager / met achterlatinge van sijne toebetroude troepen / sonder pets van belang in persoon op den Wyandt ondernomen / ofte opt degen getrocken te hebben ; soo antwoorde sy Caeuw seer huysque daer op / dat desen allen niet tegenstaende van sulcke ofte diergelijcke praetjens / sy echter boorz 't upgaen des Boorzder Mauffons uyt de belegeringhe in persoon wilde ende soude berrecken / dat sy sijne secreete last

Caeuw
versoeckt
lastantigh
met de
vrouwen
na Batta-
via te ver-
trecken.

dat ge-
weygon
wort.

ende commissie hadde / ende niet en behoefde naer te komen 't gheene dooz den Formosaensen Raet weder beslooten; welken last aen hem verfocht wordende te vertoonen / gaf daer op tot antwoort / hy wiste wat ordze hy hadde en niet en hadde / betwelche hy seyde niet gehouden / nochte van sijn en was te openbaren / noch aen Raede daer van booz als noch openinge te doen.

De belegerden resolveeren des Tartars aenbie-dinge te accepteren, en daer over aen den selven een aensienlijke be-fendinge te doen.

Met welcke gepleeghde onozdentelijckheyt Caeuw upt den Raede ghescheyden wesende / ende wel gheboelende / daer sonder bewilligtingh des Raets niet wel en soude konnen betrecken / ghelijck hy nochtans vastelijck voorgenomen hadde te willen doen / en dese falsche belegeringe te ontbluchten / soo wende hy 't ober een andere boegh / sich gelatende de Battabise repse upt sijn hoofst gestelt te hebben / deselve noch wat upstellende / tot dat bequame gelegenthepde daer toe mochte bekomen / waertinne de Fortune hem begunstigende / soo ghebeurbent / dat op den 26 November daer aen volgende / in Raede geresolveert wordende de presentatie van den Tartarise Gouverneur / op den 6 deser ontfangen / te accepteren / ende datmen derwaerts afvaerdigen soude by van de weerbaerste ende beseste Scheepen / benevens twee Flupren van Arghstuygh / Ammunition / Provianten / ende andere nootfaerlijcke Oorloghs-behoefsten / rijckelijck voorzien / met het uitgeleense Walch daer op gestelt / soo omme Coxinjaes oberghe macht die in China als noch was hebbende / te water aen te tasten / ende met hulpe der Tartaren te verdelgen / op hoope van daer dooz een dierste in Formosa beleght te veroorsaeken / als mede omme beelerhande nootwendige behoeften ende byzes booz Tayouans Guarnisoen van derwaerts te gaen halen / welke besendinge vast gestelt zijnde / soo presentert Caeuw sijnen dienst tot upboeringe van dien / onder boozgeven / dat de selve hem toequam / vernis tot dato niet vele occasse hadde gehad van eenige proube van sijnen pber ende ghenegentheyt tot Compagnies dienst te gehen / 't welcke hem by den Raede lichtelijck geconsenteert wordende / alsoo niemant de minste suspitie en hadde van 't groufaem schelmstuck ende laschete die Caeu daer mede in den sin hadde.

Waer toe Caeuw met loosheyt sijnen dienst preleenteert.

en in die besendinge ver-treckt.

maer in Zee komende, vlucht met twee der kloesste Scheepen, sonder noot, schelmag-tigh naer Battavia,

Caeuw, volgens dit geresolveerde / betrecht den 3 December van Tayouan, hebbende den Secretaris Constantijn Nobel tot sijn tweede persoon / benevens byleiden ende geschencken van Compagnies wegen / aen den boozgemelten Tartarise Stadhouder houdende / met expresse ordze ende instructie / dat ingeballe hart weer ofte storm quame te onstaen / dat hy Caeuw alsdan naer de Piscadores soude overstecken / alwaer beplich met de Scheepen hem konde bergen; maer Caeuw in plaerse van dese ordze naer te komen / soo draz als bupten in Zee ghekomen was / ende dat het wat hart begon op te hoelen / soo setten hy het anker naer de Piscadores / ende aldaer tegens Zeemans ghebruyck ende seggen van sijne Scheep-Officieren / dat gemakelijck konde Zee houden / ghelaste hy 't Anker upt te werpen op 35 nadem waters / buple gront / blybende daer soo segghen / sulcksz by van sijne vijf Scheepen in 't hart weder beschepte malen bystigh geworden / ende alle hare Ankers op een naer verlooren hebbende / genootsaecht naer Tayouan wederom te keeren / aldaer rapport brennende van Caeuws nodeloos overstecken na de Piscadores / ende van hun boozder wederbaren / welke Scheepen op 't spoedighste wederom uptgerust wesende / werden weder naer Caeuw gesonden / met ordze aen hem dat sijne repse tot soulaes der belegerden / in aller neerstigheyt soude hebb. a te beboz.

behoederen; maer hy/middelertwylle dat dese Schepen van hem afwaren/ende het nu soo hanfaem weer geworden was / datmen dien selven tijt mer de Boot van 't andere Schip aen 't sijne was geweest / ende de Schipper en de Sturpluyden een partigh verklaerden / dat het met gemak souden konnen afscpen/ soo gelaste hy uyt volle authoriteyt het Ancker te kappen/ de Lantaern van achter op te stecken / ende cours naer Battavia te setten / waer tegens niet helpen en mochten de protestanten van sijn Schipper ende Sturpluyden / van dat gemackelijck Tayouans Aheede konden bekomen/ hy gelaste hun oydze te parceren/ hy wiste wat dat deede / ende hoedanige commissie dat hadde / die onghhouden waere haer leden te communiceren / sy souden maer hare cours vervolgen/ gelijck sy dan deden / ende het andere Schip van Nobel sieude sijnen Admirael zepl maken/ ende vuyt op stecken/kapte insgelijcks sijn Anker ende volgt den Admirael sachtjens naer / dewelcke sijne reyse over Siam behoederende/ ende aldaer op de Aheede komende / laet Wimpels en Vlagghen van booren en achteren / aen alle kanten van sijn Schip afswaep / doende wel meer als een hondert Canon schooren / gelijck als ofte in triomphe quamen / waer van het aldaer leggende Nederlants Opper-hoofst Jan van Rijck gewaerschoutwt dat den Commandeur Caeuw in sodanige postuyt op de Siamse Aheede gearrbeert ware / baert aenstonts aen boort / den selven wellesom heerende / ende in eenen asem te gelijck veel gelucks wenshende wegens Tayouans ontfet / want van Rijck, Caeuws triomphante aenkomste considererends / en wijsentet beter ofte Tayouan en ware doot hem ontfet / maer uyt den selven verstaende / dat van Tayouan doot hart weer verdoeben wesen / hy sijnen cours na Battavia was settende / kreegh aenstonts andere gedachten van 't werck / en boerde Caeuw daer op te vermoet / dat in tegenwoordige toestand van saken sodanige rodomontades tot kleene reputatie van de Compagnie waren streckende / ende in de oogen der Siammers seer bespoetelijck souden wesen; maer 't was furdennarratur fabula, Caeuw gingh sijnen gang / ende aen Lam komende waer maer glogh ofte stonde / moesten gedurligh vijf a ses luysschutten met haer volle geweer hem achter 't gat volgen / tot groote smaet der Siammers, die aen ons aldaer maer eene logie met wepnigh volck aen Landt vergunt hebbende / niet en konden verstaen / datmen aldaer met soo veele ghewapende heen en weder swoybe / en hadde van Rijck genoegh te doen met deselbe ter neder te setten / dat tegens de ongebondenheyt van Caeuw niet en quamen uyt te barsten / tot groote disreputatie ende nadeel van de Compagnie / waeromme Caeuw op 't spoedighste van sijne behoeften ende verbarffinghe besorght hebbende / seyde van Rijck hem aen / dat van derwarts soude hebben te verrecken / als aldaer niet meer te verrichten hebbende / ofte dat andersins genootsaecht soude worden op Battavia over hem te klagen / wegens den ondiens die de Compagnie aendeede / met sijn langher verblijf aldaer; waer mede Caeuw sijn afschept nemende ende sijne reyse verbolgende / arriveerde behouden op Battavia, alwaer van Pozmosas staet ende sijn verdoeben rappozt naer sijn eygene phantasie deede / edoch hoort daer aen 't contrarie van sijn voozgeben bebonden / ende de swaere klachten der belegerden over hem gehoort / soo wierde den Fiscael wel gelast tegens hem over sijne begane misdaden te procederen / maer in stade van Justitie wterde 't werckse sodanig gedirfgeert / dat Caeuw maer in eene gestrigghe gelt-baeten / ende in een suspens van ses maenden van sijne bedieninge

Doende
in passant
Siam aen,
alwaer 't
mede
legt laet
leggen.

Waer
over op
Battavia
naderhand
leer slaut-
jens ge-
strakt
wier-

twierde gerondemneert / waer naer dooz den Generael ende Raden van India in alle syne eer-ampnen is herstelt ende met nieuwe beneficen ende digniteyten begiftigt geworden.

In welke proceduren regens Caeuw ende Clancck gehouden / aen te merken is een staeltje van de Justitie die op Battavia mentghmalen gheadministreert wozt / wanneer de eene ofte andere Raet van India ofie Generael daer by haer particulier interest hebben / ofte van maken willen / t welcke soolange sal duren als de Raets-persoonen des Raets van Justitie van den Generael ende Raden van India sullen dependeeren / ende van de selve met groote beneficen kunnen begiftigt / ofie andersints gesupprimeert woerden / ende sal mede desen Raet van Justitie / van den Generael ende Raden van India blijven dependeeren / soo langhe als Compagnies Octrop sal komen te duren / want sulchs Compagnies Interest / ende t contrarte van dien incompatibel met de exercitie van Compagnies negotte ende commercie daer te Lande / t welke hare eenighste ende principaelste scopus is, reliqua als Religie / Justitie / Politie / Militie / zyn vooz de Compagnie niet anders als media adhunc scopium ducentia te considereeren / want de participanten hebben in het inleggen van haer capitaal niet anders bevoogt als daer mede een redelijke winste te doen / dewelcke / indien hun maer han volgen / soo salder onder hen niet een wesen / die niet geerne t bedienen en administreren der andere saken sal willen missen sapienti sal dictum, waeromme my niet ghenoeghsaem verwonderen kan over de groote dommighyeyt en onkundighyeyt van een party half backen Advocaten / dewelcke alhier in Nederlant t lichmissen lange tijt gespeelt hebbende / dooz groote recommandatie ofte parentagie van de eene ofte de andere Betwinthebber in Compagnies dienst aengenomen / ende geemployeert woerden tot Raden van Justitie op Battavia, dewelcke soo ras op Battavia de Doet aen Landt hebben geset / datelijck de groote Messieurs willen speelen / hen selven inbeeldende dat yder vooz hun behooyde plaerse te maerken / ende haer groot verstant te admirieren / en dat splieden alleentigh capabel zyn de hoogste chergies te bekleeden / en derben hen selfs regens den Generael en Raden van India opponeeren / gelyck noch onlangs eenige weynige Jaren herwaers dese Messieurs upt onkunde van Compagnies ware Interest (die nochtans volgens ampt en edt in alle haer doen principelijck behooyden te betrachten) hen selven / den Generael en Raden van India / mitsgaders de Heeren Betwinthebberen in Nederlant hare milde Beraets-Heeren gheen kleene moeyten ende onlust hebben aengedaen / met hare sustennie ende byhulpe / dat haer Collegie en personen des Raets van Justitie behooyden independent te zyn van den Generael ende Raden van India / het welcke / indien Betwinthebberen soo sot waren gheweest dat hen inghetwilligt hadden / soo souden daer mede lichtelijck een roepe op haer eppen naers hebben kunnen halen; want men soude eodem jure hebben kunnen sustneren / dat dit Collegie niet van Betwinthebberen / maer immediateljck van hare Hoogh Mogende de Heeren Staten Generael / ofte van de Generaliteyt behooyde te dependeeren / ende soo vooyts / en wat quaden gevolge dit soude hebben / han niemant ignoreeren / die maer eenige kennisse van Compagnies ware Interest is hebbende / maer dit is extra propositum.

Wat on-
heylca

De dyp te rugge na de Discadores ghesonden Schepen den Commandeur
Caeuw

Caeuw aldaer niet bindende/ lieeren wederomme naer Tayouan, met tijdinge dat Caeuw met sijnen Admirael/ vermits nergens te binden en waren/ 't nootfaeckelijck na Battavia hadden laten doozstaen/ welke tijdinge den belegerden onghemene ontstelentisse ende verflagentheyt aenbrachte/ niet alleen obermits daer dooz berooft wieden van diverse levens-middelen/ vlyes en andere Oozloghs-behoeften/ ende dat van de beste Soldaten ontbloom quamen te worden/ maer dooznaementlijck omme dat dooz gemelte schelmsche vlucht van Caeuw de hoope der belegerden/ van Coxinja in China een diverse te maken/ ende daer mede verlichtinge te bekomen/ in rooch quamen te verdwijnen/ ende hun als nu t'eenemael aen de Heydense Wyanden geabandonneert sagen/ waer mede den moet weder saken lieten/ die onlanghs te vooren op soo goede fondamenten gebout hadden/ van Coxinja te sullen konnen uptharden/ ende hier dooz in sommige de hzeese de oberhant nemende/ van eyndeling dooz eene generale massacre van de Wyanden vermoort te sullen worden/ soo liepen sommige Soldaten/ omme in tijts hun leven te bergen/ van de belegerden tot den Wyant over/ ende onder die mede op den 16. December een Chergiant/ genaemt Hans Jurgen Radis van Stockaert, die in Europa lange Jaren in diverse Oozlogen gedient/ ende mitsdien rebelijcke erbaretheyt daertinne bekomen hadde; dese Chergiant op alles seer naentoe opmerckinge ghenomen hebbende/ informeerde Coxinja van den staet der belegerden seer omstandig/ hoedanigh dooz 't wegh loopen van den Belt-Obersten Caeuw de belegerde de moet van Coxinja upt te harden ontballen ware/ en dat daer dooz mede van beele van 't beste volck benebens diverse behoeften berooft waren: dat het garnisoen dooz t'langhdurigh beleg sodanigh afgemat waren/ dat buyten de gene die op de Honduyt Uytrecht, ende in 't houte Wambais lagen/ men in het Casseel geen vier hondert bequame koppen soude konnen upmaken/ staende dit getal dooz groote siechte ende swachte des Volchs noch daghelijcks merckelijck te verminderen/ sijnde de ghesonde mede sodanigh afgemat/ dat niet beele fatigues souden konnen upstaen/ seggende daeromme geraersaem te wesen/ dat Coxinja van de algemeene consternatie/ swachheyt ende machte der belegerden/ als eene goede occasie/ hem behoorde te dienen/ sonder de belegerden dooz eene bloccade dug simpelijck besloten te houden/ maer dooz ghedurige alarmen haer boozders moeste asinatten ende tot de uytterste wanhoope brengen/ ende alsoo metter haest een eynde deser belegeringe maken/ waer toe hy seyde niet beele moepten/ nochte tijts gerequireert en wterde/ dooz dien dit Casseel van sodanig swack gebout ende indensijf geozdonneert ware/ dat het selve naer behooren met soze van Canon aenghetast woerdende/ van den beginne af geen twee malen vier en twintigh upren tegens 't ghevelt des Canons soude hebben konnen uptharden. Hier op remonstrereerde hy boozders de situatie des Hooznwerchs ende der Honduyt Uytrecht, als dat gemelte Hooznwerck in een valpe ende in sodanighe leeghte gestueert ware/ dat men van de Honduyt Uytrecht de boeiselen der Soldaten in de wercken van 't gemelte Hooznwerck gemakelijck konde sien/ ende dat Coxinja by gebolge deselve Honduyt Uytrecht bemachticht/ ende sich meester van dien Heubel gemaecht hebbende/ niet een eenigh mensche in 't Hooznwerck dooz sijn Canon ende Roers sich soude konnen bedecken nochte daer inne verblijben/ ende also 't gemelte Hooznwerck van selfs hem in handen moeten verballen/ dooz dien sich selven niet

door de lasche vlucht van Caeu den belegerden sijn overgekomen

Soldaten loopen nyt de belegeringe naer den vyant over.

en konde defendeeren / nochte van 't boven Casteel ghedefendeert ofte befreeten
 worden / en sulchs niet geringh geweld / sonder groot verlies te bemachtigen
 ware / waertinne sich dan waer verdeckende ende begravende / konde men
 gemackelijck en by onder de muren des boven Casteels logeeren / sonder dat
 men van 't Canon beschadigt / ja zelfs niet met musquetten konde geraecht wor-
 den / ende mitsoien alles tot sijne volkomen dispositie soude hebben / met veele
 andere instructien / die dese God- en eer-vergeeren mensch aen dien Heyden /
 tot verberf soo belet Christenen / en ondergangh van sijner Heeren en Heeste-
 ren Staet / daer te Lande mede deelde.

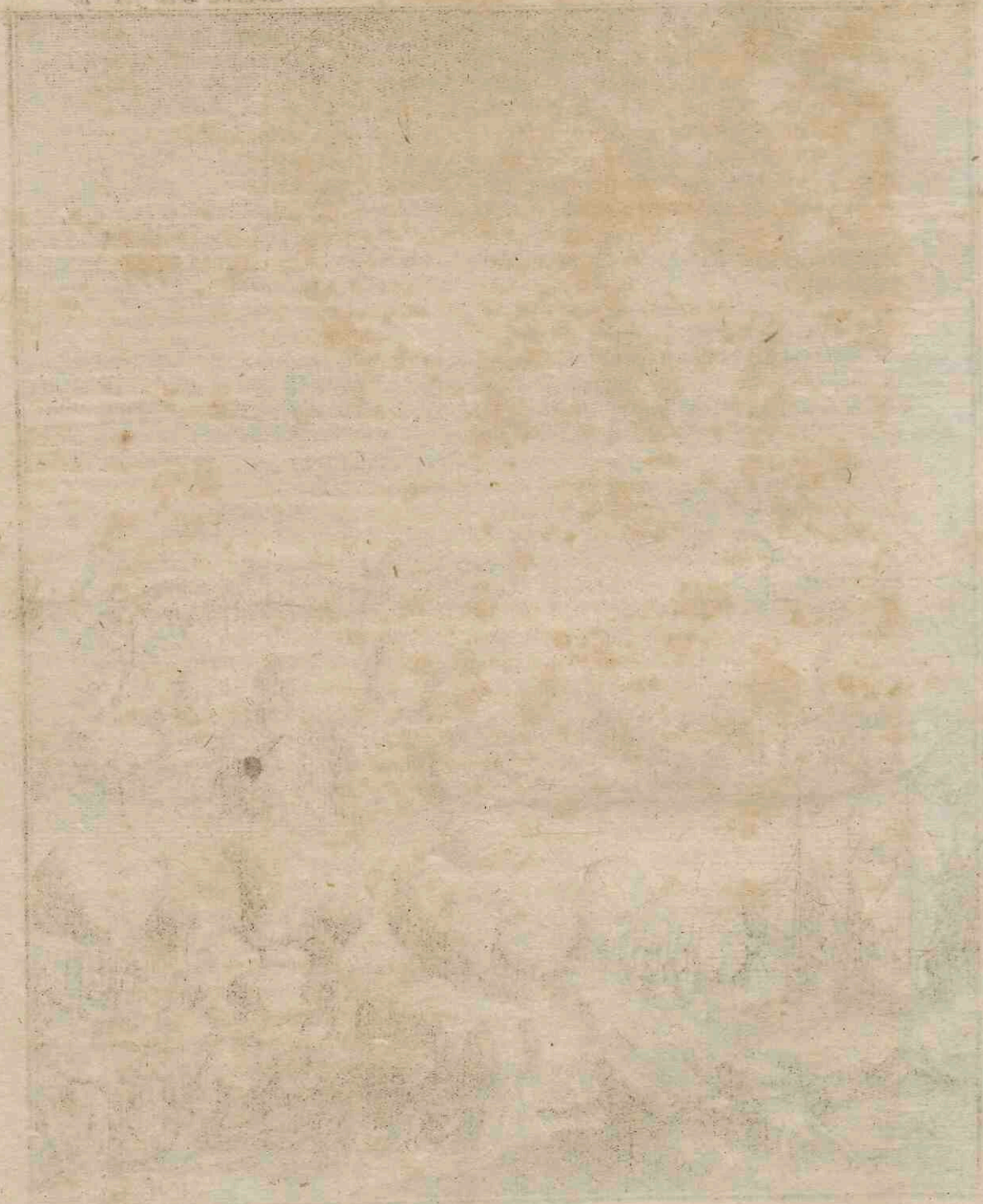
die door
 deselven
 van alles
 geïnfor-
 meert
 verandert
 sijne bloc-
 cade in
 assauten.

Komt
 met alle
 sijnemagt
 ander-
 mael op
 Tayouans
 sant-plaet
 en wert
 drie Bar-
 terien op
 tegens de
 Ronduyt
 Uytrecht.
 De bele-
 gerden
 sijn te
 swack van
 Volck om
 sulck weik
 te verhin-
 deren.

Door welke informaticien des Chergiantz / Coxinja de oogen gheopent
 wordende / ende hem onlast bindende van de bekommringhe die hadde ober
 den rocht van Caeuw in China (dooz de overloopers aen hem bekent gemaekt)
 ende daer dooz de handen ende gedachten van dien kant weder by hebbende / so
 resolveert hy / volgens den raet des Chergiantz / sijne bloccade te veranderen in
 eene offensibe martere / ende die van binnen / al eer secours van Barravia ofte
 upt China mochten bekomen / met alle geweld ende vigeur aen te tasten ; ende
 daer op komt hy in January 1662. met alle sijne macht van Formosa weder-
 om op Tayouans sant-plaet oversetten / rijhelijck boozsten van Canon en boz-
 dere gereeschappen / die dienen konden tot maecten van Batterpen / bresse te
 schieten / en storm te loopen / ende dooz instructie van boven ghemelte booz-
 wicht / wierp hy by Batterpen / de een aen de Zuidzijde en d'andere twee aen
 d'Oostzijde / met acht en twintig stucken Canon boozsten / tegens de Ronduyt
 Uytrecht op / deselbe niet onepndigh getal van Schans-korven retrenche-
 tende / en met vele duysenden gewapende Soldaten achter deselbe / als begraven
 en bedeckt leggende / soo snel versorgende / dat tegens 't Canon ende Artballen
 der belegerden genoeghsaem boozsten / ende wel bewaert waren.

De belegerden ondertruffen / dat dese Batterpen en retrenchementen so dicht
 onder hare ogen opgeworpen ende verbaerdigt wierden / wel besessende waer dit
 werck heenen wilde / en datmen 't laeste gerechte quam opdissen stelden haer
 Canon en Musquetten dapper te werck / deselbe lossende ende ladende soo veel
 smitert verbragen konden / waer mede wel veele der Wyanden om verre schoten
 ende menichte van opgerechte Schans-korven vernielden / maer also de Wyant
 aen dit werck noch arbeijt noch Volck en spaerde / soo en konden de belegerden
 niet alle hare tegenweer niet beletten / dat ghemelte wercken hant ober hant
 abanceerden / en in spijt van hem stonden volbracht / en verbaerdigt te worden /
 waer ober den breecken Raet by een geroepen / en in beselbe aengemerckt wesende
 de gewichtigheyt deser saken / dat by booztgangh en volbracht ginge der Barte-
 rpen tegens de Ronduyt Uytrecht opgeworpen / deselbe Ronduyt stonde gein-
 tosporeert te worden / ende dat den Wyant van dien Heubel meester wordende /
 't geheele Casteel daer mede verlooren ware / welck werck alsoe niet Canon en
 Musquetten niet en sagen te verhinderen / gaf den Gouverneur den Raet in be-
 denken / of 't niet noofsakelijck en mogelijk was dooz een grote uptval de boozst
 werken te ruynen en den Wyant hant daer te doen delogeren : hier was goeden
 raet weder duyt / een pder oppzehendeerde seer wel 't gebaer dat aenstaende
 was by booztgang van 's Wyants werken / maer niemant wiste raet deselbe te
 beletten / den uptval wierde wel noofsakelijck geoordeelt / maer de Wyant reiten-
 cheerde hem soo boozsichtig / en wierde van soo menigte duysenden gewapende
 geap-

geappuyert / dat het onmogelijck was den selven in so abantagheuse posten aen te tasten / als met groot getoelt en kracht van volck / maer tot veel volck en wist men geen haer / men konde in alleg nauelijcks 600 hopen uytbinden / beguacm tot sodanigen werck / en dan soude 't Casteel / Honduyt en houte Wambals r'eenmael ontbloot / en aen den vyant ten prope leggen / en wilde men van gemelte 600 een genoegsame getal afnemen tot bewaringe des Casteels / Honduyts / ende houte Wambals / so konde 't oberige getal van soo geringe consideratie te blyben / dat daer mede niets uyt te rechten en was / ende ter contrarte deselbe reghens alle appoyentie en hoope van goede uytkomst / aen den Vyant boerende / niet anders en waer als 't Volck moetwilligh op den Diegbanck te bzingen / ende sich selven sonder noot te rupneren / woerden hier omme by alle de stemmen eenparig geoozdeelt den boozsz uytbal niet doemelijck te wesen / vid. No. 12. maer dat men continueren soude den Vyandt met Canon ende Musquetten in sijne wercken / naer uytterste vermogen / allen hinder toe te bzingen.

Terwijlen de Vyant met sijne Batterpen en retrenchementen van Schangkozzen noch al staegh aen abanteerde / ende men de Vaert van 't Casteel na de Schepen op de Gede noch eenighsing was open hebbe nde / dewelcke bupren allen t'wijffel mede afgesneden souden woerden soo haest de Honduyt Uytrecht van den Vyant quam oberweldig te woerden / soo wterde weder in haer boozsz gestelt ofie men niet en behoorde ten minsten de contante penningen / en de sijne Hoopmanschappen uyt de Pachtuyfen / wegens te bzesen quaden uyt slag / booz de Compagnie te verseecken / ende op de Schepen te vergen ; waer op naer ryp oberleggh eenparig geoozdeelt wterde niet raetsaem te wesen dese goederen als nu af te schepen / vid. No. 13. ter sake sulcks in desen bekommerden staet al te groore alteratie onder den Volcke souden verwecken / ende om bozder rebenen hier boorea pag. aengetoesen.

Den Vyant sijne Batterpen / niet tegenstaende alle tegenweer en in spijt der belegerden / eyndelijgh haerdigh geliregen hebbe nde / soo begon hy op den 25 January 1662. des uchtens met het lumieren des daegs van de boozsz Batterpen / so van de Oost als Supdzijde op de Honduyt Uytrecht met sijn Canon bzeffe te schieten / en deselbe / naer eenige wepuyte upren schietens / naer sijn sijn bekomen hebbe nde / ende de Honduyt meest ter neder gebelt wesende / so quam hy tot tweentalen toe van de Supdzijde in de ghemaecte bzeffe sloot loopen / seer moedigh aenballende / maer die van binnen sich hier teghens mannelijck defenderende / wterde den Vyandt elckens afgheslagen / moete nde met groot verlies van dooden ende ghequetsten weder afreken / waer booz den Vyandt gheen Dack meerder willende spillen / continueert ende herbat hy sijn schieten / daer mede de Honduyt sodanigh verbysselde / dat teghens den avont van de gesele Honduyt nauelijcks eenen steen meer op den anderen / ende meest alles tot een puythoop lagh / sulcks dat aldaer gantsch gheene lijf berginge booz de onsen meer oberigh wsesende / de moedighe beschermers ghenooisaecht wterden daer af binnen 't Casteel te trecken / naer dat aldooren het noch oberigh Gheschut / booz soo veele daer van booz den Vyandt ongherupneert bebleven ware / vernagelt / ende een brandende Font ghelept hadden aen bier Daerjens Buskrup / die aldaer in de Kelder noch oberghebleven waren / waer mede sy leden de boozschzede Honduyt verlieten / en in het begin van de nacht boozsz opvloeggh met diverse Vyanden / de welcke op dien

Vinden
ancrim-
len onge-
raetsaem
eenige
middelen
af te sche-
pen.

Den
vyant be-
romt en
overmees-
kert de
Honduyt
Uytrecht.

dien heubel reets post gebat hadden / ende bescig waren hen aldaer te bezsterken. Men heeft nader hant mede vooz waerachtigh verstaen / dat eben een wepnigje te voren / soo als de Konduyt dooz sijn eygen krupt sprongh / Coxinja in willems ware geweest / tot besichtiginge van die plaerse / sit h in persoon aldaer te transporteeren / maer dat hy dooz meergheoembe Chergfamt weerhouden wierde / met aentwysinge hoe gebaerlijch het ware te komen op plaetsen dooz de byanden so vass verlaten / alsoo deselbe meentghmalen wierden bevonden ondermijnt / gelijck booren verhaelt is alhier geschiet te wesen.

En sprocheert voorts met sijne wercken dicht onder 't Casteel.

't Deroveren van de Konduyt Uytrecht den Dyand soo wel geluckit sijnde / soo en liet hy't daer by niet beruften / maer sijn Fortuyn al hoorders pousserenade / versterckte hem dien eppenste nacht noch op dien Heubel / en begon aldaer eene groote Batterpe te verbaerdighen / en maechte dier se retrenchementen met sijn groot getal Schang-kozben van den Heubel nederwaerts naer de punt Gelderlandt en Hooznwerch des Casteels : om welcke Wercken te verhandeeren / de belegerden de geheele nacht upt haer Canon / Mozters / Musquetten / ende met Pantgranaten soo beele buyr en blam spouden / dat het Casteel ghedurigh als in een lichte blam stont ; de Bozskweeringen van de Punt Gelderlandt, alsoo niet hooger waren als dat een man naulijchs aenden Rabel repecten / wierden verhoogt ende verdickt / met daer achter te leggen Daken van Lywaten ende geschilderde Kleeden / upt Compagnies Dackhuyfen dooz de Slaven ende Soldaten daer nae toe ghesleept / ende alsoo mede de Gozdijnen / die dese Punt aen 't boven Casteel herchte / niet boven dzle en een halve Steen dck waren / soo wierde oozze gegeven dat de daken van de huyfen langs deselbe Gozdijnen staende / afgebzoochen wierden / ten eynde ghemelte huyfen met sant aen te bullen / tot verdichtinge van ghemelte Gozdijnen / ende wierde boorts alles by der handt ghenomen wat men oozdeelde boozdeel te sullen konnen doen / tot afweringe des Dyants / die alle oogenblichen ten storm verwacht wierde ; de welcke onder en tusschen met sijne wercken de gheheele nacht soo spoedigh gheavanceert hadde / dat met het aentzeecken van den dagh / deselbe in soodanigen postuur gebzacht hadde / datter niet meer aen en scheen te manqueeren als de byesse te maken / ende den storm aen te bzingen.

Waer door het Casteel in de uytterste noot gebracht wierde.

En in de liberatie genomen ofte noch te redder wardoor een generale uytval, wiert sulks ondoeneljk geoordeelt.

Waer op den breeven Raet des Casteels wederom bergaderende / gesterckt met alle de Onder-Coopluyden ende Daendzagers / soo wierde in deselbe ghebentileert de groote progressen des Dyants / ende de extreme noot waerinne wy gebzagt waren / tot soodanige benaethept / dat nootsaechelijck ofte met een couragieuse uytval ruynte mosten maken / ofte wel een storm afswachten / ofte met accoozt 't Casteel overgeven : welcke dzle potncten verbolgens geexamineert wordende / ende versocht dat een paer van ons in allen bymoedigheyt sijn gehoelen upten soude / als eene saecke waer aen onser aller eere ende leven / en Compagnies uytterste welstant daer te Lande was dependerende.

Soo wierde in ras van een desperate uytval met eenparigheyt van stemmen gheoordeelt deselbe niet doenlijck / ende tegens alle redenen en hoope van eentgerhande goet succes ende boozdeel te wesen / ten deele omme redenen hier booren pag. 47. verhaelt / als mede dat de Dyant dooz sijne successen zedert meerder gemoedicht ende hem selven in Volk en Wercken noch meerder versterckt hadde / als doenmalen ware / alleen van negen en twintigh stemmen / daer upt den breeven Raet voen malen bestont / waren der hier die sustneerden dat

dat een generale uytbal behoorde te geschieden / te weten / een Luptenant Ger-
rit Gerritsz. ende drie kooplieden Thomas van Iperen, Daniel Six, en
Paulus Davidsz. de Vick, dewelcke na de redenen van hare sustenue gevraecht
wesende / soo antwoorde den koopman Paulus Davidsz. de Vick, dat hy
hoor jongen in India gekomen was / ende van sijn leven noyt meer Oorlog ge-
sien en hadde / ende dat hy ten uytbal hadde gestemt / steunende meer op Gods
almogentheyt als op de swachtheyt der belegerden / wel wetende dat Godt de
Heere de sijnen soo wel door een sikeen / als door een groot getal verlossen konde /
gelijck in 't exempel van Gideon ghebleecken hadt. Den anderen koopman
Daniel Six, gaf tot antwoort / dat hy uyt desperaetheyt ten uytbal ghestemt
hadde / om niet alle man daer door om den hals te gheraken / dat als dan niet
meer en souden hebben te verantwoorden. De andere twee Uytbalderz en wil-
sten geene suffisante redenen te geben / waerom hier voren op pag. 48. gestemt
hebbende / dat een generale Uytbal doenmalen niet doenlijck was / deselve als
nu hoor goet keurden / daer den Wyant abantagten seer gheposteert / in Wercken
en Volck versterckt / ende de onse daer en tegen door continueel waken en ar-
beyden noch meer afgemat en moedeloos waren geworden.

Belangende een ofte meerder stormen af te wachten / daer toe was den Gou-
verneur Coyett t'eenemael genogen / presenteerende selver hant aen 't werck
te slaen om de Soldaten en 't Volck aen te moedigen / ende om den Raet tot sijn
gevoelen te inducereen / en tot de stormen couragteuselijck af te wachten / te
antmeren / selde aen deselve hoor / dat den Wyant gedurende 't belegg / ende in
't vermeersteren van de Fonduyt (waer op omtrent de 2500 hondert schoo-
ten gedaen hadde) soo veel krupt gheconsumeert hadde / datmen twijffelen
mochte ofte hy noch al veel krupt meer overlijgh hadde / waer van men noot-
sakelijck de proef diende af te wachten.

De Gou-
verneur
is ghere-
solveert
den storm
af te
wachten.

Ten anderen / ingeballe den wyant geen manquement van krupt mocht heb-
ben / en al bzeffe quam te schieten / dat daer mede 't Casteel noch niet verlooren
was / maer daer toe noch Volckis ghenoech overlijgh hadden om den Wyant in
de bzeffe couragteuselijck tegen te staen / ende buyten te houden.

Ten derden / niet te gelooven wesende / dat den wyant lictelijck een generale
storm soude wagen / ende de rest van sijn Volck bukten noot in de waeghschael
stellen / hoor dien / ghedurende het belegg / een groot ghetal van sijn beste Volck
verlooren hebbende / hy daer mede seer verstaecht ware / en datter hoor hem
hoope en apparentie scheen / dat het Casteel van selfs hem wel haest in handen
sal moeten vervallen / als wesende te water nu mede van alle secours afgestree-
den / ende van alle verberstinge ontbloot.

Ten vierden / dat het Hoorder Mauffon nu al haest ten eynde wesende / men
alle upren een secours van Barabia te verwachten hadde.

Ende eyndelijgh / dat daer toe lebens middelen genoegh / wel hoor hier a biff
Maenden in hoorraet hadden / ende van Kirghis-gereetschappen / om 't uyt-
ste af te wachten / noch tamelijck hoorzien waren.

Waer jegens hy den Raet geantwoort / en den Gou^v. hoorgehonden wtert.

1. Dat 'et maer gissinge was / van dat den wyant noch veel af wepnig krupt
overlijgh had / op welk fundament niet geen sekerheyt pers konde gebou worden.

2. Dat hoor het menigbuldigh waken en braken / hoornamelijck nu dize
a bter geheele etmalen achter den anderen / sonder eenige ruste tusschen beyde

Wort by
den Raet
eenparig
tegenge-
prockea.

gehad te hebben / het Volck soodantigh afgemat en vermoept ware getwozden / dat het hen onmogelijch was daer in langer te kunnen volharden / ende dat de Soldaten reedts onwilligheydt in het wercken begonden te soonen / ende niet gemoet en waren een storm af te wachten / ende ingeballe al eene storm afghewacht wolerde / dat daer mede veel Volcks van de steenen ende splinters ghesdoot / ende noch meerder ghequetst souden woerden / die van de siecken-hupsen verbullen / en de overigen den moet benemen souden.

3. Seer wel te gelooven sou wesen / dat den Spant niet onderlaten en sal een storm op 't Hooznerck aen te brengen upt soo abantagieuse post als de Zant-henbel van de Hondup; ware / dooz dien sulchs booz hem niet weynigh pericul te doen ware / als in 't Hooznerck teghens hem gheen lijf berginge wese / ende dat de Godijn tussen Gelderlandt en 't Casteel met soo geringe moepie ter neder te vallen ware / ende van hoden niet en konde bestreecken / noch gedefendeert woerden / waer van den Spant buyten allen twijffel wel goede infor-matie hadde dooz den selben Chergiaant / die hem onderwesen hadde d'avan-tagien van den boozsz Herbel / dewelcke / indien van den beginne geattaqueert en vermeestert hadde / soude die beleg al lange ten opnde geweest zijn.

4. Genonten men konde 't Hoozber Mousson al uptwachten / (als neen) tot dat secours van Battavia quam / daer nochtans seer aen te twijfelen stonde / ofte wel perwoes van belang van Battavia komen soude / so soude sulch secours den belegerden weynigh kunnen helpen / dooz dien den Spant hem reets soodantigh meester van 't Canael ghemaecht hadde / ende noch maken konde / dat daer booz nierswes in ofte upt en soude kunnen / sonder sijn believen / en soude alsoo den Spant niet onderlaten met de belegerden om te springen na sijn welgeballen / zelfs in 't gesicht van 't boozsz secours / dat niet machtigh genoeg en soude gevonden woerden om den Spant te Lande t'attaqueeren / en op te slaen / gelijck daer van reets eene ebdenie pzoef hadden.

5. Dat de Pachtupsen / waer in de nobige pzoebissen lagen / soodantigh geschonden waren / dat de pzoebissen daer in booz 't verberf niet langer en konden bewaert woerden / ende mijsdien soo lange tijt niet strecken souden / als boozgestelt wiert.

Spudelingh / soo den Spant al mochte onderlaten te stormen / ofte ooch dat stormende al afgeslagen wolerde / soo stonde nochtans geschapen / datmen booz 't groot getal van dooden / gequetsten ende siecken reets gehad / en noch te verwachten waren booz afflobinge / en by gebzeck van verberffinge / men soodantigh verswacht soude woerden / datmen eer lange in posture stonde te geraken / van geene storm / ofte eenigerhande attaquen meer af te kunnen wachten / als men des noch al eens mochte gesint woerden.

Ende
misdien
geconclu-
deert tot
overgave
des Ca-
steels, by
eenparig
heyt van
stemmen.

Met welke redenen ende meer andere ter materie dienende / den Haet den Gouverneur te gemect woerde het pericul van 't aenstaende massacre / daer in 't Volck stonde gestort te woerden / sonder eenige hoope van oprukomste / nochte boozdeel booz de Compagnie / die niet en konde gheholpen wesen / datmen sich selven als desperate menschen moetballigh om den hals brachte / maer in tegendeel meerderedienst soude omfangen / dat alles onbermydelijck verloren wese / men ten minste de manschap ende soldaresque ten haren dienste upt desen Spant quam te redden; dooz welke inductionen ende ernstigh aenhouden des Haets / den Gouverneur sich betwogen latende / om niet tegens soo vele Haets-

Raetsluyden hartnechtigh / ende alleenigh wijs te willen schijnen / in een saeck waer in alle oogenblicken van onnutte tarderinge sijnest en doodelijck waren / soo heeft hy sijner Raets-personen eenparigh oordeel mede toegekeert / ende met deselve beslooten datmen op eerlijcke conditien / weghens overgave des Casteels / met den Vyant ten eersten capituleeren souden / bid. No. 14. en 15. Hier op na buyten gesonden / en ten wederzijden stilstant van wapenen gemaect sijnde / soo interiet na een onderhandelinghe van vijf dagen de naerboigende Capitulatie met Coxinja gemaect ende van hem bedongen.

Verdragh ghemaect ende beslooten door sijne Hoogheyt den Heere Teibingh Tsiente Teyshancon Coxin, belegert hebbende 't Casteel Zeelandia op Formosa, zedert primo Mey 1661. tot heden den eersten February 1662. ter eenre. Ende van wegen den Nederlantfchen Staet, door den Gouverneur desselven Casteels Frederick Coyett, met bygevoeghde Raden ter andere Zijde, bestaende in de navolgende Articulen.

- I. **A**lle Vyantschap van wederzijden gepleecht zy vergeeten.
- II. Het Casteel Zeelandia met sijne Buyten-wercken, Geschut, Onder eerlijke capitulatie. overigh Krijghs-tuygh, Montkost, Koopmanschap, Geldt, ende andere goederen de E. Compagnie toebehoorende, sullen aen den Heer Coxinja werden overgelevert.
- III. Rijs, Broot, Wijn, Arack, Vlees, Speck, Oly, Azijn, Touwerk, Zeyldoeck, Pick, Teer, Anckers, Buscruyt, Cogels, Lonten, ende wat meer tot nootfaeckelijck behoef voor al het Volck deser besettinge, ende op de Schepen, tot de reyse van hier tot *Battavia* nodig is, sal den voorz. Gouverneur en Raden van opgemelte goederen, als noch Compagnies eygen, onverhindert in de Scheepen der Vereenighde Nederlantse Compagnie op dese Rheeде ende Kust sijnde inscheepen.
- IV. Alle roerende goederen, bysondere luyden vanden Nederlantfchen Staet binnen dit Casteel, op Formosa, of in desen Oorlogh elders vervoert sijnde, toebehoorende, sullende door Ghemachtighden van den Heer Coxinja, beschout wefende, onverkort aen opgemelte Schepen gebracht mogen worden.
- V. Behalven de voorz. Goederen, sullen oock 28 personen des breedten Raets, elck van hun mogen uytvoeren 200 Rijcksd. in gelt, ende 20 andere personen buyten de militie, getroude Werckbafsen, ofte wat aensienlijke luyden sijnde, te samen 1000 Rijcksd.
- VI. De Krijghsluyden sullen, met al haer goetje ende gelt gevisiteert zijnde, met vol gheweer, vliegende Vaendels, brandende Lonten, Kogels in de mont, en slaende Trommelen, uyttrecken, ende aen boort varen na des Gouverneurs believen.
- VII. Wie van de Chinesen hier op Formosa, hoe veel ende waer over, 't sy wegens pacht ofte anderen, aen de Comp. noch schuldig zijn gebleeven, sal by een extract uyt Comp. boeken aen den Heer Coxinja werden opgegeven.
- VIII. Alle pampieren ende boecken van desen Staet, sullen nu mede nae *Battavia* gevoert mogen werden.

IX. Alle dienaren van de Compagnie, vrye luyden, vrouwen, kinderen, slaven ende slavinnen, in desen Oorlogh onder het gebiedt van den Heere *Coxinja* geraekt, op Formosa noch sijnde, sal den voorfz Heer van heden binnen 8 a 10 dagen aen opgamelte Schepen leveren, oock die daer af in *China* zijn, mede aen gemelte Schepen bestellen, soo haest als doenlijck is; desgelijcks andere van Compagnies Volck op Formosa, onder sijn gebiet niet zijnde, metten eersten vry geleyde, om aen Compagnies Scheepen te komen, verleenen.

X. Den gemelten Heer *Coxinja* sal nu weder aen de Compagnie overleveren de vier stucks by hem veroverde Scheeps-booten, met het gene tot deselve behoorende, in wesen heeft.

XI. Sal oock soo veel Vaertuygh bestellen als de E. Compagnie van noode is, om haer Volck en hunne goederen aen hare Schepen te voeren.

XII. Aerdvruchten, Rund ende andere Beesten, ende wat dierghelijcks voor Compagnies Volck, gedurende haer aenwesen vereyscht wort, door sijne Hooghejts Onderdanen voor redelijcke prijs aen 't voornoemde Volck der E. Compagnie van heden af dagelijcks genoegh te beschicken.

XIII. Soo langhe als des E. Compagnies Volckeren hier aen Landt ofte niet aen boort der Schepen sullen wesen, sullen geene Soldaten van den Heer *Coxinja*, ofte andere sijner Onderfaten, geen dienst voor de E. Compagnie te verrichten hebbende, dit Casteel, ofte sijne Buyten-wercken naerder komen mogen dan de Schans-korven, ofte sijn Hooghejts wercken jegenwoordigh zijn afpalende.

XIV. Geen andere dan een witte Vlagge van 't Casteel sal wayen, voor dat des E. Compagnies Volck sal uytgetrocken wesen.

XV. De opstinders van de Packhuysen sullen 2 a 3 dagen, na dat het andere Volck ende Goederen aen boort sullen sijn gekomen, in 't Casteel verblijven, ende dan eerst aen boort der Scheepen ghebracht worden met de Oltagiers.

XVI. Van den Heer *Coxinja* sullen tot Gijfelaers, aen een daer ter rheede leggende Schepen van de E. Compagnie, soo haest dit van wederzijden, elck na zijne Lantswisse, sal geteekent, gefeegelt ende beswooren wesen, overgaen den Mandorijn ofte Capiteyn *Moor Ongkun* ende *Pimpau Jamosje* Politijcken Raet, ende van weggen de E. Compagnie daer teghen by den Heere *Coxinja* in dese Stad, den Heere *Jan Oetgens van Waveren*, tweede Persoon des Gouvernements, ende *St. David Harthouwer*, mede lidt desselvs Raedt, ende elck ter voorgestelder plaetse blijven, tot dat alles, volgens den inhoudt deses, getrouwelijck sal zijn volbracht.

XVII. De Gegijfelde ofte ghevangene van den Heer *Coxinjaes* Volck, in dit Casteel ofte aen des E. Compagnies Schepen hier ter Rheede zijnde, sullen tegens de gevangene van ons onder des Heeren *Coxinjaes* gebiedt verwisselt en vry gelaten worden.

XVIII. Misverstande, en 't gene van geen groot belang, echter nootfakelijck vereyichte in desen uytgedrukt te wesen, vergeten mochte zijn, sal in der minne geberert, ende van wederzijden na gedane kennisse tot wederzijts geneegen afgehandelt worden.

Ende naer dat dese Capitulatie ten wederzijden behoorlijck getekent/ ende 't daer by beloofde volbracht was / en ons Volck hare Amnuntie / Divres en andere veraccordeerde goederen binnen boort der Schepen gebacht hadden/ soo trockense mer haer volle ghetweer en vliegende Daenbelen upt het Casteel Zeelandia, 't selve aen Gemachtighden van Coxinja overleberende / die met de sijnen daer op binnen trock / en van sijne conqueste besit nam / bedragende de goederen en Koopmanschappen die van de Compagnie albaer verbleven/ omtrent er waerdye als volgt :

Aen Gout omtrent	600	Wat goederen en
Kleene van ouderdom doorgetende Bloet-Coralen, in koops gekoft hebbende 300 Rijcksd. a 60 stuyvers.	900	Coopman-
Enige kassen en vaertjens Barnsteen, ter waerdye van omtrent de	50000	schappen
Contante penningen 40 duysent Rijcksd. a 60 stuyvers.	120000	van de
De andere groove waren en Coopmanschappen in de Packhuysen, konden alle te samen niet meer als ter waerdye van omtrent dry tonnen Gouts uytmaken, ofte	300000	Compagnie
		Coxinja
		in 't Ca-
		steel be-
		komen
		heeft.
	Somma	471500

Van welke goederen in Nederlant / ende selfs op Battavia soo grooten roep gemaecht worderde / als ofte de Compagnie met het verliesen van deselve / eenige milloenen was quijt geraecht / ende dit alles om den haer tegens de personen van Formosaes Raet daer door te beswaren / gelijk den Jhr ael in sijnen epsch in genere mede mentioneert / van Gout ende Bloet-Coralen inkuyf / aen den Wyant overghegeven / als ofte daer in een groote schat bestaen hadde / welke twee sperten te samen nochtans maer vyftien hondert guldens konden uytmaken / ende soo men dese al ter sluycks / tegens de gemaachte Capitulatie hadde willen bergen / en gerracht den Wyant te ontvreemden / soude daer mede niet / soo 't opgekomen hadde / een groot bloetbad en massacre / ofte andere onheylen hebben konnen veroorzacht worden.

Ende dusdantigh naer eene moetwillige verachtinge van alle waerschuwingen, upt diverse getoosten / en in diverse tijden aen den Generael en Raden op Battavia, successibelijck ghedaen van Coxinjaes toelighen preparatie omme Formosa te invaderen : naer eene onberantwoordelijcke verlossinge van by tijts sich in postuyr van defentie te stellen, ende sich tegens des Wyants ghekwelt bestant te maken : naer een verkeerde mesnagie, van niet te hebben willen gedoogen 't maken van eenige nootsaechelijcke Fortificatien ende Wercken / daer mede men den gheheelen Straet hadde konnen conserveeren ; Naer veele moet-dempende woorden, daer mede men den Formosaensen Raet de couragse benam / ende intimidierden yetwes van belangh te proponeren / 't geene voordeelden nootsaechelijck tot Formosaes behoudnisse : naer 't senden van een insuffisant ende onmachtigh secours : naer eene kloekmoedige Resolu:ie des Formosaense Raets, van den Wyant soo langhe op te houden / tot dat van Battavia bequamelijck souden konnen gesecondeert worden : naer beele vigozeuse resistentien der belegerden : naer eene voorsichtighe conduite des Formosaense Raets, ende hare wijse mesnagie / daer mede de veynige middelen / ende dat hantje vol Dicks / dat binnen 't Casteel Zeelandia hadden / soo bequa-

bequamelijck hebben weeten te dirigeren / dat daer mede sulcken machtigen
 Wyandt soo lange tijdt hebben weeten op te houden: naer de schelmijc vluchte
 van den Commandeur Caeuw, daer mede alles in confusie / ende de beleger-
 den in de uiterste desperacie gheraecht sijn: naer eene belegeringe van negen
 volle Maenden, ende andere boozvallen / hier boven vermeld / soo is het ho-
 stelijcke Casteel Zeelandia, ende by gebolgh 't geheele Eylant Formosa den
 Heydenschen Afgodist / ende Dupbel dienende Coxinja, ten prijze getworden/
 ende de Oost-Indische Compagnie ontfet van haer eerste ooghmerck / om
 dooz middel van op Formosa een Comproir op te rechten / de Chinese en Ja-
 paise handel aen malkanderen te schakelen; Behalven de hostelijcke Effecten
 en Middelen / dewelcke de Compagnie daer by heft sitten laten / hebbende de
 Kercke Godes hier van de smerte al mede moeten geboelen / dooz dien de Dar-
 tiens (als den Propheet boozsept heeft) in den Wijn-bergh / en de Oogst der
 Heeren geraecht sijn / ende dat het Chyristendom / 't welcke op Formosa dooz
 de Medicanten / en de Schoolmeesteren met soo veele moeyten bloedige ar-
 beyt aengequecht / boozt gheplant / ende seer ampel gheextendeert ware dooz
 Formosaes verlies aldaer is vernierighi gheworden / ende de Formosanen tot
 hare eerste Afgoderpe wederom gheraecht sijn. Van alle welke onhepleen ver-
 oorzsaecht te hebben / sullen die geenen die daer aen schuldigh sijn / te sijnen tijt
 niet wepuygh hebben te verantwoorden / ende onder deese booznamentlijck
 Claes Verburgh, Jan van der Laen, en Jacob Caeuw, dewelcke met hun
 drien wel de princypaelste oorzsaechen ende instrumenten sijn / dat Formosa
 is versumpit ende verlooren gheworden; te weeten / Verburgh dooz den dylste
 van sijne passien / ende onbersoenelijcken haer tegens den Gouverneur Coyett,
 dewelcke herdoorzsaekte / dat alle de gheirouwe waerschouwelingen van Coyett
 op Battavia werden in de wint geslagen / en veele dingen versumpit in 't werck
 te stellen / daer mede Formosa had mogen ghesalbeert worden. Van der Laen
 dooz sijne onberfabelijcke Gfertigheyt / dewelcke herdoorzsaekte dat hy Com-
 pagnies Interest aen een zijde stellende / op hoope van te bekomene buyt / hy
 op 't Maccause exploit hardt aendzongh / en Formosaes traedt op Battavia
 beschuldighde / van die schoone kans moetwillens verhaecken te hebben / alsoo/
 volgens sijn boozgheben / op Formosa geene Wyanden te verwachten waren/
 't welck dan dooz Claes Verburgh gestijft / soo is men op Battavia daer mede
 in sorgeloosheyt gheraecht. Caeuw dooz sijne blooheyt / dat hy met de Schee-
 pen en beste Volck soo trouwooselijck upt de belegeringhe wegh bluchte / ende de
 belegerden in den peckel sitten liet / daer mede dan de belegerden in desperacie
 gheraecht / ende de overgave des Casteels verhaest is geworden / dewelcke
 andersints noch lange tijt hadde konnen opgehouden hebben gheworden / ja
 wel niet gebolgh soude hebben gheschadt / by alden Caeuw sijne Ambassade
 naer behooren ende gheluckigh volvoert / en van de Cararen de aengheboden
 hulpe aengenomen / en naer Tayouan overgebracht hadde / want de beleger-
 den hadden noch couragie / ende moers ghenoech den uprsagh van ghemelte
 Ambassade af te machten / ende tot Caeuws wederkomst den Wyant te konnen
 uptharden / ende by aldien van dien hanteentge troost en hulpe was gekomen/
 soo en is niet te twyffelen / ofte de moedige belegerden soudem Coxinja, na alle
 apparentie / noch wel negen maenden daer en boven hebben uptgehaert / en dese
 belegeringhe eenwigh besaemt gemaecht.

Clas Ver-
 burgh, Jan
 van der
 Laen en
 Jacob
 Caeuw
 hebben
 Formo-
 saes ver-
 oorfaekt.

Maer

Maer desen allen niet tegenslaende / onangestien den Gouverneur Coyett ende sijnen Raet / soo wel booz / als gedurende den tijt van Coxinjaes belegeringe / hun selven in alles gedragen ende ghequeeren hadden / als iuden niet eeren toestaet / soo en heeft hen sulchs niet mogen helpen / nochte niet bezijden hoanen / van op Batavia daer over getalangeert / ende in hechtenisse gestelt te worden / alwaer splieden naer heele smaetheiden uytgestaen te hebben / ende naer eene tweejarige gebangenisse / van alle hare middelen / welvaert / eere en reputatie sijn berooft geworden / ende den persoon des Gouverneurs gedoemt in een eeuwige gebangenisse op 't Eylant Ay in Banda, sijn leven te moeten eyndighen / van waer hy oock nimmermeer soude berloft ghe worden zijn / ten ware dat ter occasie van sijn Hooghepds / den Heere Prince van Orangien / avancement / tot de digniteiten ende waerdigheden sijner hooghloffelijcker Booz-Ouderen / ende mitgaden geluckige herstellinge onser Republijcke / in sijnen eersten Staet ; de Kinderen ende Vrinden des Gouverneurs sich geadresseert hadden aen sijn Hooghept / ende naer sommaire en korte remonstrantie van het toedragen deser geheele saecke (ghelijck die hier hooren in 't bzeede verhaelt is geworden) op haer steden natmsedigh versoek hadden gedieneert sijne Hooghepds hooghwaerdige intercessie ende boozpraecke aen de Heeren Bewinthebberen ter vergaderinge van seventienen / om den selven Coyett uyt sijne ghevangenis te relaxeren en libereren ; 't welke hy gemelte Heeren Bewinthebberen / naer behooren in achtinge genomen sijnz / soo en hebben sijnster langer (alhoewel de Vrinden en Kinderen te meermalen soodanigh versoek aen hen ghedaen hadden) konnen leedigh staen / maer hebben den boozschreven Coyett op sijne vzepe voeten gestelt / ende hem toegestaen / om naer dese Landen te moghen overkomen ; Edoch alsoo de boozs Coyett een seer habil man is / en Compagnies negocie en maximen seer grondigh verstaet / ende dat hy mitgaden de Compagnie soude konnen nadeelig wesen / by aldien hy sijn persoon in den dienst van eenigh ander Potentael in India gebruycken liet / soo sijn daer tegens eenige praecautien gebruyckt / ghelijck deselve uyt de volgende Acte te sien is.

Den Gouverneur
Coyett uyt
sine ghe-
vangenis
ontslagen.

Extract uyt den generalen Brief, gheschreven door de Vergaderingh der Heeren seventiene, aen den Gouverneur Generael en Raden van India, in dato den 12 Mey 1674.

B A N D A.

DE Kinderen en Vrinden van *Frederick Coyett*, sijn ons verscheyde malen aangeweest, ten eynde wy haren Vader en Neef souden willen relaxeren en delibereren, van, ende uyt het confinement of gevangenis, daer inne hy by sententie van den Raet van Justitie tot *Batavia* is gecondemneert, mitgaders permitteren om weder herwaerts te mogen komen, hebben haer daer over oock te meermalen aen haer Ho Mog geadresseert, maer t'elkens afgewesen, evenwel by ons in achtinge ghenomen zijnde, de menighyuldige intercessien, die sedert by verscheyde hooge Stants-personen, voor,

en

en in faueur van den selven zijn gedaen, en bysonderlijck van sijn Hoogheyt den Heere Prince van Orangien, versterckt met eenige aennemelijcke presentatien en borghtochten by de voorsz hunne Vrienden gedaen en geinterponeert; hebben wy niet langer kunnen leedigh staen, U E. by desen aen te schrijven, dat U E. den voornoemden *Coyett*, op 't Eylant *Ay* in *Banda* geconfineert, op sijn vrye voeten sullen hebben te stellen, en hem toe te staen om te mogen herwaerts komen, mits dat hy alvoren sal hebben aen te nemen, mitsgaders sijn selven by Eede te verobligeren, onder een valide acte, tot dien eynde by hem te passeeren, dat hy hem hier te Lande in een van de Geunieerde Provincien sal ter neder setten, oock in de selve ten uyt-eynde van sijn leven blijven wonen, en sonder dat hy hem dien volgende in yemants dienst naer Indien sal be-
 geven, of sulx blykelyck trachten te doen, of tot eenige Indische saecken, 't sy van selfs of daer toe versocht, laten gebruycken, en waer voor, mitsgaders dat het gunt voorsz is, by hem sal werden gepresteert en nagekomen, ons hier versekeringe ter somme van 25 duysent guldens is gedaen, soo als U E. sulx breeder sult kunnen sien by seker e Acte Notariael, hier bygevoeght gaende.

Welche Acte te sien is op No. 16:

Van eenige

Aenmerckelijcke Saecken,

Rakende de oprechte gront der

SINESE WREETHEDEN

^{E N}
T Y R A N N Y;

Gepleeght aen de Predicanten, Schoolmeesters, ende
de Nederlanders aldaer.

Hier mede souden wy het verhael van Tayouans belegeringemogen besluypen / maer alsoo vooz desen hier te Lande een groot geroep is gheweest van der Chinesen wreetheden / tyranppen / en byoutweschendingen aen de Nederlanders / geduprende deselve belegeringe gepleeght / ende dat daer van niet een enckelt woort gereyt woort in ons Verhael / om den djaer daer van niet af te bzeeken / soo binde geraetsaem / als eene toegifte alhier in 't hoze te verhalen / wat de waerheydt van die saechie zy. 't Is dan sulchs / dat Coxinjaes Soldaten eenige van de onsen in de Pisco-dores herast en gebangen bekomen hebbende / twaelf a dactien personen van dese ghebangens ghescheept wierden op een Copa / ofte klein Chinees Waertupgh / om naer Formosa in Coxinjaes Leger ghebzacht te worden / welke gebangenen met dit Scheepje in 't gesichte van 't Casteel Zeelandia gekomen wesende / soo beede de sucht tot de natuprijcke Dyphert en bzeese van in een eeuwige slavernye te moeten verblijven / hen lieden resolveren dit Scheepje af te loopen / met de Chinesen die daer op waren den hals te bzeeken / en haer alsoo in 't Casteel te salveeren / waer toe de apparentien van een goet succes niet bzeemt waren / alsoo dit Scheepje maer met ontrent de dactigh Chinesen gemant was / waer van de eene helfte des nachts de wacht waernam / ter bzeelen de andere helfte lagh en sley / sulchs dat dactien gheresolveerde gasten / vijftien Chinesen onderhoers op 't lijf vallende / seer gemakelijck souden hebben konnen afmaken / en meester van 't Schip wesen / al eer de resterende slappende hadden wacker gewozden / en in postume van beserste konnen sijn ; welcken aenflagh onder henlieden dus onderlinghe beslooten en beloost hebbende / elckanderen daer in getrouwelijck by te staen / soo wierde de upvoertinge van dien upgestelt tot de aenstaende nacht / na dat de helfte der Chinesen ontrent een upz souden geslapen hebben / edoch onder en tussen een van de dactien / sijn de een Fransman Estienne genaemt / in bzeese verballende / dat bobenghemelte aenflagh mochte mislucchen / en by daer dooz in gevaer van 't leven gheraechen / soo ondeckte dese bloode poltron deselve beraenden aenflagh / met

Wreetheden door de Chinesen gedurende het beleg gepleegt.

Snijden twaelf personen den neus, ooren en handen af.

alle sijne omstandigheden aen de Chinesen / dewelcke aenstonts daer op aen de andere Chinesen Daertuygen zeyn van ontraet doende / soo wierden dese twaelf Nederlanders gevat / en geboeyt in Coxinjaes Leger gebzacht / alwaer hun verweten zijnde dat sich ondancbbaer betoont hadden / door datmen hen het leven verschoont hadde / so wierden se gesententleere / dat tot exempel van anderen de neus en ooren afgesneden / mitsgaders de handen afgehayt souden worden / waer mede 't voorberhaelde seyt hadden willen perpetreren / ende uyt singuliere gratie hier by geboeyt / dat aenstonts naer de executie sy lieden in 't Casteel Zeelandia souden mogen gaen / om van onse Chirurgijns hen lieden te laten cureren / alsoo ontwaerdigh geacht wierden de Chinese Medicamenten daer toe te gebzuycken / en mede dat de Chinesen hun oock niet al te wel op de Chirurgie en verstaen / gelyck van verbolgens gemelte gebangenen in de stadt Zeelandia gebzacht / ende aldaer soodanigh geexecuteert sijnghetworden / en met de afgesneden neusen / ooren / ende handen / met een toutsen om den hals hangende / noch bebloet in 't Casteel Zeelandia uyt de Stadt quamen aengelooopen / en 't bloet door onse Chirurgijns noch tijdigh gestelpt wierde / soo dat alle te samen daer van genesen ende opgekomen zijn / blyvende gemelte Franse verrader in 't Leger by Coxinja , aen tofen noyt vernomen hebbe dat eenigh leet aengedaen is getworden / alhoewel mede gheloobe dat oock geene groote zaren sal ontfanghen hebben / vermits de Europische Partie in 't generael by de Chinesen in kleenachtinge is / ende de Chinesen niet veel wercks van verraders sijn maeckende.

Crayfi-
gen twee
School-
meesters
levendig.

By na uyt de selfde oorzack / als nu verhaelt is / sijn twee Nederlandtsche Schoolmeesters op eene seer wreede maniere gedoot getworden / waer van den toebal sich dusdanigh toegedragen heeft : wanneer Coxinja in den begane des Oorloghs met sijne troupen op Fozmosa ghelant / sich meester van den platten Lande gemaect / ende de Fozmosanen meest onder sijne gehoozsaemheyt gebzacht hadde / en met eenen bele der Nederlanders / soo Medicanten / Schoolmeesters als Soldaten / dewelcke ten platter Lande in de Dorpen berozdneert waren geweest hunnen dienst te doen / gebangen bekomen hadden / soo onderstonden twee der gebangene Schoolmeesters / de Fozmosanen van de Dorpen / daer in sy ghelegen hadden / tegens Coxinja op te rockenen / en tot rebelle te verwecken / deselve anniserende dat de Chinesen in hare Dorpen logetende onderhoets op 't lijf souden vallen / en den neck bzyken / ende dat daer in van andere Dorpen lichtelijck souden nagevolgt worden / welcken hommelt uytbzykende / ende door eenige der Inwoonderen aen de Chinesen ondeckt sijnde / wierden dese twee Schoolmeesters door de handen en voeten / pder op een groot houtte kruys genagelt / ende alsoo vast gespikert / met de Kruysen in de ghemelte Dorpen opgherecht / met afkundinghe in de Chinese tale / dat wte vooztaen / soo wel Nederlanders als Fozmosanen / sich onderstaen soude diergelijcke seypen te pzyctiseren / gelyck dese misdadigers gedaen hadden / dat die gene met dese selfde / ende noch woeder straffe souden gedoot worden ; gelyck eenige maenden daer aen door een generale bzyebige massacre / van ober de byf hondert gebangen Nederlanders oock is komen te gebeuren ; want als door voozsichtigh belept des Gouverneurs Coyett de saken soo wiffelijck aengeslept wierden / dat Coxinja geene andere hoope meer oberigh scheen te hebben van 't Casteel Zeelandia te overmeesteren / als door langhduirigheyt van iyt / langer /

Ver-
moorden
en ont-
halsen
over de
hondert
gevangen
Neder-
landers.

honger / en bersterf der belegerden / en dat hy geresolueert hadde met loosheyt /
 en bedrogh upt te voeren / 't geene dat met ghewelt vooz hem niet doenlijck
 scheen / soo sont hy den Predicant Hambroeck, dewelcke nebens andere Ne-
 derlanders van den platte Lande in sijne handen geballen was / binnen 't Ca-
 steel Zeelandia, met last ende ordze / dat hy de belegerden met alle middelen
 soude perswaderen sich aen Coxinja ober te geben / also doch tegens hem in
 't langhe niet bestant soude konnen blijven / dat hy hen als noch alle ghenade
 aenboodt / maer in gheballie deselbe niet prompt geaccepteert wterde / dat alsdant
 niet anders als alle bedenckelijcke straffen ende tozmenten te verwachten soude
 hebben / ende soose dooz hopeloose resistentie hem noch meerder irriteerden / dat
 aladan wel lictelijck sijne gramschap soude komen upt te barsten ober de ghe-
 vangene Nederlanders / dewelcke hy upt het Poysje Provincia, ende van den
 platten Lande in sijn ghewelt bekomen hadde / met welcken last D^o. Ham-
 broeck afgebaerdigt / moerende sijn vrouwe / nebens twee van sijne kinderen
 by Coxinja in 't Leger verblijven / tot onderpant en berseckeringshe van sijne
 wederkomst; komt binnen 't Casteel Zeelandia, alwaer sijne commissie seer
 getrouwelijck ontslocht hebbende: O wonderere couragie van een edel en gene-
 reus gemoot! in plaerse van de belegerden te perswaderen / van sich aenden
 Opant ober te geben / ende dooz dat middel sijne vrouwe / kinderen / ende hem
 selven upt des Opants handen / en 't gedreyghde doozs gebaer te redden / soo
 animeerde hy deselbe met alle bedenckelijcke moiven / dat doch getroost tot den
 uytersten toe souden uytarden / sonder oyt soo verre te verballen / van met
 den Opant wegens obergabe des Casteels in eenige onderhandelinghe te treden;
 hy sepe wel te doozsten / dat hy langer continuatie van hare reghenwoordige
 roestant / de belegerden stonden te verballen in veele miserie / honger / ende
 groote elende / maer datse daerom niet en behoorden te verflauwen / nochte van
 haren plicht te verballen / nochte den moet niet verlooren te gheben / van den
 Opant in 't eynde te konnen verduren / ten minsten tot dat secours van Bat-
 tavia quam / aengesten het met den Opant alles oock niet vooz wint en gingh /
 seggende voozders / dat deselbe ghedurende 't belegh een groot ghetal van sijne
 beste Soldaten was quyt gheworden / dat veele Joncken en Waeruygen van
 hem wegh geblicht waren / dat sijne Soldaten de langhdurichgeyt des belegs
 begon te berozieten / en daer ober onder malkanderen mede begonnen te mur-
 mureeren / dat de Formosaense inwoonderen onder des Opants ghebiedt soo-
 dansig noch niet verballen waren / ofte datse hen lictelijck souden versamelen /
 en tegens den Opant opposeren by de minste nederlage die Coxinja quam te
 lijden / boegende dien edelmoedigen man hier by / dat hy wel wiste dat hy
 alsnu de sententie des doozs teghens sijn selven pronuncieerde / maer dat upt
 betrachtunge van sijn eer ende eed daer mede aen de Compagnie verplicht / ende
 dooz ingehen van sijne consciencie daer mede aen Gode verbonden was / hy va-
 stelijck beslooren en geresolueert hadde lieber goet / bloet / lijf / vrouwe / kinde-
 ren / en alles pro aris & focis te wagen / als te verballen in de minste laf her-
 ticheyt / verraderpe / en ontrouw tegens Godt ende sijnen naeste; hoedantsge
 resolute hy hoopte dat een pder der belegerden oock soude nemen / hy ware
 berept en baerdigh hen lieden daer in niet sijn exempel vooz te gaen / ende waer
 van sy lieden metten eersten de effecten oock hadden te gemoot te sien / dooz dien
 hy het vooz secker hieldt / dat dien bloetdozstigen Coxinja op dese wijze 't Ca-

steel niet konnende bemachtigen / niet onderlaten soude onder het een ofte an-
 dere opgeroep preteret / tot volboeninge van sijne geamfchap / alle de gebangenen
 Nederlanders jammerlijck te vermoorden en maffacteren / welcke onnossele
 menschen dan nu af niet anders als dooz herlooren te achten wesen / so was
 het beter met lijfsaemheyt af te wachten wat de voorzichtigheyt Godes ober
 hen lieden soude mogen beslooten hebben / als dat splededen (te weten de bele-
 gerden) upt eene onnutte barmhertigheyt / aen de gebangenen wiffende het
 leven salbeeren / van met den Wyandt in onderhandelinghe te treden / hen selven/
 nebens de gebangenen moettwillens in de gheselde stricken werpen / ende sich
 aen de verwoechte van dien Wynden overgeven / van twien noch geloobe / noch
 trouwe te verwachten stonde / en die het maer alleenigh daer op aenlepde / om
 den eenen met den anderen te verschalcken / en alles in sijn gewelt hebbende / alle
 de Nederlanders met mallanderen / niet eenen uptgenomen / in de pan te hac-
 ken / ende den Dupbel sijnen Afgodt daer mede een aenghename offerande te
 doen. Ende na dat Dr. Hambrouck alle personen in 't generael / ende een
 pder in 't bysonder duydantigh tot moedigheyt geencourageert / en tot volstan-
 digheyt geantmeert hadde / en hem tot sijn vertreck begon te prepareren / doen
 verwonde sich so dzoebige tragoe die als men by na opt gehoozt heeft / den Gou-
 verneur en de Gaet selven 't hem in byze wille en heur / ofte hy in 't Casteel
 verblijven / dan ofte naer 't Leger wederkeeren wilde ; de omstaenders dooz
 sijne grootmoedige redenen betwoegt / met de tranen in de oogen / rleden hem
 dat lieber by haer in 't Casteel soude verblijven / als sonder eenigh voozdeel aen
 de gebangenen te konnen doen / sijn leven buyten nootfaeckelijckheyt te gaen
 verwarcloosen ; twee van sijne kinderen die in 't Casteel waren swolten by
 na in hare tranen / ende verbulden de lucht met hare lamentaten / gekerm en
 klaghen / baden en smeekten haren Vader dat doch medelijden met haer ende
 niet sich selven wilde hebben / en dat hy in 't Casteel blijven soude : isser opt
 eene grootmoedige Ziele dooz contrarie passien aengebochten gewoorden / soo
 was sulckx het gemoet van desen stantvastigen man / op dit moment van sijn
 vertreck ; in 't Leger by den Wyant was sijn liebe huyzvrouw / nebens twee
 waerde kinderen / tot onderpandt van sijne wederkomste / het medelijden dat
 met soo liebe panden was hebbende / en kon hem niet doen resolveren deselve te
 verklaren / ende haer daer dooz in de upterste jammerpoel van ellenden ende mi-
 serien te storten / bermits het secker was / soo hy achterbleebe / dat Coxinja
 upt waechte de gebleven vrouwe en kinderen / alle hedonckelijcke toymenten
 soude aenghedoen hebben ; in 't Casteel hadde hy oock twee kinderen / die hem
 alsoo lief waren als die in 't Leger / en boden dit soo was hy met sijne epgene
 persoon binnen 't Casteel / op sijne byze vorten / buyndes Wyants banden en
 gewelt / soo dat hier het gewelichste scheen te moeten overwoegen / namentlijck de
 conferbarie van sijn epgen leven en vyzheyt / hoven het leven van vrouwe en
 kinderen ; hier by quam noch dat hy met sijne wederkeeringe na 't Leger niet
 verseeckert was aen vrouwe en kinderen hier leven te sullen konnen salbeeren ;
 waer toe dan het sijne / op soodanig een losse boet gefasardeert ; welke betwoeg-
 redenen hem dooz sijne kinderen voozgehonden woerende / ende deselve van hem
 beantwoozt wesen / met de vyzage ofte splededen van wilden / dat hy hare moe-
 der / vzoeder en suster liet vermoorden / so werden de kinderen met sulken groten
 dzoefheyt bevangeñ / dat noch traen / noch suchte / noch gekerm / noch niet een

eenigh woort meer konnende uytbryngen / de eene dochter plat van haer selbett
 ter aerde ne derbyfel / en d'andere hem om den hals ballende. een sijn liff besturf/
 sulcx dat Do, Hambrouck uyt vreesse dat dese tedere lamentatien sijne ghenom-
 men resolutie/ die was in 't Leger weder te heeren/ niet en quamen te betwogen/
 sich van dese ghelegentheid: dienende / hem uyt sijne dochters armen rebbede/
 ende met eenen ten Castele uytgingh / segghende in 't uytgaen tegheng de om-
 staende Soldaten / dewelke niet betraende oogen hem adieu wensten / Mannen
 ick ga als nu na mijne gewisse doot, op hoope van uwe ende mijne gevangen
 mackers in 't Leger dienst te konnen doen, en dat men my niet r'eeniger tijt en
 mocht verwijten, van door mijn achterblijven den onderganch aen soo vele
 eerlijcke lieden, en vroomen Christenen veroorsaect te hebben; Godt wil u
 lieden bewaren, ick en twijffele niet ofte hy sal u noch een gewenste uytkomst
 verleenen, houdt maer goeden moet, en verdraegt den arbeyt des Oorloghs
 geduldigh. Ende hier mede sijn affsheyt nemende / begaf hy sich in het Leger
 by Coxinja, aen de selve niet een bymoedigh ghelaet rappozterende (gelijck
 sulcx naderhant door eenige overloopers verhaelt is geworpen) dat de beleger-
 den tot de overgave des Casteels geensins geresolveert / maer ter contrarie van
 onbetwogelijcke resolutie waren 't selve tegens alle geweld ende aanbollen ten up-
 tersten te defenderen / datse hen in alle dingen seer bymoedigh en biglant / en
 nergens van gebzych te hebben verroont hadden / noch na geen ander accoozt en
 verdyagh en wilden lusteren als met behoudentisse des Casteels Zeelandia;
 maer Coxinja tot eenigh ander verdyagh niet den belegerden gemelineert we-
 sende / dat deselve op alle billike conditien aen sijn Hoogheyt Coxinja alle be-
 hooftliche satisfactie en contentement wilden doen hebben; door welck rappozt
 Coxinja ten hooghsten tegens de Nederlanders verbittert / ende dat sijn sa-
 ken sodanigen voortganch niet en namen als hem selven van den begijne in-
 gebeelt hadde / mitsgaders dat de ver-afghelegene Formosanen hier en daer
 hare hoofden begonnen op te steekien / en in seecker Dorp wel omtrent de
 twee duysent van syne Soldaten onverhoets overvallen, ter nederghemaecck
 ende verstroyt hadden, soo liet Coxinja eenige wepnige tijt na Hambroucks
 wederkomst / door de sijnen uytstropen / dat de ghevangene Nederlanders de
 Formosanen tegens hem dagelijcks waren ophitsende / ende onder dit pzetere
 geeft hy deselve aen sijn soldaten ten proye / met oydze aen alle Dorpen en Plaets-
 sen / alwaer de gevangens by twintigh / dertigh en veertigh / hier en daer ver-
 deelt waren / datmen alle de gevangene Nederlanders / alles wat mannelijck
 was / sonder eenige verschooninge en onderschept / sonde ter neder maken / en om
 't leven byngen: welke oydze soo ras ghegeven / soo ras geexecuteert wiert/
 en bleven de Chinese Soldaten als verhongerde wolven op dese ellendighe on-
 weerbare menschen / deselve sonder eenige barmhertigheyt op alderhande wre-
 de manieren doodende / wordende 't meeste gedeelte van hen onthooft / alsoo de
 Chinese Soldaten de lust waer overgekomen / de denge van hare sabels en hou-
 wers op de Nederlanders te prober en / ende na dat de principaelste Dorpen en
 Plaetsen van Formosa niet bergooten Nederlandts bloet besproept / ende de
 vermoorde lighamen berooft en gheplandert te hebben / maechtense groote
 kuylen / maer in vijftigh a seftigh compen by malhanderen wierpen / ende met
 aerde bedekten / sijnde in dese generale massacre wel t'ymmer over de vijft honders
 menschen deerlijck omgebzych / ende van 't leven berooft geworpen / en is nie-

De Chinese
gebruiken
der Hollanders
vrouwen
tot hare
byfitten.

man verschoont geworden / als den gebangen Landtdroft Jacobus Valentijn, nevens noch omtrent de twintigh personen die hy by hem was hebbende, dewelcke naer 't overgaen des Casteels Zeelandia gesamenlijck naer China verdoert zijn / alwaer als noch gevangen sitten. Centige Vrouwen en kinderen sijn in gemelte verwoetheit mede omgebracht / en van de geenen die overschooten nam yder Chinees Bevelhebber die geene naer sich / die hem best behaegde latende het uytshot aen Jan Hagel / van welcke vrouwteden sommige goede / sommige quade saecken hadden / naer dat een goeden ofte quaden meester aentrossen / want de geene die in handen van ongetroude Chinesen verbielen / wierden van de selve doozgaens seer getarseeert / alsoo de Chinese Partie seer vrouwt sieck is / ende dat een Hollantse vrouwt vooz hen lieben wat nieuws was / suick dat dese vrouwt-lieden naderhant haer lieben den koop niet seer hart beklaegden / wanneer volgens capitulatie by overgave des Casteels bedongen / weder in onse handen gelevert wierden / hebbende haer niet eens geobseeert / of schoon een halve Chinees in 't lijf hadden / dat noch aen sommige Nederlander's trouden / die haer vooz goede weduwen aennamen / sijnde Matroosje en Soldaetje / daer te Lande soo vles niet als 'er maer gheen been in binden / trouwens sommige moften oock soo lange met haer trouwen wachten / tot dat het pachte eerst gelost was ; de andere Hollantse vrouwt-personen dewelcke aen getroude Chinesen waren te beurte gevallen / die en waren der soo wel niet aen als de eerste / dooz dien de Chinese wijben met den jalouzen drommel beseten / deselve beele plagen en tormenten aen deedten / haer gebuyckende vooz hare slabinden / nebens dewelcke sy den dagelijcken arbeit van water halen / hout hacken / rijs stampen en soo vooz moften volbringen / waer over dese vrouwt-personen op hare wederkomst ende verlossinge seer hart over de Chinesen klaegden / en der selver wreeden seer hiet extendeerden / en de geene dewelcke de lelijckheit van hare backhupsen / spijt hare eygen backhupsen / eerlijck gelaten hadden / dese waren die geene / die het meeste groffeerden / en hare mede makeren beschuldigten van met de Chinesen geboeleert ende hooijck geweest te hebben.

Dooz dient onder de vermoozde Nederlander's / behalven den Predicant Hambrouck, noch vijf a ses andere Predicanten / nebens een groot ghetal Schoolmeesters geweest sijn / soo is daer mede uyt het Fabeltje (datmen soo wel in Oost-Indien als in Europa dibulgeert) gesprooten / dat de Chinesen op Formosa de Christenen om de Christelijcke Religie hebben verbolght / vermoort en getpranniseert / ende dat de Predicanten hare Religie niet hebbende willen verlaten / nochte afballen als Martelaers / om de Religie gestorven sijn en daer over een roode letter inden Almanach behoorden te hebben ; welke eere / alhoewel wy hen niet en begeeren te misgunnen / soo dwingt ons nochtans de liefde tot de waarheit 't selve tegen te spreken / alsoo Coxinja wegens de Religie niemant der Nederlander's opt lastigh gevallen / maer heeft deselve alleelijck uyt polijcke consideranten / en tot volboeringh van sijne progressen dus jammerlijck boen om hals brengen / 't welck wy nocht hebben geacht alhier foodantig aen de werelt bekent te maken / op dat dooz dit staeltje moge geoordeelt worden wat te gelooven sy van alle de andere Martelaers / dewelcke verhaelt worden in andere gedeelten des werelcs / en verre afgelegene Landen geweest te sijn / en voornamentlijck van de Christen Martelaers in China / daer van de Waters Jesuyten soo hoogh roemen / welke luyden ich wel kan ghe-
100

looven / dat dooz de Chinesen en Tartaren aldaer effecttbelijck op wyzebe ma-
nieren sijn geboot getwozen / maer dat sulcx om de Heilige / sonder andere Po-
litijcke redenen / geschiedt soude wesen / sulcx gaet mijn geloof te boven / ratio
om dat het in de hedendaeghse eeuwde geen mode meer is dat men sich om sijn
geloof verhzanden laet / waer van wel een gheheel boeckje vol van exempelien/
nisi exempla essent odiosa, soude konnen vooz den dagh brengen / eboch en be-
hoebe van mijn seggen geen ander bewijs als de hedendaegse practijcke / daer in
men dagelijcks vooz oogen siet hoe bupsenden van menschen / so wel groot hang
als kleyn hang / van Gerefomezert / Arminiaens / Sociniaens / Lupters /
Paepsh en soo vooz van d'ene Heilige tot d'andere / met kouffen en schoenen
overslappen / als maer eenigh voozdeel daer by weten te bekomen / en sulcx met
haer interesse komt te accozderen / en dat soodanige menschen haer om de Heilige
souden laten martellieren en verhzanden / credat hoc judæus Appella, ick niet.
En om weder tot onse Fozmosaense Predicanten en Schoolmeesteren te ko-
men / spalden waren mede menschen van vlees en bloet ghemaecht / aten en
droncken gaern war goets / en wilden met geweld geeert wesen, daer ober veel
tumult maechten en heele boeckten van schreeben / dat men hare perfoonen niet
genoegh en eerden / soo dat epndelnggh om dese Broeders te appaiseren / by de
Hooge Overh. geozdonneert wserde / dat de Predicanten / wanneer in de Doz-
pen waren / als dan aen den Politijck / die aldaer 't gebiet hadde / de rechter
hant souden cederen / maer wanneer met de selbe Politijck in Tayouan wa-
ren / dat alsdan gemelte Politijck aen haer de rechter hant geben soude ; hor-
dantge eerstryden dooz opreechte Christen Martelaers gemobeert te wesen / ick
noyt gelesen heb. Wel is waer / dat gemelte Broeders hen lieden alstijt op Foz-
mosa seer pberigh hebben ghetoont / om de harten te bekeeren / maer dit was
om de Vellen te hebben / waer van gheheele Scheeps-ladingen na Japan ver-
sonden / dat hen lieden oock geene winn-eyeren en ley / en ick kender wel een die
daer mede wel twee tonnen gouts overgegoert en 't hups gebzacht heeft / en met
reeden / want die den altaer dient die moet 'er van leven / 't welck niet alleen van
den geestelijcken / maer oock van den wereltlijcken dienst te verstaen is / gelijck
Compagnies dienaren geheel India dooz genoeghsaem betuppen / met in hoz-
te Jaren groote Rijckdommen by een te vergaderen / ick spreek maer van
sommige / en niet van alle / nam non cuivis hominum contingit adire Corin-
thum, want ick en is sijn geluck soo goedt niet / ende dese laetste wozen on-
der ons Oost-Indtes Waerders de conscientieuse ghenaemt / also men haer
geburigh by na niet anders vpt den mont hoozt komen / als hadde ick oock
soo willen doen als die ofte die, ick soude mede so veel goets wel hebben kon-
nen krijgen, maer ick en hebbe mijne conscientie niet begeren te besmetten,
en soo vooz / quasi vero, als ofte pinant sulcken sware en penible repse / als
die na Oost-Indien is / soude by der handt nemen / en soodanigen verre baer-
water willen overbaten / met intentie om aldaer bliegen te vangen / of om het
sobere tractamentje te gherifeten / dat de Compagnie aen hare dienaren is ge-
hende / her welcke nauelijck toerepcken kan / om daer mede maendelijcks des
wijfs Thee-bach naer behooren te voozsten / soo kostelijcke en dier hoop teeren
is 't daer te Lande / ende als men dan niers van sijn selber en hadde / ofte dooz
behoorzijcke middelen niet en wiste te prospereeren / waer van soude men leven /
en Wyf en Kinderen konnen onderhouden / en wat sou'er tegheng den ouden
dagh.

dagh oberfchieten / wanneer men met de oude honden aen den **Dijk** gefaeght
 woort? evenwel als ick hier segghe dat men vooz sijn selven mede magh op sijn
 oogen sien / om wat ober te gaderen tegens den ouden dagh / soo en versta ick
 daer niet mede / dat men de **Compagnie** en sijn **Betaels-Heeren** magh ontrou
 wesen / en haer fraudeeren; maer oordeele dat sulcks vooz behoorzijke middelen
 behoort te geschieden / waer toe daer te lande hunder tderley occasien voorzballen /
 waer van wel veele soude konnen aenwijzen; maer en begeere de secreten van
 de misse niet te openbaren / ende eene nadeloose haer op mijnen hals te laden /
 't is my genoegh als met den binger aengewesen te hebben / dat men in **Oost-
 Indien** in **Compagnies** dienst wel kan rijk worden / ende niet te min de **Com-
 pagnie** getrouw ende eerlijck dienen / alhoewel daer upt mede niet en volgt alle
 de gene die upt **India** rijk t'hups komen / dat die de **Compagnie** trouw en
 en eerlijck gedient hebben / want hier menigh boeverhijse en schelmstuck on-
 derloopt / booznamelijck / van die in korte jaren groote rijckdommen t'hups
 hzengen / 't welck van de de arme, of weynigh hebbende **Oost-Indies** **Vaer-
 ders** hier te Lande moeten ontgelden / wanneer wedet komen te solliciteren /
 om naer 't warme land te varen / ende hun by de **Bewin** hebben doet aenghe-
 sten worden / als ofte sprieden alle te samen met en selfde syp obergooten wa-
 ren / ende dat maer naer **Oost-Indien** wilden om hun selven te verrijcken / en
 worden sommige sollicitanten upt dien insichre deerlijck vooz 't hooft gekoosten /
 en een party **Nieuwelingen**, wert-nieten / babochen / die nergens van en we-
 ten / en geen **Oost-Indisch** en konnen / vooz hun geprefereert; maer daer en is
 niet veel aen gelegen / de **Compagnie** sal wel sien hoese varen sal met hare oude
 getrouwe dienaren soo vooz 't hooft te stooren / ende soo veel **Nieuwelingen** na
India te senden; het is onmogelijck dat de **Compagnie** soo doende / langer sal
 konnen staende blijven / maer sal wel haest / volgens 't voozbeelt van de **West-
 Indische** **Compagnie** deerlijck vervallen / ende te gronde gaen / om dat se ons
 oude getrouwe dienaren niet en willen employeren tot den dienst / handel en re-
 geeringe van **Oost-Indien** / ende dit sullen wy verstaote **Oost-Indies** **Vaer-
 ders** soo lange segghen / roepen / schreeuwen / vertellen / schryven / verhalen /
 protesteren / lamenteren / fulmineren / janchen / huplen / balcken / blaffen en
 uytbolderen / tot dat de **Compagnie** pder van ons met een goet ampt / officie / en
 honorabel tractement / eick boven sijne meriten / sal voorszien ende begifughe
 hebben / als wanneer de geene die een beegh upt de pan sal ghekegen hebben /
 aenstonts een geheele andere tale sal boeren / ende aen 's **Compagnies** staet een
 eentwigh welbaren en prosperiteyt voozseggen / om dat de **Bewin** hebben soo
 judicieus ende voorszicelijck sijn in 't elgeren en berkiefen van hare **Dienaren** /
 om toe welcke eer ende proffit-ampten metter haest te mogen geraken. **O lie-
 de** **Confraters** / verachte en verschobe **Oost-Indies** **Vaerders**! soo binde ick
 my van conscientie wegen / alsoo ick mede een van de conscienteuwe ben / ghe-
 houden u liden eene geheymenisse (met conditte nochtans dat dit secreet blij-
 ve / volgens onse gewoonte die wy onder malkanderen hebben / eene secretesse
 te maken van 't geene pder ghemackelijck kan weten) alhier te openbaren / de
 welcke ick onlanghs dooz een **Magische** geest ontdeckt hebbe / namelijck /
 waer in 't principaelste obstarul is bestaende / van dat wy by de **Bewin** heb-
 beren dus deerlijck met den neck aengesien en verschoben worden / en dat wy
 by dage endenachte dus loopen / rennen en dzaben / sonder nochtans een srooy
 bzeet

vzeet in onse sollicitanten avancieren / komende al dit onheyl / miserie / hartseet
 en doef heyt ons eenijgh ober den hals / door 't gebuyken van een enkelt woozt-
 je / dat wy in onse sollicitanten soo onvoorzichtig alijht in den mont hebben / en
 ons soo qualijck daer van dienen ; maer su'je misfchien hier teghens upbaren
 en vraghen / hoe 't mogelijk is dat een enkelt wooztje soo veel kracht heeft van
 soo grooten quaet te konnen beroofsaechen ? het is nochtans so / goede vanden /
 ich hebbe veel Caballse Characters en Boecken ober dit vermaledijde wooztje
 gemaecht / naergesien en opgeslagen / en hebnde datter vooz een Oost-Indies
 Baerber die solliciteert na India te varen / onder de geheele sonne geen schade-
 lycker / noch periculoser sake te practiseren en zy / als dit eenijgh wooztje by
 de Bewinthebberen te willen gebuyken / ick sie datje verlangt om dit schade-
 lijcke wooztje te mogen weten / wel aen ick sal het u seggen / dit woozt hiet Oude-
 ep liebe lacht niet / neemt 'er maer eens de proef van / en seght in uwe sollicita-
 tten teghens Bewinthebberen / ick ben een oude Dienaer , siet eens offe niet
 dadelijck sul moeten hooren / hebje ons gedient daer het je jou gelt vooz gehad /
 ben je een oude dienaer soo weet je van de mooyt / gy sijt de rechte man om een
 particulier handelje te vryben / daer van de streken en knopen u noch niet ver-
 geeten zijn / ghy soue wel weder het vette van de keetel willen schuppen / ofte
 den doyer willen nysuppen ende ons niet als het groutsoep en de ledige schalen
 oberlaten ; neen / soodanige practisyns en erbaren Toorstuyden en hebben wy
 in India niet meer van doen / wy sullen het eens proberen met nieuwoelingeren
 daer henen te senden / die van dese lortendraperijjes noch niet en weten / daer
 wy hiet by hoopen te varen / ofte komje dan met jou compliment van oude
 Dienaer by een ander Bewinthebber / die sal wel geheelijck de geck met u sche-
 ren / en u tot antwooyt toepassen / benje out soodient u beter de rust / als een
 soo sware reyse / en ongemackelijck dienste aen te nemen / wy sijn niet geen oude
 afgesloofde menschen voozien / maer hebben van nooden jonge fluxz mannen /
 die tegens fatigues / en een stoot en onghemack konnen upstaen. Ende hier
 mede al weder voozt wandelende na een ander Heer / daer sulje moeten hooren /
 doeje in Oost-Indien waert / waerom en sijt gy daer niet gebleven / ghy hebt
 immers uwe blautwe sacken genoegsaem gebult / ofte waerom en hebje nebens
 anderen niet mede uyt uwe oogen gesien / syt gy niet bequaem genoegh geweest
 uwe eygene saken te verzoogen / soo soudt ghy sulchig noch veel minder wesen in
 Compagnies dingen waer te nemen / de Compagnie en sal niet sulche loome /
 achteloose / domme menschen niet gediene wesen / en soo voozts / sult ghy ober
 al van de hant afgewesen worden / waer in / alhoewel de Heeren Bewinthebber
 ren veeltijts niet misraden / en menigmaalen den spijker recht op 't hooft treffen /
 soo valt het nochtans vooz een out / eerlijck dienaer hart te verdragen / dat men
 soo wepnijgh regulair is nemende op de goede diensten die men aen de Compa-
 gnie gedaen heeft. Ah vanden gaet niet voozder / hier is al weder den drom-
 mel te bannen ! spzechje van goede diensten aen de Compagnie gedaen te heb-
 ben omirent Bewinthebberen / soo leyt uwe geheele sollicitatie in duygen / en is
 het werck daer mede soodanijgh verbyrst / dat met alle mijne harsenen gheen
 middel en weet te practiseren / tot redzes van desen onbergeestlijken mislag gy
 lieden behooyt immers so veel politijke letteren gegeren te hebben / dat gy wist
 dat ober al / en in alle Staten / het vergeven van ampten en officien niet anders
 en is als een pure beneficie / dependerende van de vrye wille en keur des gebergs
 van dien / sulchig dat wanneer ghy leden de Bewinthebberen met uwe goede

diensten aenboort komt / het niet anders en is dan ofte een Crediteur sijn Debitore aanspraak / en de selve tot voldoeninghe van sijne schult en betalinge wilde constringeren / tot soedantige constrainte pman die een beneficie weegh geeft niet willoende verbanden wesen / so hebben de Heeren Bewinthebberen 't meeste gelijk van de werelt / datse sulche goede dienst-schreuwerg sachtjens af wijfen en in 't lange pacht laten loopen; hebt ghylieden noyt gelefen dattor staet / als gy alles gedaen hebt, soo seght Heere wy sijn onnutte dienst knechten. Welcke deroemdinge / indien wy doortaan mede by der hant nemen / soo en is niet te twyffelen / of wy sullen mer onse sollicitatien by meer opdoen / als tot noch geschiet is / daer ander sints so we by onse goede dienst schreuwinge blijven volharder / soo soude lichtelijck konnen komen te gebeurten / dat Bewinthebberen yder in 't partsculier af berghde / waer in de ghebare goede diensten waren bestaende / en welck de specialiteyten van dien sijn / en by aldien wy alsdan niet anders als een pacip bagghelless en weten boort den dagh te brengen; Noch niet anders en weten aen te wijfen godaen te hebben, als het geen den dienst, daer in yder gestelt is geweest, heeft komen te vereyffen, en requireren, en by nalatinge van het welcke men soude gecensureert en ghestraf gheworden hebben, en dat Bewinthebberen daer op tot onser confusse ende innerlijcke schaemte eens seyden / sijn dit dese wonderlijcke diensten / dewelcke ghylieden met de groote elle soo byer upmeest; moet de Compagnie jaerlijchs hier aen so groote kosten dragen? hebt ghy daer vooren maendelijchs soo groote gagie / kost gelt / en ample emolument en moeten genieten? Seckerlijck / alle het geene ghy lieden gedaen hebt / soude de minste provisionele Adffistent van tien gulden des Jaerens insgeijch ende op sijn gemack mede wel konnen doen en waer nemen; O hoe behapt met den mont vol randen souden wy op soedantige teproches staen klijcken / ende dat noch het erghste is / doort dese onse impozune goede dienst-schreuwinge / soude aen de Heeren Bewinthebberen de daghen wel eenmael konnen groepent worden / en hare lieden soedantighe goede ordres doen betamen tot soulas van Compagnies groote onkosten / dat boortaan geen hooge ghegaerde meer gebuyche en warden in 't geene eene provisioneel Adffistent op sijn gemack kan waer nemen / dan souden wy het wel gemackt / en een seape vrede op ons opgen gat gehaelt hebben / en moeten pluggeren en arbeiden als de Welts / om een monnetbol broots te waken: daer we het tot noch we soo gemackelijck gehadt hebben / ende ons de gebraede Duppen van selfs in de mont sijn komen vliegen /

Ut mihi saepe

Bilem, saepe jocum vestri movere tumultus.

Wannen Spoeders / hac via non itur ad astra, dit en sijn de verchte misdelert niet om daer mede de Heeren Bewinthebberen ronswaeris genegen te maken / willen wy wat obrineren / wy moeten dese en diergelijcke steenen des aenstoort eerst upt de weegh doen / ende alsoo mijne genegenheyt u lieden doch niet s berbergen kan / ende dat ich tegenwoordigh in mijn humeur ben van gheheymnissen r'openbaren / so sal ich u lieden alster noch een saeck van wonderlijcke groote impozantie ontdecken / dewelcke seer secreet gehouden wort / en niemant dan eenige wepnige onser Heeren en Meesters bekent is / dese is / dat by eenige der selver Heeren / die inde Compagnie by wat te seggen hebben / op het secreetste ja / op het aldersecreetste een secreete resolutie getrocken is van dat voortaan geen Paepsgeinden, roacadores, mysterieusen, penitentiarissen, calumnien-

sen,

ken, ofte diergelyke slag van Oost-Indies Vaerders meer aengenomen noch naer India sullen veronden worden. Ende hier by komt het dat so ras pman van ons van sijne gebane diensten / maer een enckelt woortje begint te reppen / soo is het dadelijk ho ho / dese man stincht al na het Pausdom / dat hy / gelyck de Papisfen met hare verdiensten den hemel willen bestormen / hier mede ons meent de woet dooz te schryben / dat we gehouden souden wesen sijn ver soeck / so ras als hy maer spzeecht / aenstomrs in te willigen ; neen wy moeten dienaers hebben die meer op ghenade hoopen / ende met meerder oommoedigheden haer saeck weten dooz te dzagen.

Dooz de Roncadores, verstaen de treckers van de doozs resolutie / de snyp-
bers / pochers / snozchers / blasers en groot-spzeechers / daer onder doozna-
mentlijck begrippende die geenen / dewelcke by occasie ergens in een Schuyt / op
een Waghen / ofte in een Gastmael / eens by den een of den ander Bewint-
hebber geweest sijnde / ende tegens soodanigen Heer van de Oost-Indische sa-
ken / van Compagnies staet en gelegentheyt / boden haer begriyp / geheel con-
fys en tot walgens toe veel gediscourect en gestweis hebbende / en dat sooda-
nigen Heer uyt complaisance / ofte wel om de narren den kap vol te vullen / aen
deselbe maer eens vzaeght ofte sprieden wel lust souden hebben om weder naer
Oost-Indien te varen / ofte andersints dat sprieden de Compagnie weder be-
hoorden te dienen / en diergelycke ; waer mede dese quidams van soo geintou-
neert en opgeblasen worden / dat / wanneer by de andere arme sachtalsen ende
Oost-Indies Vaerders van misander calibze / dewelcke soodantgh gheluck niet
heeft mogen gebeuren / komen / soodtenden deselbe wel achter af met het hoerte
in de hant te blijven / dooz dese begunstigde Sinjoors , die in soo goeden blaerje
by de Heeren Bewinthebberen staen / op dat dooz hare interesse en bequame
doozspzaech sprieden niertet tye mede mogen by Bewinthebberen bekent wor-
den / en alsoo tot het een ofte andere Officie aen geraken ; ende ondertussen so
en komt by dese geluckige mannen noyt Snijder / Schoenmaker / Wever / Del-
fer / ofte wse maer met haer wat te doen heeft / ofte sprieden weren dadelijk
met deselbe een pzaetie van Oost-Indien op te halen / het komt te pas ofte niet /
met vertellingen / wat groote mannen sprieden in Oost-Indien geweest sijn / en
welcke wonderlijcke ongemeene diensten sy aen de Compagnie gedaen hebben /
sijnde de minste van hun een Gouverneur / Commandeur ofte Opperhoofse
van de eene ofte andere plaetse geweest / ende dat de Heeren Bewinthebberen,
om hare ongemeene bequaemhoeyt ende capaciteyt, haer lieden menighmalen
versocht ende aen boort geweest hebben , om weder in Compagnies dienst te
treden , waer toe seer groote officien en ample gagien haer aanboden , maer
dat sy lieden dooz als noch geene genegentheyt hebben weder naer Oost-Indien
te varen / en daerom de Bewinthebberen haer ver soeck hebben afge slagen / of
andersints noch een jaer twee a drie uytstel ghenomen / om haer anbet wesen te
bedenken / ofte hare vzooves daer toe te bewilligen / die van / quasi vero , soo
licht noch niet konnen resoluten / met welke pzaetens sy lieden somwylge een-
houdige menschen menighmalen soo verre misleiden / dat de goede lieden in de
oplnie en geloof gheraken / dat Oost-Indien suplerker landt sy / alwaer men
dooz de kost niet en behoeft te wercken / en hen de tanden waterigh ghemaecht
worden / om mede daer na toe te varen / waer dooz dan een walgh in het werck n
hrygende / als nu een beter landt wetende / al waer ghemackelijck aen de kost
homen geraken / so verballenselijckelijck in groote onacht saemheyt met hare

huyshoudinge naer behooren niet meer waer te nemen / en daer dooz met wijs
 en kinderen in armoede gheraeckende / dan looprinen naer 't Oost-Indisch
 huyse aen 't sollicitereen / om met wijs en kinderen naer India te baren / en bal-
 len de Heeren Betwinthebbers so impozun en lastig / dat dooz dese sollicitanten
 hen nauwlijchs weten te bergen / waer van my selver noch geen lange jaren ge-
 leden een sijn staelje te boren gekomen is van seker eerlijck Burgerman / sijnde
 een Schoenmaeker van sijn hantwerck / dewelcke in sijn arbeeyten winkel re-
 delijcke goede neeringe hadde / soo dat nebens sijn vrouwe ende acht kleene kin-
 derijens eerlijckijens daer van leefde / maer dese man tot sijn ongheluck twee a-
 byemalen by eenne van dese Roncodares ofte Grootspreeckers gheweest sijnde /
 soo waren hem aldaer de ooren van Oost-Indien soo vol gheblasen / en hadde
 het hooft soo vol muisse-nesten gekregen / van in korte jaren sonder te arbeeyden
 rijck te kommen worden / dat desen goeden man daer dooz in sloffighepdt en by-
 gevolg in verloop van sijne neeringe / en tot armoede soude verballen hebben
 ghehad / ten ware by ghebal pemant van sijne Vrienden / met my van deses
 mans ghelegenthepdt spreekende / my de gheheele Historie daer van vertelt
 hadde / die was dat gemelten Roncodar ende Grootspreecker (waer van den
 naem upt discretie dooz diemaet sal verfwijgen) aen desen goeden man hadde
 wijs ghemaect / dat de Heeren Betwinthebbers hem veracht hadden tot
 Opperhoofst aen de Caep de Bonne Esperante / in de plaetse van Qualber-
 gen te wilsen wesen / ende dat hy op die verfoeck sijne tijdt van bedenkinghe
 hadde genomen / ende wijders by aldien hy het aengebooden Opperhoofschap
 quam te acceptereen / dat hy alsdan dese man met vrouwe en kinderen booz
 huy Burger aen de Caep soude mede nemen / dewelcke met alderhande dzan-
 ken aen de gaende ende komende Scheepen te verhoopen / ende eenighe andere
 schackerijens en kleene Coopmanschapjens te drijben / in korte jaren soo veel
 gelts soude konnen overwinen / dat al sijn leven konde behouden wesen / waer
 op hy my onderbonden wese / dat gemelten Grootspreecker sijn boozgeven /
 van daer hy dooz de Compagnie verfocht was ghe worden tot ghemele Opper-
 hoofschap / valsche ware / en dat hy sulchs tot disreputatie van Compagnies
 respect upt sijn hooft gefingeert hadde / soo hadden wy de meeste moeyte van de
 werck om de boozs goeden man sijn phrenesse van rijck te worden upt het hooft
 te puzen / ende hem tot sijne gewoonlijcken arbeeyt weder te doen keeren / waer
 in tegenwoozdigh als noch welbarende is / en booz onse goede onderrechtin-
 ghe hartelijck bedankonde / waer van des noots goede ghetuygenisse soude kon-
 nen pzoediteren / 't welck siet verhale tot waer schouwinge van alle goede lieden
 om hen booz dese Spreken beter als booz de pest te wachten ; want dese men-
 schen met hare pzaerjens konnen schade doen aen lichaem en gemoet van die ge-
 nen / die haer maer geloof geeft / en sijn hun selven boven dien menighmalen
 alsoo schadelijck als aen een ander / want dooz hare gheduyrige gewoonte van
 opsnijden en liegen / woze de nature in haer soodanigh berandert / dat metter
 tijdt selfs beglaven te gelooben waer te wesen / het geene sy anderen in den be-
 ginne boozghelogen hebben / ende verballen sy wel tot soodanige sot- en onbe-
 schaemthept / dat se sich niet en ontsien selfs aen onse Oost-Indies Waerders /
 die nochtans beter behoorden te weten / wijs te wilsen maecten / dat se dooz de
 Heeren Betwinthebbers in 't secreet tot Compagnies dienst aenghesocht wo-
 den ; maer laep ! als soodanige Grootspreeckers eens in der daet komen te solli-
 citereen / wat hebben se anders te verwachten / als een bitter verwoyt en smadige
 schimp /

schimp / met te moeten hooren / hoe kame dese man ons nu aensoecken / die soo menighmalen gheroemt heeft / dat we hem aengesocht hebben gheschied / wegh met dien laetduackenden Nar / hy endient ons niet; ende sulcx moeten wy andere onnossele Oost-Indies Waerders dan somwijlen mede ongelden / dooz Men Bewinthebberen meenen / dat wy al te samen al een Dotsche zijn / wes halben ick raden soude / dat wy andere Oost-Indies Waerders dese Grootspreekende quanten den boender gaven / en upt ons geselschap upt sloten / so we maect ander sintz al te samen met dese steckie han groot spreken en pochen / d'eene wat meerder d'ander wat minder / insgelijchs niet besmet en geraecht sijn.

Noch veel quader slag van menschen / als de Concadores / en aen ons Oost-Indies Waerders in onse sollicitatten / tien mael schadelijker sijn de Mysterieulen / dat is smappers / smokhelaers en secrete solliciterende Oost-Indies Waerders / dewelke aen hare makers / en aen pder een daer van een ghehep menisse maken / dat syleden solliciteren / en tot dien eynde geduytigh met disrespect en kleynachtige van des Compagnies dienst spreken / als ofte syleden deselve niet van nooden hadden / daerse onder en tusschen des avonts laet / ende des morgens vroegh / eer sint belten sijn schoenen aen heeft / op de been sijn / loopen en draven dat het sweet langhs haer gat drijft / ende geheele upren / als sintinellen staen op en passen booz de deure van de Bewinthebberen / om gelegentheydt af te wachten van deselve aen te spreken / daer in nochtans dese praecautte gebuyken / wanneer ergens by een Bewinthebber in huys gaen / dat se alboorens aen te bellen eerst naerstigh aen alle kanten rontsom sien / ofter oock eenig Oost-Indies Waerder / ofte ymant anders van kennisse daer omtrent is / die haer kan sien ingaen / en de haen onklaer stende / so gaense sachtjens voorby / en soo lange een straetje om / tot dat de persoon van kennisse weeg is / en dan snap in huys / op dat niemant achterdocht mocht krijghen van datse solliciteeren: welcke maniere van solliciteren / of die schoon wel voorzichtig schijnt aengelept / ten sine daer mede te verhoeden / dat andere sollicitanten hen niet in de weeg en sijn / soo en voeght deselve aen ons Oost-Indies Waerders nochtans geen sintz / dooz dien wy meest al te samen by Bewinthebbers suspect sijn van experte meesters te wesen / om in India een particulier handelise te drijven / waerom soo ras als Bewinthebbers dese onse sineffen / die toe in 't secreteren van onse sollicitationen gebuyken / in de neus krijgen / so sijn wy daer mede aenstonts suspect / en maken syleden daer upt een besluyt / dat wy so habil sijnde in dese dinge / die men wel weten magh te verbergen / wy in India komende / noch veel bequamer souden wesen in 't beleggen en upboeren van dingen / diemen niet weren magh / daerom is het scenum habet in cornu, longe fuge, wacht u booz sodanigh slag van sollicitanten / alsoo de Compagnie van hen d'aldermeeste afzuech en onderkruppinge in hare negotie te vreesen heeft.

De Penitenciarisen alhoewel die niet heel quae aen de Compe. gedaen hebben / en oock van de quaetste slag van Oost-Indies Waerders niet sijn / hare gewoonlijke discourses sijn nogtans / kom ik eens weder in India, ik sal mijn saken wel anders aenleggen, of ick sal de schoone gelegentheden die ick gehad heb niet meer so mal versuymen, en sal 't wel sodanig weten te maken dat voor de darde mael niet weder daer na toe sal behoeven te varen, dit dooz d'een ofte d'ander spon en bercklicher aen de Bewinthebbers obergebracht wordende / soo worden wy daer dooz alsoo suspect als de Mysterieulen, en kommen in geen dienst aen geraecken / al sprongen wy naer onsen staert om / waeromme rade dit vergeefs penitieren wat meer verhoegen te houden / en die wat goets

In den sin heeft / die swijge soo lange stil / tot dat de ghelegentheydt eens weder
 schoon sal krijgen / en doe dan 't geen dat hy geleert sal hebben / altijd gedenken-
 de op dese goude spreuke / fronte capillata post est occasia calva. Die pder
 dienaer van de Compagnie in India wesende / des morgens als hy opstaet / en
 des abonts wanneer te koop gaet / nevens haer morgen ende avond gebet / be-
 hoorde op te seggen / welcke lesse ik alhier maect gebe aen de penitentiarijen
 betwelcke met soodanigen pder / als de Joden haren Messias verwachten / ver-
 langhen weder na India te varen / alsoo ick anderrecht woerde / dat de nieuwe-
 lingen die sedert eenige jaren herwaerts na India gevaren sijn / deselve spreuke
 seer wel weten te practiseren / en daer by geen schade en lijden / trouwens doer
 onder zijnder veele die Latijn konnen / en den inhoudt van dien seer wel ver-
 staen / en hoden dat hier wiste Doeten hebben / sulcks dat voel wat berben doen
 daer aen pman anders niet eens soude durben denken.

Van de Calumniose quaet spreekers / achterklappers / nijdigaerts en
 diergelijke soorten van Oost-Indies Vaerders / en sal niet veel woorden ma-
 ken / door dien soodanige onse dagelijckse actien ons wel niet juist in het sollici-
 tieren seer naedeeligh sijn / nochtans ons oock niet hart by Belwinshelberren re-
 commanderen konnen / als die uwer vzeedfame menschen in haren dienst heb-
 ben / als daer mede wel best ober een komende / en daerom en behoorden wy onder
 malhanderen niet meer soo nijdigh den een tegens den anderen te wesen / noch
 malhanderen de kroon van 't hooft te spreken / volghens de quade ghewoonte
 tot noch toe by ons religieuselijck onderhouden / niet pman achter de rugge na
 te seggen / al het quaet dat wy daer van weten / en eschanders geringe extractie
 en percentage te verblijten / aengesien wy doch alle te samen Adams kinderen /
 ende wy eenen selfoe wortel boortghekommen sijn / vzeese andersints dat volgens
 't boortbeelt der Joden / detwelcke door de geheele Christen werelt by pder gehaet /
 veracht ende bespot worden / wy insgelijcks van de geheele Nederlandse natie af-
 gefondert / en als een particulier slag van menschen staen gheconsidereert te
 worden / daer van Godt betert sich reets eenige quade beginselen beginnen t o-
 penbaren / alsoo hier te Lande den meesten hoop van ons / by luyden van sat-
 soen / geen hooger estime ende achtinge en hebben / als het is maer een Oost-
 dies Vaerder, welck woortje van slepnachtinge / te weten dit verbrutste maer /
 wy veelijts met gemak wel souden konnen declinieren by alden wy ons aen-
 wennen onse ontwerende grootshepdt / en vobze hobaerdye wat in te roomen /
 detwelcke ons in de conuersatie van eerlijcke luyden soo edicus en insupporabel
 is makende / edoch en behoeben wy daerom ons selven mede niet t eenmael te
 verwerpen / want die sich onder den dyas mengt die wort van de Darchens ge-
 vzeeten / en mogen ons onder malhanderen / bewijse het doch niemant anders
 doen en wil / wel eeren / en by onse getwoonte blijven / van eschanderen te mo-
 gen naemen de Heer die, de Heer dese, en de Heer geen, naer het ampt dat
 we eenmael in Oost-Indien bekleet hebben gehad / want eens Burgermees-
 ter alst Burgermeester.

Alle welcke getrouwe waershouwelingen en aenwijssingen van onse getwoone-
 lijcke mislagen / waerde Confraters / hoore u lieden in 't generael / ende pder
 in 't bysonder seer aengenaem te sullen wesen / en verwachte daer ober wel har-
 telijcken bedankt te worden / niet versoch / dat gy lieden gelijck te considereren
 de selve van wy niet animo injuriandi, om pman's persoon in 't particulier te
 affronteren / boort den dagh gebzacht te wesen / namentlijck / wy haer van sood-
 danige

banige groode en in 't oogh van de werelt bespot en belachelijcke sepfen en mis-
slagen / en dat gy lieben waren moogt / waer dooz u lieben na desen voornam-
lijck va achten sul koonen / en soo hier mede ymant in 't particulier op sijn seer
geraecht is / dat hy sich betere / sijde mijne meentinge niet / dat alle luyden die
upt verseynde insichten in Oost-Indien geweest / en de Compagnie gebiedt
hebben / van sodanigen aert en nature souden wesen / als hier booren aengewe-
sen worden / maer sprake alhier van sommige wepnige / dewelke niet dese hare
malle aertien / d'andere eerlijcke luyden die in India ghetweest zyn / niet als tot
ergernisse en scandael strecken / en maken dat daer dooz mede in kleyrnaechtinge
geraecten ; sijn ymant die wat beters weet dooz den dagh te brengen / dat hy
vrij sprake / ich gebe het mijne om een beter / volgens 't seggen van den Poet /

Si quid novisti rectius istis.

Candidus importi, si non, his utere mecum.

Edoch so dese dooz aengerogene byzale / en ons andere gemodererde Oost-Indi-
dieg Waerders tot schandael streckende menschen / hen dooz dese generale cen-
sure niet en begeren te beteren / maer datse willen voortvaren met hare buyle
lebbige tongen te roeren / en ons noch meerder quael komen te maken / soo sul-
len wy ons niet ontsien hen met namen en toenamen te noemen / en ik dooz my
particulier sal dese ontrouwde dienaren / om welckers wille wy goede getrouwe
mede soo veere tijden moeten / wel anders wesen te plagen / en geheelijck te rup-
neren : want ich sal alsdan aen de Heeren seventien en remonstreren / demon-
streren en offereren seecker gewille onfeylbare methode , waer door in Oost-
Indien alle particuliere handelaers , (niet een eenigen uytgenomen) konnen
achterhaelt en geatrappoert , ja zelfs alle particuliere verboden handelungen
voorgekomen , geweest en gestuyt worden . Tot welckers fondament in den
generalen staet van de Compagnie geene andere alteratie en begoere gemaecte
te hebben / als dat aen den Generael en Raden van India / mitsgaders aen
alle Gouverneurs / Commandeurs ende Opperhoofden van alle plaetsen / en
aen alle Collegien van Justitie / en aen alle gheselde Fiscals dooz geheel India
benomen werde d'inquisitie / ondersoek ende judicatie / ober alle verbode par-
ticuliere handelungen en handelaers / ende dat in plaetse van dien oeral / alwaer
de Compagnie maer eenige jurisdictie vermagh t'exerceren / ogheracht wer-
den seker Collegien van vijf a ses / meerder ofte minder daer toe bequame per-
soonen / nebens haren President / Fiscal ende Secretaris / welckers eenigste
ampt ende judicature sal wesen / op alle verbode particuliere handelungen ende
handelaers t'inquireren / achterhalen / stuyten / weeren / de aengehaelde goe-
deren con fiscoren en de particuliere handelaers naar gelegentheit van saecken te
depozeeren en naar Nederland te versenden . Edoch dat het voorsz Collegie van
inquisitie ober de verboden handelungen in 't generael / en yder persoon en le-
demaet vanden / in 't bysonder / van niemant anders als immediatelijck van
de Heeren seventien / en sal moeten dependeeren / sonder datse ober eeniger
hande begane fauten / mislagen / crimen ofte andere oorzaken / die men tot hun
last soude weten by te brengen / en te practiseeren / van ymant anders als im-
mediatelijck van 't volse Collegie van seventien / alhier in Hollandt ofte in
Zeelant vergadert wesende / vermogen aengesproken / gemolesteert ter judica-
ture gestelt en gestraft / ofte aen den Gerechte / ofte Hoben van Justitie of an-
dere competente Rechteren van desen Lande ter straffe overgelevert worden /
waer toe nebens de behoelijcke documenten tot hun lasten wesende / upt India
naer

naer Nederlandt fullen moeten versonden worden / en ondertruffen in India en op de thuss te pendente lite geen andere molestatie in hare personen lieden / als een eerlijcke en secure bewaeringe hoerder personen / tot dat by sebentienen mondelinge sommarij gehoozt fullen wesen : Dat wijders gemelte Collegianten ('t welck mede een van de essentieelste deelen van dese sake is) ghedurende den tijt van dese hunne bedieninge ofte namaeris naer expeditie van dien noch te geenlijger tijt in eenige andere als den boozsz ofensl van de Compagnie in Oost-Indien / fullen mogen geemplooeert / ghebruyckt / en gheabanceert worden / maer dat daer van booz al haer leven fullen uptgeslooten blijben / ende hen alle expectatiben en andere beneficen dien aengaende by resolutie van sebentienent fullen benomen / en booz altoos afgesneden worden ; weghalben oock met seer ample gagie / tractament / ende eer-ritulen fullen begiftigt moeten worden / en den Jfiscael van 't selve Collegie een rederlijcke quota van de aengehaelde en geconfisqueerde goederen dienen toegelept te wesen / waer van de kosten booz eerst upt de selve aengehaelde goederen twel hondert houdig fullen konnen uptgebonden worden. Welcke punctum archimedeum my toegestaen wesende / en dat de Heeren Bewinthebberen / na rijpe deliberationen konnen bevinden de oprichtinge en institutie van sodantige Collegien in India / met hun staet en gelegentheyt daer te Lande niet strydigh te wesen / en daer mede wel te konnen arceoderen / so weet ick aen de Heeren Bewinthebberen sodantige facile/onkostelijcke / licht practibbele en indubitabile middelen aen te wijffen / waer mede binnen de tijt van ses achter een volgende jaren / de verbode particuliere handelingen en handelaers daer te lande sodantig achterhaelt / gemolesteert / berdelgt / wptgeroept / gesuppzimeert / boozgekomen / en fullen wesen verfmoozt / datmen na dien tijt van sodantige handeltjens en handelaers aldaer te lande nauwlijks meer sal wesen te spzeken. En so ick alsdan van het opperste der Collegie eens Jfiscael Generael quam te worden / o bloet van gansen hoe suyt souden wy alsdan malkanderen aensien / ende ymant van u particuliere handelaertjens eens onder mijn klupben quam te verballen / selberement hoe souden wy malkanderen dan lubben met een beene mesjen / en ick u de lange lebbige tonghrtem soo nersjens wesen te besnijden / als opt Jode van sijn boozhuydt besneden is gheweest / want een magere luyg die bijt scharp / en die een boer plagen wyl / die moet een boer mede brengen / ho ! hoe souden de participanten in haer buyst lachten / wanneer gewaer souden worden / dat door uptroepinge van dese particuliere verbode handeltjens en smockelaertjens Compagnies negotte / die daer door gantsch onder de boet gehouden wort / en in hare onkosten komt te smoooren / soo merkkelijcken aentwas quam te nemen / en de oberwinsten sodantigh vergroot te worden / dat de yprdeelingen daer mede wel bijfen twintig en meerder ten hondert / hoben ordinaris quamen te tenderen. O la belle proposition ! o la belle invention ! ah quanta ingenia latent in occulto. Adieu Messieurs neem het booz ditmael soo booz lief met mijn ridendo dicere verum al lachende de Waerheyt.

F I N I S.

A U-

Authentijcke Bewijfen ,

Dienende tot verklaringe

Van 't VERWAARLOOSDE

F O R M O S A ,

Behoorende tot het Eerste Deel.

N°. 1.

*Extract uit de Resolutien des
Comptoirs Nansagacuy in Japan, onder dato
11. Novemb. 1646.*

Erstelijk hoe op gisteren alhier ter Baje, een Jonck komende van Hockieuw, met weynigh Swarte, en wel half verdorven Suycker gearriveert, ende door den tolk bekend geworden, den Tartar den oorlogh, in 't Rijk van China, seer avantagieus, en sijne victorie sulcks vervolgde, dat reede de Koningh, neven Iquan, uyt Hockhieu verdreven, sich ter vlucht na Chinchieuw begeven, gemelte plaets, nevens Chinchieuw al in de affche gelegd, ende niet dan een groot jammer en gekerm in al die gewesten noch overigh was, *En alsoo gerucht wordt, oock reede genoeghsaam gewaarschout zijn, de vluchtende Chinesen, wien sich niet willen submitteren, het oogh op 't Fort in Tayouan, om by de werken sich vast te verbouwen, wel slaen mochten, 't geenige hoopen ende vertrouwen willen, de goede Godt nu noch nimmermeer sal toelaaten nochte gehengen, hoewel buyten twiffel 't Eylant Formosa een groot verblijf ende uytvlucht, voor deselfs vluchtelingen zijn ende wesen sal; waer door Tayouan niet alleen van provisie, maer selfs oock van hunne landerick ende bouwneeringe*

lichtelijk staet ten deele ontbloomt, en berooft te werden, of men Tayouan naerder ofte met provisie, ofte met versien, dan alles al wel te wesen, soo sijn beloop voorts laten nemen sal. &c.

N°. 2.

*Extract Missive door haer Ed^s.
den Heer Gouverneur Generael ende Raaden
van India, aen den Gouverneur Nicolacs
Verburg in Tayouan. Geschreven in dato 25.
July 1652.*

Voor aengeroerde Pater Jesuyt, heeft ons mede gerelateert, de geruchten in China sterck loopen, hoe dat den Soon van Iquan, genaemt Coxin, door 't geweld der Tartaren, sich niet langer in China kan onthouden, noch dorst vertrouwen; over sulcks hem met een groote macht ter Zee begeven, ende op 't rooven stelt, *voornemens zijnde, soo de maren loopen, 't oogh wel op Formosa mocht gewend hebben, om daer sijnen sedem te nemen; 't welck Godt verhoede, ende wy anders verhoopen, echter hebben goet gedacht U E. dese geruchten te verwittigen, om tot waerschouwinge te dienen, mitsgaders doorgaens in defentie, ende op hoede te mogen wesen, d'adviso, &c.*

A

Extract

N°. 3.*Extract Missive door haer Ed.*

den Gouverneur Generael, ende de Raaden van India, aen den Gouverneur Nicolaes Verburgh, in Tayouan. Geschreven dato 26. May 1653.

MEt groote verwonderinge, ende niet sonder alteratie, hebben wy uyt U E. eerste Missive vorder gelesen van het verraderfche attentaat (*te weten de Chineesse revolte van A^o. 1672.*) der Chinesen, op Compagnie's staet, op het Eyland Formosa; het welck, alhoewel geluckigh ontdekt, ende victorieus gedempt ende t'ondergebracht zy, (daer de name Godes in der eeuwigheyt voor zy gepresen.) NB. *soo kunnen wy evenwel niet nalaten daer uit alles suspect te houden, niet wel te geloven zijnde, dat die slechte luyden het selve by der handt genomen hebben sonder steunsel ofte vermengingh van hooger aensien; het zy dan van den Mandorijn Coxinja voornoemt, ofte andere, hoewel daer van tot noch toe niet gebleecken zy.* Ondertusschen is het een groote saecke voor de Compagnie geweest, dat de Chineesse Hoofden daer niet aen vast zijn geweest, maer dat in plaetse van dien, het veraed tegen haer eygen Landsluyden ontdekt, ende aen den dagh hebben gebracht; als mede dat de Formosanen ons getrouw gebleven zijn, ende haer in 't uytroeyen der rebellen mannelijk gequeten hebben. Die U E. dan wel gedaen hebben, voor yder Chineesse kop te vereeren met een Cangan ofte Nietquaina: echter mogen wy ons op de eene nog andere natie niet al te seer verlaten, *hebbende de Chinesen niet alleen nu, maer oock voor desen doen blyckers wat staet op haer te maeken zy; ende zijn de Formosanen oock voor soo stoutvastigh niet aen te sien, dat van de Chinesen, die gemeensamer omme ganck met haer hebben, als de onse, ende onse Regeringe doorgaens tracht swart te maeken, niet soude konnen worden verleyd, ende tegens ons opgehitst; het welcke, byaldien in dit geval geschied ware, ende dat de Chinesen van behoerlijk geweer waren voorzien geweest,*

Compagnie's staet groot pericul soude hebben gelooopen, ten minsten souden sy ons van het vaste land gedreven, ende binnen Tayouan beslooten hebben, tot onuytspreckelijke schade van de Compagnie, die naderhand genoegh te doen soude hebben gehad, hare verlooren Conqueste met groote kosten ende arbeyd wederom te recupereren. Waer uyt vermercken hoe hooghnoedigh het zy, dat de Chinesen buyten besit van geweer ende andere oorlogs-gereetschappen gehouden, ende voortaan wel nau op het inbrengen van 't selve gelet worde, op dat ons d'een of d'ander tijdt geen quaden trek en komen te speelen. NB. *Wy en kunnen ons noch niet ontlasten van groote bekommeringen, wegen den Mandorijn Coxinja, boven meermalen genoemd, die wy, soo uyt de gesakveerde Nederlanderen van de Fluyt de Koe, als de Chinesen, desen Jaere hier aengelant, onderricht worden, eenige malen van de Tartaren uyt het veld geslagen is, ende Aymuy licht eyndelijck genootsaect sal worden te ruymen, ende hem na d'een of d'ander plaets met synen aenhanck te salveren, dat op 't Eyland Formosa wel aengesien mochte worden, alsoo haer de vruchtbaerheyt, ende andere goede gelegentheden van het selve, alsoo wel als ons bekend zijn; doch willen een beter hoopen; te meer, alsoo uyt voorsz. volck van de Koe verstaen, gelijk U E. uyt het boven geciteerde extract mede konnen sien, hoe dat voorsz. Coxinja van sijn eygen volck niet seer bemint zy, ende van tyt tot tyt verlaten wort, om sijn itraffe regeringe, ende dat sijn soldaten geen noodig onderhoud versorgen kan, waer uyt wy verhoopen, dat byaldien 't land ruymen moet, van geen groote macht gevolgt sal worden, maer dat hen liever onder den Tartar sullen begeben, die wy verstaen, dat alle die hen gewillig submitteren, in hunne volke besit harer goederen laet, ende minder overlafst doet, als sy van haer eygen Overheden gewent zijn; NB. *Doch wy hebben evenwel meer dan groote oorsaeck, om meer als uyt voor desen sorgbuldig op hoeden te wesen, ende alle bedenckelijke als onbedenckelijke gelegentheden verdaacht te houden, wetende datter meer als gemeene wijsheyt ende dapperheyt vereyscht word, om een groot land met kleyn**

kleynē Krijgsmacht te beschermen tegen vyanden van buyten, &c.

N°. 4.

Extract uyt het rapport door Claes Verburgh, Gouverneur op Formosa, aen Generael ende Raaden van India overgeloovert, wegens Formosa's gestelte, in dato 10. Marty 1654.

HEt is een vasten regel, datter meerder kennisse ende wijsheyt vereyscht wert, in 't wel en voorzichtig regeeren, ende voor onheyl te protecleren van eenigh Land, als'er wel behoeft om 't selve te conquesteren, ende onder sijne heerschappye te brengen; ende daeromme moet een Overheyt, die de forge daer van bevoolen is, geduerigh tegen alle buyten ende binnenlandse vyandlijcke attentaten vieriglijck waken, op dat niet onversiens, van d'een of d'ander, kant soo subijt overvallen werdt, dat daer door in confusie ende buyten postuer komen te geraken. Dese lesse moet den Gouverneur van 't Eylandt Formosa altoos wel observeren, ende sijn hoeft noyt sonder die bedenckingen, om te slapen nederleggen, hebbende ick de bekommeringe te mijnen tijde genoeghsaem ondervonden ende beproeft, verklarende my menighmael, wanneer mijne gedachten ontrent die sorghvuldigheden speelen liet) de haren van ontroernissen over eynd refen; ende hoe kan het minder zijn; dewijl het Eylandt Formosa met veele evidenten, periculen ende gevaer besitten; want sullen wy van binnen in 't harte van 't lant selver gaen sien, so bevinden voor eerst dat noch een deel wilde ende woeste inboorlingen te temmen hebben, die maer uyt onnosselheydt onse onderdanen zijn geworden, ende wie weet, wanneer tot beter kennisse zijn gekomen, of sy hun dan wel soo gelegghelijck, als nu doen, sullen aenstellen: *Ende wat is doch onse macht by hare menighvuldigheyt te vergelijcken? generect ick rekeninge make dat Formosa wel met over de 100000 menschen bevalckt is. Hier by krielt het op onsen bo-*

dem met alderhande slagb van Chineezen, die bet landt door haere frequentatien aller wegen verspien, ende uyt dien hoofde wel eenige conspiratien smeeden konnen, gelijk ons in den Jare 1652. op den 8. dagh van de Maent September, by een seer schielijcke ende dangeereuse revolte van die natie is komen te blijken, &c.

Insgelijks is het perijckel van buyten 's Lands niet weyniger te achten, alsoo Formosa in 't midden, en ontrent soo machtige Rijcken als China ende Japan zijn, is leggende, welters Koningen al mede jalours, wegens onse dominatien over Formosa, zijn; konnende veeltys oock wel eenige groot Personagien, die tegens haere wettige Coningen opstaen mochten, en door oorlogen uyt hare gelegtheden geworpen wierden, wel naer Formosa de vlucht nemen, *gelijck veede langb de geruchten gelooopen hebben, dat den Chimeessen Mandorijn Coxinja, wesende de soone van Iquan, die aen de Zeekant langb in oorlog tegens den Tarter geweest is, van meeninge was, soo uyt sijn Land gedreven wierd, hem, met des selfs gevolg, naer Formosa te begeven, ende aldaer sijn een sedem te nemen. &c.*

N°. 5.

Extract uyt de Resolutien door den Gouverneur Cæsar, in Tayouan, getrocken onder dato den 6. Marty 1655.

NU geruymen tijdt herwaerts, tot bysondere verwonderinge (vermits dat sedert, ofte by na nimmermeer gebeurt is) zijn geene Joncken van de Kust van China alhier aengeland, na de oorsaak van welke wy D^o. Chinees Cabessas, ende Kooplieden alhier vernoomen hebbende, ende nauwe ondersocht, konnen wy, volgens der selve beste kennisse (soo sy voorgeven) niet anders uytvinden, *als het nieu aengevangen oorlogb, tusschen den Chinaes ende grooten Mandorijn Coxinja, ende den Tarter, waeromme alle Vaertuygen in China, ten dienste van den selven Mandorijn werden aengehouden, ofte oock misschien in hunne handelvaert belet en-*

de verhindert, NB. het welke wel eenigen, ende zelfs grooten schijn van waarbeyt hebbende, echter evenwel noch soo krachtigh niet en is, dat het ons geheel en al soude doen vergeeten de geruchten voor desen soo lange geloopen, van de eene ofte andere aen te vangen aanslag op dit schoone Eyland, door den selven Mandorijn, welke geruchten soo hier in Tayouan, als in Japan, ende oock van den Chinees Custaff, gekomen op Battavia, behoort zijnde, niet soo geringh geacht en mogen werden, de selve moeten dienen, om ons aen dese kant altoos wel op hoede te doen zijn, ende een waeckend oogh te houden, op dat men, ('t welck de genadige Godt verboeden wil) niet onverhoeds van vyanden en werden overvallen.

Tot welcken eynde dan op dit voordragen des E. Heer Gouverneurs *Cornelis Caesar*, met eenpaerige stemmen is goed gevonden ende beslooten, met den eersten seecker bequaem Jonckjen te huyren, ende af te senden, onder den Equipagiemeester *Aucke Pietersz.*, ende den Sergeant *Pieter Fansz.*, die seer wel in de Chineeſſe taale ervaren is, na Pehoe (anders genaemt de *Piscadores*) omme aldaar te blichtigen ende te vernemen den toestandt, of misschien oock eenige vergaderinge van joncken aldaer mochte wesen gevonden ende ontdeckt, ende tot welcken eynde, misgaders alle omstandigheden meer. &c.

N°. 6.

Extract uit de Missive door den E. Cornelis Caesar, Gouverneur, en den Raad in Tayouan, aen d'Ed. Heer Gouverneur Generael, ende de Heeren Raaden van India, geschreven in dato 14. November 1655.

Dat *Coxinja* vreesē heeft om op den eenen tijt ofte den anderen van den Tarter overvallen te werden, is niet meer als al te seecker, 't welck men genoeghsaem kan bespeuren; want weynigen tijd geleden, hebben de geruchten seer siereck geloopen, dat de Tartaren in aentocht waren, ende van *Peckin* naer *Hockſieu* met 'een groot Leger

quamen affacken, 't welck *Coxinja* soo verbaest heeft gemaect, dat hy eyndeling te raade is geworden veele treffelijke Fortressen ende Casteelen, die hy sustineerde niet machtigh genoeg was te besetten, 'eenemael onder de voet te laten smijten, insgelijks eenige vaste Steeden, waer onder de twee vermaerde Koopsteden *Anhay* ende *Sansſieuw* zijn. *Sansſieuw* is de vermaertste Stadt, want de gantsche Provintie, ende de Revier daer *Aymuy* mede opleght, beyde daer na genaemt zijn. In de selve Stad is niet eenen steen op den anderen gebleven. U Edcheyts gelieven te considereren hoe menig treffelijk Koopman, ende welgesetene Burgers hier door zijn komen te verarmen, de welke nu den eenen hier, en den anderen daer, oock op Eylanden als ballingen zijn swervende; ende wanneer hy *Coxinja* te weten komt dat yemand, wie het oock soude mogen wesen, ten zy datse van sijne Creaturen zijn, een stuyver is hebbende buyten ordinair, soo doet hy het de lieden aen hem overgeven, onder pretext dat hy 't selve noodigh heeft, om tegen den Tarter te konnen oorlogen, ende by weyginge laet hy deselve om de minste oorfaecke dooden: voorwaer al te cruel. Het is een middel waer door hy naer aller menschen gevoelen, sijnen ondergank te ontmoeten heeft. &c.

Ten selven dage is by ons afgeveerdigt den Equipagie-meester *Auke Pieters*, met een Jonckje na de Eylanden van *Fehou*, om deselvig te gaen visiteren, ende te sien of geene van *Coxinja's* Joncken hun aldaer onthielden, vermits wy seer beducht waren, nochte niet en konden bedencken uyt wat oorfaecke geene Joncken uyt *China* in soo langen tijdt alhier waren komen te pareſſeren, 't welck in ons een quaet vermoeden haerde, dewijl de *Chineesen* alhier woonachtigh, daer van mede het beste gevoelen niet en hadden, presumerende dat *Coxinja* wel lichtelijck yetwes op *Tayouan*, tot nadeel van de Compagnie, mocht tracten te ondernemen, ende dat 't selve oorfaecke was, waeromme hy *Coxinja* sijne Joncken by den anderen vergaerde. Dies wy aen alle kanten goede ordre hebben gestelt, ende alles ten strijde bereyd, om by recontere van den gemelden

melden *Coxinja* hem mannelijk het hoofd te konnen bieden. Oock soo hebben wy in 't Kasteel soo veel branthout laten brengen als men in 8 a 10 maenden tijds sal nodigh hebben. &c.

Dat *Coxinja* te dier tyd yets vreemts in den sin heeft gehad, werd by veele voor vast gesteltineert, *de wijle hy een groot getal van stormleeren hadde doen maeken; wes wy verscheyde balkken en steenen op de guardijnen van 't Kasteel lieten brengen, om die in tijd van stormen te gebruycken; maer hier op is niets gevolgt: echter en kan't niet schaden dat men op hoede is; wie weet of 't selvige niet een woorbode is geweest? des wy altoos een wakend oog in 't seyl sullen houden, ende volgens U. E. Edelheijts recommendatie op hoede wesen, en niet schielijck overwallen te werden, &c.*

Maer het slimste dat te duchten is, soo den selven (te weten *Coxinja*) op Formosa yets komt te onderneemen, is, dat wy hem seer beswaerlijck het landen konnen beletten; want hy naer alle apparentie sulcks op verscheyde plaetsen t'evens sal trachten te ondernemen, als wanneer den landbouw groot gevaer loopen sal, om in de affche geleght te werden; want wy de handen vol genoegh souden hebben om onse Fortressen te beschermen, *de wijle onse macht te kleen is, om eenige uytwallen te konnen doen, niet tegenstaende alle buytenwachten ingetrocken waren, des hier toe wy meerder volck soude werden gerequireert, waer op U Edelheijts gelieven te letten ende verdacht te wesen; des het niet qualijk komen soude dat aen Tankoja een vastighydt geleght werde, 't welk onses oordeels wel noodig wesen sal, &c.*

N°. 7.

Extract uit de Resolutien des Kasteels Zeelandia, op Cajovano, op Maendag 5. Maart 1657. Presentibus omnibus.

D Erhalven eendrachigh goedgevonden, eerste daeghs naer 't vertreck der laetste Bataviae besendinghe, aen gemelten grooten Mandorijn *Coxinja*, insgelijcks de

Heeren Sikokon en Sauja, om sijn Edelheijten besten te helpen raaden, ons schrijvens af te vaardigen; en tot het wel bestellen te gebruycken den tolck *Pincqua*, zijnde oock een der aensienlijkste der Oudsten onser Chineesen, en om sijn bequaemheijte, selts vander ginder daer toe voorgelagen, ende niet bedecktelijck geeyft, om 't selve, nevens een middelmarigh gelchenck, haer Edelheijt t'overhandigen. &c.

N°. 8.

Extract uit 't Resolutie-boeck van Tayouan en Formosa, onder dato eerste Maert 1659. Presentibus omnibus.

Gelijckerwijs op gisteren hebben vast gestelt gehadt, op het geruchte, 't welcke den Chineessen tolck *Pincqua*, hier in Tayouan nu een wijle tijts heeft nagegaen, als daer is, dat hy van alle vertreckende Joncken na China, *Coxinja's* wegen alhier den tol ontfingh, die ginder most werden betaelt, ende selts een Pachter daar aan te zijn, ons nauwkeurigh te laten informeren, ende onderzoek daer op te doen: soo hebben wy oock t'edert ons werk daer van gemaekt, ende daer inne soo ver gekomen, dat eenige der Chineesse Oudsten (welke hun tot noch toe meest badecktelijck hebben verluijden laten, daer van kennisse te hebben) in dese vergaderinge ontboden en verschenen zijnde, op onse scherpe ondervraginge, en ernstige aenhoudinge, eyndeling openbaerlijck en gewilligh verhaelde, dat den bovengemelde *Pincqua*, hier nu een weynigh tijds, op de naem van den grooten Mandorijn *Coxinja*, van alle vertreckende Joncken naer China, den tol van 't uytvoerende heeft geheven, dat sy oock hadden voor de waerheijte gehoort hy selts Pachter was van deselve tol, en den Mandorijn *Sauja* binnen Aymuy, zijnde borge voor de somme van 18000 tyle sijn silver in 't jaer, dat hy in gevolgde van 't selve, van den tijd af dat als onsen Briefdrager naer China gebruyckt geworden zijnde, voor de laetste mael van

ginder, inde Maent Augustus 1657, tot nu toe, deselve tol van alle t'uytgevoerde Hartveles, Vis, Garnaelen, Zuycker, Kennip, &c. hebben gevordert en ontfangen, of van de gebreckige ter betalinge schriftelijke obligatie van de schuld genomen, waer toe eenige van hun selfs wel geld verstreckt en geleent hadde; dat hy oock wel eenige fijner bekende om in Aymuy te betalen, had laten vertrecken; tot bewijs daer van, van twee vertrockene Joncken, ons overleverende twee onder *Coxinja's* naam, besond're gedruckte brieven, tot invorderen der selver tolle, en met *Pincqua's* Zegel ende hand-teeckeningh, als quitantie, wegen de betalinge aen hem gedaen, bekrachtigt, ende de Schippers overgegeven, nu ongevaer dertien maenden out waren. &c.

Alle welcke beschuldigungen tegens den selven *Pincqua*, en sijne bekentenis ten deele, en verschoningh daer op gehoort ende overwogen zijnde, is daer uyt wel te beseffen, alhoewel die saek noch veelsints duyster schijnt, dat hy geen kleyne schuld daer in en hebbe, infonderheyt isse swaer te wicke, indien 't de waerheydt zy gelijk'er door *Samsack* tegen hem wort verhaect, hy oorsaecker soude zijn van deselve verstaerden Tol, ende dienvolgens van 't weghblijven der handel-joncken, tot soo merckelijke schade soo wel voor d'E. Compagnie, als de Ingesetenen alhier in 't gemeen: is die involgens by eenparigheyt van stemmen beslooten, op dat alles na waerheydt mogen weder ondersocht ende nagevorscht, ende dan na d'uytvinge daer inne gehandelt na 't gewicht der saecken; de gemelte beschuldiging en bewijzen, mette bekentenis van *Pincqua*, soo verre tegenwoordigh daer in gekomen is, aan de Fiscael deser Steede over te leveren, omme sich daar op te laten informeren, endete procederen naer behooren. &c.

N°. 9.

Extract uyt het Sententie-boeck des Kasteels Zeelandia, onder dato 21. April 1659.

DEn Raad van den Gerechte vooren gemelt, &c. Doende daer op dan wyders

recht, deporteren en ontfetten den gedaeghde (te weeten den Tolck *Pincqua*) van beyde de ampten ende gagien, soo van *Cabessa* offie *Outste* der Chineesse natie, ende ingesetenen alhier, als van Tolck, in dienst der E. Compagnie, mitsgaders van eenige jaren herwaarts genooten beneficien van de *Chiampan*s, op 't *Saccamse* Veer, ende het alleenigh hacken ende uytventen van 't brant-hout alhier, sullende sijns verweefens gagie, als tolck gestreeken, cesseeren, van de tijd aen sijner detentie, te desen boven *Kasteel*, zijnde den laetsten February jongstleden, ende condemnereen den gedaeghde daer en boven in een pecuniele amende van 300. Realen van achten, t'apliceeren; voor d'E. Compagnie, ende de reiseerende; parten voor den Heer *Eyscher*, ende in de kosten van den *Proceffe*. &c.

N°. 10.

Extract uyt 't Resolutie-boeck van Tayouan, onder dato 9. February 1660.

WY bevinden van langhsamer hand af, dat zedert een wijle herwaerts, met d'aengekomen Joncken uyt China, seer weynigh waarde in goederen ingebracht, ende daerentegen nochtans seer veele hierlandse Waaren met hun vertrock van hier zijn uytgevoert geworden, voornamentlijk in dese voorgangene Maand January, &c. Invoeegen wy niet sonder onse bekommringh zijn, dat de Chinesen haare goederen voor afwaarts t'huys senden, om die by gelegentheydt naar te volgen, ende ons alsoo met den ydelen romp te laten sitten. &c.

N°. 11. A.

Extract uyt het Resolutie-boeck van Tayouan en Formosa, onder dato den 6. Meert 1660. 's avonds. Presentibus omnibus.

DEn Heer Gouverneur heeft dese Vergaderinge op stonts uytdruckelijk gedaen beleggen, omme daer in haere

Acht-

Achtbarcheyt dit volgende, gelijk 't betaemt, mede te deelen, als van geen kleen gelangh, maar eerder van een toefchijnent feer quaed en swaer gevolgh, indien den goedertieren Godt daer inne niet genadelijck en quame te voorfien, ende 't felve geduchte quaed van defen staet, (gelijk van fijne heylige Majesteit wel vierlijck te bidden is) geliefde af te weeren; Namentlijck:

Dat heden na de middagh, de klokke omtrent vier uren, eerst *Saoko* alleen, dit navolgende meest aldus had komen verhalen: Gisteren ayond van fijn land by *Tavokan* 't huys komende, verftaan had een geruchte, waer van de gantsche Stadt nu kundigh en beweegt fcheen, vernomen hadt, en daerom hy oock sulcks nu aen den Gouverneur bekennt *maecte*, dat uyt *China* eerft daeghs door *Coxin*, ons den oorlogh stont aengedaen te werden, sonder yets meerder befonderheden daer van te weten, noch wie dit gerucht gebracht of gestroyt hadde. Sijne Moeder, Vrouwe, ende Broeders Vrouwe, hadden defen gantschen verleden nacht over dit geval feer bitterlijck sitten schreyen; dies verfocht hy, wanneer 't nood dede, hun een veylige plaetse mocht aengewesen en vergunt werden.

Een weynigh daer na was oock *Lacco* en *Tunkip* by fijn E. gekomen, den eerften soo 't fcheen, om een reeckeninge van geleverd Goud te laten teykenen, en als fy van *Sako* vermerckten of verftonden, wat fijn aenbrengen was geweest; feyde oock sulck geruchte met alsoo weynigh befcheyds te hebben vernomen, doch dat *Pincqua* hier toe veel quaets ftoockt. &c.

Een uur omtrent na dat dese waren wegh gegaen, was den Chinoes *Zekoy* by den Gouverneur gekomen, met een feer beforght gelaat en ernstig verfoeck, dat fijn E. hem wilde gelooven, ende fijaen naem, als aenbringer defes, verheelen, *feggende van verscheyde geboort te hebben (die hy oock niet en wist te noemen) dat Coxinja, omtrent dese volle Maen, 25000 Mannen, onder vijf voorneme Krijghsbuofden, stont herwaerts ons te beoorlogen, te zenden: d'eenne heift sou aen de noord, en d'andre aen de zuid van hier trachten te landen;*

by elcken hoop fouden 2000 geharnaste wesen; uyt *Pehoe* 40 Vissers, om als Stuurliuy, of Lootfen, op eenige Joncken te gebruycken, gelicht waren: op haren 14. dagh deser Maene, alle *Coxinja's* Krijghsvolck, tot defen tocht verordent, haer fouden gereed houden gelast was, en het Offer-feest, tot 'et wel gelucken van dit groot voornemen, vieren, *oordeelende gemelde Zekoy, dat aen dit gantsche werck niet en is te twiffelen; welcke oock sijne gemelde E. had aengetaden dat de E. Compagnie haer selven wel diende te voorfien van voorraed, spijsse, brant hout en diergelijcke.*

Alle 't welcke dan alsoo door gedachte fijne E. verhaelt geworden zijnde, zijn wy daer door gefamentlijck opgeweckt tot een beforderende bekommering, ter nauwe bewaring defes kostelijcken en ons soo dierbaer aenvertrouwdon *Pands*; want dit geruchte (dat nu al verscheyde jaeren na elkanderen, doch noyt soo duydelijck als nu, hier en elders, als van verre, heeft geloopt) zeecker van geen kleyn gewichte, maer feer aennemelijck te achten is; niet alleen om dattet dus omftandigh, met die aenklevende waerschijnelijcke redenen in eygenschappen daer toe dienftigh is, verhaalt ende aengegeven, maer oock voornemelijck om dees naervolgende ons nu erinnerde, en hier op ingefchooten reden; namentlijck:

1. Dat *Coxinja* in 't laetste des vergangen jaers, in 't *Nanckinse* gebied, van de *Tartaren* omringht en overvallen, ende 't meeste deel fijner gemeene Krijghslieden; en 7. of 8. der voornaemste Helden verlooren hebbende, eyndelijck nu eerst, na vier jaren uyt blijven, wederom in *Aymuy* is weder gekomen, wel licht een teecken zijnde, dat hy daar door in Volck en Joncken dusdanigh verfwackt geworden, op die voorgestelde aenlockingen tot sulcken aenflagh heeft doen bestemmen en bewilligen; misschien alsoo uyt noodfaek door de stercke bedroyginge en afkomst der *Tartars* naer dees beneden landstreecke, gelijk men nu onlanghs noch feer sterck hier heeft gerucht, van dat den selven voorgenomen hadt *Coxini* noch machtiger, dan voorheen, te vervolgen; ja zelfs in *Aymuy* te komen bestoocken, En 2. misschien oock wel

uyt roof-luft, om een grooten hoop graanen van hier te haalen, een deel volcks te bederven, maer noch waerschiynlijcker, om sich meester van dit voortreffelijk schoon Eyland te maeken, ende de rijkdommen daer van aen hem te trecken, 3. Welckers bevalligheden buyten allen twijffel hem genoeghaem voorgestelt sullen zijn.

4. Dat ook op en zedert het eerste geruchte deses doentmaels noch twijffelachtige voornemens, in November verleeden, sulcken merckelijcken uytvoer (geen gelijckenis by 't ingebrachte hebbende) van hierlands goedt van hier naer China is gedaan geworden, na allen schijn door ons eygen ingesetenen, om hare gereedste middelen (die oock hier noch meest verbonden en verpand staen) by overval van oorlogh haest te kunnen volgen, gelijkwe daer over voor desen oock onse bekommeringh hebben gehad, ende op den 9. February verleeden daer op ordre beracmt.

5. Soo oock om datter gesegt en ondervonden wert, dat sommige Chineesse ingesetenen hier haere goederen tot gelde gemaect, en eenige van die selfs al vertrocken zijn, en noch op 't vertreck staen nae allen schijn; (want wat salm'er anders uyt gifsen kunnen) uyt groote vreesse van de overkomst der vyandt herwaerts over; dat oock nu in ettelijcke dagen, niet tegenstaende het ongemeene schoon vaerbaer weder, 6. niet eene Jonck uyt China hier aengekomen is: 't welck alle te samen gevoeght met 't bovengemelte verhael der Chinesen, soo is daer uyt wel haest te beseffen hoe nootfaeckelijck het zy (waer toe ons op 't hooghste aengeprickelt vinden) dat sonder het minste uytstel, spoedigh op foodanige middelen werden gedacht, ende vervolgens in 't werck gestelt, alswe na onsen tegenwoordigen staet noodigh sullen achten te dienen 't onser verstercking, om als den noodt vereyscht, dat gheweldigh voornemen van Coxinja, door Godts genade te kunnen wederstaen, NB. Ende alhoewel we ons van veel bequame wercktuigen hier toe, en voornementlijck Krijgskruyden, tot noodige verstercking der buytenposten, insonderbeyt aen de foodanige daer 't den Vyandt licht sonde vallen te lande,

naer eysch van saccken niet en vinden woorsien, soo sullen ons echter, na beste mogelijckheyt, hier in te moeten redden; althans soo lange tot dat we van Battavia sullen werden versterckt, ende het tegenwoordigh ons ontbrekende onsal zijn beschiect.

Voor eerst dan behoorlijcke forge dragende voor ons volck wyd en zyd in de dorpen, ende afgelegene wachtplaetsen langhs de Zee-stranden, en elders verspreyd leggende, hebben wy 't hunner behoudenis, en 't onser verseeckeringh en versterckingh, voor 't best en raadsaemst geoordeelt, ende dien volgens eenparighlijck beslooten, aen alle Politijcken op Formosa, van hier af noordwaerd aen gelegen, hier van de weet te doen, en ernstelijck te gelaften (met bevel, sylieden 't selve mede aen hunne ondergestelde verwittigen, dat alle Duytsen, soo schoolmeesters als soldaten, in elcks geweste geplactst, mitsgaeders alle Inwoonderen in de Dorpen, op 't spoedigst hun versien van goedt geweer, de Duytsen met Hollands, ende de Inwoonders met haer eygen wapentuyg, ende hun daer mede, sonder eenige vertraginge, wel bereyd op hoede ende slagvaerdigh houden, omme op 't eerste ontbodt, by vermercking en op blijk van onraed uytter Zee, gesamentlijck gewapender hand, namelijck alle die van de Zant riviere af tot aen de Patientie riviere, of uytterste noordse Dorp toe, geseten zijn, in Favorlang te verschijnen, om den vyand door allen mogelijcke wederstandt, het lande voor al onder aen die stranden te beletten, ende alle de andere aen dees zyde de Zant riviere bescheyden in Saulang, om hun van daer by onraedt aen Wankan derwaerts te verwoegen, ten eynde als vooren.

Ende alsoo het meerendeel der zuydse inwoonderen niet veel te betrouwen en zijn, voornementlijck in sulcken gevalle van overkomst der vyand, by welke sy wel licht hun voegen souden, wanneer vermerkten d'onse het tegens deselve niet kunnen gaende houden; voornementlijck wanneer aen Tankoya (daer toe seer bequacm) te lande quamen; soo hebben voor 't seeckerst ende raadsaemst geacht den Politijck aldaer, Sr. Hendrik Poorden,

den, te gelasten op den ontfang onses bevels, alle Duytschen ginder in de Dorpen leggende, in Verworong t'ontbieden, ende tot nader ordre aldaer by hem te houden, wel versien van behoorlijk geweer, omme op blijk van onraad, den vyandt gesamentlijk met een goed deel der vertrouwbaerste vrywillige inwoonders (daer van behoorlijk van nu af gewaerschouwt moeten werden) alle gewapent. De Chineesse Pachters met hun dryvende herwaerts aen te komen over land, alsoo het ginder blijven voor hun in diegelycken standt ons al te sorgelyck toefchijnt, om redenen boven aengehaelt. Maer in de noordse Dorpen, de Duytschen, na weynigh dagen daer op wel gelet hebbende, vermerckende de inwoonderen ter wapening ongenegen te zyn, sullen deselve met de Chineesse Pachters alleen (diese gelasten sullen met hun te gaan, en door de Politijcken dan voorts te lande herwaerts aen sullen werden gesonden, die onwilligens overlaten, van daer vertrecken, en naer Favorlangh af komen. Soo sullen de Politijcken alomme oock gelast werden t'ontbrekend geweer voor de Schoolmeesters, op t'spoedighste van hier te vorderen.

Soo hebben oock verstaen, om onse macht soo veel mogelijk by een te trecken, en niemand in gevaer te verre van de hand af te laten verblijven, ons wachtvolck uyt Tockodocot ter post te ontbieden naer Favorlang af te komen.

Ende om alle verraed spoedigh t'ontdecken, soo sullen oock alle buytenposten scherpelyck aenbeveelen, doorgaens wel op hoede te blijven, en goede wacht naer Zec te houden, ende t'eerste vermerckend onraad alomme bekent te maccken, mitsgaders daer op gesamentlijk gewapent herwaerts aen te komen, om buyten gevaer te blijven, vermits dese kleene macht, op soo veel plaetsen afgedect, geen sints tegens die van buyten soude kunnen bestaen.

Wyders onse gedachten voortgaende op t'houden der generale Formosaanse Landdagen, welcken ontrent den voorgemelten tijd der aenstaende volle Mane te houden, zijn

Eerste Deel.

bestemt, en reeds al uyt geschreven, soo vinden wy verscheide wichtige swarigheden, om met de selve in desen sorgelycken tyd, mits het boven gemelte sterck geruchte, van dat *Coxinja* omtrent den selven tyd, sijnen acnlagh tot volvoeren, voor heeft, voort te varen.

Want sulcke byeenkomste op Provintia, na de gewoone wijze, van de voorneemste en t'grootste gedeelte der leden deser regeeringe, bestaande in t'midden soo veeler trouwloofte van sijnen landaerdt onderfaten, en groote menighte inwoonderen (*behalven dat de Dorpen in dien tijd soo lange van hare Hoofden, en meeste manschap, ja zelfs van Politijcken en Predikanten zijn ontbloot*) die alle, of ten grootsten deele, seer licht door opruyning, in desen stand hem toevallen soude, wellicht een goede gelegentheynt hun mochte toefschijnen, om op sulcken lang voorgeweten dagh, gesamenderhand het bovengemelte gevaarlijk voornemen, tegens desen Staet met minder schroom t'ondernemen. t'Welck dan alsoo rijpelyck ingesien zijnde, hebben beslooten dit jaer de gestelde Landdagen op te schorren ende uyt te stellen, ende t'selve nu met eenen den Politijcken te verwittigen, om dat se t'alomme noch tydigh den Oudsten in de Dorpen laten afleggen, &c.

N°. II. B.

Extract uyt 'et Resolutie-boek van Tayouan, onder dato 12. Maert 1660.

NAdien de Chineesen, in en omtrent Wanckan geseten, na datwe hun tot verhuysen van daer herwaerts aen, nu verscheiden malen ernstelyck hebben gedaen waerschouwen, *op onsen last niet en schijnen te willen passen, maer ongehoorsaemlyck wederstreven*, vermits hun van hare voorige sitplaets aldaer begeven hebben aen d'overzyde daer de Redout gestaen heeft, ende volgens t'seggen der Posten hun verluiden laten daer niet van daen te willen. &c.

Weshalven eenparighlyck hebben beslooten, opstonts een troep van vijftigh *Musquetiers*,

B

tiers,

tiens, onder 't gebied en bestiering van den Vaen-
drieh Harmen Nuyts, (uyt dese besetting van
gedrooch Hartevlees en hard brood voor de rey-
se voorsien) in ses Chiampan van hier af te
senden, derwaerts henen. &c.

N°. 11. C.*Extrac̃t uyt het Dag-register van
Tayouan, onder dato den 16. Maart 1660.*

HEden arriveert alhier een Koya van Pe-
hou, gemant met acht Zeevarende, vijf
Passagiers, twee Vrouwen, vier Kinde-
ren, ende gelaaden met, &c.

Dese Taykon (ofte Schipper) op verschey-
dene leugens bevonden zijnde, wierd daer-
om in bewaring bestelt. Middelerwijl wier-
den alle de brieven van de selve Koya afge-
haelt tot 18. in 't getal, houdende aen ver-
scheydene, doch geringe luyden alhier, mel-
dende meest alle van 't geruchte Coxinja's eer-
lang te komen Krijgsmacht, sommige bedek-
telijk, and're openbaer genoeg hunnen vrien-
den ende maagden aenradende, mette gereet-
ste, of alwaer 't met leedige handen, na gins
te keeren. &c.

N°. 12.*Translaet uyt seeckeren Brief, door
den Chinees Coimienky ende Gansiongy,
van hier na Battavia, op den 20. dagh naer
't Chinees nieuwe jaer 1660, aen de Chineesen
Sijntei ende Kfienqua geschreven. Luyden-
de als volgt:*

OP dat U L. jonck van jaeren zijnde, van
ons naer Battavia gevaren bent, soo ver-
trouwen dat U L. al van aenschijn ver-
andert, ende seer verouderd sult zijn. Soo
wanneer wy slapen zijn onse gedachten besig
over uwe personen, ende verwachten U L.
van dag tot dag alhier, ende dat ghy soo spoed-
digh als de wolcken aen de lucht moogt her-
waerts aen komen. Wy zijn seer droevig, ver-
mits weten, hoe 't U L. algact, 't zy dat U L.

gesond ofte sieck zy. soo wanneer wy U L.
mochten sien, soudē seer verheugt weelen.
Soo veel ons aengaet, woonen ende ecten on-
trent andere luyden in Tayouan, ende kon-
nen; vermits den slechten tyd, niet met allen
winnen; doch bidden Godt dat hy U L.
evenwel gelieve te helpen, ende dat U L. veel
winnen, ende in korten tydt alhier komen
moght, alsoo U L. groote genegentheyt toe-
dragen; want of op Battavia goed ende wel
te wesen is, ende ghyluyden aldaer vrienden
hebt, soo is 't echter op de Kust van China
beter, ende wy zijn U L. nader vrienden;
ja gelijk als met leem aen malkander ghecht,
ende twijffelen niet ofte U L. sullen in d'aen-
staende maent Mey met de Hollandse sche-
pen alhier krijgen, ende dan gelijk naer de
Kust van China gaen, (alsoo hier de gerughten
loopen, en als ontwijffelbaer gebonden wort, dat
Coxinja met sijne Krijgsmacht eerstdaegs staet
naer Formosa over te komen) doch soo U L.
niet wilt komen, ende aldaer blijven, oor-
deelen wy dat ghy luyden geen eerlijcke per-
soonen bent, die noch om vrouw, noch om
kinderen, noch vrienden dencken. Hier me-
de hebben wy U L. genocgh geschreven, en-
de U L. kunnen alle 't selve in uwe gemoede-
ren ofte wel ofte qualijck geraden is, over-
dencken. &c.

N°. 13.*Translaet uyt seeckeren Brief, door
den Chinees Chynko uyt de Piscadoris, aen
sijnen oudsten Broeder Tanfwake geschre-
ven.*

Ick hebbe nu soo lange tijd van u geweest,
niet wetende hoe 't met u gestelt zy, ofte
ghy koopmanschap doet, ende yers gewon-
nen ofte verlooren hebt; soo ghy eenighe
penningen gewonnen hebt, kond aldaer
noch een tijd langh blijven, hebt ghy verloo-
ren; soo komt datelijck herwaerts na de Pis-
cadores, wy konnen t'samen by malkanderen
woonen ende koopmanschap doen; 't Is nu
soo goed in Tayouan niet als 't wel geweest is;
Coxinja

Coxinja heeft voorgenoomen eenige Joncken naer Tayouan te senden. Sedert ons nieuw jaer isser niet een Jonck van de Kust van China alhier geweest, 't volck is alhier bevreesst, ende weten niet hoese 't hebben; want men hoort dadelijk twee drie a vierderhande praetjens, d'oene seght dat den Tarter met eenige Joncken Emuy wil gaen beoorlogen, ghy moet soo langh in Tayouan niet blijven. &c.

Een ander, 1.

Van den Chinees Oytsonfick aen Qualakko.

Ick hebbe onlanghs uyt uwen Neef Zoko veritaen, dat hy wilde, ende seer gerust soude zijn, soo ghylieden met Vrouw ende kinderen, ende 't geene ghylieden verder besit, herwaerts begeerden te komen, 't welck my oock wel 't beste ende geraedsaemste voor u lieden dunckt; want alhoe wel Tayouan wel een goede plaetse is, soo soude echter ulieden niet raaden, ende vinde geensints oorbaerlijk aldaer soo langh te continueren. Ick ben seer bevreesst, ende wegens U L. beducht, niet wetende, ingevalle aldaer eenige tumulten, soo van oorlogh, of van ander scharigheyt voorviel, hoedanigh U L. 't selve onvoluchten souden kunnen. &c.

Een ander, 2.

Van den Chinees Synko aen sijnen Broeder Sinjo.

Ick maecke u door desen mijnen Brief bekent dat ick wederom in de Piscadores ben gearriveert, ende bebouwe mijn Land als voor desen gedaen hebbe; my dunckt dat mijne Huysvrouw, ende kinderen, die in Tayouan woonen, aldaer niet altwel verscekerd zijn; ingevalle sy eenige Gerst, 't zy weynig of veel hebben, ofte krijgen kan, datse 't selve herwaerts komende, mede brengt. Mijn broeder Haine, die van een Vader ende Moeder gekomen zijn, doet soo veel voor my als 't mogelijk zy, ende send mijn Huysvrouw, ende kinderen, sonder eenig uytstel, herwaerts; vertrouwt vry dat ick 't meene, ende verwerpt

desen mijnen brief niet, als of gy mijn schrijven weynig achte, alsoo ick, wanneer den avond genaecht, gelijk als verschriekte, denckende dat aldaer eenigh tumult ofte oproer ontstaet; verfoecke dierhalven als noch, dat ghy op mijn vrouw ende kinderen goede acht neemt: ghy kunt het by u seiven wel overwegen hoe 't met my is; ende neemt desen brief alsoo aen of ghy my selfs in persoon saaght. &c.

NOTA. Alsoo de voordere g'intercipieerde Chineesse Brieven, meest alle te samen van inhoude zijn, dat Coxinja groote preparatien, omme Formosa met sijne Krijgsmagt t'overrompelen, was makende, soo hebben wy onnoodigh geacht deselven alle te samen alhier te verhaalen; ons genoegende met twee a drie te berde te brengen, daer uyt van de reste kan g'oordeelt worden.

N°. 14.

Extract uyt Tayouans Dagbregister, onder dato 14. Juny 1660.

Alle dees voornoemde aengeroerde bedriegelijcke, schandelijcke, gants onlijdelijcke leugenen, ende omswervende verdrayinge hunner (te weten sommiger Chinosen, dewelcke door den Raad, wegens Coxinjaas desseyne, g'examineert waren geweest) redenen, dan alsoo forghvuldighlijk in Raade in achtinge genomen zijnde, is beslooten en vast gestelt, den bovengemelde Schipper, en Samsiackx Schrijver, welke gekeurt wierden voor d'allerschuldigste, hier in 't Kasteel, door dagelijckse geesselinge, of om de twee dagen eens, soo lange te laten straffen, tot datse ons het begeerde hier van komen te belijden, ende den Schrijver van Fucks, en Samsiackx soon, in welke minder schuld bevonden wierdt, tot naeder bescheyd hier in gyselinge binnen 't Kasteel te houden, gelijk 't opgemelte, by des Raads besluyt nader te sien is. &c.

N°. 15.*Extract uit het Dagregister van Tayouan, dato Dingsdag den 13. April 1660.*

NAe den middagh deden de gegyfelde Chinefen seer ernstelijk versoecken aen den E. Heer Gouverneur, om verloft te worden, sijne E. te komen spreken, 't welke toegestaan zijnde, alvorens de Heer van *Waveren* mede daer by te zijn gewaerschout, quamen daer op beneden de Chineesen *Sacko*, &c. Soo vroegde de gemelde Heer Gouverneur, of hy *Sacko* op dien Saterdagh wanneer hy 't eerst quam aenbrengen (te weten de groote preparatiën van *Coxinja's* oorloghsdesejn) daer by niet en had verhaelt, dat hy, als hy dacgs te vooren thûys komende van sijn land, over 't gemelte geruchte, sijne, en *Dirck Janssens*, of sijn's Broeders Wijve, 'sijnen huys hadt vinden schreyen, van dien heele Vrydaegs's nachts af, en byna als troosteloos, NB. waerom hy oock verfocht aenwijzing om een bescherm-plaets voor deselve in tyde van noot. Dit ontkende hy met vollen monde, maer verdraeyden 't te onwaerschijnlijk &c.

N°. 16.*Extract uit de Missive van den*

E. Joan Boucheljon, en den Raad van *Nangasacqny*, aen den Gouverneur ende Raad van *Formosa*. In dato 15. October 1660. gescreven.

MEt 't Fluyt-schip de *Spreeuwe*, op den 11. des verleden Maents alhier behouden aengelând, hebben volgens *Factura*, desselfs ingelaeden. Vel-wercken, tot 64898. stucks toe, droogh ende welgeconditioneert, nevens U. E. aengename van 12 en 16. Augusto passât ontfangen, ende daer uyt met hertelick vreugde vernomen, dat *Coxinja's* geconcipeerde invasiën op dat Eyland, door de wonderlijke bestieringe Godes, te niet geraeckt, ende verdweenen was. NB. Zijnde, soo ons van de aengekomen Chineesen, door de tolcken berichten laten, dat dessejn alsoo

seker voorgenomen geweest; maer verklaren voor de waerheyt, dat hy naderhand geresolveert ende vast gestels heeft, hem liever in sijn Landt als een Soldaet te willen dood wechten, dan naer een vreemt land, dat hy met de wapenen soude moeten conquesteren, of ten minste met groote moeyte ende bekommringh onsekerlijck besitten, te vluchten. &c.

N°. 17.*Extract uit de Missive van den*

E. Joan van Ryck, ende Raads des Comptoirs *Siam*, in dato ultimo Juny 1661. aen den Gouverneur ende Raad van *Tayouan* gescreven.

VErleden Saysoen zijn alhier soo van de Kust van *China*, als uyt *Japan*, niet meer als vijf Chineesse Joncken verscheenen, die alle wederom, door expresse ordre van *Coxinja*, op ontboden, nevens noch twee andere groote Joncken, welke door de Chinefen alhier nieuw gemaect waren, ten principale met rijst; allerhande drooge eetwaren, salpeter, swavel, loot ende tin geladen; naer de Kust van *China* gesamentlijk vertrocken zyn, NB. hebbende de geseyde Chineesen haer alhier openbaer laten verluynen, ende is ons door diverse Chineesse Koopluyden, met de E. Compagnie alhier handelende, in 't secret gekundigt, dewijle *Coxinja* sich van den *Tarter* jegenwoordigh soo benauwt vond, ende 't in *Aymuy* niet langer konde gaende houden, alle sijne Joncken op ontboden hadde, omme hem in eenen aenslagh te dienen, die dit aenstaende saysoen by der handt meende te nemen, 't welck naer 't gemeene gevoelen, op eene der bequaemste ende hem naest gelegenste Eylanden, daer d'Eylanden van *Luccon* ofte *Formosa* d'apparentste af waren, gemunt soude zijn; omme, wanneer genoodfaeckt sal zijn, dat seer apparent is, *Aymuy* te verlaten, sijnen setel aldaerts planten; waer toe, naer haer voorgeven, om, ende omtrent *Aymuy*, buyten veele Joncken met alle nootwendigheden geladen, een Vlootc van over

de

de 200. Oorlogs-joncken; van volk ten overvloede voorzien, gereed lagh; doch wat hier uyt voortkomen wil, sal onsdan Alderhoogsten en den tydt moeten kundigen: *Echtr de wijle dese geruchten niet buyten groot radencken en zijn, soo hebben goedgevonden haer Eds. met het laest van hier vertrockene Schip naer Battavia, daer van te ver-wittigen, omme daer inne te handelen, na dat haren wijfen Raed goed vinden sal te behooren, NB. hebbende U E. mijns geringen oordeels, met een seer groote voor-sichtigheyt Costy eenige scheepen van de Vloot van de Heer vander Laan overgehouden, omme by eenige voorvallende disastre (die Godt verhoede) U Ed. daer van te dienen; dat al vry een affien soo 't op Formosa gemunt was by den Chinees verhoope gebaert sal hebben. &c.*

N°. 18.

Extract getrocken uyt het Resolutie-boeck van Tayouan als Formosa, gehouden op Woensdag den 6. October 1660. Present d'E. Heer Gouverneur, ende de Heeren Raaden vander Laan, van Waveren, Keyser, Valentijn, Pedel, ende van Yperen.

Edle Heeren, de Gouverneur Generael ende Raaden van India, hebben ons by haer Eds. jongste Missive van den 16 July verleden, voorgestelt ende te kennen gegeven, hoe waerdigh en gantsch voordeeligh het voor d'E. Compagnie soude wesen, indien de Portugeesse vyanden uyt Maccao verdreven, en die Stadt en Vastigheyt alsoo onder 't gebiedt van den Nederlandtsen Staet overgebracht ende gestelt konde warden; en dat hier toe noyt beter gelegentheyt dan nu, mettet affenden dier aensienelijcke Krijgs- en Scheeps-macht herwaerts aen, en schein te zijn gebooren geweest. &c.

't Welcke dan alsoo door den Heer Gouverneur, desen Achtbaren Raade voorgedragen, ende d'eygene stoffe hare hooghgemelte Eds. hier over ons voorgeschreven, met besondere opmerckinge gelezen zijnde, heeft sijne E. wyders daer op vervolgt, ende desen

Rade t'overwegen gegeven, hoedanigh het sich met den staet van herwaerts over, van naest een wijle herwaerts, en noch vervolgens, mitgaders oock van die des Mandarijns Coxins, omtrent sich selven en sijn geveynst gelaat t'onswaert tegenwoordig quam toe te dragen en verthoonen, en of daer uyt een onberoert besit hier aen te mercken was, van foodanigen gerufftheyt dat sulcken merklijcken aental Soldaten, tot die voorseyde Krijgstocht, van hier sou mogen en konnen afgeteecken en gemist worden, en wy dan noch versien blijven om desen Staat te beschermen, ende by aldien van ja (gelijk noch seer ongesien schein) of dan den tyd, van in 't laetste deser Maand, door haer Eds. voordien besten daer toe te zijn, ons voorgestelt, sulcks by der hand te nemen, by ons soude konnen achtervolght worden, daer we roets nu al den 6. in dese maand, ende in 't Ziecken-huys noch over de 250. nieuwaengekomen ziecken en kreupelen hebben, tot welckers geneesing, voornementlijck die met de berbery zijn gequelt, den aenstaenden koudten tydt althans niet dan seer langsaem, yets goeds aenbrengen sal; behalven welcke oock een deel deser nieuwelingen gestorven, ende met *Workum* noch 30. der selver achtergebleven zijn, sulcks van de afgefondene 600. nauwelijcks de hefft fris hier aen landt gekomen is. Ende op dat sich een yegelijck lidt deses Raads, op dit swaerwichtig besluyt te degen soude mogen verklaren, soo stelde sijn gemelte E. daer inne voor verscheyde bedenckelijkheden, op dese sake besonderlijck passende, ende welcke haer overlegh wel verdiende, als onder anderen:

1. Hoe dat *Coxinja*, na sijn verlies in Nanquin, in 't laetste des voorleden jaers, het vervolgen der Tartars, vresende van die tijd af sijn vermogen tot genoeghsame wederstand tegens deselve te swack geoordeelt hebbende, en soo 2. vervolgens oock onstercker en magteloofer geworden zijnde, sich heeft beginnen te berayden dit Eyland (welckers schatten en vruchtbaerheden hem niet onbekent en konnen zijn) ons af handigh, en hem in tyd van nood, tot een veyligh vertreckt maecken,

gelijk 3. uyt verscheide brieven en teekenen genoeghsaem was gebleecken.

Dat zedert noch door de Tartaren, door ongemeen sterk afgekomen macht, bedreygt, en daer op reets al eens van de selve, nu onlangs vry onsfacht aengetaft is geworden, invoegen noch meer verswackt, en soo de geruchten loopen, niet weynigh aen 't daelen gekomen is; ja zelfs soodanigh geparft geworden, dat sijn voornaemste Vestinge, op 't Eyland Aymuy, heeft verlaten, en sich met al sijn macht, bestaende in een groot getal Joncken, op 't uytterste zijner Eylanden, genaemt Kemoy, begeven heeft, alwaer hy sich tegens 't machtigh op hem aenkomende oorlogs geweld der Tartaren, op sijne Joncken in Zee slagvaerdig blijft onthouden, 't welke, wanneer 't hem ginder te bang mocht vallen, mogelijk hem noch te eerder en sterker aendringen, en genootsaecken souw een tweede kanswaging herwaerts over te verkiefen, en by der hand te nemen. Behalven dat nock buyten sulcken noodsaeck (na vermoeden) het ooge op dit waerdige pand noch al sal blijven houden, tot dat eyndelick op 't best genomen, den besten tijt voor hem gebooren schijnende, mogelijk die belaeving andermaal hervatten sal, sonder van sijn mislückt vyandlijck voornemen op desen Staet, noch t'eenemaal af te wijcken, maar 't selve (gelijk uyt veele omstandigheden te bespeuren zy) alleen tot een beteren welgelegentheyd uyt te stellen, wel licht niet langer dan aenstaende Noorder Mousson, welcken tyd doorgaens aen vyanden tegens desen staet, om bequamelijck te landen, ende mits het daer toe dienstige droogeweder, aen land hun te kunnen onthouden, de beste gelegentheyd geeft. Ende voorneemtelijck nu (indien den gemelden Krijghstocht voortganck gewon, veel meer dan in voorige jaeren, om dat de kloockste Krijghs-lieden daer toe gebruyckt ende afgesonden moetende werden, gelijk de ordre meld, wy hier als dan niet boven 900 koppen, daer onder veel ziecken, en een seer groot getal jonge ongeoeffende maets, maer soude versien blijven; daer nochtans d'Ed. Heeren Seventhien, al in den Jaer 1650,

om't aengroeyend getal Chinesen hier te kunnen beheerschen, de besetting deses Eylands, op 1200 koppen hebben ghelieven te voorschicken en verordenen, in soodanigen onbekommerden tyd, wanneer noch van geen tegenstrevers en belagers op desen staat en wierden bedreyght, immers ten heeft toen niet gebleken, nog den geluckigen voorwaerts gaenden staet van *Coxinja* van dien tyd, vergeleken by den tegenwoordigen (die seeker nu seer vervallen, ende achterwaerts is geracckt) en konde doenmaals op verre na soodanigen ergwaen en indruck sijnes valschen en listigen voorhebbens, hier geenints geven, als wel nu naest eenige jaren herwaerts, en voornemelijck in 't begin van den loopende Jaer, en noch al voortgedurende, behalven noch eens te voeren in den Jaer 1652; welke dadelijckheden (alhoewel maer beginselen daer af) haren prickel hier genoeghsaem hebben nagelaten, om dien trouweloofen hoop verdacht, ja nu meer dan oyt by na als voor een openbaer vyand, ons geduyrig wel op hoede te houden, om dat behalven 't algemeen gerucht sijnes ontrouwen mislucten schelmstucks hy oock nu noch daerenboven alle nabuyrijckte handelingh schijnt tegens te streven, en van hier af te snyden, gelijk de daggelijcke ondervindingh komt aen te wijfen, dat dienvolgens noch meerder versterckingh, dan toen, hier wel noodig zy, was hier uyt te beseffen, om dat oock midlerwyl, 't zedert het voorgemelte Jaer 1652, noch eenige duysenden Chinesen, van onder sijn gebied, boven de voorige, hier, en op den Saccamsen bodem, ter woon zyn bygekomen, welke, wanneerse hun op onse magt en bescherminge niet vertrouwen konden, dan oock (gelijk te dencken zy) geen burgerlijcke genegentheydt noch trouwe, tot desen Staat en souden dragen, want dat de volcken geen Heeren getrouw en beminnen, dan de geene die middel hebben om sich te doen vreesen, daer van zijn veele exempelen: en dat dit ontrouw volck, de Chineesse onderdanen hier, in sulcken tydt alffe het tegendeel te bespeuren komen, aen die, van welke 't meeste heyl in diergelijcke geval hun toe te schijnen komt, oock

oock de meeste gunste toedraegende zyn, 't selve is nu dees voorgaende beroerte genoeg en helder gebleecken, waer toe oock tot geen kleyn bewijs en was, het aenbrengen van die twee brieven uyt China, aen de geyfelde Chineeſſe Oudſtens, hier in Juny jongſteden, gelijk by onſe beſluyten van den 14. en 15. der ſelver Maend, in 't brede geſchreven is, vermits de ſelve, niet-tegenſtaende ſoo veel moeyten ter naſpeuringh daer aen is toegebracht, echter niet en zyn konnen achterhaelt worden; waerom oock toon, en ſoo noch niet ſonder reden, daer uyt niet anders en konden vermoeden, noch beſluyten, dan dat der ſelver inhoud van yets nadoelighs tegen deſen Staet moſte melden; gedragende ſijn E. ſich wyders, aengaende de vordere opening deſer ſaek; aen verſcheyde Reſolutien, ſedert dees laetſte beroerten in deſen Raade getrocken, ende de dagelijcke aenteekeningen, welke daer van breeder quamen te vermelden.

Alle welke voor-geſtelde opmerckende beweegh-redenen, dan als nu nae der ſelver ſwaerwichtigheyt by ons mede alſoo ingeſien zijnde, hebben wy geſamentlijk ten meeſten dienſt der E. Compagnie voor 't raedſaemſt geacht, het volkomen beſluyt hier over noch uyt te ſtellen tot op den 20. deſer ſelver Maent, om middelerwyl onſe gedachten ſorgvulde-lijk daer over te werck te ſtellen, ende dan vervolgen ten ſelven dage het oorbaerſte, tot de meeste welſtandt en gerultheyt der E. Compagnie, met rijpsinnigen Rade vaſt te ſtellen; en beſluyten; waer in voornament-lijk ſal aen te mercken en t'overwegen zyn, uyt de boven aengehaelde, ende andere blijcken meer, onſen, en *Coxinja's* tegenwoordigen ſtand en gelegentheyt, ſoo als die nu hier is, en midlerwyl noch ſouw konnen worden, by die van voor deſen, wat de ſelve ſal konnen en mogen lyden en toelaten, hoe verre den ſelven *Coxinja* oock toe te vertrouwen zy, ende 't geene deſen aengaende meer daer aen vaſt zijnde, te verrichten ſal noodig weſen, oordeelende wy dat dit kleyn uytſtel onſes beſluyts niet alleen d'ordre harer hooggemelde Ed. niet tegens en gaet, maer veel eer, om voorbedachtelijk daer in te gaen, ſulks van ons wert erfordert. &c.

N°. 19.

Extract uyt 't Reſolutie-boeck van Tayouan en Formoſa, gebonden op den 20. October 1660. Preſent d'E. Heer Gouverneur ende de Heeren Raaden vander Laen, van Waveren, Keyſer, Valentijn, Pedel, van Yperen, ende Harthouwer.

H Eden is 't den dagh, op welken wy den 6. deſer hebben vaſt geſtelt gehad beſluyt te nemen, op het ons aenbevoelene punct der Edele Heeren onſe Gebieders tot Battavia, in haer Ed. Miſſive van den 16. July laetſteden uytgedrukt, nopende 't aſfenden eener kriegſtocht (indien 't hier te lande in eenen tranquillen en onberoerden ſtaet bevonden wierd) van hier naer Maccao, ter overwinninge ('t ware mogelijk) der ſelver Portugeeſſche Stad, en aenhoorende Sterckte. Dit uytſtel, tot op heden, hadden weggenomen, op dat alſoo midlerwyl een yegelijk lidt derſer Vergaderingh, ſich ſelven daer op, en 't voorgestelde des Heeren Gouverneurs) by 't voorgemelde beſluyt omſtandelijk aenge- teekent) ſoude mogen bequamer, en met een beſorgent herte rypelijk beraden: de gedachten aen d'ene zyde wel voorneemlijk geveſt houdende op de hooghvereyschte betragting, tot den meeſten welſtand deſes ſchoonen Eylands, en deſelvers waerdigen ſtaet, ende oock tegelijk op de tegenwoordige toeſchijnende goede gelegentheyt; ter verovering van Maccoa voornoemt, by occaſie der beſonderlijk hier geſondene Krijghs- en Scheps-macht, met minder koſten, dan wel anders, op dat alſoo, volgens de welgegeve ordre harer hooggemelde E. Ed., het eene tegens 't andere, (als beyde ſaekken van een beſonder gewicht) hier rypelijk overwogen zijnde, het nodigt en ſwaerwichtigſte, voor 't minder nootſaek- kelijke, voorſichtelijk ſoude werden verkooren en betracht, alvoorens dan heeft bovengemelte ſijne E., boven 't geene reets in betracht van 's Compagnies waren dienſt, by het meermaels geſeyde naeſtvoorgaende beſluyt, heeft opgehaelt, noch dit volgende,

ter

ter meerder openingh van faecken, hier by-gevoeght :

1. Dat 't sedert niet meer dan omtrent 50. der nieu aengekomene siecken, uyt 's Compagnies Hospitaal, hiermaer tamelijk gesond wederom zyn uytgeraecht, ende verscheyde andere afgestorven, sulcks in dien deele weynig voordeele daer by uytgewonnen is, maer 't gene (in bestoeningh en stercker bevestigingh van *Coxinja's* gedurige, en nu noch vermeerderde onlydelijke wederstrevigheden en gepleegde onvriendelickheit tegens dese fact) waerlijck van geen kleenen indruk en bekommerlijcke swarigheyt was, is, dat hy volgens de algemeene geruchten, nu een wyle verleden, de vaert uyt 2. China naer herwaerts, strengelijck heeft verboden, en sulcks soodanigh noch achtervolgen laet, dat nu, 't sedert Augusty verleden, (en voor dien tyd maer seer weynige) uyt China, en noch veel langer verleden, uytte *Piscadores*, geen vaertuygen hier en hebben bekomen, behalven 't welcke de waert van hier op *Pehou*, onsen ingesetenen oock 3. ongeoorloft schijnt, vermits nu onlangs twee kleene vaertuygen van onse onderiaten, aldaer na gewoonte te handelen gekomen, door sijn eygen volck ginder vyandlijck zyn aengehouden, streckende 't selve alsoo by gevolge tot krenckinge des welstands deses gemeenen bests, ende de welke daerom oock niet voor tranquil en onberoert (soo sijn E. besest) en was aen te mercken; maer wel het tegendeel, namentlijck, *Coxinja's* aenhouddende betrachtigh, om op den selven staet hier, die alleen uytgestelde eerste misluckte vyandlijcke belaging, ter bester en gelegener tyd noch te hervatten en volvoeren, sich wyders gedragende aen 't gene hier over tot openingh van saecken, op den 6. deser van desen Raad had voorgedragen, en 't overwegen gegeven, onnoodig in desen andermael op te halen, ende om 't gene hier aen noch mocht 'ontbreeken komen; ende alsoo alles van belange te deser saecke dienstigh, by gebracht en erinnert werden, soo is oock wederom de stoffe hier over door haer Ed. van *Batavia*, aen ons geschreven, mitgaders eenige poincten onses jonghsten aen haer Ed. afge-

veerdigt, doch weder omgekeert schrijvens, nopende de blijcken der waerheyt des besluyts van *Coxinja's* eersten aenflagh, of voorgenomen geweldige komst op dit Eyland, als nu herlesen, op dat alsoo mede de nieuw aengekomene Heeren in desen Raad soo wel als de ordinarie Leden deselven, van alles dienaengaende, grondige kennis soude konnen nemen; 't welcke dan oock soodanigh geschied zijnde, heeft opgemaecte sijn E. daer op wyders dese Vergaderinge in 't gemeen, met hertelijcke toegenegentheyt, de quyttinge haes gemoeds, in dus een gewichtige saecke, aenbevolen gelaeten: en is vervolgens daer op eerst goedgevonden, dat alle advyfen van een yegelijck Lidt des Raeds, besonder sullen werden aengeteekent, in dees Resolutie ingeschreven, ende de meerderheyt daer van, volgens gewoonte, gelden sullen.

Ingevolge van 't welcke dan d'Heer *vander Laen* geuyttet, en laten aenteekenen heeft, dat sijn E. uyttet voorstaende, tot genoeg van alles desen aengaende onderricht geworden zijnde, des niettegenstaende, door aenmerckinge, dat in desselfs aenwesen hier niet en heeft konnen vernemen eenige soodanige beroertheit, of ontruffing van buyten nochte van binnen in dese Republijcke, als haere hooghgemelte Ed. by 't voornoemde Schrijvens, ons hebben gelieven voor te stellen: Concludeert dat dienvolgens het voorgemelte Exploit op *Mackoa*, achtervolgens de welgegeven ordre, en ernstige aenmaninge so wel onser E. Ed. Heeren Gebieders in *Nederland*, als die van *Batavia*, als een voorneme hoogwichtige, en voor d'E. Compagnie toeschijnende voordeelige saecke, nu met den eersten en voor af behoort waergenomen en uytgevoert te werden; te meer, om dat den tyt daer toe (als niet wel langer uytstel konnende liden) oock schijnt te zyn gebooren.

d'Heer *Oetgens van Waveren* oordeeldt dat het besluyt haer Ed. tot *Batavia*, nopende 't bewuste Exploit op *Macao*, seer aenmerkens waerdigh, en niet minder prijsfelijk zy, maer aengelien de saecken van herwaerts over, sedert de laetste beroerte, hier 1. noch op verre na soo gerust niet en zyn herstelt, dat den

den wederftrevigen *Coxinja*, en fijn macht yets goeds tegen d'E. Compagnie fouw mogen toevertrouwt werden, maer wel het tegendeel uyt de nadere befcheyden, kort na de gemelde beroerte, en noch vervolgens hier aengebracht, als mede dat nu t'edert 2. een wijle herwaerts, niet het minfte vaertuygh van onder fijn gebied, hier en is aengekomen; mitfgaders 3. dat den felven tegen der Tarter al vry verre in 't achterdeel is geraeckt, en tegenwoordigh noch fterck word bedreygt, te blijcken komt, sulcks ons (fijne erachtens) van den felven noch al veel fwarigheyt fchijnt over 't hooft te hangen, acht dienvolgens, dattet den Staet hier noch niet en mag veelen de meergemelde Krijgstocht by der hand te nemen; maer befuyt dat de felve fal werden alleen uytgeheft tot primo Meert haestkomende, als wanneer wy hier uyt de grootfte bekommeringh fullen kunnen zijn, en dan evenwel oock noch tyds genoeg overig fullen hebben, om 't gemelte Exploict voortganck te doen nemen, mits dat dan oock de Schepen (welcke door hare Edr. tot 'er overvoeren der Suyckeren voor Nederland, van hier over Maccao verordent zijn) foo lange hier behouden, ende dan oock onder die Vloot gebruyckt soude moeten werden, ende oock een minder naer Siam verfonden, om dat de Siamfe befendingh niet foo langh fal kunnen vertoeven, ende echter als dan wel met twee laftdragende Schepen voor af van hier recht door kan afgelien worden.

d'Heer *Keyfer* adviseert, dat nademael het Exploict naer Maccao, foogantich ernstelijk door d'Ed. Heeren onse Gebieders werd gerecommandeert, ende gelijk als voortgedrongen en aengedreven, om dat oock den besten tyd daer toe tegenwoordig fchijnt geboren te zijn, ende geen fwarigheyt over desen Staet (mettet afvaerdigen desfelven) en kan bemercken, dienvolgens 't felve exploict fal werden by der hand genomen, en alles daer toe vaerdigh gemaeckt, om tegens 't midden van de naestvolgende Maent November, die Vloot van hier affcheydt gintswaert te doen erlangen.

d'Heer *Droft Valentijn* begrijpt het bevel

der Edele Heeren op Battavia, over het voorgestelde Exploict naer Maccao gegeven, ende bygevoegde redenen, namentlijk: indien 't hier te lande alles in een onberoerden ftant mocht zijn, voor feer hoogwichtig en bondigh genoeg; maer hoedanigh nu den felven ftact sich hier verthoonde, konde 1. omftandelijk blijcken uyt de feer waerfchijnlijke oorloghs-geruchten, en uyt brieven, als andere teecken en van *Coxinja's* ongerechtigh bedrijf, geweldig en vyandlijck voornemen tegens den E. Compagnies, en in 't bysonder aen desen staat, reets, en (foo als uyt dit volgende te befeffen was) noch t'ondernemen gefint: Om dat nu naest een wijle herwaerts, alle vriendelijcke handelingh, door 't fchijnbaer fluyten der vaert, aen 't waggelen is gekomen: 3. 't Onvriendelijk aenhouden door fijnen laft, onfer handelende onderfaten, met twee harer vaertuygen, van hier op de *Piscadores*. 4. Hier by gevoegt fijnen eygenen bekommerlijcken ftant selfs in China, waer in hy door ftercker vervolg des Tarters, nu vervallen zy, ende 't gene dies meer aenmerckens waardig is: oordeelt dan dies dattet hier noch niet foo geruft en is gefteft, als de conditie van hare Edr. tot Batavia meld, meer dan 't voorheen was; 5. En dat dit guarnifoen eenighfins soude behooren of mogen verfwakt) gelijk door 't gemelde Exploict te merckelijk veel gefchieden fouw) maer in tegendeel veel raedfamer gehouden werden, foo als het nu tegenwoordigh is, tot blijckelijcker welstand hier, of verloop der meest gevaarlijcken tyts, om also veel liever te befchertmen, tgeenwe reets valt in besit hebben, dat 't selve in gevaer te stellen in dusdanigen stand, om op onferkers yets te gaen trachten t'overwinnen. Besluit dan dat de krijgstogt fal werden uytgestelt tot in 't midden van February aenstaende, om de selve reden die d'Heer *van Waveren*, in 't eynde fijns advijs, mede heeft voorgestelt, aen't welke sich, fo nopende 't hier houden der verordende Schepen met Suycker, en naer Battavia tot dien eynde toe, als 't verminderen eenes Schips naer Siam, t'eenmael is gedragende.

d'E. Capiteyn *Pezdel* dient van advys, dat,

C

nade-

nademaal 't voorgestelde exploit door hare Ed. tot Batavia soo gants ernstelijck te bevorderen, wert gerecommandeert, 't selve ook behoorde volbragt te werden; maer aengemerkt men begrijpen kan hoedanig sich *Coxinja*, 'tzy vriend of vyand, met desen Staet genegen is te verklaren, of reets aengestelt heeft, en dat midlerwijl, mits onkunde, daer van wy hier in gedurigen angst en bekommeringh door hem soude kunnen gehouden werden, sonder van de vereyfte ruste oyt verseeckert te sullen zijn, indien daer in niet tydelijck en wierd versien: oordeelt derhalven, dat, om uyt *Coxinja* selfs, in een ronde verklaring te mogen verstaen, hoedanig hy sich genegen vind met d'E. Compagnie voortaan te leven, niet raedsaemers en is, dan met den eersten een besendingh aen den selven af te veerdigen, houdt dan sijn advijs, over 't gemelde Exploit, soo lange in sate.

Den E. *van Yperen* adviseert, dat het gene hare Eds. over 't bewuste Exploit zijn schrijvende, van geen kleyn gelang en zy te achten, maer voor tegenwoordigh niet nootfaecklijcker dan den staet van herwaerts over, naer der selver waerde ende bekommerlijckheyt, wel naukeurigh in te sien ende t'overwegen, op dat alsoo om dateene ('t welck noch onseecker zijnde, sijn gevaerlijckheden oock grootelijks heeft) te gaen verkrygen, met 't reets besittende, van vry meerder vruchtbaerheys, ondertuschen gelijk als in de waeghschale gestelt en werden; 1. Oordeelende uyt alle omstandigheden en blijcken, naest een wijle herwaerts uyt China hier bekomen, den staet op dit Eyland niet soo gerustelijck, maer in tegendeel met veele bekommeringen noch benevelt te zyn, als die wel van buyten aen te sien, sich komt te verthoonen; waer by nu noch een andere swarigheyt aen de zyde van *Coxinja*, sich heeft geset, namentlijck, dat den selven door den Tartar, mits geweldige vervolginge, 2. dapper benart en geprangt wordende (gelijck van hem wort getuyght) wel licht sijnen eersten aanslagh (indien niet vrywilligh) genoodfaeckt mocht worden t'hervatten; te meer, om dat al meermaels te vooeren, oock 't ooge op dit Eyland heeft gehad.

Besluit dierhalven dat 't selve Exploit noch sal werden uytgesteld tot in Meert aenstaende, ende wyders soodanigh als in 't eynde van 't advys van d'Heer *van Wareren*.

d'E. *Harthouwer* dat kennelijck, en by de schriftelijcke bescheyden hier ter Secretarje blijckelijck zy, den stant hier te lande, al voor sijn afscheyden van hier in July jongstleden naer Kelang, niet onberoert, maer veel eer noch al bekommerlijck is verbleven, dewelcke op sijn wederkomst nu noch al verergert vind, vermits als boven gesoght, niet alleen onse ondersaaten met hare vaertuygen in Pehoe handelende, door *Coxinja's* volck werden aengehouden; maer (dat noch verder siet) daerenboven, soo als hem heden hier in de Stadt verhaelt is geworden, een verbodt des handels en vaert op dese plaets, ginder heeft gedaen aanslaen, waer by gevoeght sijnen eygen bouwvalligen staet, door 't vervolgh des Tartars, soo en kan niet raedsaem vinden de besettingen hier te lande, in den tegenwoordigen stand, in eeniger deelen te verzwacken (gelijck by 't uytsetten van dien Krijghstocht soude moeten geschieden) maer in tegendeel by der selver tegenwoordige verstercking van volck te blijven behouden: Waerom dan oock besluyt, dat het voor-gemelde Exploit dit jaer in 't geheel behoorde naergelaten te worden, ende achtervolgens te blijven, om dat den tyd, wanneer de meeste bekommering hier sullen kunnen voorby zyn, te spade acht om 't selve dan eerst te gaen ondernemen.

Ende eyndelijck, de Heer Gouverneur, dat nadien d'Edele Heeren den Gouverneur Generael ende Raaden van India, mits nieuwe bekommering, ende tedere sucht over den welstand der E. Compagnie, ende behoudenis der selver staet alomme, besonderlijck oock ter bescherminge deses Eylands, alleen op ons eerste aenschrijvens, van 't gene ons van *Coxinja's* geweldigh voornemen 1. teghens 't selve bekend geworden was, soodanigen aansienelijcken macht, ter ontsetting en hulp, ons hebben gelieven toe te senden, 2. ende ons middelerwyl noch soo veel meerder klaerheit en bescheyds van dien gemelten misluckten aanslagh, of gruwelijck voornemen, noch nader

nader is komen te blijcken, gelijk sijn E. hier vooren in 't breede heeft verthoont, ende daer by verscheyde saecken foodanigh aengehaect, dat nu onnoodigh acht die andermael op te halen, sich aen deselve dienvolgendet' eenemael gedragende, en oordeelt daer by ten overvloede te zyn bewesen, dat ons, en desen Staet (voornemlijck wanneer 't bewuste exploit sijn voortganck nam) nu meerder bekommeringen, dan oyt voor desen, over 't hoeft te hangen, mercklijck voorsien konnen worden, en duydelijck, ja onwederspreekelijck toefchijnende zyn. om dat (gelijk in 't voorstel des besluyts (van den 6. deser naeck aengewesen heeft, door foodanige affending der besettinge hier veel meer soude werden vermindert en verswackt, dan die naest veele jaren herwaerts in eenen gerusten toestand, niet en zyn geweest, ende dienvolgens onmachtigh worden om de buytenwachten langer uyt te setten; maer in tegendeel genoodsaect diet' eenemael in te trekken; in welck geval de onderdanen ten platten lande, ende in de dorpen, soo Chineesse als Formosanen, van onse bescherming hun alsoo ontbloot bevindende, in woeste ontucht gewisselijck uytbarsten, ende alsoo tot wanhoop verruckt, ja by gevolge tot wederspannige afvalligheyt tegens d'E. Compagnie wel licht vervallen souden. Weshalven ten meesten dienste der selder Compagnie, en behoudenis deses seer waerdigen vruchtbaren Eylands, voor 't aller raadzaamst ende oorbaarst acht, dat het affenden der meermaels gemelde Krijghstocht naer Maccoa, noch uytgestelt werde, en opgeschort, soo lange als sulcks sal bevonden werden tot den welstand deses Staets hoogh-noodigh te vereyschen, latende middelerwyl de Schepen alle, uytgefondert de twee voor Persia aengeleyd, ende een tottet overbrengen onser eerste bescheyden (aen hare Ed. tot Batavia) voor eerst noch hier verblijven, ende oock een minder naer Siam vertrecken.

Welck laetste dan gevoegt by d'ander, daer mede eenhellig advyfen is bevonden, 't selve door te dringen, ende dienvolgens alsoo by meerderheyt van stemmen beslooten en vast gestelt, de gemelde Oorlogstocht dit Jaer,

immers tot in February aenstaende (gelijk boven geseght, en om redenen daer by aengetogen) noch uyt te stellen, en alsdan ons wyders te schicken na gelegentheyt van saecken, en toestand des tyds, in 't betrachten van 't geene de E. Compagnie sal dienstigst zyn: sullende mette aenwesende schepen foodanig gehandelt worden, gelijk evens hier bevorens in 't laetste advijs is aengeteockent.

Ende nadien door het eerste geruchte des voorgenomen aenlaghs op Maccoa, mits het alom verbreyden, wel licht over Siam, ofte oock wel van hier, en voornemelijck door soo ongemeenen getal onser Schepen op dit vaerwater, ende 't aenlopen aen een der Maccaose Eylanden om drinckwater, mogelijck gints over aen onse vyanden groote nabedencken, ende genoegsame verstercking tegens ons sal hebben veroorsaect, soo hebben nu mede goedgevonden, om 't selve geruchte wederom gelijk als te doen versterven en vernietigen, by een besonder 'ontwerpen besluyt, onder desen datum, alleen voor de leuse aen de Portugeesse vyanden ginder, soo wel als de Chineesse naegebuyren hier: d'eerste sulcks tot sorgloosheyt, ende d'andere tot een teugel te laten dienen, te melden simpelijck, dat we tot de meeste versekertheyt en bescherming deses Staets, by meerderheyt hebben beslooten, die Krijghstocht op Maccoa, door haere Ed. tot Battavia voorgestelt' eenemael af te stemmen, ende de daer toe verordende macht hier over te houden, sonder meer, &c. 't welke dan oock voor eerst om te dienen so lange, tot dat den tyd daer in verandering sal mede brengen, in stede van dit sal werden ingeschreven. Ende op dat niemand hier van middelerwyl eenige kennisse soude mogen gekrijgen, dan alleen die in desen Raade geseten, en door Eede tot secret te wesen verplicht zyn, ende alsoo niet in eeniger manieren komen uyt te lecken, ende openbaer te worden, soo is oock specialijck goedgevonden dat dese Resolutie in 't besonder alleenlijck sal bewaert blyven onder den Heer Gouverneur.

Ende aengemerckt nu alsoo beslooten is, d'opgemelde aensienelijcke macht noch soo lange, als geseght, hier by der hand te houden,

foo heeft gemelde sijne E. desen Achtbaren Rade daer op wyders in bedencken gegeven, of niet by dees gelegenthey, mits *Coxinja's* gedurige onvriendelijke wederstrevigheden tegen de E. Compagnie, waer door desen staet in sulcken onseckerhey, veel meer schade en hinder in koophandel, en andere saecken, als door openbaren oorlogh met hem te lijden komt, yets voordeelicks omtrent den selven *Coxinja* soud' t'ondernemen wesen, immers hem afgeverght konnen werden een duydelijke verklaring sijnes voorhebbens met d'E. Compagnie, en hoedanig hy tot deselve eyn-

delijck zy gesint, ende 't gene dies meer soude mogen zyn, 't besluyt hier over: op dat een yegelijck sich berade, is totten naelsten uyt-geltelt.

Om onse advyfen en bescheyden van den stant en gelegenthey der saken van herwaerts over, omtrent het midden der aenstaende Maent November van hier naer *Battavia* af te vaerdigen, hebben wy gesamentlijk beslooten te gebruycken het *Jachtje Maria*.

Aldus beslooten en goedgevonden in 't *Kasteel Zeelandia* op *Tayouan*, ten dage ende jaere voorz. &c.

N°. 20.

EYSCH en CONCLUSIE,

Gedaan maken, en den E. Achtbaren Raad van Justitie des Kasteels Batavia overgelevert, by ende van wegen Mr. Louis Philibert Vernatti; Advocaet Fiscael van India, soo hy procedeert.

Contra

d'Heer FREEDRICK COYETT,

Extraordinaris Raad van India, ende gewesene Gouverneur van *Tayouan* en *Formosa*.

Mitsgaders

**JOAN OETGENS,
THOMAS van YPEREN, ende
DAVID HARTHOUWER,**

Kooplieden, ende gewesene Raden van *Formosa*, *Gedaegdens*.

E. Achtbare Heeren,

1. **O**M welken eyfch ende conclusie in 't eyn-
de van dien te doen, ende te nemen te
funderen.

2. Soo seght den *Eyfscher*, ende de waarhey
is sulcks:

3. Dat d'Heer Gouverneur *Coyett*, verweer-
der in desen, by detwintig jaren in de principael-
ste *Charges* van gantsch *Nederlands India*, soo ten
aensien van eer, als voordeel, gestadigh is begun-
stigt geweest,

4. Ja soo verre, dat hem boven 't Gouverne-
ment ende directie van gantsch *Formosa* en *Tayouan*, het hoogwaerdig ampt van *Extraordinary*

Raad van *India*, door de Heeren *Majores* hem toe-
gevoeght is geweest.

5. Dese, ende andere ontalijcke gewichtige
redenen, hadden den Heer *Verweerder*, boven ge-
presteerden eed, eer, ende schuldigen plicht, im-
mers behooren t'animeren tot een sonderlinge af-
fektie ende genegenthey tot het welvaren van sijn
Heeren en Meesters, door dewelke dus lange niet
als een dienaer, maer kind getracteert is geworden.

6. Maar gelijk als de liefste kinderen groot ge-
worden zijnde, d'ouders 't meeste hartseer dick-
wils veroorsaken, & *arietibus bene patis cornua
pruxuins.*

7. Ende

7. Ende de lammeren die onder de tafel opgevoed zijn, hare meesters kinderen eerst komen te stooten.
8. Soo heeft den Heer Verweerder, in desen geskerkt door sijn toegevoegde Raaden, medegevangens, sijn milde Voelter-heeren soodanigen hoort gegeven, dat het gantsche gebouw daer noch van beeft,
9. Waer in sy te samen klaerlijck hebben doen blijcken, dat het gemoedt van een vroom Patriot, ende liefhebber van Compagnies welstand (op dat ick de rest, ja veler gedachten verswijge) noyt in het oprechtelijck is geweest;
10. Want hoe souden de Gedaegdens anders 't dreyynde verderf van de Compagnie patientig te gemoed sien, ende de fundamenten van haer staat konnen laten ondermijnen.
11. *Pincqua* een doortrapte Chinees, ende een bysonder gunsteling van den Heer Verweerder,
12. Heeft met sijn E. consent een tocht in China gedaen, alwaer hy het werck soo wist te bouwen, dat
13. Op sijn aenkomste weder in Tayouan, openbaer, ende gelijk als impune in *Coxinja's* name, tol ende impost van den inwoonder ende koopman genomen ende gheven heeft.
14. Welcke insolentie ende enorme misdaad, soo lange gecontinueert heeft, tot dat de Chinesen selfs dorsten seggen, dat sulks te plegen onmogelijk was, ten zy de Heer Verweerder daer in conniveerde.
15. Dit seggen, raecten d' Heer Gouverneur Verweerder in desen soo op sijn zeere, dat men den openhertigen Heyden, om dat met recht verwonderd was, dat sulcke baerblijckelijcke gesachschending niet meer ter harten getrocken wierd, de nyterste tormenten ende straffen, tot vindicatie van eere wilde overleveren,
16. Daer d' Heer Verweederders d'eere, achtbaerheyt ende gebiedt haerder betaelsheeren selfs soodanigh lieten vertreden,
17. Dat een verrader Chinees, noch doorgetuygen van sijn eygen landsluyden,
18. Noch door verklaringe van de geoppresteerdens; (ven:
19. Nog door met eygen hand geteekende brieven
20. Ja niet door eygen bekentnisse, tot spectacel ende exempel van anderen, met sijn welverdiende straffe, ende by alle natien ende volckeren geapprobeerde straffe, mocht gestraft werden;
21. Doch verraeder en invoerder van vremde tolln *Pincqua*, wort met een boete van drie hondert Realen, op vrye voeten gestelt, die misschien wel hondert mael soo veel van de onrechtmatige exactien in sijn beurs had gestoken ende geparticipeert, aen die hy 't gunde,
22. Wat is op dese flauwe koeligheyt en wanwyver tot Compagnie's welstand gevolght, als een schandige ende schelinachtige vlucht van den verrader?
23. Waer door de Compagnie veel te kort komt, den ingeletenen geruineert, ende de Compagnie's heerlijcke ende diergekochte domeynen, aen haer dood vyand, den heydense schelm *Coxinja* overgelevert zijn geworden.
24. *Pincqua* was genoeg bekend, voor een die in de gelegentheyt ende constitutien van Compagnies staer in Tayouan soo wel doorkroopen was als yemand,
25. Ende wien het aen geen gauwigheyt ontbrack, of quaetaerdigheyt, om de Compagnie (gelijk 't gebleken is) in de ziele te quetsen,
26. Waerom dan soo een geconvenieerden landverrader vry gelaten,
27. In saecken van minder gewicht, heeft den Heer Verweerder sijn strenge wel wten te trecken, ende 't vonnisse van een vrye Collegie *ex autoritate*, nevens de proceduyren daer toe horende, te doen annulleren en vernieuwen,
28. Om een arme gepardonneerde Chinees, een verworpeling van *Pincqua*, die qualijk de waerdye van drie Realen gestolen hadde, te doen hangen en verworgen, gelijk geschied is.
29. Soo ras is *Pincqua* niet wegh, of 't gemoed begint te wroegen, ende hebben geen gerustheyt, maer beven, *ad strepitum culicis motaque ad axundinis umbram*.
30. Den *Timor Panicus* heeft haer herte besaten,
31. Dan sullen een partye onnossele Visschers Formosa afflopen, dan wederom wat anders.
32. Op 't alderminste gerugte, ja op een oud wijs ydel geklap, is men soo ontselt, dat alles daveret:
33. De soldaten, wiens tijd geexpireert was, worden tegen haer danck opgehouden,
34. De landsdagh opgeschort,
35. De arme onnossele Chinesen gevangen gepijnigt, gegeesfelt, gebannen, sonder de minste blijk van redenen, buyten figure van proces, op 't simpel voorgeven van eenige pluymstrijckende Chinesen,
36. Die gestadigh nieuwe alarme fingeerden, nyt geen ander oorlaeck, als om dat bemerckte dat den Gouverneur, en vcele van sijn Raed daer mede gedient waren.

37. Dese tyrannige proceduyren verspreyden sich al verder, en voor eerst

38. Heel Formosa over ten platten lande,

39. Alwaer duysenden van menschen, arme onnossele landbouwers, met geweld, ende perikel van lijf en leven,

40. Van hare landeryen, gewas, beesten, huysen, bouwgereedschap, sonder de minste barmhertigheyt ofte sustenue, tot 's levens onderhoud gedreven, ende van alles ontbloot, met vrouwen ende kinderen op den dijk geset geworden,

41. De landthuysen gerafeert, ende soo veel duysenden sakken pady door 't vuur verteert;

42. De Chineesse Pachtters uytte Formosaense dorpen verjaegt;

43. Het Eyland Lamey van Chinesen ontbloot,

44. De vischnering ter Zee gestut.

45. Den Koophandel van buyten gebannen, door sware arresten, onydelijke inquisitionen, ende pijnlijke gevanckenisse.

46. Fortcerende de luyden meerte seggen als selfs wisten.

47. Ende als 't al ten besten verging, soo drong men de luyden niet meer te mogen uytvoeren, als 'er ingebracht was:

48. Een restrictie, rechtsrijdende tegen alle maximen de gantsche wereldt door, alwaer den vryen koophandel floreert, geobsereert:

49. Door welke onydelijke lasten de luyden geveereert zijnde, zijne genootdruct geweest de Compagnie af te vallen, en troost ende heul by andere Potentaten te zoeken.

50. 't Is niet genoeg dese ontlickenisse in haer eygen lichaem veroorsaekt te hebben, maer trachten 't selve voort te setten en verbreyden, soo verre haer pen reycken kan.

51. Ende schrijven brandbrieven naer haer Eds. d'Heer Generael ende Raden van India, om een spoedig ende machtigh secours,

52. Met soo weynig fundament van vrese, dat men qualijk oordeelen konde, tot wat eynde de Compagnie foodanige ongelegentheyt, ende sware ongeligentheyt soude aengedaen werden.

53. Echter, op dat het in der eeuwighent niet blijken soude, dat haer Eds. yets versuymt hadden, 't welke soude mogen strecken tot nut ende voordeel van de Compagnie,

54. Soo hebben haer Eds. een Vloot van 12. kloecke bodems wel gemant, ende van alles voorzien, onder 't beleyd van den E. Manhaften Commandeur *Joan vander Laan*, op 't spoedigste naer Tayouan afgevaerdicht;

55. Evenwel met dese voorsichtigheyt, dat indien Tayouan en Formosa in gerustheydt ende vrede noch bevonden,

56. Gelijk daer geen apparentie ter contrarie was, dat als dan met soo veel secours, als bequame-lijk uyt Tayouan konde gemist werden,

57. Om, soo veel mogelijk was, dese overgroote expensen goed te maken,

58. De Portugesche Sterckten Maccao souden trachten te vermeerteren.

59. Den Commandeur *vander Laen* voorsz., aldaer gearriveert zijnde, vond alles in een gerust ende vredigen stand, behalven de verwoesting, die den Gouverneur ende sijnen Raad in haar eygen ingevand noodeloos veroorsaecht hadden,

60. Waer door d'ingefetenen, soo ten platten lande als anders, immers soo seer bedorven waren, als oyt met *Coxinja's* komste konde bedacht werden.

61. Den Commandeur *vander Laan*, die voor een blaes niet boonen niet gewend was te schrieken, was seer verwondert over haer noodeloose vreesse ende alarm,

62. Drong seer hart op 't vervolg van sijne commissie, ende attacqueringe van Maccao,

63. Waer tegen den Heer Gouverneur en Raad sich piquerende (niet tegenstaende op haer eygen voorstel ende schrijvens de tocht naer Maccao by haer Eds. alhier geresolveert en besloten) eyndeling soo verre in verwijdering geraect zijn,

64. Dat in plaets van aensien, respect ende civile bejegening, tot aenmoedigen, ende encouragement tot soo hoogwichtig desseyn, den Commandeur alle hoon, smaet, kleynachtigh en spijt hebben aengedaen,

65. Lettende meer op haer ongerelde particuliere affecten en driften, als op Compagnies waren dienst,

66. Fingerende wonderlijke Chimeras om voor eerst de hoognoodige tocht uyt te stellen,

67. Sonder oyt yets suffants te kunnen produceren, om een redelijck mensch tot haer gevoelen te doen neygen,

68. Ende daer na geheel af te stemmen, ende haer E. ordre, sonder de minste nootsaackelijckheyt, achter rugge te smijten,

69. Versnuymende niet alleen sulcken schoonen kans ende gewenschte gelegentheyt op onse vyanden de Portugeesse.

70. Maer door 't blijken van sulke schandelijke verzagtheyt, den vyand moedigende om yets te attenteren, daer anders wel licht noyt aen gedacht

dacht hadde, gelijk den Mandorijn *Sampea* Spots-gewijfe door brieven, den Gouverneur toegeschreven heeft.

71. In plaets van de Heer Generael en Raden van India, haer ordre ende last na te komen,

72. Ondernemen sy te zenden een brief aen *Coxinja*, om hem te vragen, of oorlogen in 't sin heeft of niet,

73. Die haer seer wijselijc ende politikelijc ren antwoord weet toe te passen, dat hy niet gewent is sijn desseynten te openbaren, maer dikwils een gerucht om de West maect, als hy Oost aen te gaen in 't harte beslooren heeft.

74. Hier bleef men even wijs, sonder de minste gerustheyt, als radeloos, met so schoon een macht, vruchteloos leggen.

75. De tocht naer *Maccas*, niet tegenstaende d' Heer *van der Laan*s ernstig aendringen, mocht geen voortgang hebben.

76. Men fingeert sonder bewijs, dat *Coxinja* al tot drie distincte reysen, de invasie op *Formosa* en *Tayouan* vast geselt had, ja op weg is geweest.

77. Indien dat waer was, waerom hem selver mette vloot niet eerst aengetast, ende sijn Joncken vernielt, ende also onmachtig gemaect ons te belidigen.

78. Liever als soo dromende te sitten, sonder yets ter werelt uyt te rechten, tot groote last en schade van de *Compagnie*.

79. Vol vrees en benautheyt, gelijk gebleken is by schorlinge van den Lantdag, ende verbot van *Pady* uyt te voeren.

80. Waer door niet alleen den armen ingesetenen geruineert, maer ook *Coxinjas* konste mischien veroorsaect, ofte ten minsten verbaest is geworden,

81. Dewijle meer als kennelijc was, dat om die granen tot lijftocht, ten hoogsten was benaut.

82. Ende gedurende alle dese bekommerde tijden (soo wyse noemen) isser wel yets tot versterckinge van de swackste plaetsen, of welstand van de *Compagnie* by der hant genomen?

83. Heeft men wel oyt met den *Commandeur van der Laan*, als een dapper geexperimenteerden *Krijgs-officier*, te rade geaen?

84. Om het quartier te versterken, ofte andere defauren te ondecken, en de selfde te remedieren.

85. Maar alle dit behay, doen de noot aen de man quam, was men om alles verlegen.

86. 't *Fort Provincia* was van alles ontbloot, soo wel ammunitie van oorlog, als vivres: daer op den 7. April per resolutie voornamen soo wel op haar hoede te sulken zijn.

87. Men klaegt van gebreec van kruyt, daer men 't *Schip Enkhuysen* weynig dagen te voeren met 800. ponden liet naer *Siam* vertrecken.

88. De *Regenten* staen verbaest, ende staen als steenen sonder beweging.

89. De vyand laten sy op sijn gemakkelijcste met sijn Joncken, een voor een 'tlakje muysche gat inkomen,

90. Ende sonder tegenweer, naer sijn belicfte rondsom met sijn volk landen.

91. Dewijle daer met ydele langduurige irresolute raedplegingen de tijd, om yets voordeeligs uyt te werken, vershynt wort,

92. Besich zijnde, met 't een uur af te stemmen, dat men 't ander uur al vast gestelt hadde;

93. Ende dan weder als 't te laet was, tot het eerste voornemen kerende.

94. Gelijk als met de uytzending van *Aeldorp* met 200. man, evident gebleken is,

95. Die verdeelt van sijn troepen wederkerende, om dat een *Bas-kogel* voorby hem heen gevlogen was,

96. Niet eens hart aengesproken is geweest, of bestraft over sijne slaenbarigheyt.

97. Den *Land-droft* adviseert, dat de vyandt niet tegenstaende al gelant was, met 400. mannen wel op te slaen soude zijn geweest.

98. Maar neen, geven valschelijc voor, dat maar 500. man in 't *Kasteel Zeelandia* waren.

99. Laten den *Vyand* na sijn welgevallen domineren.

100. Ende derven noch seggen, in een dach of twee kan de vyand doch weynig voordeels uyt-rechten.

101. Wat schandelijke ongevoelijc heyt, is den tijdt in oorlogs-saken soo weynig considerabel, dat men sustineeren sal aen een dach a twee niet gelegen te zijn, daermen dikwils in een uur, ja minuut of twee, de gantsche victorie of nederlage termineert.

102. Middelerwijle dat d'onse als wanhopige, ende ten eynde raad zijnde, verbaest sitten kijken.

103. Dat den vyand sijn voordeel, snyt alle advenues af so te water als te lande, berent *Provincia*.

104. Ende opgeblasen door sijn groote progressen, door negligentie van *Formosa's* Raad, meer als sijne eygen manhaftigheyt veroorsaect.

105. Eyscht met seer smadige ende blasphemende redenen beyde de *Kasteelen*.

106. Den Raad wert beroepen, in dewelke naer wijdloopighe discoursen tot conclusie gekomen zijnde,

107. *Ian Oetgens*, als eerste stem, sonder dat hy noch gesien had vyand of vyands gelijcke, adviseert tot overgave van beyde de Casteelen:

108. Welck advijs van den meesten hoop sonder twijfel soude zijn gevolgt geweest, had God almachtigh in 't hart van den Predicant *Cruys*, kloeckmoedighydt niet geïnspireert,

109. Die sulken schandelijcken verleyding niet aen konde hooren, sonder alteratie en bestraffinge;

110. Ende heeft God de Heer sijne redchen Iordanigen kracht gegeven, op de gemoederen van de overige, dat voor dat mael sulken heylloosen werk geslut wiert.

111. Echter men resolveert, om Commissarissen over dit werck, aen *Coxinja* te stieren.

112. Gelijk als van *Iperen*, en *Leonhardis* zal, afgezonden zijn; geïnstruceert, om *Coxinja* op het alder demoedigst, ende sachtste wijze, haar last voor te dragen, door vrese, om hem te vertoornen,

113. Ende geauthoriscert, om als *Coxinja* niet anders en wilde, hem Provincia, ende ganck Formosa, over te geven;

114. Sonder dat tot die tijd noch (by maniere van spreken) oyt geweer getrocken was.

115. *Coxinja* haer versagtheyt merkende, blijft stip op sijn pretentie staen.

116. De Commissarissen keeren vruchteloos weder, te kennen gevende, dat niet als alle dingen in Provincia, van noden was.

117. Hier was goet raet dier, de Stadt Zeelandia lag open, men had ter nauwer noot twee batterijen ter bequamer plaetse opgeworpen, en Canon daer in geplant, om den vyand 't landen te beletten.

118. Den burger was welgemoet om den vyand in te wachten; verfoecken maer 200. mannen tot tot versterking, uyt het Kasteel;

119. 't Welck geweygert wort, en in plaetse van dien, worden al 't samen uyt de Stadt soo als gingen ende stonden, achterlatende alle hare goederen, met wijs, kunderen, en slaven, binnen 't Kasteel getrocken, door de Heer Gouverneur, en *Oetgens* alleen, sonder verder raetspleging te gebruycken.

120. Daer wort de hock-steen van Tayouan, ende Formosas gebouw, verplettert.

121. De opgeworpen batterijen werden verlaten, 't geschut binnen gesleekt.

122. De huysen vol leestocht geabandonneert, sonder welck den vyand van honger had moeten vergaen.

123. Met een woord, een Fort tegen een Fort den vyand ingeruymt,

124. Niet tegenstaende vele ernstige vermaningen van den armen beklagelicken inwoonder.

125. Zijnde soo waenwijs, dat men sich niet inbeelden dorst den vyand sulcken advantageusen gelegentheydt tot sijn voordeel soude doen keeren;

126. Maer dat men in weynige uren, des gesint zijnde, de Stad tot een puynhoop konde maken.

127. 't Welck, (och jammer) den darden dagh daer aen wel gebleeken is, doen *Coxin* met al sijn macht ongemolesteert binnen trock,

128. Ende aldaer van kostelijck voorraet, tot walgen toe geptovideert wiert.

129. Dadelijk peurden hy aen 't werken, ende begroef, ende bebolwerkten sijn selven soo wel met onse verlaten vastigheden, als Stadhuys, Waeg, tol, &c. mitsgaders Schans-korven, dat

130. Men weynig puyn-hopen met ons geschut, daer na maken konde;

131. Ja dorsten met geschut niet spelen, schoon schans-korven voor d'onse haer ooghen, binnen reyk van 't Canon, dagelijck sterk geplant wierden:

132. 't Geroep was al, benje verseeckert te raken? ende men moet geen kruyt spillen.

133. Waer toe is Canon, ende kruyt, geschapen, als om sich te defendeeren, en den vyand te beledigen.

134. 't Welck in 't begin veel lichter valt, dan als men versterkt is, gelijk nu (Godt betert) door de experientie, te laat gewaer geworden zijn;

135. Ende als men sijn best gedaen had, ende 't krayt verconsumert was, dan dwong de nootfelickheit, de mesnage 't observeeren, en eer niet.

136. Ende is geen Gouverneur gehouden, meer kruyt te sparen, als tot afwachtinge van een storm, van nooden is.

137. Den vyand aldus ongemolesteert op sijn gemack sich versterkt hebbende,

138. Heeft op den 15. May, een preuve van sijn geschut, op ons Casteel genomen;

139. Waer door hy sijn geswintheyt, ende habil ommevang, met 't selve manhaftig toonden.

140. Als wanneer Hr. *Oetgens*, met groote versagentheydt riep, mannen wat raet gaet ons aen, de Gouverneur is dood:

141. Ende alhoewel hier door behoorden geleert te zijn, wat het is, den vyand ongemolesteert sijn wil te laten doen,

142. So hebben sy echter doorgaens, den vyand sijn werken, in perfectie ende effect laten brengen, ende voltrecken, voor en al eer yets tot tegenweer by der hant namen.

's Anderen daegs, heeft Godt almachtig sijn genade

nader'onswaarts noch doen blijken, ende ge-
toont, dat niet reene mael sijn vaderlijke hand van
ons getrocken en had,

144. Doen hy met weynig volck ons foodanige
victorie op de vyand verleenden, dat wy de batte-
ry met 28. stukken.

145. Daer sy daegs te vooren soo hevig uytge-
schooten hadden,

146. Met weynig tegenstant in kregen.

147. Den Vyand was verbaest, ende kroop in
schuyelhoeken en winkels, men riep om verster-
king uyt het Casteel,

148. Door 't welk (met Gods genade) sonder
twijffel den vyand in route geslagen soude zyn ge-
weest,

149. Maer in plaets van dien, lietmen die buy-
ten waren, tot eenwige schande van de Neder-
landse naem, met klokken geluyd, binnen com-
manderen,

150. Sonder de Trompen van 't veroverde ge-
schut eens na den vyand om te keeren, ende alsoo
te verpletteren;

151. Ja sonder 't geschut eens meester te wer-
den, daer 't alrede gelijck in haer handen was.

152. Als nu de kans voorby was, had men rouw
koop.

153. 't Volck binnen getrocken zijnde, sloegh
den vyand weder hand aen 't werk, ende versterk-
ten de straten met schankorven, daer op plantende
het Geschut, dat door ons al vermeerst, doch
schandelijck geabandonneert was geweest;

154. Ende niettegenstaende men die gestadigh
hoorde wercken, soo mocht echter geen tegen-
stand gedaen werden,

155. Al manhaftigheyt genoeg getoont, men
bleef soo weerloos sieten, sonder yet te attenteren,
tot de komste van de Vloot van Barwia, onder
't gezag van den Commandeur *Jacob Caan*.

156. Met 't verschijnen van dien, wierden alle
verflagene geesten verquikt, de siecken uyt de koy,
de luyen op de wal,

157. Ende den vyandt aen 't rekenen; sommige
liepen totten hals toe in Zee gewapent, ende lieten
sich door mismoed verzuypen;

158. *Coxinja* was vertzaeght, ende gereed om
de vlucht te nemen, verlatende de sijne met deze
troostreden, *se sauve qui peut*.

159. *Pingua*, als aenleyder van 't werck, wient
in hechtenisse genomen, om sijn hoofd, tot loon
van sijn aenrading, overte geven.

160. In somma, een generacle disorder ende
wanhope in 's vyandt leger.

Eerste Deel.

161. Daerentegen verleende God Almachigh
(dat ongemeen was, omtrent die tyd des Jaers) so-
danigen favorablen wind ende lieffelijck weder;
om ons volck ende ammonitie telanden, als een
danckbaer hart begeren soude.

162. Des niettemin ongeconsiderceert de dan-
gereuse Rhede, ende 't periculeuse vaerwater,

163. Men verslijt den tijt met lanterfantien,
gelijck doorgaens,

164. Ende laet de gantsche Vloot, aldaer by de
drie etmalen leggen, sonder van lossen te reppen,

165. 't Welck mutmuratie onder 't volck ver-
weest, die tot antwoort van *Oetgens* krijgen,

166. Om dat gy soo mutmureert, zoo zal de
Vloot nu noch in geen drie dagen geloft werden:
of diergelijck.

167. Korts daer aen, even als of God sijn zegen
van een ondankbaer volck afrok, zyn ook hevige
stormwinden ontsleken.

168. Invoegen dat de gantsche Vloot, gelijck als
gekomen was, geladen de Rhede tuymen moest,

169. Blijvende noch 28. dagen wegh,

170. Middelerwijl is 't Fluytjen *Urc* gestrant,
't volck gevangen, gepynigt, getyranniseert gedoot.

171. Waar door den vyandt kondtschap onser
macht gekregen hebbende,

172. Moed geschept, sich selfs versterkt, en foo-
danigh in postuur gestelt heeft, als een Krijgsman
behoort.

173. Naer de wederkomste van de Vloot, heeft
men eens een kans met kleyn vaertuyg, tegen des
vyands kleyne Joncken gewaeght,

174. In 't welck men confuselijck ende onorden-
telijck te werck gingh, contrarie 't vast beslorene,
dat de nederlage, met verlies van eenigh volck en
drie boots aen onse zyde gevallen is,

175. Sonder dat de overtreders van de vast be-
raemde ordre oyt aengeproken, of van den Gou-
verneur en Raad gestraft zyn.

176. 't Zedert isser weynigh meer by der hand
genomen; 't volck is wel moedig genoeg geweest,

177. Ende de Officieren gewillig om haer dienst
te presenteren, om yers voordeeligs ten dienste van
de Compagnie uyt te wercken, 't zy met uyt te
vallen, of anders,

178. Maer wierden doorgaens door moedt
dempende woorden van den Heer Gouverneur
gestut ende tegengesproken.

179. Ja de vast gestelde Resolutien, op eygen
authoriteyt, sonder reden gesurchteert ende veran-
dert.

180. Soo langh tot dat een yder moede zijnde

D

van

van zijn hoofd t'elkens te stoten, als yets hachelijks proponerende,

181. Gelijck als in een flauwte ende sorgloos-
heyt verviel.

182. Compagnies kostelicke goederen ende
contanten konden, mits de bequaemheyt der daer
aenwesende bodems, gemakkelijck ende veyligh
gesalveert zijn geworden.

183. Maer neen, men wilde dat niet doen, op
pretext dat sulcksalteratie onder't guarnisoen ma-
ken soude, maer liever de Compagnie noch be-
swaren met een somme van die op wissel, niette-
genstaende dese dangereuse belegering, getrocken
wierden.

184. Men liet den vyand approchieren, sonder
obstacle, soo lang, tot dat de Reduyt Uytrecht ge-
demoliceert zijnde, menige schanskorven tegen't
Kasteel geplant wierden, waer door

185. Soo benaut wierden, dat nootzakelijck, of
met een couragieusen uytval ruymte moeste maec-
ken, of wel een storm afwachten, of met accoord
overgeven:

186. Ende niettegenstaende verscheide tot de
twee eerste aanslagen hielden, en met fatsoen haer
sustenu fundeerden,

187. Soo favoriseerde men de gene die van con-
trarie gevoelen waren, soo verre, dat ongevrægt,
en voor sijn beurt den onder koopman *de Ridder*,
toegelaten wierd, een schandig verleydent schrift,
tot overgave van't Kasteel streckende, met applan-
dissement hier overluyt lesen,

188. In somma den Formosaensen Rind heeft
soo veel swaerhoofdigheyt gehad, ende soo veel
gelaboreerde discoursen voortgebracht, die de
wackere militie juyft met die welsprekentheyt niet
konde bestrijden, gelijk als geproponeert wierden.

189. Die beter metter daad als woorden, haer
goede intentie konden uytdrucken,

190. Ende hebben het kostelijck Fort Zeelan-
die vol Ammonitie, volck ende vivres, mitsgaders
koopmanschappen en contanten, niet uytsondert
tot goud ende bloedkoraal inkluyt, sonder slaghe of
sloop, aen den bloeddorstigen heydens duyvel-
dienende vyand *Coxin* overgelevert,

192. Niettegenstaende heele scheeplaedingen
met goederen van groote volumen hebben kon-
nen salveren.

193. Ende alhoewel van *Yperen* tot dit laetste
overstemt is geworden, ende *Haribonver* in ee-
nige voorvallen absent is geweest, in welke ab-
sentie voornamentlijck na de Bay van Ingelinh,

veele onbehoorlijckheden gepleeght heeft, gelijck
per attestatie blijckt,

194. Soo en kan echter geen van beyden van
den Formosaensen Raad gesepareert werden,

195. Dewijle met een *actie alleen Compagnies*
verderf in dien dele veroorsaect heeft, maer een
continueele geketende, ende aen inalkanderen ge-
hechte gevolg van veele moedwillige feylen ende
versuymenisse, gelijck als wydloopig alrede aen-
geroert, ende noch breder by over te leggen Ex-
tracten, Resolutien en Dagh-registers blijken sal,
Tayouans en Formosa's ondergangh ghecauseert
heeft.

196. Ende dewijle de Verweerdere in desen in
macht ende authorityt gestelt zijn geweest, ende
den last der regering op haer genomen hebben.

197. Op wiens voorsichtigheyt ende goede ad-
ministratie de Compagnie haer dierbare Conque-
sten, d'onderfaten haer goederen ende welvaren,
ende een yegelijck in woonder sijn lijf ende leven
heeft betrouwt,

198. Dewelcke nu al te samen door de Ver-
weerdere als Regeerdere particuliere driftten, on-
noodige vreesse, tyrannige bejegeningh, weder-
spannige moedwilligheyt, obstinatie, hartneckig-
heyt, verfoeyelijcke sloffigheyt, schandelicke ver-
saeftigheyt, ende ondancckaerheyt van yver gerui-
neert zijn.

199. Welcke grove feylen, ende ongehoorde
moedwilligheden, die't verderf van Landen en
Staten veroorsaect hebben,

200. En liiden niet, dat de perpetrators van
dien ongestraft mogen blijen, maer ter contrarie
hoe grooter hare macht geweest is om sulck te
verhoeden, veel grooter moet de straffe wesen te-
gens de uytwerckers der selve,

Weshalven soo concludeert den Eyscher, dat de
Gedaegdens alle vier in besloten bechtensisse by
provise sullen gestelt werden, om t' sijner tijdt
ter plaetse alwaer men gewoon is criminele sen-
tentien ter executie te stellen, soodanigh metten
swaerde gestraft te werden datter de dood na
volght, met confiscatie van alle hare goederen,
als na regten cum expensis. Was geteckent, L.
P. Vernatti ter sijden stond exhibitum in ju-
dicio, den 21. September 1662. Lager stond,

Accordeert met sijn principael, Batavia 23. Septem-
ber 1662, Was geteckent, *Cornelis Snoeck*, Se-
cretaris.

Autentijcke bewijsen,

Dienende tot verklaringe

Van 't verwaerloofde FORMOSA,

Behoorende tot het Tweede Deel.

N°. 1.

Extract uit de Notulen der Tayouanse Resolutien, van 1661. Ady ult. April 1661. presentibus omnibus, excepto d' Heer Valentijn.

IS beslooten, opsondts 200. gewapende musquettiers, onder den Capiteyn Aldorp, met Champan, naer de provincie af te senden, om van daer dan voorts te voet naer 't Smeerdorp te marcheeren, ende de nu aankomende Joncken, welcke al gaende wech derwaerts steecken, het landen te beletten, soo lange geschieden kan, ende by te hogen noot na Provintia wederom af te wijcken, en allen toevloey van Chinesen yttet land dien hoek af, te beletten, 't zy met geweld of anders; midlerwijl worden we hoe langer hoe meer gewaer, dat de meeste macht al binnen is, hunnen cours recht na de Zanckanse Revier, en Tikarang nemende, sulcx daer op onmogelijk wert geoordeelt iets te konnen uyt wercken, veel min 't landen te beletten, als van te grooten gevaer, vermits sy nu al besig schijnen te zijn met landen, diehalven goet gevonden hebben dit wederom te staecken, &c.

N°. 2.

Extract uit 't Resolutie boeck des Casteels Zeelandia. Op donderdag den 1. May 1661. 's morgens.

IN overleg genomen zijnde, of niet ter ontfetting der selver Fortresse, (Provintia) en openingh der vaert, tusschen beyden een tamelijk wel toegeruste krijgs-macht, van hier diende worden afgeschikt na ginewaert over, op dat ook dan met eenen onder derselver be-

schermingh, het geeyschte mochte mede gegeven worden, ende d' onse aldaer alsoo geholpen en versterckt, mitsgaders des vyands moedigheid, so veele mogelijk zy gebroken en gestut; NB. maer daer en tegen oock aenghemerckt, hoe dat als boven gesegt, des vyants meeste macht, die volgens 't zeggen van eenen harer gevangens in 20000. koppen bestaen, en Coxinja selfs daer tegenwoordig zijn, nu reets op de Saccamafen bodem zijnde gelant, na alle schijn d' onse wel souden derven tegenstant bieden, en van daer af houden, ja wel licht vervolgen ende verslaen; te meer, sylieden ook veele paerden by hun hebben, en veele van de haren met schiet geweer, seepmessen, bogen en pijlen, en diergelijke oorlogs-tuyg; daer en boven geharnast en met blancke storm-hoeden sijn versien: NB. wy aen d' andere zijde van kleyn waertuyg om 't volck te landen byna 't eenmael ontriest, behalven de 't duchten, ja vast te stellen ontrouwe der Chinese Champanners, mitsgaders d' ongeredertbeyt in dese stadt Zeelandia, die noch volkomen open, en als tot een bereyde aenkomst voor den vyand leyt, tot tegenweer van dewelke nu sterck gearbeyt wordt, op dat niet schielijk van Joncken, en te gelijk door 't nau heen overvallen en worden; waeromme dan ook voor eerst met een goet acntal krijgsvolcx voornemelijk 's nachts, moet werden bygeset en beschermt; gelijk voorleden nacht al is begonnen, in sulcker voeghen, dat dese gantsche fortresse boven dien, maer omtrent de 500. binnen hout, die niet te veel en zijn tot der selver besetting; NB. weshalven goet gevonden hebben de gemelte uytsetting naer Provintia, desen dach te staken, &c.

D 2

Extract

N°. 3.

*Extract uit de Resolutie Notulen,
by den Secretaris Constantijn Nobel, in
Tayouan gehouden; Sondag den eersten May
1661. present de Heer Gouverneur, d'Heeren
Oetgens, van Iperen, Harthouwer, Fiscael
Kop, Aldorp, Six, Roofse-winckel, Gom-
mersbach, Nuys, en den Secretaris, mits-
gaders Do. Kuyf, present, niet om te adviseeren.*

DE Heer Gouverneur, heeft den bovenstaenden Ract op de boven sale gedaen vergaderen en beleggen, omme besluyt te nemen op 't gene de vyand ons heden voor de middag, by eenen brief en met een afgefonten, heeft afgeeycht; namentlijk de Kasteelen hier en op Provincie, en dat we met onse goederen selfs met sijne Joncken (des begerende) mochten vertrecken, werwaerts wy souden begeeren, &c. of andersints bedreygt, dat hy ons by weygering, tot 't kleynste kindt sal vervolgen ter doot toe, &c. Wil oock afwenden, (gelijk wy nu al beginnen te sien) 12 Joncken na dese Stadt, om alle quaet daer door te weeren, gevende sijnen E. aen dese selve raden daer by te overwegen op 't diepst des herten, wat van beyde soude mogen beslooten kunnen werden, 't zy dese Kasteelen aen den Vyand, (die seer geweldigh is, soo van sich selven, als de toegevoeyde Chinesen onser onderfaten, die oock den landt-bouw gevoeghlyck kunnen achtervolgen, sonder verandering, op de gestelde conditie over te geven aen den vyand, of wel andersins ons te defendeeren, soo lange eenigfints geschieden kan, met eenen overwegende hoe dierbaer desen staet ons aenbevoolen is, ende hoe gants waerdigh deselve voor de E. Compagnie zy te achten, gelijkwe alle wisten, ende by overgeving, hoe gantich beswaerlyck de Compagnie wederom een voet op dit Eylandt soude kunnen gekrijgen; hoe veel oock by dat geval aen 't Christendom op dit Eylandt sal werden verlooren, ende hoe beswaerlyck wy dese beyde plaetsen tegens sulcken vyants gewelt, als'er nu op dit landt, en ter zee, by den

andren is, fullen kunnen lang tegen houden, ende ontē macht, daer tegens oock ons verlies, dat we heden reets aen d' onse hebben geleden, infonderheyt, dat ons het vaerwater tusschen dit en Saccam; oock volkomelijck afgesneden is, sonder dat we d' onse aen Provintia, gelijkse seer bekommerlyck en crnftig zijn verfoekende kunnen secondeeren, nochte eenigh advijs hun toeschicken, dat hy ons sal kunnen verduuren met langwijlig beleggh, gelijk hy schijnt voornemens te zijn; of men oock by weygering niet sou kunnen vast stellen, alle vrouwen van hier met behendigheyt, alhoewel 't niet sonder gevaer soude kunnen geschieden, aen de schepen te senden, om naer Japan te zeylen tot harer behoudenis en t' onser meerder couragie, &c.

Ende 't gene meer te defer stoffe diende, d' Heer Oetgens in contract trachten te komen metten vyandt t' onsen voordeele, soo veel mogelijck zy, of daer toe na wensch niet konnende komen, sijnen eyfch in te willigen.

d' E. van Iperen, dat nadien van Sterckten en volck noch tamelijck wel versien zijnde, niet en kan resolveren tottet overgeven onser Sterckten, om geene waerom, maer wel om met hem in alle billickheyt te confereren, noppende de Saccamsē bodem Lamfui en Kelang, en 't geene daer aen dependeert, &c. en schorfing van wapenen voor eenige dagen te verfoecken, en schuld kennisse over en weder te blijven in effeete.

d' Heer Harthouwer mede als van Iperen.

Aldorp om met den vyand in conferentie te komen, en te sien wat uytkomst daer by uyt te wercken zy; en des neen, te wagen tottet uytterste, &c.

De Fiscael mede als vooren.

Six sonder onderscheydt als de naestvoorgaende.

Nuys mede als boven.

Gommersbach, dat we behooren te blijven staen op die gerechtighheyt van dese Fortresse te behouden, met inkomst van 't Canael; maer den Saccamsen bodem hem te laten, of by weygering van 't selfde, 't uytterste af te wachten.

Rooswinckel, dat we met de vyandt fullen trachten te contracteren, dat we in 't volle best deser

deser Fortresse alleen sullen blijven, in alle 't land hem ongemoeyt te laten; ende by aldien daer toe niet en wil resolveren, dat we dan tottet uytterste toe ons sullen defenderen.

d'Heer Gouverneur, dat we niet sterck genoegh en zijn, des vyands geweld lange tegen te staen, de disordre onses volcks, ons geleden difadvantagie op hem van heden, &c. oordeelt egter dat we sullen tragten mer den vyant in contract te treden, ende te bedingen dit Kasteel, met dese Plaet, ongemoeyt en onbelast te blijven siten, dat de inwoonderen niet en sullen gedwongen werden in 't veranderen haerer, van ons nu aengenomen Godtsdienst, eenige dagen stilstand van wapenen, morgen Gecommitteerdens aen *Coxinja* afgesonden sullen werden, ter plaetse daer toe te appointeren, wegens de koophandel na eyfch van sake, NB. en indien hier toe niet en wil verstaen, dat we dan sullen afwachten na de grootste wederstand die we by storm sullen kunnen uytwerken, 't gene Godt ons sal gelieven te verleenen, waer toe we sijne H. hulpe van gantscher herten afbidden. &c.

N°. 4.

Extract uyt Tayouans Resolutieboeck op Maandag den 2. Mey 1661.

Hebben wy eyndelinge beslooten en vast gestelt, op morgen van hier aen gemelte *Coxinja*, afte vaerdigen, ende te volmachtigen onder opene Commissie, den E. *Thomas van Iperen*, Lidt deses Raads, ende den E. *Fiscael M. Leonard de Leonardus*, met twee of drie bequame Assitenten t'haerder geselschap, daer onder den eersten Assitent *Willem Pedel*, ter vertalinge der Chineesche spraek.

Haeren voorneemsten ende uytterlijcken last, die hun alleen by monde sal werden mede gegeven, sal zijn dees volghende: Zijne Hoogheyt te begroeten, ende op een sachte wijze ons misnoegen, wegens sijne vyandelijke overkomst hier te lande met sulcken beyrkracht, te verhooren, &c.

N°. 5.

Extract uyt de Resolutie des Kasteels Zelandia, op Dingsdag den 3. Mey 1661.

Dit alles dan alsoo omstandelijck ons verhaelt geworden zijnde, ende 't gene ter saecke dienstigh, rijpelijk overwoogen, hebben wy beslooten ter meerder gerustheyt en bescherming onser ingeserenen, in de Stad *Zelandia*, de Burgerwacht noch desen nacht te veritercken met 120. soldaten uyt dit Kasteel, &c. ende oock voornamentlijck om met eenen dien grooten schat van granen in vele huysen aldaer leggende, in ons gewout te behouden. sullende op morgen widers ons richten na gelegentheyt des tijds, 't zy deselve te verbranden, of wel hier binnen te doen brengen; welck laetste, mits de meenigte der selver, indien den vyand mocht komen afsacken, ondoenlijck schijnt, te minder, om dat we in sulcken gevalle, dan oock om dit Kasteel voornamentlijck te beschermen, en den vyant voor al daer van af te houden, NB. genootsackt zijn, alle Duytsen uyt de Stadt te sullen moeten uyttrecken, om dat niet veel tegenstand daer uyt, na desselfs tegenwoordighe gestalte, tegens soo machtigen vyand, en kan werden gedaen, dan alleen met groot gevaer, vanmogelijck niet te sullen daer van af komen; waer aen dat dan oock by gevolge voor een groot deel, de qualijck geschapenheyt van ons allen hier binnen soude hangen. &c.

N°. 6.

Extract uyt Tayouans Resolutieboeck, op Woensdag 4. May 1661.

ENde om deselve Stadt (*Zelandia*) noch langer te bewaren, en konnen wy niet sien hier machts genoeg te hebben, wanneer soo veel Krijghsluyden meer uyt dit Kasteel souden moeten daer toe afgestecken en gemist worden, behalven dat de selve na alle schijnbaerheyt oock evenwel niet machtig en souden zijn, soo machtig een vyand daer uyt

af te keeren, als van geen Sterkten voorfien zijnde, soo dat het gevaer des daer te leggen volcks oock des te grooter zy: boven alle, 't welke onse Krijghshoofden verklaren, dat by volherding van 's nachts de Stadt met soldaten van hier binnen selckens te moeten gaen beschermen, dit Kasteel naer behooren rondomme niet en kan beset blijven, te minder, om dat het volck door 't by na gedurigh waecken soude afgeslooft werden, en daer door also onbequaem; *daerentegens vereyacht den noot, dat dit Kasteel voor alle ding, ten besten der E. Compagnie, ende ons allen bewaert, en niet door schielijcke verrassing en overval van den vyand besprongen en worde,* gevaerlijckst, wanneer (als geslegt) een groot deel onser bester Krijgers daer buyten en in de Stadt, of daer omtrent verdeelt en als verstroyt lagen, 'twelck den vyand wel licht soude poogen waer te nemen.

't Welk dan alsoo overwoogen zijnde, hebben om die en andere redenen, in ons naeftvoorgaende besluyt mede aengehaelt, als nu beslooten, alle Duytzen, soo burgers als soldaten, en anderen, NB. oock die van de Stads Waege gesamentlijck desen avond, in goede ordre te doen van daer afstrecken, en hier binnen dit Kasteel komen, alvoorens door trommel-flagh 't selve alomme bekent ghemaeckt zijnde. &c.

N°. 7.

Extract uit de Missive van haer

Ed. den Heere Gouverneur Generael, en de E. Ed. Heeren Raaden van India, in dato 5. July 1661. aen den Gouverneur ende Raad van Tayouan geschreven.

W At goeden moed, ende schier onseylbare hope wy hebben gehad, om met naer Costy ghesondene Scheeps- en Krijghs-macht, de Portugesen het gerenomeerde Maccao te ontweldigen, ende onder Compagnies heerschappye te brengen, sulen U E. uyt onse voorjarige brieven en geschriften ten overvloede hebben kunnen afmeten, daer op dan oock niet anders en had-

den verwacht als een victorieuse overwinninge van de selve Plaets; maer wy hebben gants buyten verwachtinge, seer ongeerne, uyt U E. bekomene advyzen vernomen, dat die welgemeynden raedslagh, daer den Staet van de generale Compagnie soo veel aen gelegen leyd, door U E. geheel en al vernietigt, en alsoo in den voortganck gestut is geworden, om dieswille dat de dreygende swarigheden van den Mandorijn *Coxinja's* vyandelijcke overkomst op Formosa niet en konden gedoogen, het voorz. exploit sijn effect te laten forteren, maer dat de geheele macht van volck en schepen, tot resistentie des vyands, en verseeckeringe van den Staet, aldaer nootsaeckelijck van doen hadde;

NB. Het welcke, vermits die sustenue, nu in 't laetste juyst soo uytgevallen zy, NB. *wy soo qualijck niet en konnen opnemen, als wel te vooren,* doen wy uyt U E. laetste advyzen van den 15. Maert verstonden datter in een geheel Jaer tijds op *Coxins* dreygement niet gevolgt en was.

Idem vervolgh.

Soo is 't dat ons 't een en 't ander tot resolutie gedrongen heeft gehad, omme daerine by tijds foodanigh te versien, als de gewichtigheydt van dese saecke, ten meesten dienste van de generale Compagnie was vereysehende, zijnde tot dien cynde door ons voor dato al vast gestelt geweest, de Heer Gouverneur *Frederick Coyett*, en detwee van sijn E. naeste Raeds-persoonen van daer te removeren, ende het Gouvernement by provisie te stellen in handen van den E. *Hermannus Klencke van Odessen*, gewesen Advocaet Fiscael van India, die reets mette Commissie daer toe dienende, per 't Jacht Hoo-gelande, ende de Fluyt Loenen, op den 22. passato van hier na Costy vertrocken zijn; NB. *Maer alsoo ons twee dagen daer na door het Jachtje de Maria*, seer onverwacht tijding is toegebracht, hoe dat op ultimo April, voor Tayouan, vyandelijck waren verschenen omtrent de 400, soo groote als kleyne Oorlogs Joncken, Wanckans, ende mindere vaertuygen van *Coxinja*, daer van de meeste part, door

door 't Zeevat van Lackjemuy binnen waren geloopt, ende de reſte voor 't Canaal van Tayouan haer anckers hadden laten vallen.

Soo is by ons in achttinghe genomen de groote veranderinge, die defen ſchielijcken overval van oorlogh, ginder komt mede te brengen, en dat het jegenwoordig by defen troubel den tijdt niet en ſal weſen, om in de regeringe veel alteratie te doen; *Dies wy daer op goedgevonden ende vaſt hebben geſtelt van onſe voorgaende reſolutie dien aengaende genomen, als nu af te wijcken, ende de oude regeringe, except dat den Landdroſt Jacobus Valentijn, deſelve niet meer bywoonen, maer metten eerſten naer Batavia komen ſal, in ſijn gebeelte laten ter tijdt en wijlen toe, wy daer op andere ordre komen te ſtellen, zijnde terſtond naer het arrivement van de Maria voorſz., een ſnedigh vaertuygh naer Pulo, Lauro ende Thimon afgevaerdicht, dat ſonder twijffel d'Heer Klencke aldaer noch wel beloopt ſal, aen wien ordre gegeven zy aldaer te wachten na de Schepen die van hier tot ſecours na Tayouan gedeltineert zijn. &c.*

N°. 8.

Extract uit Tayouans dagh-regiſter, gehouden binnen 't Kasteel Zeelandia, Auguſti Anno 1661.

Woenſdagh den 12. dito, omtrent half elf uyren voor middagh, de wind was noordelijck, wierden we eerſt acht, en ſoo vervolgens 11. Schepen, met een groote Jonck in 't noorden herwaerts afkomende, gewaer, &c.

Middelerwijle vaerdighden, onaengeſien 't Canaal ontſtelt was, onſe Chiampan af, naer buyten, met den E. *Hartbowwer* en *Zicke Pieterſz.*, ſoo als de Schepen ter zuyder Rhee de geancert laegen, mede nemende een briefken aen den Commandeur dier Schepen, &c.

De Loots-boot wierd vaſt toegetaekelt, en 't Roer daer aen gehangen, ſulcks oock noch voor 't vallen van den avond, buyten

gaets in de Vloot geraeckte, na dat een wijſe van twee Joncken was vervolgt. Ten 10. uyren in den avondt quam *Zicke Pieterſz.*, met de Chiampan hier wederom binnen met de Brief van haer Ed. tot Batavia, nevens een dito van den Heer Commandeur *Jacob Cauw*, 't welck eerſt geleſen, en daer uyt verſtaen wierdt, dat het Jachtje Maria de reyſe hadde gewonnen, deden door een Canonſchoote de louſe, dat de Loots was binnen gekomen, daer die van de Schepen een ſchoot op antwoorden, die van gemelte Commandeur doccerde.

Laterdag 13. 's morgens ſtijve wind, zuydweſt en moy weer, was den Raad van Formoſa verſamelt: omtrent negen uyren quamen vier ſchepen uytte Vloot naer 't Canaal aſſakken, inſgelijcks de Loots-boot, wy ſonden daer op den Loots, met een Brief aen d'Heer *Cauw*, *maer de vloed ſeer ſterck gaande, konden quaalijck althans niet dan met grootte moeyte buyten geraecken, de Scheepjens bleven voor 't Canaal al vry na ten ancker leggen, &c.*

De Loots-boot komt na de middag binnen, en voor 't Casteel van de Rhede, brengende den E. *Cafembroot* en ſijn familie, d'E. *Hartbowwer* en 25. Soldaten, oock 2200. pont kruyt en eenige proviande, de veroverde *Coya* van Kouckercke, ende de Boot van *Emminhoorn*, 't ſamen met 40. Soldaten gevult, van de ſchepen herwaerts aſtcoekende, quamen twee Joncken omtrent het Canaal daer op toeleggen, ſeer na daer by hun komende, ſo dat de Soldaten daer op chergieerden; maer ſoo haest drie daer na aenleggende Schepen, met hun Canon op de Joncken vier gaven, en een in ſijn boegh rækten, keerden ſe te rugge, ſulcx de twee kleyne vaartuygen daer op ongemoeyt binnen quamen.

Tegens den avont wendent de voorgemelte vier Scheepen weder nae de vloot toe; de lucht betrock 's avondts met ſwarte wolcken, en kregen veele reegens, de wind uyt den zuyd weſten hand, oock begon de Zee in den avond kol aen te ſebieten.

Zondag den 14. De Zee is uyttermaten ſeer ontroert, en gingen in 't Canaal dienvolgens *dyningen*,

vingen, soo dat geen vaertuygh uyt noch in en kan, 't welck onvermijdelijcke verachteringe baert. De Loots sal echter toekomende nacht neertigheyt aenwenden, om mette Chiampan uyt te raecten, tottet overbrengen eens Briefs aen d'Heer Cauw aldaer.

's Nachts trachtete Ziecke Pieter sz., buyten te lteecken, maar mits de bolle Zee was 't hem onmogelijck geweest, dies te rugge quam. &c.

Maendagh den 15. 't Is den gantschen dagh dijstigh weer, en betrocken lucht, somtijds weynig regen, 't Canael is noch seer ontstelt, sulcks geen vaertuygh daer buyten komen kan.

Dingsdag den 16. Voor de middag, schijnt het dat het weder sich tot bedaaren sal stellen, zijnde 't Canael oock niet soo seer ontstelt als in de voorige dagen, 't welck die van de Schepen oock vermerkende, quamen vijf der selve, daer onder twee kleyne uyt de Vloot ten negen uren herrewaert, naer 't Canael zeylen, als offer willen binnen wesen, 't welck nochtans onmogelijck is, want de Zee noch vry hol aenschiet, soo dat Ziecke Pieters geen moed had, mits stercken vloed buyten te geraecken. De gemelte Scheepen lieten haere anckers omtrent het Canaal, te gronde vallen. Wy verwonderden ons daer over, te meer, ook ongetwijffelt daer buyten wel af te meten zy, sylieden, nochte niemant van de vijf tegenwoordig binnen konnen gebragt worden, twee derselven deden elk een schoot, daer by te kennen gevende, datse de Loots van Land verwachteden, *desse nu hun niet beschicken kunnen.* Ende dieper op den dagh betrock wederom de lucht, soo datwe ons niet weynigh en bekommerden over deselve afgekome Schepen, te meer, om datse al vry na by zijn leggende, ja by een waterstorm, gelijk als in een suyck: dies om hun af en evenwel niet na de Pucadoreste wijfen, daer seyn van afwijfen alleen naer toe vermelt, deden ses Canonshooten van de punt Hollandia en Gelderland, dog kreunden hen dies nier. Na de middag ten twee uren de vloed verloopen, en d'ebbe in 't water gekomen zijnde, roeyden de Loots met een Schiampan naer buyten, mede nemende onsen brief aen den Commandeur: aen boort gekomen

zijnde, mackten de Schepen zeyl by, en staken t'zeewaert na de Vloot, dat ons geruystheyt aenbrenght.

Ten dry uren vielen wederom veel regens; de wind sachtjens uyt den noord-westelijcke hand, welcke wy verhoopen 't water slechten sal.

Woensdagh 17. Na de middagh, 't weer lang samerbandt toenemende in onstuymigheyt, de wind fris uyt den zuyd-oosten beginnen de door te koelen, deed aen de Schepen ter buyten Rheede, een schoot, waer op deselve gesamentlijck onder zeyl gingen t'zeewaert in, invoegen ten vijf uyren alle uyt ons gesicht raecten, te meer om dat het seer dyligh was, mits harden regen. *De wind nam in den avond en voornacht sterck toe, uyt den zuyd-oostelijcke hand, God almachtigh behoedde de Schepen voor ongeval;* omtrent middernacht nam de wind wederom af, en viel een sware regen, &c.

N°. 9.

Extract uyt 'et Resolutie-boek van

Tuyuan en Formosa, in dato den 15. Septemb. 1661. present d'Heer Gouverneur Coyett, d'Heer Commandeur Cauw ende de vordere Heeren Raden van waveren, Casembroot ende Harthouwer.

WAar op dan voortgetreden zijnde tot de saak selfs (*te weten, omme de stad Zee-landia te water en te lande, t'attaqueren*) is verstaen 't selve werk morgen voor de middag by der handt te nemen, sullende 't Jacht Koukerken tusschen den Tol ende de tweede dwarsstraet, of de noort-straet seylen; ende daer by blijven leggen, om op des vyandts Batteryen daer tusschen beyden gelegen, met sijn Canon te speelen, ende hun aldaer alsoo in onrust te houden, het Jacht Anckeveen sal verder daer voorby loopen, het Zuyt-oostwaert tot voorby de hoeck achter de nauwstraet, om alsoo de gantsche noorder ende een stuck van de ooster-wal langhs heen te selctigen, als wanneer die beyde schepen elkande-

kanderen oock bequamelijk fullen kunnen bevryden, behalven dat Anckevene oock sijn kanon op des vyants Joncken, daer omtrent wel gebruycken kan, eer de Boots derwaerts affteecken.

NB. De Fluyt-schepen Cortenhoef, Loe-
nen ende Boede, het Galjoot de roode Vos,
de Loots-boot, de Jager, mitsgaders alle de
andere Boots ende Chaloeppen, fullen hun
van daer voorts eens loefs begeven, de groot-
ste soo verre alsse eenigints kunnen, binne-
waerts na de Joncken toe, ende fullen de kle-
ne vaertuygen deselve navolgen ende moge-
lijk zijnde trachten te vermeerteren, ver-
branden, en vernielen, sonder een mensche
in de furie te verschoonen, maer alles ter neer
te kappen sonder onderscheyt, het eene Esqua-
dre der voorgemelte Joncken, als vooren ge-
segd, verdelstrueert zijnde, fullen d'onse (kans
ziende) d'andere nader het Saccarnse strant
gelegen, mede geweldig aendoen, op de
voorgemelte wijze gelijk d'andere.

Naer verrichter saecken, fullen alle kleine
Vaertuygen die aldaer gemist kunnen wer-
den, insonderheydt van de buytenleggende
Scheepen wederom voor 't Casteel komen,
maer de scheepen fullen achter de Stadt be-
hoorlijk verdeelt blijven legghen, om den
vyand allen toevoer naer en van de stad ver-
seeckert te beletten, ende den selven alsoo te
spoediger aldaer meester te worden.

Ende om een yegelijk soo Soldaten als
Matroosen, in dese verrichtinge tot meerder
couragie op te wecken ende aen te prickelen,
soo hebben wy goet gevonden, tot een cer-
giste te stellen, op 't veroveren, verbranden,
of vernielen van een groote Jonck, een hon-
dert, voor een middelmatige vijftig en voor
een koya 25. Realen te verdeelen na evenren-
dentheydt, behalve de buyt, soo 'er eenige ge-
vonden wert, en dit meer om dat het een hef-
tigh gevecht zal zijn.

Ende op dat alles met goede ordre ende be-
leyt moge toegaen, soo hebben tot hooft en
opper-bevelhebber over dese expeditie ver-
kooren, den Schipper van Z. Zee, met namen
Ruth Jacobsz. Buys (dewelcke in ons weerde
Vaderlant voor desen als Capiteyn ter Zee is
Tweede Deel.

gebruyckt geweest) over de Schepen, en alle
de kleyne vaertuygen sonder onderscheyt, wij-
ders tot tweede Hooft over de kleene vaer-
tuygen, alleen Schipper *Isbrant Bomur.* ful-
lende vervolgens elken Schipper op sijn Schip
het commando voeren, onder het opperge-
biet van voornoemde *Buys* hebbende, &c.

N°. 10.

*Extract uit Tayouans Resolutie-
Boeck, op Saterdag den 29. October 1661.*

IN overleg genomen zijnde, of oock eeni-
ge van de kostelijkste waren der E. Com-
pagnie, als Barnsteen, Corael, &c. van hier
nu weg te senden, dienstlig geoordeelt soude
kunnen werden, naer den ons nu toefchijnen-
de toefstant van herwaerts over, dan of te be-
vresen mochte zijn, dat den vyandt sulcx uit
overloopers van hier te weten komende, soude
mogen komen daer op moedig, ende in tegendeel de
Soldaten en andere hier binnen, daer door ach-
terdencken te krijgen van quaden moet, staen-
bertigheyt in ons, of yets diergelijcks, waer by
oock aen te mercken sy, dat deselve waren in
geen andere deelen van India, dan alleen in
China moeten werden vertiert en gesleten,
ende gevolge by wackering des handels (wel-
ke nae 't eynde deses oorlogs door Gods gena-
de noch wenschelijk wederom op huycken,
en wellicht beter dan oyt te vooren werden
sal) hier wel dienstig fullen zijn, daer deselve
andersints by versenden noch tweemaal gins
en weer 't gevaer der Zee souden moeten uyt-
staen, 't welcke overwogen zijnde, is by meer-
derheydt verstaen, vermits doch geen swarigheyt,
nopende 't verliezen deses Casteels, door Gods hul-
pe en kommen woorsien, deselve waren alle hier te
behouden, om redenen boven vermeldt.

De vertreckende huysgesinnen hebben in
alles opgegeven, en versocht op wissel te mo-
ghen tellen haer behouden armoedtjen,
omtrent 18 of 20000 Realen, 't welck in over-
leg gekomen zijnde, is verstaen 't selve geldt
aen te nemen, om dat oock verbooden is, dat
de lieden gelt by hun mogen voeren, behal-
ven

ven dat d'E. Compagnie, doch het naefte jaer wederom geldt voor dit Guarnifoen sal moeten herwaerts zenden, ende noch te meer, om dat we goeden moet hebben, op de behoudenis deses Casteels, daer ayder sints 't selve geweygert wordende, na bedencken, moedeloosheyt aen de onse, mocht komen te veroorsaeken, &c.

Aldus beslooten in 't Kasteel Zeelandia ten dage, maent, en Jare voorfz. ; was geteekent *Fredrick Coyett*, teyckene dit, om dat ter meer resolutien zijn; maer van het versenden van Barnsteen, daer hebbe toe geresolveert geweest, *Jacob Cau. I. O. van Waveren*, tot het versenden der Barnsteen, &c. gestemt *I. Casembroot, T. v. Iperen, C. Nobel, Secretarus, &c.*

N°. II.

Extract uyt de generale Resolutien des Forts Jaccatras (tegenwoordig genaemt Battavia; Sondag ady 30. December 1618. tegens den Avont in ons fort Jaccatra.

Alfoo tegenwoordelijck in 't fort Jaccatra een seer treffelijck Capitaal is berustende, beloopende omtrent 4 a 500. duysent, waer van Realen 100. duysent in Japans Silver, ende eenige Realen bestaet, welck silver meestendeele wel gescheept soude kunnen werden, dan alsoo men niet en weet, waer het best bewaert sy, en insonderheyt seer ghevreest wert, dat het eenige alteratie, of staubertigheyt, onder 't volck van 't fort soud mogen veroorsaeken, wert sulcx nagelaten. Item, dat tegenwoordelijcken in 't voorfz. Fort over de 400. zielen zijn, soo witte, swarte, jongens als vrouwen ende kinders, daer toe Godt lof geen provillie ofte vivres gebreecken. Onderstont gecollationeert, accordeert Battavia in 't Casteel, 9. Juny 1663. en was geteekent *P. Morrioille Secretaris*,

Naer gedane collatie is dese met sijn Copey bevonden te accordeeren: Batavia. Ady 23. February, Anno 1665.

Cornelis Hooft,

Gefw. Clerk.

N°. 12:

Extract uyt Tayouans Resolutie-boeck, op Saturdag den 21. Iannary 1662. presentibus, als in de jongst voorgaende Vergaderingh.

ENde vorders op alle gelegentheden gelct, is'er voorflach gedaen van uytval op voorfz. Baterye, om deselve, waer het doenlijck, voor en alcer die met een hooger tal geschut versterckt mocht worden, te vernielen; edog geconfidereert, dat 1. onderstaen na der meester gevoelen, niet dan ten minsten met 4. a 5. hondert dappere Krijgs-mannen most ondernomen werden, en het guarnifoen die van de Redout en 2. Batenburg daer onder gerececkent, naulijx 600. sulcke gasten kan uytmaecken, in gevolge willende ter dadelijckheyt voortreden, en geen kleen hoopje op een wisse vleesbanck brengen, het Kasteel (de kans ons tegenlopende) in groot ghevaer stont gebracht te werden, NB. is gemelte voorflag niet raetsaem geoordeelt, te meer, vermits oock by ophael van levendige exempelen, vast wierdt gestelt alle haggelijckē uytvallen, ten waer met hoog voordeel verselt, dat hier niet gesien wert, voor belegerde schadelijck zijn, maer in tegendeel goet geschat ons binnen de Fortessen te blijven verhouden, en de Reduyt Uytrecht, voor drie maenden te provianderen.

Aldus beslooten in 't Casteel Zeelandia op Tayouan, ten dage, maent, en jare als boven; was geteekent *Fredrick Coyett, I. O. van Waveren, I. Casembroot, T. van Iperen, D. Hart-houwer, Harmen van Outhoorn, Harmen Nuyts, Barent Harmensz. Roelof van de Roer, Gerrit Gerritsz., Livinus Bor, I. v. Amstel, Johan Hamilton, &c.*

Extract

N°. 13.

Extract uit Tayouans Resolutie-boeck, op maendag namiddag, 23. January 1662. presentibus d' Heeren Gouverneur, ende ordinaris Raden, nevens den vice Commandeur Michiel Engelken, ende Capiteyn Outhoorn.

EYndelijk onse gedachten wederom latende gaen over de nootsaeckelijckheyt, van of men om dat den vyandt ons hoe langer hoe meerder komt bekommeren, ook eenige *Comptanten of sijne Koopmanschappen* uyt onse Packhuysen, sullen na de Reede aen de Schepen afzenden, hebbenwe na resumtie van saecken beslooten, by onse voorige resolutie van den dierwegen genomen te blijven persisteren, en dit welten voorneemsten, om thans geen te grooten alteratie onder het volck te veroorsaeken.

Aldus beslooten in 't Casteel Zeelandia, op Tayouan, ten dage, maent, en Jare als boven; was geteekent *Fredrick Coyett, I. O. van Waveren, I. Casembroet, T. van Iperen, D. Hartbouwer, Harman van Outhoorn, &c.*

N°. 14.

Extract uit Tayouans Resolutie-Boeck, Donderd. den 26. January 1662. present. omnib. mitsgaders gesterckt met de Krijgs-officieren tot Vaendrich inclus, nevens de Koopluyden Six ende Dewick, mitsgaders d' onderkoop-luyden Bordés van Norsten, de Meere, Coenen, Jan de Ridder.

DE Vyand gisteren uyt 28. stucken grof geschut, na der meeste giffing omtrent 2500 schooten soo van 't Kerckhof, de Passier ende uyt de Pijn-appels, foodanigh de Redout hebbende beschooten, dat'er niet langer lijf-berging meer in en was, voort na twee afgeslagen stormen hebben moeten verlaten, ende 't overige doen opvliegen.

Dees voorleden nacht dien Heuvel, en van

daer af nederwaerts de Punct Gelderland, en 't Houte Wambais, achter meenigte gestelde Schans-korven, met bequame schietgaten versien naderende, sich seer is versterckende, en ons bedreyyende, hebben wy wel eenigstints de punt Gelderlandt dees voorleden nacht oock met kleede-packen, de Porst-wering wat verhooght en gesterckt, maer vermits met ons geschut, ten aensien der dichte sijner Schans-korven, die hy in een nacht, door de meenigte sijner arbeyders, naer sijn believen schielijck aenbrenghet en verfelt, en kleyn gewichte onses Bos-kruyts, hem weynig schade, of soo veel hinder in sijne werken niet konde aendoen, als thans der kosten waerdig soude wesen, NB. is in dese Raede voorgelagen, of immer nu, dewijl de vyandt het rondom sterk nadert, en besluyten van ons op geen andere wijze en sien te kunnen beletten, voor 't beste van dese staet te keuren, hy in sijnen wercke op hem *uytvallen*, en ten minsten meerder ruymte en opcne vaert voor ons daer door trachten te behouden, waer op na verscheyde redekaveling, en opstonts gedane nauwer overzieninge, hoe veel gefonden ten strijdt bequame perfoonen soude kunnen uytmaecken, en bevinding van maer 600. Soldaten, daer van 101. in 't houte Wambais, bestaende in 94. Musquetiers, 2. Chergeanten, 12. Boschieters en een Constapel, en Luytenant, een Vaendrager, 73. Boschieters, en dan noch andere eygentlijk daer buyten bescheyde, omtrent 80. dat oock maer 100. man thans niet sonder groot gevaer van schepen, soude kunnen lichten te samen 780 man, zijnde d'overige na Lamey kreupel ende in 't Siecken-huys, van welke aller oordeel ten minsten omtrent 250. a 300. tot beschermen des Casteels, daer binnen soude moeten blijven, eerst het oordeel der Krijgs-officieren daer over genomen, ende rijpelijk overwogen hebbende, eenstemmelijck (uytgenomen een Luytenant en drie Vaendrigen) raetsaemst te zijn geoordeelt, ende besluten, dat wy noch geen uytval doen zullen, naer uytterste vermogen ons trachten van binnen te verstercken, en den vyandt ons aenvallende, met de hulpe Godes daer uyt te weeren, voornamentlijk om dese redenen:

E 2

1. Datwe

1. Datwe onstarck zijn om een, ten minsten 3 a 4. mael machtiger vyant, uyt sijne met stucken wel versiene wercken, te verdrijven.

2. Deseve van uyt de Stadt en Bocke-stal, des nodig werden, met vers volk soude verstercken ende aengemoedigt worden, daer en tegen dan d'onse wel licht in beyts verzwackt,

Veel eerder op de vlucht, dan t'onder kan gebracht worden, en daer naer haest keeren van waer hy uytgedreven was.

3. Wy ons geheel, tegens maer een deel sijner macht fouden wagen, 't welck niet dan in geval van schut baerblijckelijck gewisse kans van overwinning te sullen behalen, die niet kan achten hier noch te zijn, of in de uytterste noot niet beters konnende, dient ondernoomen.

De vyandt om 't verlies van 1000 man niet soude op-breecken, daer en teghen een veel minder getal dooden en gequetsten ons seer verzwacken zou.

4. In de Pijn-appels doende zijnde, foudenwe van uyt de Stadt op 't Casteel besprongen ofte van achteren beknelt kommen worden, ja foodanig dat 'et voor d'onse onmogelijck soude sijn weder te keeren.

Wijders aengemerckt, dat na des vyands toefsel 't houte Wambais wel den eersten aenstoot nu staet te lijden, en tegens 't veel donderen van zijn Canon, niet lang sou konnen sich verweeren, is mede in overleg genomen, of niet soo tot behout dier besettinge, als 't geschut daer in staet, 't selve in de aenstaenden nacht afgebroocken, ende alles daer uyt binnen getrocken, dient daer op goet gevonden, tot op morgen met het vast besluyt daer over te vertoeven, om te ondervinden, wat verandering ons onderentusschen sal wedervaren, aengeliën wy 't selve tot behoudt onser vaert, gaerne so lange fouden behouden als immers doenlijk is, al waer 't selds met meer dan gemeen gevaers. &c.

Extract uyt Tayouans Resolutien-boeck, Vrydag den 27. Januar. 1662. presentibus als gisteren.

d' **H**eer Gouverneur d'ordinaris vergaderingh huyden morgen extraordinaerlijk hebbende doen beleggen, om te letten, wat men in dese jegenwoordighe constitutie des tijds best soude dienen by der handt te nemen, heeft verhaelt het geene op gisteren by den breeden Raedt geresolveert was, namentlijk: *dat men niet en soude uytwallen, maer ons in 't Kasteel trachten te stercken.* &c.

Den breeden Raad dan by een gekomen ende gefeten zijnde, soo heeft den Heer Gouverneur haer verthoont, 't geene hier vooren gefegt is, raackende de vermatheydt en onwilligheyt der soldaten om te wercken, tot bevesting van het welcke *van Iperen*, mede lidt deser vergadering, daer by verhaelt heeft, dat hy den voorleden nacht, eenige Soldaten tot den arbeyt aengenomen hadde, met belofte van haer een mutsje te sullen geven, dan dat sy-lieden daer op geantwoort hadden, wel een mutsje te willen toegeven, indien sy van den arbeyt maer mochten zijn ontslagen, dewijl sy niet gerust en hadden: waer op dan by den Heer Gouverneur in omvraege gebracht zijnde, wat ons hier inne sal te doen staen, en of men de Soldaten met den arbeyt niet en behoorde te laten voortgaen, presenteerende, indien het nodig mochte werden geoordeelt, ende het daer toe helpen konde, om haer te meer aen te moedigen, selve de handt aen het werck te slaen, heeft den Raet dese saeck, na sijn belang en gewichte met aendacht overwogen, en aen d'ene zijde gepondereert de navolgende redenen, die by den Heer Gouverneur bygebracht worden, *tendeerende, om noch een nader proef van sijn geschut af te wachten*: Eerstelijck, dat den vyand op gisteren na rouwe giffingh, omtrent 2500. schooten gedaen, en so veel *kruyt verbesigt* hadde, dat men twijffelen mochte, of hy nu al genoeg
over

overhielt; en schoon ja, dat het dan echter niet gelooffelijk en was, dat hy op elke, of meer dan een punt, soo als sijne Stucken nu gefelt waren, soo veel soude willen wagen als hy gisteren aen de Reduyt verschooten hadde. Ten anderen, dat wanneer hy maer op eene plaets bresse hadde geschooten, men hem daer wel soude konnen uyt houden. Ten derden, dat hy *niet licht storm soude wagen*, schoon dat hy daer toe veel ladders heeft. Ten vierden, dat het ontset van Batavia misfchien na by de hand was. Ende ten vijfden eyndelijk, dat wy van levens middelen voor vier of vijf maenden, en van Krijghstuygh noch tamelijk versien waren. Maer ter andere zijde is by den Raedt ingedient en aengemerckt: Voor eerst, dat de steene Reduyt, de welke het swacke Vierkant had beschermt, nu ter neder lagh, en dat de vyand nu soo veel kruid niet en soude behoeven te spillen om het voorfsz. vierkant te vellen, behalven dat hy misfchien oock meer kruids hadde, als den Heer Gouverneur wel meende. Ten anderen, dat door het krachtigh en meehigvuldigh schieten, veel volcks van de steenen en splinters gedood, en noch meer gequetst soude worden, die dan de siecken huysen vervullen, en d'overige den moed benemen soude. Ten derden, dat de Packhuysen, waer in onse noodige provisien leggen, so gefchonden waeren, dat de voornoemde provisien daer inne voor het verderf niet en konden bewaert werden. Ten vierden, dat het houtte Wambais den vyandt maer weynigh uyren soude konnen tegenstaen; door welke verlies dan oock de vaert aen een van onse Schepen t'eenemael geflooten soude worden. Ten vijfden, dat men door het verlies van volck, gequetsten en siecken, oock door gebreck van vervarsingh, en door ongemack van de aenstaende regen, te grooter verfwackingh soude lijden. Ten seften, dat het ontset van Battavia, mits den geruchten Portugesen oorlogh, van welck sommige eenigh schrijven hadde, wel licht niet nae vereysch en soude konnen vallen, en dat het selve nu al komende, en den invaert geflooten vindende, beswaerlijk hier omtrent soude konnen landen.

Ten sevenden, dat de guardinen van het boven Kasteel, infonderheyt de puncten Vlijsingen ende Campheer, door de ontfangen Canonschooten seer gekrenckt waren.

Ten achtsten ende ten laetsten, dat de vyandt de Redeuts-heuvel door Schanskorven, en het houtte Voorwerck versterckte, en niet langh en soude wachten om daer van op het Kasteel te donderen, *komende op voorfsz. booghte, de voetschoolen van de Soldaten affien en beschieten, oock over 't gantsche Vierkant soodanig dommineeren, datter niemant weylich in soude hebben konnen blijven, oordeelen derhalven voor het raadsaemste te zijn, den Vyandt met den eersten, op eerlijcke voorwaerden, het Kasteel aen te bieden.* Waer op nae aenroepinge van den naem des Heeren, rijpelijk gedelibereert zijnde, *is eenstemmelijk goedgevonden en geresolveert Coxinja, met den eersten door een briefken te laten weten, dat wy gesints zijn geworden met hem, wegens d'overgave van het Kasteel, onder eerlijcke voorwaerden in onderhandelingh te treden.*

Aldus beslooten in 't Kasteel Zeelandia op Tayouan, ten dage, maend, en jaere als voornoemt, was geteekent *Freedrick Coyett, J. O. van Waveren, J. Kasembrood, T. van Yperen, Herman van Outhoorn, Daniel Sixs, Paulus de Vicq, Harmen Nuyts, Barent Hermansz., Roelof vander Roer, Gerrit Gerritsz., Lavinus Box, Karel Louysz., Jan van Anstel, J. Hamilton, J. de Meer, Pieter Bordes, Dominicus van Vorsten, Claes van Detten, Jans Wolf, Johan Fransz., Pieter Stael, Matthijs Benedictus, Johan Askamp, Christiaen Lipack, de Fleur, Adam Hemmen, Joan de Ridder, &c.*

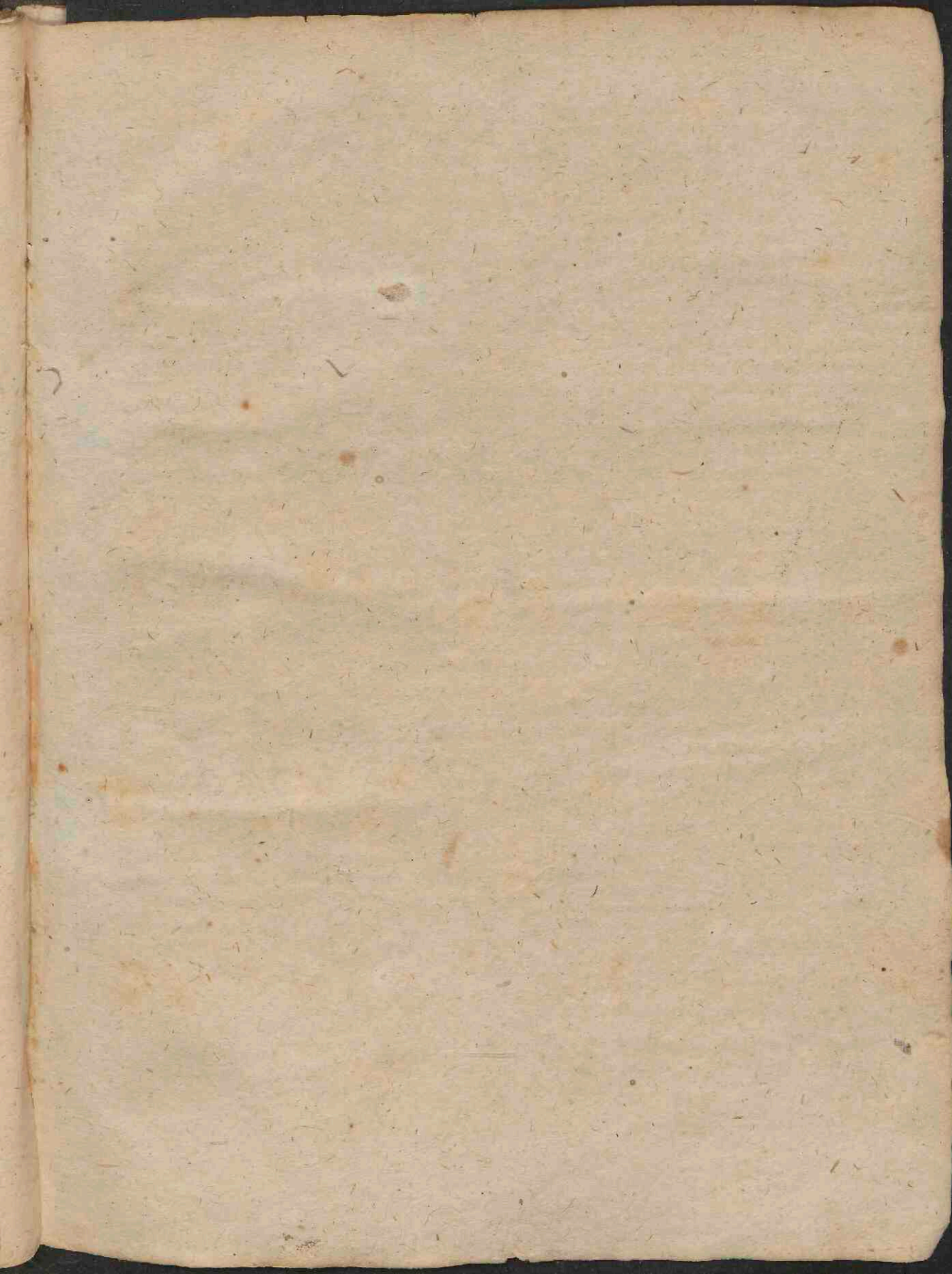
N°. 16.

Acte Notariael, nevens Cautie, ter somma van 25000 guldens.

C Ompareerde voor my *Hendrick Rosa*, Notaris Publicq, by den Hove van Hollandt geadmittleert, t'Amsterdam residerende, present de naergenoemde getuygen,

tuygen, d'E. Heeren *Josephus Deutz*, *Abraham Velters*, ende *Steffen van Schoonevelt*, ende verklaerden, alsoo sy Comparanten eenige jaeren geleeden, een Requeste aen de Vergaderinge van Seventiene, de Generale Nederlandtse Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie representerende, hebben gepresenteert; daer toe tenderende, dat *Freedrick Coyett*, gewesene Raed extraordinaris, van wegen de gemelte Compagnie, en Gouverneur op 't Eyland Formosa, uyt sijn Confinement, daer in hy by sententie van den Raed van Justitie tot Batavia is gecondemneert, soude mogen werden gerelaxeert, mitsgaders geadmitteert om weder in desen Lande te komen, ende dat om hier voort te blijven wonen, onder belofte, eede, verbintenisse ende verseeckeringe, dat hy hem nooyt de dagen sijnes levens, buyten dese Compagnie, in niemant anders dienst naer Indien, nochte Indische saecken begeven, of sal laten gebruycken. Ende dat sy E. Comparanten 't voorz. verfoeck ter gemelte Vergaderinge, wanneer de selve jonghst in dese loopende Maend, alhier by den anderen was, nochmaels hebben gerenoveert; Soo is 't dat, wijle de opgemelte Vergaderinge, inclinatie schijnt te thoonen, om voorz. hun verfoeck, onder de voorz. verhaelde conditien in te willigen, dat sy E. Comparanten van nu af aen verklaren aen te nemen, en te beloven, gelijck sy E. Comparanten aennemen ende beloven by desen, dat wanneer de voornoemde

Freedrick Coyett, uyt sijn voorz. confinement komt ontslagen te worden, met permissie om weder herrewaerts aen te keeren, dat hy hem hier te lande, in een van dese geunieerde Provincien sal komen ter neder te setten, oock in den selven ten uyt-eynde van sijn leven te blijven wonen. Ten and'ren, dat hy hem in niemands dienst weder na Indien blijkelijck sal trachten te begeven, of tot eenige Indische saken, 't zy van selfs, of daer toe verfoecht, laten gebruycken. Ten derden, dat hy voor sijn vertreck uyt India, by eede sal beloven alle het selve in dier voegen naer te komen. Ende ten laetsten, dat sy E. Comparanten, tot meerder verseeckeringe van de opgemelte Compagnie, dat het gunt voorz. is, sal werden gepresteert, hun selven by desen stellen tot Borge, ende dat ter somme van vijf en twintigh duysent guldens toe, om die op te leggen, ende aen de meergemelte Compagnie te betalen, ingevalle hy een ofte meer van de voorgemelte conditien soude mogen komen te overtreden, of de selve niet te presteren, ende dat onder renunciatie van de beneficien, *ordinis divisionis & excussionis*, de kracht van dien hun Comparanten ten vollen bekennt zijnde, ende voorts onder verband van hunne personen ende goederen, deselve stellende ten dwang van alle Hoven, Rechteren ende Gerechten. Aldus gedaen ende gepasseert in Amsterdam, den 20. Marty 1674. present d'E. *Lucus Schorel*, ende *Wouter Lootsman*, als getuygen.

977 h101

1

